N°. 2.

HIERONYMI

CARDANI MEDIOLANENSIS MEDICI, AC Philosophi celeberrimi,

DE MÉTHODO MEDENDI,

Sectiones quatuor.

Quarũ Catalogũ sequens pagina exhibebit.

PARISII
In AEdibus Rouillij, via Iacobæa,
sub signo Concordiæ.
1565.

CVM PRIVILEGIO REGIS.

CATALOGVS EORVM, quæ his quatuor Sectionibus comprehenduntur.

De Methodo medendi Sectione prima, recentiorum Medicorum errores centum refelluntur.

Sectione secunda, de simplicium medicamentorum Nocumentis agitur, & eorum vsus ad amussim enucleatur.

Sectio tertia, admirandas curationes, & prædictiones morborum continet.

Sectio quarta, Consilia in diuersis morborum generibus complectitur.

P. G. ROVILLIVS, MEDICINAE STVDIOSIS.

S.

SIQVID vnquã ponderis (ſtudioſe Lector) vel clariſſimorũ virorũ iudicio habuerunt ij, qui ciuilibus negotiis præfecti, lites ciuiũ cõponere, tumẽtéſq; populos compeſcere, & ad Cõcordiam reducere, ſumma ingenij dexteritate potuerũt: profectò non pauci, imò plurimi ſunt, qui hoc pari laude, vt aliis in iure, ita in medendi facultate (quæ eſt alterum Reip. columen) Hieronymo Cardano tribuendum putent, viro in omni ſcientiarum genere meritò celeberrimo: idq; cùm ob multa ingenij monimenta, quæ in Phyſicam, Aſtrologiam, Geometriam, Arithmeticam doctiſſima in lucem prodidit, tum vel hoc imprimis, quòd in abſtruſis & dubiis Medicorum controuerſiis ſoluendis, abditis morborum cauſſis explicãdis, remediis vel in maximè deploratis inueniendis, admirabilíq; Medendi Methodo non ſolùm admirabilem ſe omnibus hactenus exhibuerit, ſed ea etiam, quæ diuinitus excogitauerat, Reipublicæ multò magis, quàm ſuæ conſulens, conſcribere, & in hominũ manus venire voluerit. Quod vel ex hoc opere perſpicere cuiuis in promptu eſt, mole quidem, exiguo, ſed in quo, quæ ad Medicinæ praxim, quã vocant, in aliis videbantur deſiderari, omnia cùm breuiſſimè, tum fœliciſſimè comprehendit. Sed vt his ſcriptis abſit adulatio, cuiuslibet etiam præter eruditos mihi in hoc negotio conſentanea fa-

cilè erit censura, si cogitet, ciuilem statum non minus Medicis, quàm Iurisperitis opus habere. Vt enim sine horum ope leges retineri, sic nec repentini, & incogniti morbi, qui in ciuium quamtumuis pace fruentium corpora grassari, ac omni ferè tempore sæuire cõspiciuntur, absq; medica manu arceri vnquam possunt. Quò fit, vt tum demum optimè Reip. consultum fore putem, cùm vt in iure ciuili factum est, sic in hac maximè necessaria facultate communi omnium sumptu, & præstantissimi quiq; præficiẽtur, & quæ ipsi per se inuenerint, humano generi salutaria, aut in veteribus abdita exposuerint, ad communem vtilitatem, in lucem proferẽtur, grauissimis alioqui pœnis propositis in eos, qui studio contradicendi potius, quàm veritatis inueniendæ syncera voluntate, similium virorum conatum remorari nitũtur. Atque hæc causa fuit, vt doctissimorum virorũ suasu hæc ex Cardano collegerim, quibus vnà cum aliis vehemẽter cupiui Remp. donari, quò & tibi (Lector) pro virili aliqua in re prodessem, & doctissimum virum Cardanum excitarem, vt eo, quo cœpit, pede progressus, cætera, quæ multò plura habet, in hac arte recondita, studiosis id obnixè efflagitantibus communicare dignaretur. Vale.

(*)

PHILIPPO ARCHINTO

EPISCOPO SANCTI SEPVLCHRI, *vicarióque Pontificis ſummi Pauli tertij, viro eruditiſſimo, & bonarum literarũ fautori egregio, H.Cardanus medicus Mediolanenſis.* S.P.D.

SAEPE ego (Antiſtes optime) mecum dixi, Nihil eſt quod fatum effugere omni ex parte videatur. Et quanquam locupletius de hac re ſermonẽ nabuerim, in libro huic tractationi dedicato, nihilominus toties mihi illius ſe offert violentia, vt etiam præter propoſitum, de illo ſermonem frequentius habere cogar. Atque ſi vnquam aliàs, nunc manifeſtè nobis illius memoria occurrit: quippe cùm meminerim, quàm audacter magis, q̃ conſultò, opus hoc de malo medẽdi vſu in publicum emiſerim: cúmq; ab initio multa ſcripſiſſem, nõ ſolùm inornatè, ſed ſine vllo ordine, vix audeo dicere, quibus modis animum addiderit, quáque demum neceſsitate ab eo impulſus ad edendum ſim immaturum hunc fœtum. Erubeſco cùm vltra etiam trecentos errores meos in hoc libro, præter etiam admiſſos à librariis recognoſco. Erátque animus illum iam dudum explodere è fœtuum meorũ numero: ſed obſtitit quædam illi non vulgaris adiuncta vtilitas, quæ etiam eum ſic venalem

reddiderat, vt ſecundo anno librarius ipſe denuo, ni obſtitiſſem, in publicum emittere vellet. Dum verò maioribus eſſem intentus, aut magis neceſſariis, ad hanc vſque diem (annus etenim ab hinc iam nonus agitur) rem diſtuli. Pudebat me inter reliqua, nimia pietate, patris ſiquidem verbis perſuaſus, qui hoc palã, neſcio quo ductus errore, affirmabat, Caſtilioneum nomẽ addidiſſe: cùm certum habeã, reuolutis omnibus publicis tabulis, maiorum meorum, ad annum vſque M. CCCXL. qui ab hoc, CCVI. eſt, nihil mihi cum Caſtelioneis cõmune eſſe. Neque hoc refero quòd vel pigeret, ſi eſſem, fateri, vel quòd mallem non eſſe, quàm eſſe, aut quòd Cardanorum gẽtem Caſtelioneæ cõparare velim. Verùm quantò pulchrius eſt ex nobiliſsima eſſe familia, tãtò etiã turpius falſò ſemetipſum illi inſerere. Eſt familia illa antiquiſsima, ditiſsima, potẽtiſsima, Cardinales, Epiſcopos, viros etiam ſanctitate & armis inclytos genuit: floruit eruditis hominibus: nihil illi defuit, quod ad ornandam illam, aut quod ad dignitatem pertineret. Noſtra, & ſi ſit antiquiſsima, omnibus in cauſis lõgè inferior eſt, vt quæ neminem, præter Milonem Epiſcopum, memoria inſignem habeat. Is namq; cùm Epiſcopi nutu, patria noſtra & circũuicinæ vrbes regerẽtur, anno communis ſalutis. M. C I X X X I X. vrbi noſtræ Mediolanenſi. X X V I. hic à reſtauratione annus erat,

Episcopus preesse cœpit: annisq; octo, minus quatuor mensibus, patriæ consuluit. Itaque vt non pudet me esse Cardanum, ita Castelioneũ fuisse mihi glorioſum duxissem. Attamen longè turpius, vt dixi, falsò alienæ genti se ingere re. Satis nobis sit cum illis amicitia: hanc in constantiam pietas, & fides parenti præstita excusabunt. Malo leuitatis accusari ob emẽdatum errorem, quàm conniuentibus oculis, dissimulare peccatum. Ergo vt ad rem redeã, cùm nec igni mandari liber ob vtilitatem, nec emitti ob errores honestè posset, curam suscepi non mediocrem emendandi. In posterum autem cauebo, ne quicquam adeò celeriter in publicum exeat, vt authori inurat labem. Fuerat nempe olim quindecim & hoc opus dierũ labor: nunc plus in emendatione temporis, quàm in structura consumptum est. Addidimus etiam alios viginti octo errores, vt sic in centuriam excresceret. Non quòd plura longè non essent, quæ censoria nota indigeant: sed quoniã hic numerus aliquid hebet apud antiquos authoritatis. Atque vbi non licet finem in rebus assequi, finis ipse aliqua ratione à nobis fingendus est. Non excusabo ego, inquam, errores meos, qui indignus sim venia, cùm in aliis accusem: verùm eandem mihi legem præfinio, & ab aliis imponi volo, qua eos dicere possim errores, ac pro his in iudicium vocari, qui obesse possunt hominibus: nõ qui

quasi à superstitiosis grammaticis nullius momenti res obseruantibus in pueris notantur. Optimum etenim homini esse puto, quandoquidem res verbis sunt præstantiores, & vita breuis, modum scire in diligentia statuere, ne Protogenes sub Apellis censura fiat. Itaque hoc opus tibi denuo instauratum mitto ac dedico. Exiguum illud quod subsequitur, debere tentassem, ni nomen eius, cui nuncupatur, violare simul credidissem. Adeò ego in me seuerus sum, vt improbem, quæ non possum probare, vt volo. Maneat tamen vt exemplum rudis animi mei, aut primæ audaciæ: vt vel sic intelligant, quantùm interfit etiam discriminis in ætatibus. Te verò, quem ob singularem virtutem admiror, ob tempestiua beneficia in me collata (si quidem tu primus iacentem erigere cœpisti) non parùm diligo, florentem videre cupio. Tunc etenim, qui bonis literis operam dant, optimè sperare debent, cùm fortuna eos euexerit, qui non solùm sint eruditi, sed summum etiam bonum in eruditione ipsa collocant: frustráque, vt video, homines diligentiam, exercitationem ac fidem, in bonarum literarum ignaris quærunt. Nempe optimè veteres Mercurium, quẽ artibus ac scientiis præfecerant, omnium operum, omniúmque legationum ad mortales, ad deos, ad infernáque authorem esse finxerãt. At non intelligunt quandoque homines, quã-

quam exercitati, improborum & imperitorũ calumnias,& conſpirationes. Neque illud diuinum animaduertunt, quoniam in maleuolam animam non intrabit ſapientia. Eſt enim ſolus eruditus ſapiens verè, ſolúſque ſapiens eruditus. Verùm quorſum hæc? Studiis bonis operam dare decet,eos qui artem medendi innocenter profiteri volũt. Obſcurior ſum verbis, quàm decet eſſe, ſed mea nihil intereſt: quandoquidem ad clariſsimam mẽtem tuam verba dirigo. Me nullus in poſterum accuſet: nemo ignarus eſſe poteſt, cũ & in aliis, quod in ſe agnoſcit,adeſſe putat:ego id ſcio:hãc ego mihi,quam aliis ineſſe laudem cupio, volens tribuo. Ergo volũtatis vitium eſt,non ingenij aut imbecillitatis. Vbi igitur non eſt animi prauitas,ibi non eſt ignorantia. Sed multa ad tempus diſsimulare cogimur, ſeu fatorum ordine,ſeu quia non bona exiſtimamus, aut ſaltem non meliora, quæ ab aliis talia eſſe creduntur. Quicunque enim ſecundum diuinam inſtitutionem mentem erudiunt,ſic vt ab improbitate omnino vacent,cõſcientia primùm virtutis ſuæ,demum & gloria, quæ poſt mortem manet, felices iam ſunt. His igitur ſi fortuna aliqua affulſerit,cùm diuitiæ & honores breui tempore poſsint accedere,ſummã beatitatem in vita conſequuntur: At ſi his neglectis nobis opum, ac inanis gloriæ ſola vel etiã prima cura ſit,nulla ſpes amplius ad integrita-

tem relinquitur: quare nec ſine illa ad famam ac bonam conſcientiam, cùm etiã prima multis ex cauſis fallax ſit. Quamobrẽ præſtat hominibus, quamcunque exercuerint artem, optimis inhærere inſtitutis: cæteros verò eos, qui ſic faciũt, pertinaciter fouere. Neq; enim, qui tales ſunt, vnquam ingrati eſſe poſſunt. Ergo cùm in te tantam benignitatem virtutémque, quantam in alio vnquam viderim eſſe, cernam: nihil maius efflagitarem, ſi à diis liceret, quod omnibus eruditis conduceret maximè, quàm vt tibi fortuna pro animi magnitudine ac virtute affulgeat. Quòd enim amplã ac honeſtiſsimam conditionem dederit, ego pro tua dignitate, pro animi altitudine, pro ſublimitate mentis, exiguum eſſe reor. Mihi verò ſatis eſſe ducerem, vt de me ſecundum Apollinis reſponſum ad Ciceronem, tum in poſterùm, tum aliàs ſtatuiſſes. Nam vt bono, imò meliore animo, libellus hic magna iam mortalium vtilitate, nec paruo deſiderio prodierat in publicum ſub nomine tuo: ſic ſpero in poſterùm, vtiliorem lõgè futurum, ac etiam chariorem. Noſtra verò fortuna aliorum auxilio non indigebat: ſi ſaltem homines, qui ſe prudentiſsimos credi fruſtrà volunt, operibus ipſis inhæſiſſent. Ergo fatum hæc agit, cùm per mentem ſenatus diuinam promouemur: quæ vt minimè nobis inimica eſt: ſic iudicis potius, quàm fautoris iudicio fungitur. Nos

tandem id solùm, quod ab omnibus vel bonis vel amicis rogare solemus, à te petimus, pro hac nostra erga te voluntate, vt perfidiæ inimicorum nostrorum ne subscribas tacitus atque nolens: sed iudicium ex te ipso expensis omnibus de amico facias. Vale. xv. Cal. Martij. M. D. X L V. Papiæ.

INDEX EORVM QVAE IN HOC OPVSCVLO *continentur.*

QVOD insanabiles morbos curare aggrediuntur. Cap. 1
Quòd in victu procedunt augendo versus statum. 2
Quòd nimiùm pingui vtũtur, dando carnes & oua. 3
Quòd contusa & aquam carnis exhibent. 4
Quòd laudant olera tanquam cibos. 5
Quòd vinum negant ægris. 6
Quòd melones præponunt multis fructibus. 7
Quòd cibum vberiorem dant in prandio, quàm in cœna. 8
Quòd omni leui causa consulunt medicinas. 9
Quòd carnes piscibus præponunt in omni febriente. 10
Quòd auxilia simplicia & composita corrupta habent. 11
Quòd aquis destillatis vtuntur. 12
Quòd vtuntur simplicibus. 13
Quòd vnus modus medendi est vniuersalis. 14
Quòd nunquam à principio purgant eradicatiuè. 15
Quòd à principio semper à leuioribus inchoant. 16
Quòd vitant, aut procrastinant sanguinis minutionem. 17
Quòd partem materiæ purgãt in morbis quietis. 18
Quòd nutriunt, & purgant in statu. 19
Quòd omnibus purgationem post statum saltem, expedire putant. 20
Quòd non vtuntur, nisi medicinis, quas appellant benedictas. 21
Quòd materiam semper euacuant paulatim, ac concoquunt. 22
Quòd dicunt non omnes morbos ad Physicum spe-

ctare. 23
Quòd lunæ positiones obseruant, vt non dent medicinas. 24
Quòd de inutilibus quibuscunq; rebus decertant. 25
Quòd frequenter frictiones dimittunt. 26
Quòd roborationem ventriculi prætereunt. 27
Quòd in bubonibus extrinsecis venam incidunt. 28
Quòd in laterali morbo minuunt ab aduerso: vel in pede. 29
Quòd in vrinis turbatis sanguinem mittunt. 30
Quòd in hæmoptoicorum curatione sunt segnes. 31
Quòd in cognitione hæmoptoicorum propriè aberrant. 32
Quòd administrant puluerem cordialem cum cibis. 33
Quòd in vermium cura dant res leues & incognitas. 34
Quòd in febre pestilentiali procedunt cum infrigidantibus. 35
Quòd pulicarem morbum, morbillum credunt. 36
Quòd in morbi gallici dignotione causis & cura peccant. 37
Quòd non expectant operationem medicinarum. 38
Quòd in doloribus non vtuntur propriis. 39
Quòd in vehementibus doloribus timẽt mittere sanguinem. 40
Quòd in nephriti vtuntur diureticis cibis. 41
Quòd concoquentia trina faciunt. 42
Quòd in hydrope vtuntur soldanella. 43
Quòd in fluxibus cum febre dant calsiam. 44
Quòd catapotia dant proximè à cœna vel ante cœnam. 45
Quòd in matre puerorum cum febre dant rutham & castoreum. 46
Quòd sæpe derelinquunt ægros, qui postmodum sanantur. 47
Quòd nouiter natis quædam medicinalia dant. 48

Quòd thermarum aquas ſæpenumero dant, & malo modo. 49
Quòd in diſtillationibus ex igne cauteria exhibẽt. 50
Quòd aloem proficuum ac ſalutarem in vitæ regimine credunt. 51
Quòd in vere purgant, & minuunt plurimos quibus nocent. 52
Quòd balnea crurium & manuum in febribus perſuadent. 53
Quòd cibant in nocte. 54
Quòd vitant criticos, qui non ſunt dies critici. 55
Quòd purgant in morbis iuncturarum. 56
Quòd vtuntur temperatis in complicatis affectibus. 57
Quòd aurum imponunt coquinæ. 58
Quòd non obſeruant momentaneam concoctionem. 59
Quòd accidentibus curam exhibent. 60
Quòd vitant hyemem in detrahendo ſanguinem. 61
Quòd dant caſsiam poſt inciſionem venæ. 62
Quòd fluentibus menſibus timent venã incidere. 63
Quod nõ audent ſcalpere in cucurbitulis abſque purgatione. 64
Quod curant phthiſicos fucoſa cura. 65
Quod exturbant ægros à ſomno. 66
Quod inungunt renes ex vnguento Galeni. 67
Quod quandoque præponunt medicamentum ſectioni venæ. 68
Quod vtuntur iuribus in confortando ventriculum. 69
Quod in hectica dant medicinas. 70
Quod dereliquerunt vſum inciſionis arteriarum. 71
Quòd prohibent aerem liberum ab ægris. 72
Quòd exercitationem à cibo noxiam ſemper exiſtimant. 73
Quòd in articulari morbo, præcipuè in podagra dãt decocta cum vino. 74

Quòd in vulneribus capitis terebrationem ossis frustrà molliuntur. 75
Quòd in lapillo renum abstinent à duobus præcipuis auxiliis medicamento & venæ sectione. 76
Quòd medicamenta venenũ habentia refugiũt. 77
Quòd purgationem venæ sectioni præferunt. 78
Quòd instrumenta plurima ad chirurgiam necessaria ignorant. 79
Quòd in pestilentibus febribus inediã imperant. 80
Quòd in doloribus enemata intempestiuè exhibent. 81
Quòd in colica vtũtur perperam oleis exterius. 82
Quòd album cibum ægris dant, deinde obseruãt res nullius momenti. 83
Quòd rhabarbarum in asclite, in podagra & colica nocet & siccis temperaturis. 84
Quòd consulunt ægris & sanis vt super plumam dormiant. 85
Quòd sal & arteria ab ægris remouent. 86
Quod vinũ in exhibitione ligni indi coquunt. 87
Quod medicamenta expurgantia ex diuersorum purgantium naturis conficiunt. 88
Quod administrationem anatomicam oscitanter & raro exercent. 89
Quod laserpitij succum ignorant, cùm præ manibus habeant, præcipuisque carent auxiliis in singulis morbis. 90
Quod loco sectionis & cauterij escharotica emplastra exhibent. 91
Quod sæpius in fine febriũ balnea prætermittũr. 92
Quod in capitis vulneribus & superiorum partium non purgant validis medicamentis. 93
Quod in morbis pectoris conantur medicamẽta expurgantia exhibere. 94
Quod potum inter cibum administrant. 95
Quod ptisanæ vsum prætermiserunt non maximè secundum propriam rationem. 96

Quod in cura attoniti morbi seu apoplexiæ non vno modo grauissimè peccant. 97
Quod in hydrope ascite aberrant secando ventrem. 98
Quod frustra timent lac & oua in febribus, & cur abstinuerim à difficilioribus disputationibus. 99
Quod scriptores horum temporum plus consulunt ornamento orationis, q̃ vtilitati legentium. 100

Quæ in libello de simplici medicina cõtinentur.

Quod nulla simplex medicina est sine culpa.
De principalibus vniuscuiusque medicinæ iuuamentis.
De earundem propriis nocumentis.
De ipsorum nocumentorum peculiaribus emendationibus.
De quorundam illarum malo vsu.

Ζωὸν ἀτιμήσαντες, ἀποφθίμενον ποθέουσι,
Καὶ ποθ' ὑπὲρ τύμβοιο, καὶ ἀπιόντι εἰδώλοιο
Ἀστέα νείκος ἐπῆλθεν ἔχειν δεσπότα λαός.

H. CAR-

HIERONYMI CARDA-NI MEDIOLANENSIS MEDICI, *in librum ſuum de Methodo medendi, Præfatio.*

MEDICAM artem antiquis tẽporibus maximo in pretio habitam fuiſſe, hiſtoriæ, & diuina ſcriptura tradiderunt: cùm tamen ab initio conditæ artis, Gnidiæ ſententiæ præualerent, quas ſapientiſsimus Hippocrates libro, qui de victus ratione in acutis inſcribitur, reprobauit. Incertum verò eſt eius temporibus, cui maior fuerit authoritas, an Hippocrati, an his, qui Gnidias ſententias ſequebantur. Mortuo tamen Hippocrate, eius inſtituta, poſteritas Gnidiis ſententiis antepoſuit. Itaque factum eſt, vt abuſus pernicioſi in optimos vſus verterẽtur. Sed cùm nulla ætas calamitate ſua carere poſsit, hæreſes, Methodica, & Empirica, contrariis præceptis huma-

nam ſalutem in diſcrimen deduxerunt, quarum veſtigia ex Celio Aureliano etiam his temporibus videre licet. Tantæque iacturæ alia nõ minor ex opinionibus adiecta eſt Teſſali, Erophili, Dioclis, Eraſiſtrati, Aſclepiadis, qui non tantùm ſuperſtitiones (ſumma medendi authoritate gloria comparata) inſeruere: ſed ita famoſus vixit Aſclepiades, vt ad integram ipſe incolumis ſenectutem peruenerit, hominémque rógo impoſitum ad vitam reuocauerit. Quorum monumentis tam varia, tam incerta contrariáque dogmata relicta ſunt, vt niſi Galenus Pergamenus, medicorũ gloria, fuiſſet ſubſecutus, iam de medicà arte actum eſſe videretur. Etenim quæ illi pro ſalutaribus auxiliis inuenerant, non tantùm nõ ſalutaria & noxia eſſe, ſed & letalia, deprehenſa ſunt. Cúmque quod fugeremus, incertum eſſet, experimento cum illorum dignitate pugnante: quod ſequeremur, non haberemus, nullo docente, meritò factum eſt, vt Plinius vir acri ingenio (quia ante Galenũ fuerat) medicinam ſui temporis, medicóſque, qui eam exercerent, ſummis iniuriis, accuſationibúſq; proſequeretur.

COEPERVNT itaque à Galeni morte cõmodiora auxilia occaſionéſque medendi ex eius libris, tãquam è perpetuò fonte, hauriri. Quoniã vir ille optimus non vnius ætatis aut regionis, ſed omniũ, qui ante ipſum fuerant,

vtilia præcepta congeſſerat, quædam etiam propria inuẽtione ſuperaddidit: quæ non humana, ſed potius diuina videntur: qualia ſunt, quæ in diſſectionum pulſuúmque libris edita ſunt. Harum doctrinarum alteram nullus eorum, qui eum ſecuti ſunt, plenè adeptus fuiſſe, nedum auxiſſe videtur. Cúmque ratio diſciplinæ poſtulet, vt non ſolùm inuenta cognoſcamus, verùm inuentis aliquid adiiciamus, cùm in his hoc fieri nequiuerit, meritò ſanè hæc doctrina miraculi quãdam ſpeciem præbere videtur. At nec tamen Galenus (quanquã accerrimus eſſet diſputator) ſuis temporibus potuit opiniones ac medendi methodum à ſe inuentas, inuidiâ contemporaneorum medicorum reluctante, aliis perſuadere. Vbi verò ipſe in fata conceſsit, extinctâ ſecum ſimultate, veritas refulſit. Perſeuerante igitur medendi conſuetudine, quã Galenus inuenerat, cùm eam in ordinẽ commodiorem (licet non meliorem) redactam, Paulus, Alexander, Aetiúſque monimentis reliquiſſent, bellis vndique ac ſciſmate religionis Chriſtianæ flagrãtibus, literæ ac bonæ artes ad Arabes, qui eo tempore quietiores opulentioréſq; fuerãt, tranſlatæ ſunt, vnde quædã pſeudodoctrina à Raſi, Haliabbate, Auenzoar, Serapione, ac Auicenna introducta eſt: qui partim ingenij ſui confidentiâ, partim etiam malis verſionibus linguarum innitentes (prò pudor) quantùm in

nominibus rationéque morborum peccauere? qualia medicamenta mutauere? membris hominis, nec formam, nec situm, nec numerum sanum dereliquerunt. Non constant in vertebris, non in musculis quot sint, concauos neruos à situ variant, discretiuam membris, sanguinis effectricem venis adiiciunt, ac pleráque alia penè innumera, quæ nunc enumerare non est præsentis instituti.

RECENTIORES breuitatis ac facilitatis causa, expositorúmque authoritate inducti, cùm etiam literæ Arabum ad nos citius peruenissent, Arabes ipsos, non Græcos, secuti sunt: vnde non tantùm errores illorum imitati, sed & longè plures admiserunt, nihil sani relinquentes, nec ipsos vniuersales canones, qui illæsi etiam apud Arabes fuerant, custodiunt. Itaque factum est, vt aliquando medicinam, non aliter quàm Mahumethani fidem religionémque defendant.

GRAVE, me hercle, certamẽ aggredior, qui adeo inueteratos errores, ac apud totũ penè orbem diutino vsu firmatos abolere tentauerim. Quòd cùm humanæ salutis beneficio, non cuiusquam peculiari odio aut iniuria agam, cunctis, qui medicam artem exercent, quíque veritatis studio tenentur (quos quamplurimos futuros spero) gratam ac iucundam rem facturum putarim. Non solùm enim errores ipsos, causámque errorum retexam, sed

& veram medendi rationem explicabo. Neque id quiſpiam putet inutile. Licet namque antiquorum doctrina abuſus illi tolli nequiuerint: non tamen deſperandum arbitror, quin collatis eorũ authoritatibus rationibúſque diligentius diſcuſsis, melioribus etiam tranſlationibus antiquotum ſententia intellecta, abuſus illi in optimos vſus conuerti poſſint. Sícque humana valetudo variis ac periculoſis erroribus hucuſque quaſſata, melioribus Hippocratis & Galeni inſtitutis inſtaurata, in poſterum redimetur ac fouebitur.

Quòd inſanabiles morbos curare aggrediuntur. Cap. I.

PRIMVS abuſus eſt, cùm inſanabiles morbos medicamentis amoliri aggrediũtur: quales ſunt Phthiſis, Sclirоſis interior, Tabes confirmata, ſimiléſque. Nam non ſolùm quia curare non poſſunt, in melius traducere nequeunt, ſed in longè deterius: ac citò necant, alioquin longo tempore duraturos.

QVòD autem ita ſit, manifeſtum eſt. Omnis incurabilis morbi cauſam confirmatam ac inſeparabilẽ corpori eſſe neceſſe eſt. Quod autem tolli non eſt poſsibile, pari ratione nec minui fas eſt (cùm ſi minuatur, eadem ratione auferri poterit.) Igitur non licebit è morbo

quicquam detrahere. Omne autem auxilium siue victus, siue medicamentum, siue opus manus, virtutem minuit, humoresq; turbat, membra aliena qualitate inficit. Cùm igitur noceant, nec iuuare quicquam possint, cõuenit, vt morbum deteriorem reddant, & ægrum morti velocius addicant. Causam etiam ex Hippocrate intelligere possumus, Cãcros occultos melius est non curare: curati enim citius pereunt. Quod in hoc incurabili morbo dixit, in reliquis voluit intelligi: in quibus par ratio parem promittit euentum. Hoc ego vidi sæpissime, mulieres cancris occultis laborantes, annis quadraginta superuixisse, satis nõ culpatâ valitudine: cùm nullum neque viginti annis cancro vlcerato laborantem vixisse cõstet, cùm plurimi & iam eorum biennio finiatur. Complures tamen medicorum hos morbos plurimis causis sanare aggrediũtur: quidam, quòd non putent eos nequire sanari: alij, quòd etsi sanare posse desperent, in melius tamen perducere confidunt: alij gloriæ studiosi, alij pecuniæ auiditate, dum nihil perdere ex hoc timent, nimium fiunt audaces. Qua in re illi plus damnandi sunt, qui genere morbum incurabilem, quàm qui magnitudine, suscipiunt sanandum. Diuini enim res consilij esset, omnem morbum genere sanabilem intelligere, an curationem recipiat, an non. Vnde Hippocrates, Acutorum morbo-

6. *Aphor.* 38.

2. *aphor.* 19

rum non omnino sunt certæ pronuntiationes salutis, aut mortis. Galenus autem exponens inquit, Hoc scire licet, solùm in chronicis, non autem in acutis. Licet Rasis non omnino certam in acutis cum Hippocrate spem esse dixerit, longè tamen minorem in chronicis passionibus securitatem euentus credidit, contra Galenum directè inuectus. Satis igitur pro confesso habeatur, multarum passionum finem ambiguum fore. 16. cõti. ca. 1 fo. 322.

CVRA igitur blandiente in talibus bonum est vti, victum talem instituendo, qui virtutem non minuat, morbo suppetias nõ ferat, dolores, symptomatáque sedanda, corpus mo liendum, ita vt causæ virtuti obnoxiæ aut morbo suppetias ferentes non augeãtur. Hoc est, quod dixit Princeps, & à rationali cura non desistas, quoniam multoties aliqui sanantur absque spe aliqua mirabiliter. 4. quarti tit. 2. c. 10.

Quòd in victu procedunt augendo versus statum. Cap. 11.

SECVNDVS abusus est, cùm in victu ita peccatur, vt sæpius fortunæ melius quàm medicis, æger committatur. Reclamat diuus Hippocrates, nisi cibi tædium adsit, crassiore victu vtendũ esse in morbi principio, ac demũ morbo inualescente ita paulatim attenuandum, vt parum, aut nihil concoctionis tempore ægro cibi exhibeamus. Plurimi tamen, *Primo regi. acuto. & prima apho. 10. & ante.*

vt aliquid instituisse videantur, à principio mulierúmque conuitia timentes, etiam nullo cibi fastidio existente, subtilem instituunt victum: postmodum concoctionis tempore, oua & ex carnibus contusa exhibent, ita vt ad mortem saturi, si non medicari saltem accedant. Hócque cùm rectè sit Hippocratis mãdatis oppositum, ita tamẽ est generale, vt vix credi possit ab antiquorum mente fuisse alienum.

Quod ad literã reprehẽditur. 2. regi. acuto. c. 18.

VT igitur præstat, ægro in principio laborante, intelligere, an cibi tædium adsit, an non: si adest, victu extenuetur leuissimo, quo vsque ad statum perseueret, si propinquus adest: Si remotus, quo tempore cibi tædio careat, eo cibandus est, ita vt continuè victum exiliorem facere possis. Quòd si fastidium non est, morbúsque acutus, pane loto, aut ptisana bis in die, aut ter cibandus est, continuéque minuendus vsque ad statum cibus. Hoc modo quot seruabis ægros, qui victu suo suffocantur? Quòd si morbus est leuissimus, carnésque aut oua sunt danda, dabis à principio, deinde ad ptisanam status tempore pertransibis, nec virtutis periculum est, vt in sequenti dicetur.

Quòd nimiùm pingui vtuntur, dando carnes & oua. Cap. III.

TERTIVS vsus malus est, cùm febtientibus carnes & oua exhibent, dicentes, no-

ſtri temporis ægros antiquorum victum ſuſtinere non poſſe, conſuetudinémque multùm valere.

CVM nos videamus aliquot in carceribus ſanos pluribus annis pane & aqua alitos vixiſſe, longè autem minus infirmo cibi, quàm ſano debetur: plus etiam alit ptiſana ac decoctus panis, quàm crudus: nec volumus eum pluribus annis, ſed paucis dũtaxat diebus, donec morbus tranſeat, abſtinentiam ſuſtinere. Nec, quod dicunt de conſuetudine, attendendum eſt: quia cõtra eos facit. Antiquitus enim plus cibi carniúmque ſumebant, vt ex hiſtoriis facilè apparet, vt quandoque arietem vno prandio abſumerent. Si igitur attendenda eſſet conſuetudo, ſubtilioré nunc victum inſtitueremus. Præſtat igitur ptiſana aut pane cocto, aut panico, aut oriza ægros alere, nil ex carnibus aut ouis dare, donec morbi iudicatio pertranſierit ad duos dies, in grauibus acutíſque morbis. Nam aliter facientes ægros interficiunt, non alunt. Quòd ſi virtus valida fuerit, adhuc tenuiore victu opus eſt. Nam neceſſe eſt aliter facientibus alterum trium ſequi, aut mortem, aut morbi longitudinem, aut accidentia ſæua. Quorum primum, malũ: ſecundum, damnoſum: tertiũ, timoroſum. In morbis autẽ longis, aut intercedẽtibus, vt tertiana, aut duplex tertiana, parumper craſsiore victu vrẽdũ eſt, ſecundũ morbi magnitudiné.

Vt de Hephæſtione in Alexãdri vita ex Plutarcho.

1. reg. acute.

Quòd contusa & aquam carnis exhibent.

Cap. IIII.

1. *primi doc.* 4. c. 2.

QVARTVS abusus est, cùm in victu ad contusa & aquam carnis transeunt etiã à principio, quod valde noxium est. Nam nutriens masticatione concoctionem acquirit. Secundò mandendi vim auferunt. Tertiò, quia plus ingurgitant, quàm virtus ferat: non enim ita decipimur comedendo, sicut bibendo. Quartò, quia aqua carnis longè deterior est iure, cùm minus nutriat & calidior sit. Hoc autem dicunt, quoniam corrigitur: at nunquam tantùm corrigitur, quantùm oportet. Et etiam quia eadem correctio iuribus adhibita melius proficiet. Quod etiã pulchro experimento colligitur. Videbis enim contusum edentem feces biliosas protinus excernere: si cum pane & carne paueris, naturalis egestio fit. Hoc sæpius animaduertimus. Vnde credẽdum est non omnino probatum esse alimentũm, quod ex contuso gignitur. Sæpissime enim biliosa ac soluta fex ex eo pura procreatur, quod in febriente malum signum & causa pessima dici potest. Hoc peccato nullum est deterius. Nam vt hypocritæ sunt omnium hominum sceleſtissimi, ita ea auxilia noxia magis, quæ quandam auxilij spem habent, nocẽntque. Existimant enim, quoniam faciliter deuoratur, & carnis substantiam in se habere creditur, & cum an-

nexis emendata videtur, proficere multum posse, quia facilius est impleri potu, quàm cibo, vt dixit Hippocrates.

CONSVLTIVS igitur fuerit, donec mãdendi facultas adest, ptisana vti. Quòd si necessitas alimenti cogat, carnibus leuibus cum pane. Nam Galenum ita consuluisse sæpe video. Quòd si cum hoc mandẽdi potestas non sit, vtatur contuso emendatiore ex carnibus: quòd si virtus adhuc debilior extiterit, iuribus correctis. 10. & 12. artis curat.

Quòd laudant olera, tanquam cibos.
Cap. V.

QVINTVS Error est, cùm lactucam, endiuiam, buglosam, lupulum cibos optimos collaudant, cum ratione cibi ad carnes, panem, ptisanam, lac, oua, orizam, comparatæ, sint longè inferiores ac medicinalem vim habeant. Non ergo, alimenti ratione absolutè bona dicuntur, sed absolutè mala. Quod igitur comparatiuè dicimus, rectum est: quod absolutè, noxium est, tum sanis, tum etiam ægris corporibus.

NON est igitur consulendum sano absolutè, vt herbis aut radicibus aliquibus vescatur, lactucámque inter olera minus perniciosam non bonam esse dicemus: ægris etiam cum animadùersione consulemus. Cæteras *lib. de cibis boni & mali succi.*

herbas vituperat omnino Galenus.

Quòd vinum negant ægris.

Cap. VI.

12. artis cu rat. fo. 129.

SEXTVS vſus non rectus eſt, cùm vinum ægris negant, quia materias ſubtiliet, & ad caput trahat, cùm vinum album ſit frigidum: multa etiam corpora humorum attenuatione indigent, atque ſolùm his quatuor caſibus noxium, quos vel dolor capitis aſsiduus, vel phlegmone tentat, vel delirium offendit, vel febris ardens cum cruditate inuaſit. Cæteris autem vtile eſt, ex Galeni doctrina, ſed non inutile etiam, phlegmonibus ad ſuppuratione iam redactis, Quibus autem vinũ eſt inutile, his amplius nocent carnes & oua. Quod ergo inutile eſt, conceditur, neglecto ſalutari potu: decepti Arabum conſuetudine, quorum præceptis, tum propter legem, quæ à vino eos arcet, tum propter aëris temperiem, quæ longè calidior eſt, à vino temperare iubemur. Itaque hac de cauſa à vino abſtinentes, morbos procraſtinãt, longéque tardius ad ſanitatem perducunt. Is autem error eò validior perſpicitur, quantò æger ventriculo eſt imbecilliore, ita vt quandoque ad aquam inter cutem perducat.

1. ad Glauconem c. 13.

CONSIDERABIS igitur primò, ſi vinũ non permixta mala qualitate ab ægro ſentiatur: ſi non phlegmone, non dolor aſsiduus validúſque tenet, vinum album adminiſtrabis.

Si verò desiderat vehementer, materia concocta, aut suppurato phlegmone lateris, dabis vinum album dulce: ita enim consulit Rasis. Et nos destitutum aliquando à quodam medico, ac persuasum animam efflare, quoniam in pleuresi vinum conuenire non putabat, sanitati restituimus. Erat enim æger annorum, 70, & suppurato phlegmone, nihil eorũ quæ intus erant, ob virtutis imbecillitatem expuere valebat. Cùm verò ventriculus valde infirmus est, rarò vinum negabis. Plures enim sanauimus in morbis pestiferis ægros derelictos sola vini potione, cùm virtus tantùm attenuata esset, vt infra horam, expirare crederentur. Oportet autem medicum esse eruditum, & natura prudentem: non enim paucis verbis tantum arcanum distingui potest.

4. cõti. ca. 3. fol. 86. & 87.

Quòd melones præponunt multis fructibus. Cap. VII.

SEPTIMVS vsus non admittendus est, tam sanis, quàm ægris, cùm melones tanquam minus culpatos fructus concedunt, quòd odore sint non ingrato, sapore autem iucundissimo. His autem qualitatibus decernitur cibi natura: eò autem maximè, quia parum deterior cibus aut potus, suauior autem, melioribus quidem, sed minus suauibus est præferendus. Cùm verò consideras paruitatem radicis, & stipitis eximiæ magnitudinis

2. aphor. 38

eius habita ratione, & quàm proximus terræ sit, & quòd super eam perpetuò iacet, & quòd ab omni aëris qualitate permutatur, & quòd augmentum eius est velocissimum, confiteri cogeris, melonem, nil aliud esse, quàm putridum terræ humorem, aliena qualitate coloratum, vitia omnia habentem, noxium ventriculo, iecori, splenì, intestinis, pulmoni, renibus, vesicæ, humores non solùm putridos, sed venenosos fluxósque facientem. Ad febres acutas pestilentiales, ad apostemata, ad dolores, ad difficultates intestinorum paratissimum, à nullo authore quanquam egregio, satis vituperatum, noxas omnes horarij fructus tantò habet ampliores, quantò eius magnitudo, succi multitudo, paruitásque causæ concoquentis, omnibus aliis fructibus maior est. Adde quòd nulli potui rectè sociatur. Nam cum vino humores pessimos producit, vesicæ maximè obest, & iecori, & renibus, & phlegmones gignit cum aqua leuitates intestinorum, celiacum morbum, difficultates intestinorum, appetitus deiectionem subitò operatur. Quòd autem Hippocrates consulit, rectum est, vt parum deterior, non multò deterior cibus sit præeligendus. Bonitas autem saporis, & odoris mansuetudo, in eodem genere cibi ad iudicandam salutarem vim multum proficiunt. At in diuersis generibus nequaquam. Siliqua enim exitialis est

cibus, si Galeno credimus, & fungi, & tubera, boletíque, & melongena. Nemo tamen salubri cicorio ptisanáque ordeacea negabit esse gratiora.

CONSILIVM igitur meum est, vt non solùm dimittatur, sed ab vsu humano explodatur, etiam principum Decretis. Nam quæ lues est pernicioſior, quâ quotannis multa millia hominum pereũt? Mirúmque, quòd à medicis hæc pernicies consulatur, omissis vuis & ficubus eiusdem temporis fructibus longè minus noxiis.

Quòd cibum vberiorem dant in prandio quàm in cœna. Cap. VIII.

OCTAVVS vsus explodendus est, cùm cibum vberiorem capiendum in prãdio, in cœna leuiorem consulimus: alij oppositum totum, vtrique ita grauiter errantes, vt nullibi amplius. Nam cùm post cœnam quies & tempus prolixius, & somnus, & continentis frigiditas subsequantur, meritò cùm hæ omnes causæ concoctionem iuuent, cibus in cœna copioſior debet esse quàm in prandio. Quòd etiam Galenus in consilio morbi comitialis sentire videtur, ac alij plurimi celebres authores: Quòd si nimio cibo peccare contigerit, vel noxio, cùm error ille vomitu leuissimè corrigatur (quòd hora somni fieri nequit) conuenit, quòd admissus error in copio-

3. de victus ratione & 2. de elemẽtis & 6. de tuẽda sanit. & 1. cõti. licet aliter Princeps tertia primi & prima tertij.

ſiore cœnà hac de cauſa grauior fit, quàm in prandio: quia propter quietem & ſomnum nõ ita facilè, aut vomitu, aut à piloro crudum deſcendit inferius. Vehementius igitur ſpiritualia offenduntur. Non igitur rectè conſulunt, qui peccare leuius in cœna dicunt. Ob hoc neminem vidi illorum qui aſſumpto veneno, antequam vomerent, dormierunt, curatũ fuiſſe. Tutius igitur in malis cibis, aut valde nimiis periclitamur in prandio, quàm in cœna.

MELIVS igitur eſt in cœna plus comedere vbi vel moderatè comedendum ſit, aut leuiter peccãdum, ita vt peccatum illud citra vomitum, aut alui deiectionem poſsit emendari. At ſi peccatum graue futurum ſit, vt non poſsit corrigi citra eiectionem, vt quando nimis copioſè implemur, aut prauum omnino ſuccum ingerimus, tunc leuius peccamus in prandio, raróſque veneno in prandio ſumpto mori contingit ob hanc cauſam. Non igitur conſulendum eſt in altero duorum, cùm diſtinguendum ſit. Adde ne vſum eius, qui longo tempore aſſueuit, permutare coneris, ſi cũ inculpata valetudine vixerit. Multos enim claros viros ea de cauſa damnum non leue aſſecutos ſcio, cùm plus detrimenti ex mutatione conſuetudinis, quàm iuuamenti ex recto viuendi more conſecuti fuerint.

Quòd

Quòd omni leui causa consulunt medicinas. Cap. IX.

NONVS vsus est non amplectendus, cùm consuetudo sit quorundam medicorum in omnibus etiam leuissimis dispositionibus consulere ægris victum tenuem, & medicamina imperare: vt in grauedinibus, in corrizis, in doloribus membrorum exteriorum, in ephimeris spontaneis. Nam talia sæpenumero sunt naturæ dimittenda: non semper naturam auxiliis medicinæ assuefacere debemus. quoniam pigrior redditur ad deliquia instauranda: & multò est grauius persæpe nocumẽtum, quod medicina conciliat, quàm morbus qui aufertur. Simile est hoc his qui per fœnus debita persoluunt. In grauissima enim semper labuntur, dum modica extinguere putãt. Hoc est, quod dixit Princeps. Amplius scire debes &c. Sufficit in talibus, maximè vbi virtus fortis est, moderato vti regimine, & reliqua naturæ dimittere, dummodo periculum acrioris morbi non immineat, quod facile à perito cognoscitur. *Quarta primi cap. 1. in fine.*

VNDE obseruandum puto, omnes morbos ratione certa victus egere, siue sint insanabiles, siue graues sanabiles tamen, siue omnino leuissimi, ne quis fortè ex superius dictis errorem concipiat. At differt, nam in insanabilibus & leuissimis, victus pro sola virtutis ratione, tanquã si morbus nullus adesset, con- *Ex 6. aphorismo 38.*

ſtituendus eſt, quantitatis ratione habita, in qualitate verò, vt contrarius ſit morbo, & cauſæ morbum facienti, & hic differt à victu exactè ſalubri. At in his, qui graui conflictuntur morbo, non ſolùm qualitatis ad virtutem habenda eſt ratio, ſed etiam quantitatis, ita vt minor ſit cibus, quàm à virtute concoqui poſsit, vt morbo augmentum non ferat. Longè igitur copioſius inſanabili morbo, quàm ſanabili detentus paribus virtutibus exiſtentibus alendus erit.

Quòd carnes piſcibus præponunt in omni febriente Cap. x.

DECIMVS errandi locus eſt, cùm generaliter carnes febrientibus dant, & piſces negant, moti authoritate Raſis in 3, ad Almãſo. cap. 16. dicẽtis, quòd omnes piſces ſunt duræ concoctionis, & longam moram in ſtomacho trahunt, & ſitim faciunt, cùm nõ animaduerterint dictum, primo ad Glauconẽ cap. 10. & 12. probari piſces in febribus tertianis, & quartanis, eò quòd facilè concoquantur, præferréque eos carnibus in tertianis exquiſitis. Raſis autem corpori ſano comparauit, & magnà parte improbatos cũctos damnauit. Perſæpe enim medicinali alimento eſt piſcis, & vt plurimùm cõcoctionis leuioris contrariæque qualitatis febri omni: cui ſi contingat, vt à cauſa calida, vt ſæpiſsime eſt, fiat, etiã cauſæ

febris aduersabitur. Hócque errore quãplurimi eo dum insaniunt, vt si quis contra ausus fuerit, pro imperito eum habeant.

VTILIVS igitur erit in febribus ferè omnibus piscibus quàm carnibus vti. Sint autem pisces ex mari, Gobius, Aurata, Arbor, & si ex saxatilium generibus à Galeno libro de alimentis recitatis quisquam inueniatur. Ex dulcibus, Lucius, & Persicus, & vniuersaliter, qui squammosi albas & leues carnes habent, subtiles, lati, longíque non antiqui salubribus aquis habitantes, Rasis authoritate, præferuntur.

CVIVS causa impudentiam erroris crassi preterire nolui saxatiles pisces, qui quibusdam generibus diffiniuntur, intelligentium pro piscibus qui inter saxa degunt, qui nulli sunt. Quòd si eos qui in aquis saxosis habitãt, credunt. Abduani, & Ticinij, potius erunt saxatiles maritimis, cùm tamen saxatilium numero nullus ex aquis dulcibus comprehendatur.

Quòd auxilia simplicia, & composita corrupta habent. Cap. XI.

VNDECIMVS abusus est, cùm cuiuslibet medelæ auxilia corrupta habeãt. Hic tantus est error, vt eius memorari me pigeat. Pro casia lignea, corticem palustris ginistræ: pro carpobalsamo, mirti ciusdam semen: pro zedoaria, quæ ex oriente vehebatur, incogni-

tam ex Germania radicẽ: pro luto Armeno, rubram Appuliæ terram: pro lemnia terra, vulgarem cretam: pro doronico, inſulſam radicem: pro galanga quæ ætiti ſimillima eſt, vt Serapio docet, aliam acrem radicem: pro calamo aromatico, cuius ſubſtantia, quia calamus eſt, inanis interius ſpectatur, acorum: pro acoro conſimilem colore, opere autem, ſapore, guſtúque contrariam: pro xilobalſamo, lignum incognitum. Nam quę ad nos xilobalſami quantitas aduehitur hericiniæ ſiluæ non ſufficeret. Adde quòd extinctum eſt modernioribus referentibus: pro malabatro, folia lauri, aliquando citranguli: pro xiloaloe, radicem oleaſtri odoribus imbutam: pro ſandaraca, quod naturale eſt, gummi iuniperi: pro lacca, ſandaracam in vſu aliquando intelligentes: pro ſcordion herba, ſcorodon, quod aleum eſt agreſte nominis ſimilitudine decepti: pro vngue odorato, inutilẽ oſtraci corticem: pro cinabari, quod è minera eruitur, cinaprium quod artificio argenti viui, & ſulphuris conſtat. ſimiliter pro minio minerali, artificiale: pro oſſe cordis cerui, cartilagines boum: pro ſmaragdo, iacintho, ſaphiro, carbũculo, granato, orientalibus gemmis, lapides adulterinos, ex Europa, ac borealibus regionibus aduectos: phillitim, pro ſcolopendro: lichen pro hepatica: pro ſalutati neruorum præſidio pede coruino, pedem columbinum,

quod venenum est: pro hermodactylo omniũ auxiliorum quæ neruis & iuncturis prodesse possint, præstantissimo, ephemeri radicem non solùm inutilem, sed & strenuè venenosam: pro yringo, cui nulla in bubonibus compar medicina inueniri potest, spinosam certè, sed ita dissimilem herbam administrãt: vt iam cùm pro maximis alexipharmacis, maximavenena propinent, nesciam quid sperandum. Ita cùm non solùm vnum pro alio medicamentum submini strente tiam carent quàm pluribus, narcaphto, cancamo, ciphi, amomo, balsamo, ambram habent rarissimam, quæ non sit adulterina, diptamum, non illud Dioscoridis sine flore, & semine (nec quo vtuntur, ille est Vergilij) mirrham raram, buglosum in controuersia, eupatorium adhuc sub iudice est. Infinita sunt, quæ connumerare non est præsentis instituti, quoniam quidam nostris temporibus clari habiti viri de his disseruere. *lib. 3. c. 75.*

TACEO exęsa medicamenta, antiqua, marcida, corrupta, adulterina, deficientia: quænam oratio tot vitia posset amplecti? Vtuntur etiam quibusdam herbis non satis cognitis, quales sunt Daneia, Scabiosa, Pimpinella, quas & si omnino damnare nolis, confiteri tamen cogeris talium vsum diuinãdo potius, quàm medendo fuisse comparatum.

TACEO composita medicamenta, quæ simplicium non solùm peccatis scatere neces-

se est, sed etiam quibusdã peculiaribus deliquiis, vnde quis sanam Theriacã, aut integrum Mitridatũ demõstrabit? vnde sapientissimus Venetorum magistratus, toties eius compositionem fieri vetuit, cùm perfici posse nõ existimaret. Cùm in clarissima vrbiũ hæc non potuerint fieri, in nostris tamen non solùm ciuitatibus, sed oppidis distribuuntur: medicíque, quòd admiratione magis dignum est, vtũtur. Melius igitur esset, vt de quocunque simplici, publica inter medicos concordia quid esset qualéque statueretur: deficientibus, succidanea Galeni, aliáque alia ratione inuenta substituerentur, pondera, leges, ac electio adiungeretur. Demum ipsa compositio nõ sine medici consilio fieret, publicè simplicia exponerentur. Quis sanè, rogo, fuit antiquus, qui vel simplicium, vel compositorum medicamentorum doctrinam non diligentissimè fuerit prosecutus? Nostri autem temporis medici Pharmacopolis ignaris, aut auaritiæ stimulo delinquentibus derelinquunt. Nõne hi solùm in famulitio medicorum censentur?

Quòd aquis destillatis vtuntur.
Cap. XII.

DVODECIMVS abusus huic adiectus est, eadem materia, dissimili tamen ratione, cùm aquis destillatis vtuntur, in quibus neq; odor, nec sapor inuenitur, eius rei è quo

facta est, exceptis rosacea, violacea, & ardente. Nam Absinthij aqua prædulcis est: vbi autem nec sapor, nec odor, ibi virtus esse non potest. Adde quòd plumbo & ære fiunt, quæ duo metalla humano generi sunt pernicioſissima, cùm viderim aliquos ob vsum earum ad ventriculi tabem redactos. E quibus vnus fuit Franciscus Taegius physicus ac lector, qui iuuenta prima, hac de causa, mortuus est. Pernicioſissima, & generalis hæc consuetudo propter facilitatem operandi, ac labores vitādos, & saporis iucunditatem inducta, tot miseris ægrotantibus damnosa, tum à medicis, tum à Pharmacopolis.

CONSVLTIVS igitur fuerit & antiquorum more cum decoctis operari. Nam in illis virtus residet, & mos ille ab eis, licet operoſior, comprobatus.

Quòd vtuntur simplicibus. *Cap.* XIII.

TERTIVSDECIMVS error est, quoniā gloriæ spe multa cum simplicibus operari posse sperant, è quibus etiam nunc sunt quidam celebres medendo habiti: contra quos, quia opusculum edidimus, inuehi nunc non est tempus.

Quòd vnus modus medendi est vniuersalis. *Cap.* XIIII.

QVARTVSDECIMVS vsus non admittendus est, cùm singulæ ferè ciuita-

tes quandam habeant normam communem medendi in principio cum Caſsia hîc: Venetiis etiam & cum electuario lenitiuo, vel de ſebeſten: Ferrariæ, cum Catapotiis: In Hiſpania cum pomis dietam moliũtur tridui: atque ita omnes calopodio vno calciare nituntur. Quod ſi Cerdones nõ aliter, multi magis nudis pedibus, quàm cum calceis, ſpectarentur. Hunc modum aliqui canonicè medendi vocant, quem propter vſum perpetuum norunt aniculæ, Pigmentarij, Tonſores, nobiles omnes Veneti. Iam ſi omnes abuſus tantùm medicis, quantùm hîc obeſſent, nemo certè vnquam medicus villam, aut prætoriam domum emiſſet. At, dicent, in cunctis lenitio alui, iuuatiua à principio eſt: quid ſi non lenire, ſed eradicatiuè purgare conueniat? quid ſi venter lenis ſit? quid ſi venæ ſectio moram non patiatur? quid ſi ventriculus ſit imbecillis? nónne prius corroborãdus antequam leniendus?

MELIVS igitur eſt, ſi ſanguinis detractio moras non patiatur, venam incidere: ſi venter lenis eſt, concoquere: ſi ventriculus imbecillis, corroborare. Quot vides à principio lenitiuum ſine vtilitate vomuiſſe?

Quòd nunquam à principio purgant erradicatiuè. Cap. XV.

QVINTVSDECIMVS error eſt, cùm nunquam à principio eradicatiuè pur-

gant, sed illam operationem ad statum producunt, In principio lenitiuis contenti, vel his quæ materiam solùm minuunt. Itaque vt exitiale est quiescéte materia eradicatiuè purgare, ita turgente ea ad inferiores partes, maximè ac in venis interioribus non purgare, longè magis mortiferum.

PRAESTITERIT igitur, quòd mihi sæpenumero contigit, ea turgente, à phlegmonis metu liberasse ægros, forti à principio medicamento exhibito. Vnde sæpius contingit melius pauperes medicatos esse, quàm diuites ob errandi timorem. Quòd etiam Galenus suo tempore de cataplasmatibus, testatus est, in curatiua arte, quæ iuxta præcordia imponuntur. *11.lib.post medium.*

Quòd à principio semper à leuioribus inchoant. Cap. XVI.

SEXTVS DECIMVS abusus est, cùm in principio semper à leuioribus curam moliuntur: quodam canone Auicennæ decepti, non attendentes Hippocratis dictum: Extremis morbis, extrema exquisitè remedia optima sunt, & medicati in valde acutis eadem die, tardare enim in talibus malum est. Dum enim tempus procrastinant, æger eò perducitur, vt nullo postea medicamento sanari possit. Adde quòd cura non à leuioribus, sed ab æqualibus est inchoanda, vt *quarta primi cap.1. 1.aphor. 6. 4.aphor.10*

medicari

3. & 3. artis curat. Galenus libro de temperamentis teſtatur. Sic maximos morbos lactucis curare aggrediuntur, vt ſi inter plures vnus euaſerit, miraculum feciſſe videantur: ſi moriuntur, perſuadeant facilè aſtantibus ægrum vi morbi non medici inſcitia periiſſe. Fides in hoc medico ſemper propoſita eſt, eum, qui moritur, non accuſaturum. Ego autem tibi dico, magnos morbos non niſi fortibus auxiliis ſanari à medico poſſe. Quòd ſi aliter curentur non à medico, ſed ſponte ſua ac naturæ robore, quæ omnia contemnit & ſuſtinet cauſa ſanitatis, orta eſt: de qua nullam medicus gloriam cõſequi debet.

10. de ingenio. 7. colleg. cap. 31. Nam, vt Auerrois dixit, morbi ſunt in triplici differẽtia: quidam ita parui comparatione virtutis, vt ſponte ſanentur: quidam ita magni, vt etiam medici auxilio iuuati, ægri tamen pereant. In his duobus medica arte opus non eſt. Alij autem, ita modico à virtutis robore interſtitio ſuperantur, vt in his medicinæ auxilium deſideretur. Nam rectè curati ſanãtur: aliter, aut pereunt, aut in prauas incidunt, ac difficiles ægritudines.

PRAESTAT igitur in magnis morbis à magnis auxiliis, in maximis, à maximis: in leuibus, à leuibus: in mediocribus, à mediocribus initium medendi ſumere. Et hoc eſt ab æqualibus inchoare. Quòd ſi dubitatio accidat, ne in grauius aut leuius auxilium incidas, tutius à leuioribus, paribus cauſis, quàm à for-

4. primi. ca. 23.

tioribus initium ſumes. Et hoc eſt, quòd à leuioribus molienda eſt cura. Melius enim eſt, infra ſubſiſtere, quàm exquiſitiſsimè euacuare. Cùm autem morbi natura ad ſtatum per augmentum accedat, ſintq; in augmento fortiora accidentia, quàm in principio, & meatus aperti magis: meritò, ſi ſemper cum æqualibus cura mollienda eſt, in augmento dabitur locus fortioribus auxiliis, quàm in principio. Igitur à principio reſpectu augmenti & ſtatus cũ leuioribus inchoabis, & hoc eſt, quod voluit Princeps. Iſti autem à leuibus ſimpliciter initium exordiendum duxerunt. Quòd ſi à maximis ortus eſt auxiliis, in illis perſiſtes. Nam in talibus tempore parùm differt ſtatus ab initio: ſi verò à magnis iuxta ſtatũ ad maxima eiuſdem generis cura terminabitur.

Quòd vitant, aut procraſtinant ſanguinis minutionem. Cap. XVII.

DECIMVS SEPTIMVS error eſt, cùm in putrida ſanguinis minutionem vitant, in Continua autem procraſtinant. Vnde Galenus, omnibus putridis febribus venæ inciſio ſalutaris eſt in arte medendi. Cùm autem intra venas humor extiterit valida virtute, & copioſiore ſanguine, & morbo imbecilliore, & quia per omnia tempora auxiliũ præſtat. His quatuor cauſis tutiſsimè ac vtiliſsimè etiã à prima morbi hora minutio fiet. Quantò

lib. 11. poſt medium.

enim citius,eò vtilius,ac præstantius. Ipsi verò cùm in multis interpolatis nulla obstante indicatione venam non incidant, in cõtinuis primam diem non solùm, sed quartam & septimam transeunt, merito fiunt periculi ac mortis ægri rei.

VTILIVS erit in interpolatis si reliqua cõsenserint,sanguis verò plurimus fuerit, aut præmissa lenitione, si oporter, aut sine ea venam incidere. Caue tamen ne materiam peccantem intra venas trahas. In continuis protinus ab inuasione prima venas incides, eò magis si materia phlegmonem moliatur, nitidis ventriculo,ac intestinis existentibus: aliter autem lenitionem præmittas. Vnde Rasis in Continentibus plurimi eorum, ac omnes fermè, qui ante euacuationem sanguiné miserũt,mortui sunt: qui verò euacuationem ante moliti fuerũt,sanati: de pleuretico morbo loquebatur. Non ergo ad plus, secundam diem, aut tertiam sine sectione venæ pertrãsibis,si rectè operari volueris,vocatúsque fueris à principio.

Idẽ Auer. 7.col. ca.1.

Quòd partem materiæ purgant in morbis quietis. Cap. XVIII.

DECIMVSOCTAVVS abusus est, cùm in non turgentibus morbis partem materiæ purgant, à principio: alij autem electuario de Sebesten,vt Venetiis, Mediolani cum

Trociſcis de violis ſine Scamonea, vbi Turbith adeſt, quòd nec verum Turbith eſt, & medicina conturbans. Mens autem Galeni ſuper aphoriſmo (Concocta medicari) eſt, vt non ſit, quieta exiſtente materia, alia purgatio vtilis, niſi lenitiua, ſuper illud, Corpora cùm quiſpiam purgare voluerit. Nam melius eligere debet medicus: ſed plus eſt quòd adimitur ex virtute eo tempore, qàm ex materia: & reliquę partis concoctio impeditur, & obſtructiones augentur. Igitur cùm, quieta exiſtente materia, nullum accidens ſæuum timeatur, non eſt facienda purgatio materiam minuẽs: multominus eradicatiua. Vnde etiam prima Quarti trac. 2. cap. 7. Et apud me magis dilecta eſt adminiſtratio Clyſteriorum ſecundũ menſuram, qua indigetur in virtute. Huic rationi maximè credideris, ſi ea, quæ in bubonibus extrinſecus inciſis, ac non maturatis, aut expertus fueris, aut Albucaſis dictis credideris. Quæ enim ex his pernicioſa ſunt, citius occidunt: quæ ſalubria tardiſsimè, aut nunquam ſanantur: maturata autem citò faciliter, ac ſine dolore, ad optimámque ſanitatem perducuntur. Rationes autem Raſis in continentibus, de purgando à principio, aliàs diluam. Materia igitur non turgente, nec ad vermes parata (iſtud enim quoddam genus eſt turgentis materiæ) quantumcunque multa fuerit, non purgabis, niſi poſt concoctio-

Secundum Leonicenũ ſententiã 22 primæ particulæ.

9. ſecundæ particulæ 1 dẽ quartæ primi ca. 3. ad literam.

lib. 2. ca. 4.

1. lib. cõtra dicẽtiũ medicorum.

nem. Adde quòd in aliquibus lenitio fieri nequit, nisi cum solutiuo addito, vt in rusticis & habitatoribus montium, qui castaneis alũtur, & quibusdam hominibus, quorum naturam præscire oportet, vel vsu, vel auditu. Sæpius etiam nulla indigemus lenitione, nisi ea quæ fit per Clysterem, cùm venter nihil deiicit, & ventriculus exaninitus est, pro qua lenitione Rasim consule.

4. ad Almãso. c. 18.

Quòd nutriunt, & purgant in statu.
Cap. XIX.

DECIMVS NONVS abusus est, cùm in statu vel augmento, materia virtutem opprimente, debilitas virtutis ab astantibus iudicatur, ob hócque medici alterũ duorum faciunt, ac persæpe vtrunque, cibant alimentis nutritiuis, qualia sunt ius, contusum, aqua carnis, ac purgant: quorum vtrunque, ita pernicioſum, vt nil deterius, cùm morbi consistunt, ac vigent, Melius est quietem habere, dicebat Hippocrates de purgatione loquens, & alibi, In accessionibus subtrahere oportet, dare enim læsio, cibandi rationem insinuans. O miseros illos medicos, qui modicæ gloriæ, aut cupiditate pecuniæ amicum, & sibi fidentem occidunt, conscientiã perpetua labe commaculant, seipsos æternæ damnationi addicunt. Nemo enim eorum ita ignarus est, qui cùm hæc faciat, se contra omnes medicinæ

2. aphor. 29 1. aphor. 11. Item 2. regi acuto. ad literam.

regulas facere ignoret, ægríque perniciem accelerare: sed timentes ne mulierculæ, aut fame interfeciſſe, aut cùm oportebat, morbo auxiliari neſciuiſſe dicant, plus hominum calumniam, quàm Dei offenſionem timentes, tam manifeſtè peccant.

PRAESTAT in his alium, ſi times, aduocare, omnéſque vno conſenſu abſtinere. Multitudo enim medicorum vnumquemque ab infamia vindicat. Si poſſumus etiam pronoſticari de accidentibus, illud nobis maximè conducit. At ſi fas non eſt, falſa infamia detineri melius eſt, quàm conſcientia malorum perpetuò cruciari. Veritati enim inſiſtas: nam infamia falſi criminis tandem extinguitur, cùm veritas fortunam pediſequam ſecum duxerit.

Quòd omnibus purgationem poſt ſtatum ſaltem expedire putant. Cap. XX.

VIGESIMVS error eſt, cùm in cunctis purgatione opus ad ſanitatem eſſe putant, dicto illo Auicennæ moti, & cum natura non mouet, moue tu hora motus eius: non quidem modum mouẽdi, ſed horam determinauit. Vtilius interpretamur Aphoriſmum, Vndecunque natura repit, inde ducere per conuenientes regiones. Multi ſunt morbi, qui vrina, alij ſudore, alij vomitu, alij ſanguinis profluuio terminantur, alij buboni-

Primaquarti trac. 2. cap. 7.

21. primæ particulæ.

5.de locis affectis c.2. bus, alij herisipelate, alij vlceribus. Hos omnes conantur, alui profluuio finire, ventrem subducendo. Nónne dixit Galenus, Eorum quæ in thorace continentur, nihil posse per aluum excerni, vt in laterali morbo, & peripneumonia. Cur igitur aut qua vtilitate purgant tales? Nam de antecedente causa nihil est quod minuant, status aut declinationis tẽpore, cùm auctio per se cessauerit. Nónne dixit Galenus, eorum morborum iudicationes per abscessus fieri, in quibus natura non perfectè dominatur? Hi fiunt materiis extra erũpentibus: euacuatio materias intropellit, nec potest tamen perfici: quoniam natura non perfectè morbo imperat. His ergo pugnantibus ægrum perire necesse est. At dicent & febrem quidem habentis ventrem soluere melius est, quarta primi ca. 4. Hæc quidem indicatio est vomitus tantùm comparatione, vnde subiungit, quàm facere, vt ipse euomat. Quòd autem dixit, Moue tu hora motus eius, in noua etiam traductione versum est, hoc modo, Moue tu motu cõuenienti motui eius, quare emendatum est.

3.de crisi. cap.11.

Sativs igitur fuerit, dummodo indiciũ natura purgationis præmonstrauerit, illam viam sequi, nec aluum mouere, nisi in viis ductuum materia quieuerit. Vnde in pestiferis morbis, quia natura non perfectè dominatur, cita iudicatio tentanda est: ídque bonum

num ſequi, quòd in vnoquoque genere commodiſsimum. Eſt etiam quidam purgandi modus vnicuique familiaris, Pleuritidi, ſputum, aut vrina: ardenti febri, ſudor: Phlegmoni iecoris, ſanguinis profluuium: Tertianis, vomitus: ſpleni, varices, & vlcera in cruribus: morbillis, alui profluuium: peſtilentialibus, abſceſſus, ſudor, aut alui deiectio. Vomitus autem letalis iudicatio eſt.

Quòd non vtuntur, niſi medicinis quas appellant benedictas. Cap. XXI.

VIGESIMVS PRIMVS error eſt, cùm in ſolis medicinis, vt dicunt, benedictis, conſiſtunt Manna, Caſsia, Sero, Rhabarbaro, & ſimilibus: Nam cùm materia groſſa, aut melancholica fuerit, tollunt quod ſubtile eſt, & craſſum derelinquunt, & ita ex curabilibus morbis, incurabiles faciunt. Vt igitur non tutũ eſt velle ſemper laborioſis medicinis vti, quæ robur virtutis exoluunt, & ad malas prę-parant ægritudines: ita nec laudabile, in leuibus conſiſtere, quæ morbos relinquunt deteriores, quàm prius curandos aſſumpſeris.

MELIVS eſt igitur in craſsis lętiſque materiis non euacuare. Oportet, igitur cum propriis ſemper operari. Serum enim in vltima ſubtilitate, lapis magnetis, in vltima craſsitie humores ſubducunt: reliqua ſunt intermedia, quorũ ordinem aliàs in cõtradictore expoſui.

Quòd materiam semper euacuant paulatim, ac concoquunt. Cap. XXII.

VIGESIMVS SECVNDVS abusus est, tolerabilis tamen ac defensione dignus, cùm materiam paulatim docent concoquendam, euacuandámque ex dicto Auicennæ: in quo tamen verba non mentem assecuti sunt Principis, quoniam longè citius terminatur ægritudo, si ad vnam tantùm vniuersalem purgationem reseruetur. Nam vna euacuatio alterius impedit materiæ delinquentis coctionem. Ita igitur intelligatur, vbi periculum deriuationis fuerit. Est autem cùm virtus debilis est, vel iuxta principale aliquod membrum materia delituerit, aut nimis molle, vt Adenes, & Pulmo. In his enim casibus etiam non exactè maturum bubonem incidere cõsuluit Albucasis: in reliquis longè melius citiúsque vna euacuatione soluitur morbus: Vermium tamen memento. Nam in his, vt dicemus, nedum aliquoties expectandum est concoctionis principium.

4. primi cap. 3.

lib. 2. & 4.

Quòd dicunt non omnes morbos ad Physicum spectare. Cap. XXIII.

VIGESIMVS TERTIVS abusus est, cùm omnes eas ægritudines ad curam suam pertinere negant, quæ sunt manifestæ, in quibus accusari possunt: eas autem omnes profitentur, quæ sunt difficillimæ, accusarique ne-

queunt, decorationem igitur & infantium morbos mulierculis: dentium dolores, tonsoribus: vulnera, vlcera, collectiones, Chirurgicis: oculorum vitia, circunforaneis herbariis: Ramicem, & Herniam, Circulatoribus: puerperarum dolores, Obstetricibus: gallicam luē, Impostoribus: luxatos fractósque articulos, Restauratoribus relinquunt. Vbinam Galenū, aut Hippocratem, aut Albucasim, aut Auicennam inuenerunt, qui non omnem artem profiterentur, medicamenta singulis pararēt, de his apertè differerent? Vnde Galenus in primis artis curatiuæ libris, totam curādi methodum à chirurgica ratione assumpsit. Vnde etiam ossa à capite extrahere docuit lenticulari ferro, absque terebratione, quod etiam in vsu est, Mirmetias etiam è crute extrahendas docuit. Herniam, puerperarum passiones, infantiúmque distinctè descripsit. Vnde in consilio morbi comitialis dicebat, At ei qui vniuersales canones ignorauerit, nec sexcenta præcepta sufficiunt. Impossibile enim est sine curandi methodo, quampiam etiam, leuissimā ægritudinem rectè curare. *6. artis cur. 14. eiusdē.*

CVR igitur si se medicos profitentur, hæc nesciunt? Si sciunt, cur literas nesciētibus prouinciam hanc committunt? Quòd si se victus rationem & purgationem etiam in illis ordinare fateantur, quomodo aut purgare, aut victum ordinare poteris rectè, si morbi qualita-

tem & magnitudinem ignoraueris? At dicũt, à Chirurgo recipio. Nõne ſcriptum eſt, ſi cæcus cæcum ducat, ambo in foueam cadunt? Eo magis, cùm duo vel tres plerunque ſint Chirurgici etiam in maximis ciuitatibus, qui literis operam dederint, reliqui tonſores laruati, lanienam profitentur. At dicunt, morem ſequimur ciuitatis, quale illud ſexto artis curatiuæ, in fine. Sed cùm Romæ plurimùm agerem, ciuitatis morẽ ſecutus, permiſſa his quos chirurgos vocant, maxima horũ operum parte, non doctrinam, ſed manus operationem ſe oſtendit dereliquiſſe, quod ex prioribus verbis licet deprehendere.

QVOD ſi in hoc te non peccare, quod tamen haud poſsibile eſt, demonſtrares, quam tamen fidem, medice, tibi præſtabo, aut vomicam, aut ventriculi ficum, aut in hepate vlcus probè curaturum, ſi Ozenam, aut Buboném, cui quotidie ſpecillo, aut manibus imponere medicamentum potes, ſanare neſciueris? An credam illud, quod intra eſt, leuius eſſe, quod plerũque perducit ad mortem, aut ſcientiam tuam Aſtrologo vel diuinatori cõparauerim, qui propria domus ſuæ peccata cũ ignoret, de remotis maximíſque negotiis ſe ſcire profitetur? Cum enim vlcuſculum, aut Parotidem curare neſciueris, quomodo quiſquã cogitare poteſt, quod interius eſt vlcus, aut phlegmonem te ritè curaturum?

Ad medicum igitur pertinere arbitror perfectum, omne morbi genus scire curare, non solùm per dietam, medicinas, & vnguẽta, sed etiam per manº operationem, incisionem, videlicet, vstionẽ, terebrationem. Quod tamẽ est illiberale, Chirurgo permittat, opus videlicet manus: quoniam longè differunt nescire operari, nec præcipere, ac nolle manibus exercere. Nam cùm hoc non sit decens, reliquum tamen non solùm vtile, sed etiam est necessarium. Difficiles enim bubones hoc modo curaui in triduo, ac decẽnes fistulas inueteratas, ac derelictos extrinsecus morbos miraculi modo, quoniam interna exterioráque adiutoria probè noueram. Itaque solo famulitio auxilio, prout & Galenus, indigui.

Quòd lunæ positiones obseruant, vt non dent medicinas. Cap. XXIIII.

Vigesimvs qvartvs error est, cũ Lunæ radiationes in exhibendis medicamentis vitant. Nam cùm ducere volueris Elleborum, moue corpus, dixit Hippocrates: Cùm verò luna cum sole coit, vel radiationem iniit, mutátur tempora manifestè, quia elementa & humores agitantur. Igitur bonum est, tunc medicinam exhibere in coniunctione, corpus repletum purgabis, in quadrato post oppositionẽ purgabis melius, post venam incides. 4. *apho.* 14.

CVM igitur volueris rectè operari, facies illud hora aſpectuum, maxima cum vtilitate, cauebis tamen tria. Primum quòd dies illa non ſit indicatoria, vel vetita ratione naturali. Secundum, quòd æger non ſit nimiùm debilis: ne ſi moriatur alia cauſa, culpent te. Tertium cõgreſſus Lunæ cum Saturno, vel Marte. Quòd ſi hora radiationis cum Sole, Luna Ioui, vel Veneri ſocietur, optimum erit purgare, vel minuere, vt placuit Galeno.

3. de diebus decretoriis in prin.

Quòd de inutilibus quibuſcunque rebus decertant. Cap. XXV.

VIGESIMVSQVINTVS eſt, cùm de minutiſsimis rebus diſceptant, grauiora prætereunt, vt videantur diligentiſsimi medici. Memini me aliquando vidiſſe clariſsimos medicos concertantes ſuper differentia duarum drachmarum, à quatuor, ſyrupi de lupulis, qui tamen raucedinem per venæ inciſionem curare nitebantur, neſcientes illud modernioris, Qui raucedine detentus minuitur, nunquam curatur. Meritò igitur tales non Medicos, ſed Sophiſtas optimus appellauit Auenzoar. Decimant enim Mentham, & Anethum, & grauiora legis derelinquunt. Optimum medicum decet, non ita ſubtiliter minutiſsima trutinari, quandoquidem non ſufficiet grauioribus omnibus exiſtimandis.

Philonimni

1. theſi. tra. 10. cap. 8.

Quòd frictiones dimittunt frequenter.

Cap. XXVI.

VIGESIMVS SEXTVS abusus est, cùm frictiones non nisi paucis morbis imperant, propter dissuetudinem: cùm tamen cunctis, nullis exceptis, non solùm vtiles sint, sed & necessariæ. Vnde Celsus, Frictio cùm omnibus vertebris sit necessaria, maximè tamen vtilis est his, quæ in collo sunt. *lib. 4. c. 31.* " " "

ADNOTARE lubet alium errorem in frictione excipientium pectus, & spinalem medullam, quoniam Galenus de solis cruribus & brachiis loqui videtur. Nam Celsi authoritas, & ratio dictant, neque dextrum hypochondrium fore in frictione excipiendum. In cunctis igitur morbis frictio vtilis est & necessaria, & quocunque morbi tempore, sed pro eorundem diuersitate varianda. 12. *ingenij iuxta principium.*

Quòd roborationem ventriculi prætereunt. *Cap.* XXVII.

VIGESIMVS SEPTIMVS error est, cũ in omnibus morbis permutata victus ratione, necesse fit ventriculum à propria fortitudine minui. Conuenit igitur semper ei præsidium admouere, quod tamen negligunt. Vnde Galenus ad Glauconem, In cura tertianæ nothæ, & quotidianæ, consuluit, tanquam magis manifestè ventriculo laborante, confortãtia admouere præsidia, tum per interius, *In primo.*

tum etiã per exterius. In frigidis calida: in siccis autem solam lactis pinguedinem prodesse inueni. In reliquis autem causis maxima auxiliorum copia non deest. Cõuenit igitur omni morbo, omníque vniuersali eius tempore, hæc duo semper præ manibus habere, frictionem, & ventriculi conseruationem.

Quòd in Bubonibus extrinsecis venam incidunt. Cap. XXVIII.

Ex Gal. sentẽtia 2. ad Glauconem 2.

VIGESIMVSOCTAVVS error est, cùm in Bubonibus, cæterísque abscessibus, quos natura foras ad loca minimè periculosa destinat, sanguinis minutionem salutarem decernunt, solúmque quòd quãtitas materiæ aufertur, considerant. Quòd autem modo non conuenienti, non aduertunt, decepti

lib de hirũdinibus.

authoritate Galeni. Cucurbitulæ non nisi vacuato corpori conueniunt. Nam cùm medela hæc ad diuersum trahat, periculo maximo vim naturæ, ac conatum impedit: cúmque ab extra ad intus, perniciem molitur. Duplex igitur malum est, naturæ impetum rationalem auferre, ac ad loca periculosa materiam trahere. Galenus autem eo loco Cucurbitulas sine scarificatione, non cũ incisione damnauit.

PRSTITERIT igitur pluribus in causis copiosa vti sanguinis detractione per Cucurbitulas, cum profunda incisione. Nam sic & conatum naturæ iuuabis, & sanguinẽ minues,

& materiam ad locum salutarem deriuabis: quando autem & quibus in casibus, docebũt te libri contradicentium medicorum, quos fecimus.

Quòd in laterali morbo minuunt ab aduerso vel in pede. Cap. XXIX.

VIGESIMVS NONVS error est, in laterali phlegmone, cùm quidam ex aduerso, alij ex eodẽ latere, alij in pede ex initio venam incidant, cùm ipsis sit persuasum, Galenum, Auẽzoar, Mesue, & Rasim, ac Principem, diuersa sentire, nec vlla magis in medela esse discordes, cùm tamen in nullo, quod quærunt assequantur, dúmque omnes pariter studeant imitari (monstrum nouum) nullum imitantur, eóque insaniæ ventũ est, vt à Principe decepti, saphenam præferant, morbóque etiam procedente primam sanguinis missionem ex aduersa parte molliantur.

EGO sanè in vera Pleuresi tantùm saphenæ sectionem, Galenum & Hippocratem horruisse video, vti etiam in ea, quæ in inferius co stis est, potius eiusdẽ brachij, quàm pedis sectionem prætulerint: cùm tamen ea sanguinis detractio à loco patiente, nihil demat, nisi corde intercepto. Quomodo igitur vnquam salutarem saphenæ minutionem dixisset Hippocrates, aut Galenus in laterali morbo superiore, binis interceptis geminationibus in-

ter venam minutam, & locum patientem? Quòd igitur ipsi habent pro familiarissimo, neque in mẽte fuit vnquam Galeno, vel Hippocrati.

Cvm morbus lateralis in initio est, tutius si parum sanguinis sit detrahendum, aduersa parte fiet. Ob hæc Arabes, oppositam laterali prætulerunt. Quòd si multus sanguis sit detrahendus, ex eodem latere fiat. Copiosa enim sanguinis detractio ex latere eodem, aduersæ, qualiscunque fuerit, præstantior est. Hæc igitur vtilior semper, illa quandoque securior. Quòd igitur periculosum magis, vtilius etiam est: quod verò securius plerunque & inutile euadit.

13. de inge. 3. cap. 3.

Modvs autem sanguinis mittendi est, in totum conuersus consuetudini medicorum. Nam Hippocrates, & Galenus præcipiunt, vt sanguis mittatur bonus & clarus, donec incipiat apparere liuidus, aut niger. Nam tunc signum est, quòd sanguis, qui in Phlegmone erat, minuebatur. Tunc ergo si virtus constat, etiam aliquid ex eo minuendũ est, aliter tunc supprimendum, ita quòd terminus suppressionis secundum Galenum, est in sanguine malo. Medici autem nostri temporis, non magis in hoc, quàm in reliquis actionibus prudentes, totum oppositum faciunt. Nam cùm ex febre sanguis, qui primò exit, quoquo modo niger sit, eum tanquam noxium detrahunt:

2. reg. acut. 12. t. & circa & in cõmẽ. vide.

cùm autem ſanguis probatus incipit exire, ſiſtunt, quoniam theſaurum naturæ ab Auicenna appellatum vident. Itaque totum abſceſſum intactum relinquunt, & ægrum hoc modo occidunt: habéntque in hoc authoritatem Galeni ad Glauconem, dicentis, Si ſanguis bonus eſt, ſupprimatur, quod haud in apoſtematibus dixit. Illi verò quòd de febribus dictum eſt, de apoſtematibus dictum etiá, & verum putant. Tam craſſa ergo ignorantia multiplicíque occidunt ęgros quatuor delictis. Primò, quia ex ſaphena minuunt. Secundò, quia ex aduerſo latere. Tertiò, quia nimis parum detrahunt, non expectantes, quòd ſanguis niger, aut liuidus exeat, cùm id citra multitudinem haud fieri queat. Quartò, quia terminum ſiſtendi oppoſitum rationi de directo conſtituunt, cùm bonus ſanguis exire incipit. In morbo igitur tam frequẽti tot modis peccant.

quarta primi cap. 29.

lib. 1. de cura quarta.

CONCLVDO igitur, quòd in morbo laterali, in quo virtus ſteterit, & ſanguis minuendus ſit, quod omni tempore, ſiue in principio, ſiue augmento detrahendus eſt ſanguis ex latere eodem, ex brachio, ex interna vena, non ex communi, vt plerunque faciunt, donec ſanguis niger, vel liuidus apparere incipiat. Quòd ſi dolor acutiſsimus extiterit, & virtus valida, etiam ad animi vſque defectionem.

4. reg. 14.

Quòd in vrinis turbatis sanguinem mittunt.

Cap. XXX.

TRIGESIMVS error pernicioſus eſt, cùm turbatis vrinis ad ſanguinem minuendum properant, quoniam per eam inflammationem ſedare ſperant: tales autem ſunt, quibus natura morbo perfectè dominari nõ poteſt, vnde indicatio per abſceſſus exteriores eſt expectanda. Cùm igitur minutio virtutis tenorem tollat, & ad contrariũ naturæ impetum retrahat, meritò cauſam mortis dediſſe videbitur.

OMNIBVS his in caſibus, vbi nullũ phlegmonis interioris ſignũ apparuerit, tutius per ſanguiſugas, & cucurbitulas ſanguinem auferes copioſum pro qualitate temporis, morbi, virtutis, & humorum, abſceſſuíque viam cõparabis, nec ad exacerbationem bilis deduces. Conſiderandum tamen an ex feruore, an venenoſa qualitate turbentur.

Quòd in hæmoptoicorum curatione ſunt ſegnes.

Cap. XXXI.

TRIGESIMVS PRIMVS abuſus eſt, in hæmoptoicorum curationibus, quos omnes certè deſtinant morti. Nam cùm in his copioſiſsima ſanguinis minutio conueniat, ſicq; omnes à die prima liberentur, vt Galenus teſtatur, ac repetitis exemplis demonſtrat: Medici tamen noſtri temporis non audent, ſed

§ ingenij.

breuem & interciſam detractionem faciunt, putantes, ſe Auicennæ præcepto muniri: cùm tamen ſciant Hippocratis dictum: A ſanguinis ſputo, ſaniei ſputum: à ſaniei ſputo, Phthiſis: à Phthiſi autem mors. Vnde Galenus, Eorum, quos iam ſanioſum vlcus occupauit, neminem ſanatum vidi: & parum poſt, Cùm verò phlegmone inuaſit, exigua ſpes eſt ſalutis. Cur igitur cùm à latere longa tabes, ęgri cruciatus, familiæ infectio, diſpendium ampliſsimum, mors certa ſint conſtitutę, ab altero, ſi vena promptè ac ſæpius copioſéque minuatur, ſolùm mortis periculum, rariſsimúmque immineat: præeligunt tamen tantam infirmi, ac domus ſuæ iacturam periculoſa ſanitate? Vellem in hoc mihi aliquem ex his, quſ ita acuti ſunt ad accuſandum cæteros, nunc reſpondere ac defendere, quoniam in propatulo eſt, ex ruptura venæ in pulmone nullum, in pectore autem rariſsimum conualeſcere. Quare in curatiua arte, Thucididis dictũ probatur, quibus alia ſalutis ratio non eſt, & quæ vnica videtur, ea dubia eſt, neceſſe eſt eos aduerſos periculis ire.

prima quarti tract. ca. 7

7. apho. 15. & 16.

5. ingenij.

lib. 10.

DEBENT igitur in hoc medici certa calamitatis iactura demonſtrata, ſi à cura abſtineant, præceptíſque ac antiquorum vſu citatis, imminentíſque periculi, habita admonitione, curam veram nõ fucatam, qualem Gal. docuit, amplecti.

Quòd in cognitione hæmoptoicorum prorsùs aberrant. Cap. XXXI.

TRIGESIMVS SECVNDVS abusus est, circa eundem morbũ ferè. Nam cùm maxima intersit differẽtia inter fluorem sanguinis, & sputum, vnum pro alio capiũt, cùm tamen longè differant. Nam sputum sanguinis nisi in tabifico sit, omnino caret periculo, fluor autem maximo semper periculo copulatur: vnde Hippocrates, Sanguis quidem supra, qualiscunque fuerit, malum: dicitur enim fluor, vt Aurelianus refert, cùm sub quantitate magna sanguis expuitur, rutilans non congestus: sputum verò, cùm pituitę permiscetur, modicúmque excernitur, aut congestum, quale in lõgis orationibus, in resudationibus grauedinibũsq; excerni solet. Vnde Plautus, Iamdudum spuo sanguinem: quasi longum, non pernicioſum nominauerit morbum: apertione enim orificij venæ etiam expurgatur. Fit etiam propter erosionem: in hoc falsum sputum apparere necesse est, aut hominem tabificum fuisse. Hi sunt, qui magno malo curati creduntur, cùm nullus hic morbus sit, nulla hæc sit ægritudo. Hæc est medicorum iactantia, eum curasse, qui nihil mali habet, eorum verò, qui verè laborant, hæmoptoica passione, neminem fuisse sanatum. Nuper dum hæc scriberem, quidam aduenit, qui sanguinem

4. apho. 25. lib. 2. cap. 9

In mercatore.

phlegmati permixtum ſpuebat, cùm nec ſalſum ſputum eſſet, nec homo tabidus. Iuſsi eũ nihil timere: cúmque quòd viſcus expurgaret, dediſſem, repentè ſanatus eſt. Cùm hic alias eundem affectum habuiſſet, medici dixerunt eum fore hæmoptoicum. Itaque fidem ex hoc præſtiterunt, aliquos ſine periculo, maximè minutionis poſſe liberari.

PATIENTE ſputum ſanguinis citra tabem ac ſalſedinem ad te veniente: ptiſana cũ zucaro eum cibabis, caput curabis, frigidis leuibúſque glutinantibus medicinis opitulare. Nam vel ex faucibus, aut è capite, aut aſpera arteria, aut reſudatione aliqua prouenit, ita vt omnino liberum à periculo ægrum eſſe iudices. Quòd ſi cum hoc etiam febris inuaſerit, tutiſsimum ſignum eſt, non exiſtentis fluoris. Quòd ſi cum hoc ſubniger eſt & congeſtus, tunc certum ſalutis indicium. Eſt enim ex arteria venali, in aſperam tranſitus ſpiritus, quo aër defertur. Hic ſi dilatetur, ſanguinem, qui in illa continetur, in aſperam tranſmittit abſque noxa: Non quòd oſcula venarum aperiantur, vt exiſtimat Trallianus. Ob id illud eſt aduertẽdum aphoriſticum, à ſanguinis ſputo ſaniei ſputum. Neque enim ſemper malum eſt ſanguinis ſputum, quod ex pulmone prouenit, vt Galenus dicebat, ſed ob eroſionem vel rupturam.

Quòd administrant puluerem cordialem cum cibis. Cap. XXXIII.

TRIGESIMVS TERTIVS error circa febres ac venenosos morbos ita impudens est, vt non à medico fieri, sed à vetula vix persuadeti possem, cùm tamen omnes admittant. Puluerem enim cordialem (ita enim appellant) ex iacintho, cæterísque lapidibus constantem, ac sacharo (satis hercle iucũdum, puluerem gustu) cibis permiscent. In hoc omnes, vos ô medici, percũctari vellem: nam etsi vobis cõcedatur, lapides illos veras esse gemmas (quanquam & hoc superius reprobatum sit) primùm an sciatis, quòd res dulces ad faciendam opilationem sunt veloces. Vnde Serapio, & dulcia sunt ad inflammationem hepatis parata: quod dictum Alexander à Galeno iam sustulerat. 2. de alimentis. Quid autem magis hepatis inflammatione, & obstructionibus periculosius, cùm vtrunque patris & matris ægritudinem vicem gerat? Nam ex obstructione putredo, à putredine morbus, ab hepatis inflammatione, tabes, febres, cordis æstus, hydrops, cæteráque pernicioſa mala non magis alia causa fieri possunt.

Tertia primi doc. 2. c. 7. 4. breuiar. ca. 2. c. 61. sec. lib.

SECVNDO, si alexipharmaca hæc esse credunt, necesse est magnã in eis vim credere. Vnde Galenus 5. simplicium medicaminum, Necesse est, cùm alexiteria inter humanum corpus, ac deleteria sint cõstituta, æqua ratione ab

cap. 7.

ne ab vtraq; distare. Igitur necesse erit, vt copiosius sumpta multùm corpus à naturali tẽperie mutent. Cùm igitur fortia sint medicamenta, quomodo innoxiè cibis iungentur? Vnde diuus Auenzoar, & qui sumpserit theriacam vel smaragdum, non recipiat cibum nisi post septẽ horas, & post addit rationem demonstratiuam talis abstinentiæ. Quid hoc clarius? Allegent mihi authorem, qui hoc cõsulat vel concedat. 1. thesi. 6. 1.

TERTIO, quia lapis hic puluis est, ex cibo & contrito lapide cementum fieri solet, quo nihil est durius, nihil pernicioſius, qualem putas debere obstructionem fieri? Vtinam ego intelligerem quónam consilio maltam ægrorum corporibus introducere velint? At si didicissent ex dissectione, quòd venæ caui iecoris & gibbi adeo exiles sint, vt adhuc incertum sit an inuicem committantur, haud dubitarent, ab hoc auxilio in perpetuum abstinere.

QVARTO, quia cùm cibus medicinæ tali permiscetur, si citò transit, obstructiones maximas facit, quia crudus est, si tardè, nónne auxiliari ope destituetur, longa coctione permutatus? Solent enim non solùm alexiteria, sed & venena vim suam perdere, si diutius coquantur, vnde Auicenna, Et cùm timueris veneni exhibitionem, multoties cibi plenitudo nos securos reddit, quoniam veneni virtus 6. quarti t. 1. cap. 1.

validiſsima cibo obtunditur: quid ſperandum erit de his alexipharmacis, quæ etiam per ſe propinata modicam ſui ſpem promittunt? Hæc eſt tam frequens eorum laudabilis conſuetudo.

ANNECTITVR huic nõ minor inſcitia, minore tamen iactura, cùm mixturam quandam appellatam cordialem ex floribus, bugloſi boraginíſque ac ſacharo conſtantẽ propinant dulcedine, ac craſsitate obſtruentem, adulterinam, nõ ſolùm ob pulueres vitiatos, verùm quia quòd bugloſum adhuc eſt incertum, grauem coctione, vermes alentem, qui plurimùm peſtilentibus febribus copulãtur, ventriculo hærentem, flatuoſam ac non paruum cibi tædium afferentem. Quòd autem grauis ſit ac flatuoſa, colligitur, quia tumet à calore, vt 3. de regim. à Gal. habetur.

Quòd in vermium cura dant res leues & incognitas. Cap. XXXIIII.

TRIGESIMVS QVARTVS error in vermium cura multiplex eſt. Nam cùm leuibus primo eos aggrediuntur, dúmque necare ſtudent, grandiores adultóſque efficiũt, quoniam inefficacia auxilia exhibent. Secundò, quia cùm incertis medicinis expellere conantur, qualia ſunt os monocerotis ab eis tãtum opportunum creditum, quantum pretioſum à nullo commẽdatum authore, ab omni

tamen medico collaudatum. Tunc enim conueniet talia incognita experiri, quando quæ manifesta qualitate iuuare solent, non iuuant: qualia sunt omnia vehementer acria, acida, amara, purgantia, dulcia, etiam copiosa quandoque disrumpunt: verùm sunt periculosa. Omnia etiam acri odore prædita, vt kabrog, turbith, rhabarbarum, radix filicis, semina caulium, portulacæ, santonicum, indicum, agaricus, aloes, succus citranguli, crocus, diptamus vsualis, multa etiam alia strenua medicamenta. Cur ergo ea tentant, quæ fallacia non solũ sunt, verùm & ratione carent? Vnde Galenus, virtutem nullam credidit, quæ à primis non descenderet qualitatibus, in libris simplicium medicamentorum: vnde in libello de lithiasi: Nõ sunt sanè mihi accepta medicamina, quæ occulta virtute agant, nec illis fidem habeo. Tertiò peccant, cùm pulueres dulces exhibẽt incerta salutis spe: certa tamen iactura: nam sachari vis satis quidem ad confirmãdos vermes manifesta sit, coralli autem & smaragdi credita. Nolim ergo incertum iuuamentum, certo damno etiam longè minori præferri. Quartò, quia eos copiosè nutriunt plus vermibus, quàm homini ipsi nutrimenti præstãtes. Nam nisi pellantur, cibis ali non debent, cùm haudquaquam occasio detur, nisi famelicos occidendi. 3.c.24.in fi.

PRAESTITERIT igitur cordi vtilibus

pulueribus non dulci aqua, sed cum vino, per plurimum tempus ante cibum vti: ita vt horę sint non pauciores, quàm quinque, cibi verò medicinales, ac cordi proprij, vt ex croco, bugloso malo medico, citrangulo, limunio. Cauere etiam dulcia oportet, nisi citra vermium suspicionem res agatur: tunc enim prodesse possunt, si liquida sint, quoniam prompta ad cor deferuntur, salutarémque vim secum ducunt.

In vermibus autem à forti auxilio initium duces. Diaturbith itaq; inter composita, quod cum rhabarbaro conficitur, omnium auxiliorum est præstantissimum à drachmis tribus vel circa. Quod cum diutina experiẽtia comprobauerim, rationem habet etiam manifestam, cur cunctis aliis medicamentis præponi debeat. Nam dulcedine sua à pueris libenter deuoratur, rhabarbaro vermes concidunt & membra confortantur, turbith sedes illorum expellitur, reliqua non solùm gratiam præstant, sed & innoxium reddunt: ita fit, vt iucũdissimum, innoxium validissimúmque simul sit, inter simplicia autẽ nil fortius occidit, apij semine: verùm, & illud soli in mõtibus expositũ natum sit, nec tamen Epilepsiam mouet.

Quòd in febre pestilentiali procedunt cum infrigidantibus. Cap. XXXV.

Trigesimvs qvintvs abusus est, cùm in pestilentibus febribus, curam in-

ualidam, inanémque exercent, ac ſanguinem etiam morbo procedente minuũt, in hoc tantùm ſolo excuſati, quòd cum Galeno cæteriſque antiquis peccant. Fatetur enim Galenus medela ſua parum profeciſſe, vexillúmq; gloriæ in bolo armeno collocauit, quo ſcimus ferè nullos his temporibus ſanari. *5. artis cur. 9. ſimpl. medicamento.*

IN hoc certè morbo & modum medendi permutare oportet. Nam calidis plus quàm frigidis tollitur: habet & ſua concoquentia, alia longè ratione inuenta, ac longo vſu, qualia à maioribus noſtris accepimus, quibus etiam nunquam ſimilia vidimus, de quibus etiam aliàs longo ſermone ſcripſimus. Habet enim & hoc morbi genus medelam propriam, qua omnes penè curari poſſunt, ſicut & Gallicus. Cúmque optimum ac frequens experimentum ratione certa confirmauerit, eum qui negat, ſe ſanare poſſe, iure merito deſtituemus, ſed cùm moras non patiatur, vt Gallicus, audentius modum curationis ſuæ tutantur medici, peccare ſe non arbitrantes, cùm eos ſanare nequimus, qui ab eis deſtituti ſunt, morbi malitia inducias non admittẽte, ſi quidem ex ſolo morbi initio probè auxiliamur.

Quòd pulicarem morbum, morbillum credunt. Cap. XXXVI.

TRIGESIMVS SEXTVS error exitialis eſt, in eo morbo, qui pulicum maculis ſi-

miles in corpore notas efficit. Nam eum nomine morbillorum appellare nituntur, nos pulicarem à similitudine nominabimus: & licet dicat Rasis. 18. cõtinentis cap. 8. quod blacciæ non habent eleuationem in cute, & sunt rubeæ in superficie cutis, & ita videretur hic morbus ab illo complecti, tamen dixit parum infra, authoritate Gregorij, quod blacciæ sunt aridæ & siccæ, variolæ humidæ. Ex quo apparet, quod eminentia est in vtroque, sed differens; quia in variolis terminatur in acumen, & est cum sanie, in blacciis neutrum illorum, sed assimilatur igni persico quasi. Ex quo patet pulicarem morbum, qui nullo modo extra cutim eminet, nõ esse vocatas blaccias à Rasi, sed blaccias esse morbillos.

EXISTIMANT igitur morbillum esse pulicarem morbum, vnde & curam eandem esse necesse est. Vocatur autem Venetiis pulicaris morbus, petechie: Mediolani, signa: quo errore dum medici tenentur, infinitam ægrorum multitudinem peremerunt. Nunc etiam cùm nihil ex morbillorum cura profecerint, attamen insistunt, existimantes illud Hippocratis, Omnia secundum rationem facienti, & non euenienti, non est transeundum ad aliud: stante eo quod à principio visum est. Nequaquam voluit Hippocrates persistere in his quæ contra rationem operamur, qualia sunt hæc: nam pulicarem non esse morbillum paucis accipe.

2. apho. 52.

MORBILLI ſunt in cute eminentes ex toto genere ſuo ſalutiferi, omnibus hominibus aduenium, ſicut & variolæ, vt dicebat Auerrois, ſingulíſque annis ſpectatur, à rubeo rariſsimus eſt, rariſsimè niſi ſemel eidem homini aduenit, mitia habet ſymptomata, rarus etiam, niſi in pueris, ac aliquibus adoleſcentibus videtur, non bubonibus peſtilentiæ ſociatur.

PVLICARIS ſine eleuatione omnino eſt, ſoláque macula cutis exiſtit, genere ſuo mortiferus, nec dimidio humani generis aduenies; ſolis ſtatis temporibus non ſingulis annis ſæuit, modò cœruleus, modò viridis, frequens etiam niger eundem hominem, bis, térque, quatérque inuadit ſymptomatibus ſæuiſsimis, omni ætati etiam vſque ad extremum ſenium infeſtus, bubonibus, ac peſtilentiæ ita familiaris, vt rarò ab ipſis abſcedat.

QVAE ſanè vetula eſſet, quæ iam hæreret in iudicio, quæ non diſtingueret, quæ contrariis morbis diuerſas curas opportunas non indicaret, illi pertinaces decocta ad exploden dum propinant, vt in variolis & morbillis ſolet fieri: cùm pulicaris macula ſolùm ſymptoma ſit, nec vlla materia ex eo excernitur, morbillus autem non ſolùm ſignum eſt, ſed partem delinquentis materiæ continet, ob hoc expelli deſideratur.

NEC tamen putes me blaccias velle à mor

billis differre, ſed ad eum, qui ſubterfugere poſſet, ex mala verſione ſcripta ſunt.

IN hoc igitur morbo, cùm peſtiferus ſit, & non ſolùm epidemius, præſtabit curam eam, quæ peſtilenti debetur, adminiſtrare: in hoc ſolo mentem apponens, quòd cùm in ſubtili ſanguine accẽdatur, cutímque tentet natura, quæ talibus refugium eſt vnicum, ſudorem eius veram criſim oſtendit. Quare non deficientem adiuuabis, languentem coërcebis, cordi auxilia feres, paucíque ab initio curati periclitabuntur. Liquet etiam ex hoc, eos qui aquam deſiderant, nullo meliore auxilio, quàm eius potu ſanari poſſe, ſi reliqua conſenſerint.

Quòd in morbi gallici dignotione cauſis & cura peccant. Cap. XXXVII.

TRIGESIMVS SEPTIMVS abuſus eſt, circa morbi gallici naturam qualitatémque, ac ſigna & medelam, de quo, quoniam libellum integrum ſcripſimus, ad illum te remitto.

Quòd non expectant operationem medicinarum. Cap. XXXVIII.

TRIGESIMVS OCTAVVS error eſt, cũ multitudine medicamentorũ ægrum onerant: eo dum, vt nec vnius auxilium patiantur, impediunt, nocent, debilitant, ex-

penſis inanibus ægrum exhauriunt, hócque faciunt, vt plurima ſcire videantur. Vnde qui pauciora ſcit, plurima ſemper exhibet, quoniam omnia omnibus conferre exiſtimat, decipiũtúrque quodam dicto Principis. Et cùm medicamentum non iuuerit, permuta te ad aliud, ſupple tu, tanto temporis ſpatio expectato, in quo auxiliari potuerit. Nã cùm tunc non auxiliabitur, aliud eſt quærendum medicamen. Vnde antè dixit, Caue ne à rectitudine recedas, liçet videris quòd ipſarum tardetur iuuamentum. *quarta prima cap. 1.*

Quòd in doloribus non vtuntur propriis.
Cap. XXXIX.

TRIGESIMVS NONVS abuſus eſt, cùm in vehementiſsimis doloribus interioribus, vndecunque ſint, per enemata ſuppoſitoriáque, ac anodina medicamenta curam aggrediuntur. Quòd ſi intolerabilis omnino dolor extiterit, ad ſtupefacientia accedunt: aliter autem in primis ſubſiſtunt auxiliis, nil acopum adminiſtrant, aut ſtupefaciens, ad quod occulta poſsit virtute proficere, vt dolor mitior fiat: nam calidũ trahere, frigidum denſare, ſtupefaciens virtutem, eneruare, atque periculoſiorem morbũ reddere dictitãt.

HOC in errore non tantùm ſicut in reliquis ſunt accuſandi, cùm ſe bene facere putẽt, licet malè faciant, illúdque canonicum cre-

dunt: in reliquis cùm aut rudi inſcitia, aut timore aſtantiũ, aut obſtinatione diuturni abuſus periclitentur.

SI igitur dolor qualiſcunque ſit, ſiue acerbus, ſiue mitis vexauerit, quomodocũque tollendus eſt, dummodo non per narcotica vocata medicamenta: Eo enim tantum in intolerabili opus eſt, ſed & tunc vltimum proponendum, qualia auxilia ſunt, cornu cerui, galanga vſu nota, piper, limaces: nam nocumentum quod ex debilitate virtutis fit, & materiæ attractione doloris tempore (nam dolor ſanguinis profluuium irritat, & phlegmones facit) maius eſt, nocumento condenſationis materiæ ex medicamento frigido: & ſæpe etiam maius periculo torporis membri à ſtupefaciente medicamento inducti. Non ergo expectabis lenitionem in ſedando dolorem. Oportet tamen illud facere, & hoc non omittere: caue tamen ne medicamento morbi magnitudinem excedas. At dicent, vera doloris cura eſt cauſæ ablatio: fateor, aliud tamen eſt à quo cura ſit exordienda, aliud in quo finienda perficiendáque. Nam ſic conueniret in quocunque morbo ex humore conſtante radicitus à principio purgare. At, dicent, in eis prohibet cruditas. At ego dico in doloribus ſæpiſsimè, & dolor, & cruditas, & debilitas virtutis, & ſymptomata mala impediunt, vt vomitus. Hoc abuſu, quamplurimi pereunt

3.& 5.ingenij.& 2.de dif.feb.c.11 & in tech. 95.

aut contabescunt, qui citò alioquin sanarentur.

Quòd in vehementibus doloribus timent mittere sanguinem. Cap. XL.

QVADRAGESIMVS abusus est, cùm in eisdem doloribus, quanquam acutissimis vana suspicione, ne virtus soluatur, detenti, salutarem venæ incisionem prętermittãt, cùm tamen ex Galeni præcepto sit, & dolorem mitiget, & nos securos à phlegmonis suspicione reddat, ac ex consequenti semper ferè à morte: raro enim dolor occidit, nisi phlegmone concitato.

lib. de præsagiis, vbi vsque ad animi deliquiũ, & prima apho. 23. & 9. de inge. c. 4. dictũ verò ad Glauconẽ 1. c. 14. loquitur de doloribus qui sunt febrium symptomata.

Quòd in nephritiuntur diureticis cibis. Cap. XLI.

QVADRAGESIMVS PRIMVS vsus damnandus est, in renum calculo, cùm cibos diureticos vináque alba propinant, credẽtes vias apertiores reddere, cùm plurimam eo materiam coaceruent, lapidémque ac arenas aduocent. Nam quòd sperant materiam ibi moram non ducturam, haud impetrare possunt, cùm mora nutriẽdi causa sit necessaria. Apertis igitur venis de materia plus accedit, cùm hoc etiã prodagram adiungunt, vnde in communi adagio ex lithiasi podagra. Itaq; vnum volentes morbum curare, ipsum dete-

riorem reddunt, aliúmque non minus grauem adiungunt.

MELIVS essetigitur cibaria ventrem subducentia miniméque aperientia assumere, sed constringentia, qualia sunt quæ obstruunt, ac vnctuosis, vel lenientibus complicantur.

Quòd concoquentia trina faciunt.
Cap. XLII.

QVADRAGESIMVS SECVNDVS abusus est, cùm concoquẽtia trino numero terminant: cum sanguinem pondere, non virtute, non qualitate, non impetu metiuntur, eóque tantùm vsus malus creuit, vt mihi, quandoque quatuor aut quinque cõcoquentia danti, quoniam non protinus medicinam exhibebam, mulierculæ submurmurarent. Quòd adiũgitur deterius est, cùm missionem sanguinis iteratam magnæ minutionis vicem supplere posse credũt: cúmq; hoc, in vtrisq; sinochis peccato pernicies, aut morbi longitudo ægris comparatur.

9. Art. cura.

COGITARE oportet concoctionem materiæ, vbi ægrum videre non possis, ratione habita, tum morbi, tum symptomatum iudicabis, nullíque numero famulaberis, sed ad vltimam vsque coctionem peruenies. In sanguinis etiam missione iterationẽ fugias, cùm vna copiosa secutè administrari possit. Iteratio enim Arabibus, qui in calidissima regione

habitant, ob idque parum etiam sanguinis habent, maximè placet.

Quòd in hydrope vtuntur soldanella. Cap. XLIII.

QVADRAGESIMVS TERTIVS est error, cum in hydrope soldanella vtuntur, quæ hepar debilitat, nec satis antiquis nota est, ea præsertim in cura, in qua tũ validissima, tum tutissima auxilia non desunt. Ego sanè eorum qui valida virtute, ac sine hepatis sclirosi erant, neminem mortuum vidi, cùm curam antiquorum rectè experti fuerũt, ita vt nõ difficilem genere morbum asclitem iudicauerim.

Quòd in fluxibus cum febre dant cassiam. Cap. XLIIII.

QVADRAGESIMVS QVARTVS error est, cùm in fluxibus purgatione vtuntur, cum cassia etiam pessimè, quoniã intestina debilitat, immemores eius quod Glauconi Galenus referebat. Cùm febris fluxui sociatur, nõ purgabis aut adstringes. Multos enim medicorum vidi talia faciẽtes, ægros etiam, qui non quantum oportebat, aluo deiiciebant, nihilo secius in grauissima pericula perduxisse. Quẽdam cognoui medicum, qui cùm morti proximus esset, seipsum occidisse confitebatur. Nam cùm non in se, quàm in

in 1. de cura febrium cũ accidẽtibus.

aliis, esset prudẽtior, in fluxu tres leniẽtes medicinas assumpsit, quibus intestina imbecilliora reddita, humoresque concitari mortis causam dederunt. Nam cùm materia veneni particeps est, emendari debet: fluctuans enim ægrum interficit. Vnde etiam illud, Difficultas intestinorum si ab atra bile inceperit, letalis est: non dixit, si cum atra bile fuerit, sed si inceperit. Nam emendati humores minorem noxam pariunt. Si verò praui, tutius quiescũt, quàm moueantur, siue medicamẽto, siue sponte. Quòd si humores haud venenosi sint, concoqui debent, antequam purgentur. Esto modò quòd nulla venenosa qualitate sint infecti, sint etiam concocti: præstat etiam non purgare, quoniam secutius pluribus quàm paucis diebus eadem humoris quãtitas eiicitur. Nullo igitur in casu purgare, rarissimè etiã astringere cõueniet, cùm febris fluxui associabitur, nec scio, cùm omnes authores antiqui consulant potius adstringendum quàm laxandum, cur isti lenitione opus esse existiment. Nam licet Rasis in libro diuisionum, in cura fluxus ab atra bile purgationem præcipiat cum epithimo, intelligit tamen cùm materia est concocta. Nam venæ incisionem ante hoc præcipit, intelligítque cùm materia, quæ fluxus est causa, non excernitur. Rarò enim sponte bilis nigra euacuari solet: cùm verò virtus non ferat, aut accidens sęuum ex fluxu vrget, tunc si-

4. apho. 24

ſtere paulatim melius eſt. Conſtat igitur nunquam purgandum, rarò ſiſtendum, ſed ſerum calibeatum exhibendum.

Quòd catapotia dant proximè à cœna vel ante cœnam. Cap. XLV.

QVADRAGESIMVS QVINTVS error eſt, cùm catapotia ante cœnam, vel à cœna proximè propinant: de quo ſatis libello de ſimplicibus dictum eſt: præſtat enim horis matutinis accipere. Sed de hoc conſulendus erit etiam liber contradicentium medicorum. *trac. 4. primi li. cont. 1.*

Quòd in matre puerorum cum febre dant ruthan & caſtoreum. Cap. XLVI.

QVADRAGESIMVS SEXTVS error eſt, cùm in epilepſia ſiue conuulſione infantium vtuntur caſtoreo, rutha, mitridato, etiam circa caput aſſa fetida, & reliquis calidis medicinis: cuius ſententiæ authores celebres habẽtur: interque hos Raſis, quos malè recentiores interpretati hora caſus etiam epilepſiæ adminiſtrant, quò nihil eſſet exitiale magis. Nam lõgè plus eſt, quod trahitur de materia, quàm quod euacuetur, nec eorum cerebrum tantam vim ſuſtinere poteſt, quoniam humidiſsimum eſt. Antiquorum verò conſilium fuit, vt cerebro & corpore purgato hæc adminiſtrarẽtur: ſic enim poſ- *lib. de paſſionibus puerorum c. 7.*

sibile est cerebri malitiam per hæc emendari. Quòd igitur in hoc præstat, si non vniuersa diuertentia iuuerint, cucurbitulæ, suppositoria cathæretica quæ vesicatoria, frictiones, ligaturæque adhibeantur. Considerabis etiam, si ea quæ anteriotibus cerebri neruis moueri solent, qualia os, lingua, oculi, illæsa sint: tunc vertebræ candens ferrum imponens, vnde neruus conuulsi membri deriuatur. Quod si à collo infra totum corpus conuellitur à tertia ad quintam vertebtam, cauterium impones. Hoc enim solo auxiliari suffragio poteris, pluréque spe destitutos, sanitati restitues. Sed illud est longè deterius, cùm pueris iam febrientibus huiusmodi medicamenta exhibent contraria curationi. Nam cùm epilepsia vel spasmus febri succedit, humidis, curanda est, vt colligitur secunda aphor. 26. & quinta aphor. commen. primo. Ob hoc mirum est, quomodo circa illam curam totum contrarium faciant. Non est tamen mirum cur nullus infans ex hoc sanetur, cùm mori cogãtur, nec mirum est, cùm de nomine non constet apud Auicennam & Rasim curam esse ancipitem.

Prima tertij c. proprio de morbis puerorũc. 8.

Quòd sæpe derelinquunt ægros, qui postmodum sanantur. Cap. XLVII.

QVADRAGESIMVSSEPTIMVS abusus est, cum Galeni consilio, morituros solis pronosticis derelinquunt.

11. de inge.

Cùm

Cùm igitur æger ad mortem tendere videtur, medicus eum deſtituit, plerunque verò aduenit vetula, vel circulator, vnde caſu auxilio fortuito æger reuocatur ad vitam: ita non ſolùm medico, ſed & medicinę infamia accedit. Primùm quidem, quod Galenus voluerit, dicendum eſt. Nam non abſolutè intelligi hoc debet, ſed primò excipiendi ſunt morituri, qui diu tamen ſuperuiuere poſſunt, quales ſunt hectici confirmati, & vlcera in interioribus membris habentes, qui quanquam tandem ſint morituri, tamen medici prudentis conſilio gubernati multo tempore poſſunt ſuperuiuere. Secundò non medicum, qui à principio ægri tutelam apprehendit, ab ægro coërcet, ſed nouiter aduenientem monet vt abſtineat, conſilium gloriæ medici vtile: qui verò à principio morbum ſuſcepit, aut curandum poſſe ſperans, aut negare nō potens, grauato etiam vſque ad mortem ægro, eum nequaquam deſtituere debet: maximè cùm ſæpe poſtmodum, vel rupto phlegmone, vel ob latentem cauſam, vel aperto hiatu corporis, vel permutato medicamine malo, vel vltimo conatu natura experiente contingat ægrum à morte reuocari ad vitam. Cuius etiam ſententiæ Princeps fuiſſe creditur. Nos autem quandoquidem in acutis nunquam ſunt omnino certa ſigna ſalutis, aut mortis neque ab ægro diſcedere conſulimus, nec in deſperatis

vide 9. cōt. quinti trac. primi lib. & trad. med.

4. quarti 2. 6. 10. 2. apho. 19.

casibus nouiter vocatum accedere debere negamus, modò futuri euentus astantes admoneas. Caue tamen ne tanquam curandum accipias: ob hæc igitur duo, maxima medicis infamia, ægris non parua iactura comparatur.

Quòd nouiter natis quædam medicinalia dant. Cap. XLVIII.

QVADRAGESIMVS OCTAVVS error est, cùm nouiter natis auxiliari ope, alij sirupos, alij pulueres, alij aliud cõsulunt: cùm constet tam mollia membra nulla debere permutari qualitate, siue purgante, siue etiam astringente. Nam cùm etiam in morbis hoc Auicenna præcipiat, vsque ad plurimos dies abstinendum, nutricique exhibendum: Illud tamen longè deterius erit infanti sano exhibere: siquidem corpora sana habentes difficulter ferunt medicationes: tenella enim illa membrorum compago nihil innoxium, lacte excepto, recipere potest. Quòd si nimiùm pleni videntur, à cibo abstineant, & vltimus terminus est horarum quadraginta. Quòd si quis hoc opportunum esse non credat, Galenum consulat: non enim est persuadendum eũ tantam vtilitatem præteriisse.

tertia primi cap. 3. 2. apho. 37.

Quòd thermarum aquas sæpenumero dant, & malo modo. Cap. XLIX.

QVADRAGESIMVS NONVS abusus est, cum thermarum aquas sæpius nullo

iuuamento aliquoties etiam maximo detrimento ſuadent. Extremum etiam appellant auxilium, cùm aquæ illæ aduectæ primo ſint inefficaces, ac plerũque etiam corruptæ: quod ex praua odoris & ſaporis qualitate manifeſtum eſt. Eſto tamen quòd integræ ſint bonitatis, ita vt non ad nos aquæ, ſed nos ad aquas accedamus, cùm natura omnes aquæ metallicæ malæ ſint (vt dixit Princeps) multitudo eius magnum corpori faciet nocumentum: in magno enim quanto, magna eſt virtus. Vnde etiam idem omnes aquæ minerales vrinæ difficultatem faciunt, iuuamentum autem rarò magnum eſt: quoniam rarò contingit aquæ proprietatem exactè morbo fore cõtrariam, nec valida vis à debili poteſt ſuſtineri virtute, nec aquæ illæ admiſtionem, aut emendationẽ ſuſcipiunt. Ob hæc omnia non mirum eſt, ſi plures thermis periclitentur, quàm ſanentur: quam ob cauſam antiquis rarò vſui fuit. Diligebant enim veteres ea medicamẽta, quæ corrigi poterant: ea autem aſpernabantur quæ violenta eſſent, nec poſſent emendari. Deteriores autem ſunt thermæ validiores: vnde Porretæ aquas vitant, non quia inſalubriores, ſed quoniam erroribus detegendis medicorũ nimis ſunt promptuariæ. Noſtris autem temporibus ne quandoque gloria ſit aliena, ad aquas minerales ægros, quos ſanare neſciunt, deſtinant: ita vt rectè miſerorum refugium

2. primi. 5. prima c. 16. 2. can. c. 59.

appellari posſint. Nam ſi reliqua prætermittantur, non carent omnes immodica ſiccitate.

NON ſunt igitur thermæ exhibendæ primò, niſi homine ad eas accedente: quòd ſi aliter cogat neceſsitas, vitreo vaſe non ligno deferantur, ſit autem plenum vas, non reſpiret, non aërem tangat.

Quòd in diſtillationibus ex igne cauteria exhibent. Cap. L.

QVINQVAGESIMVS abuſus eſt, cùm in diſtillationib⁹ ex igne cauteria exhibent, in reliquis morbis negligũt: cùm tamen inter omnia periculoſius cerebro cauterium adminiſtretur, cùm humidiſsimum ſit, & natura molliſsimum. Quot miſeros homines his cautériis iugulari vidi? nam cùm periculum ſit vehemens, iactura certa, cruciatus magnus, opus vulgò deteſtabile, non erit capiti adminiſtrandum, niſi certa ſalutis concepta ſpe, non ambigua. Id fiet, cùm infra caput omnia membra fuerint incolumia: aliter ęger certè & omnino periclitabitur. Nam tãta eſt noxa ab igne illi membro, vt ſi vel alterius membri morbo, aut virtutis debilitari ſocietur, ægrum proculdubio producat ad mortẽ. In reliquis autem locis, excepto cordis tectorio, ſecurius ſit, licet maiore cũ dolore. Vnde

faciendum consulo si necessitas exigit: neminem enim ob hoc periisse vidi vsque nunc.

Quòd aloem proficuum ac salutarem in vitæ regimine credunt. Cap. LI.

QVINQVAGESIMVS PRIMVS abusus est, cùm aloem & pillulas in vsu laudant pro sanitate conseruanda, quia ventriculo salutaris inuenitur, vt à Galeno: Aloes ventriculo gratũ, vt si quod aliud, quod dictum secuti Auicenna, Mesue, & reliqui, nõ animaduertentes dictum quinto continentis, aloes est comparatione soluentium medicinarum stomacho minus noxium, attamen & ipsum nocet, vnde Galeni dictum hoc sonat, hæc Rasis, eius verba exponens: cui Celsus astipulatur, Omnis medicina solutiua mali succi est & ventriculo inimica: cum hoc verò aloes corpora tabefacit, & nimiùm ea exiccat, & ideo senibus prohibetur: & cum hoc pillulæ inducunt magnam consumptionem, & non est aliqua ex his vitæ prolongationi vtilis. Fecit igitur medicos errare dictum Mesue: atque vtinam ego hoc tempestiuè sciuissem.

6. simp. medic. cap. 1.

lib. 5 cap. 1. 5. de tuenda sanitate.

4. ad Almãso. c. 15.

CONSVLTIVS igitur fuerit, nisi maxima vrgẽte causa, ab omni pillularum genere abstinere, ac potius humidis medicamentis vti, ac cibis mollientibus.

Quòd in vere purgant, & minuunt plurimos quibus nocent. Cap. LII.

QVINQVAGESIMVS SECVNDVS error est, quòd iubent plurimos purgari, aut sanguinem minuere, hoc autem maximè in vere, iuxta illud: Quibus vel minutio, vel purgatio conuenit, hos purgare vel minuere vere conueniet: immemores dicti Gal. Intemperatos autem neque minues, neque omnino purgabis: plus enim erit quod ex intemperato victu aceruabũt, uàm quòd tu medicaméto vel minutione sanguinis detrahes. Quod igitur solùm vtentibus, bono regimine consulendum erat, omnibus consulunt: & quod deterius est, libentius his, qui inordinato vtuntur regimine, quoniam in eorum corporibus verisimilius est maioré prauorum succorum esse abundantiam.

6. apho. 47 ac 7. aphor. 54.

lib. de sanguinis missione.

Quòd balnea crurum & manuum in febribus persuadent. Cap. LIII.

QVINQVAGESIMVS TERTIVS abusus est, quòd iubent in febribus lauari manus & pedes, secundum illud ad Glauconem, Balnea verò calida ex aqua fontis prosunt, tum quia aliquid vacuant delinquentis humoris, tum quia humore ac frigiditate causæ facienti febrem, ac ipsi febri ac eius incommodis probè aduersantur. Non animaduertunt tamen in reliquis à tertiana pu

1. cap. 9.

ra hoc non dixisse: tum etiam quod iam dixerat, & si tibi signa coctionis præcesserint, &c. Non ergo vult quòd augmenti tempore fiat: incommoda autem plurima sequuntur. Sed ipsi ea exhibent ad alleuiandum dolorem capitis, & quedam alia accidentia, vt proficere videantur. Non enim consilium medicorum improborum est iuuasse, sed videri iuuasse. Probi autem medici est quod verè non iuuat, imò nocet, licet iuuare videatur, dimittere. Vnde cùm balneum intempestiuè, id est, citra coctionis signa & vniuersalem corporis innanitionem exhibetur, hæc procreat incõmoda. Primò quidem obstructiones multas facit, & tales vt nisi ægrè curari possint. Secundò apostemata inducit. Tertiò horripilationem, vt per Rasim apparet. Quartò virtutem exoluit: & scias quòd Rasis credidit in hoc, quòd in tertiana liceat balneari ante cõcoctionem secundum Galenum vbi sit pura, & non est ita. Dico igitur quòd ægri non sunt balneandi, si ex putrida laborent, nisi concocta materia, & ægro exinanito, ô quoties vidi in hoc medicos errare grauissimè!

16. cõti. c. 2. fol. 337. & 345. in 17. cõti. ca. 1. fo. 345. vide 3. reg. acu. cõ. vlt.

Quòd cibant in nocte. Cap. LIIII.

QVINQVAGESIMVS QVARTVS error est, cùm cibant ægri in nocte. Reclamat magnus Hippocrates non esse permutandam consuetudinem repente,

2. reg. acu.

etiam ad meliora: quantò minus vos non permutabitis ad deteriora? At, dicunt, virtutis debilitas hoc postulat: quomodo igitur cibus cõ coquetur tunc, si tanta vrget debilitas? iuribus igitur vtaris. At, dicunt, oua & contusa ex carnibus haud concoquuntur difficulter: at nesciunt quòd tunc morbus est in statu, si virtus deficit, aut in declinatione, aut syncopalis: si primum, per 19. abusum redarguti sunt: si secundum, non contingit ægrum mori in vera declinatione morbi ex defectu virtutis stante cibo consueto, vt tertio de crisi patet: si vltimum, syncopalis rara est, nec in omni etiam cibandus est æger, vt primo ad Glauconem habetur. Rarissimum igitur erit quod in nocte cibum dare cogat. At medici in cunctis validis morbis hoc faciunt, nocentes validè. Si ergo morbus non fuerit syncopalis ex debilitate ventriculi, cum accessione nocturna, nunquam æger in nocte cibandus est.

Quòd vitant creticos, qui non sunt dies cretici. Cap. LV.

QVINQVAGESIMVS QVINTVS error est, in diebus creticis. Nam vitant septimam in purgando, in quo dupliciter errant: nam in pluribus morbis septima, nec est cretica, nec indicatiua. Hac de causa fouci raui morientem filium Antonij Corbittæ infantem, quoniam credidit medicus, quòd in

septima non oportuit quicquam facere: dixi ego, quòd septima non est cretica ratione illius ægritudinis: cucurbitulas igitur apponés, sanguinem detraxi, & subito euasit à morte, hoc sæpe mihi accidit. Secundus error est, posito quòd esset dies cretica aut indicatiua, licet etiam purgare ob tres causas, vel quia natura tentat, & nõ potest mouere: vel quia morbus est fortis, & materia turget, non expectás rationem purgandi à natura: vel tertiò quia ipsa mouet motu non conuenienti, vtpote faciens crisim per synanchem vel morbum lateralem. Manifestum est igitur, quòd frequentius possumus operari in septima, quàm non operari. Ipsi tamen ex quodam instituto semper quiescunt morti ægri consulentes.

Quòd purgant in morbis iuncturarum.

Cap. LVI.

QVINQVAGESIMVSSEXTVS error est, in morbis iũcturarum in quibus purgant assiduè, & etiam cum cassia, quod deterius est, cùm ipsa vehemẽter noceat iuncturis & neruis, vt etiam dixit Mesue: & cum hoc ipsi non habent considerationem etiam, quòd non habent verum hermodactilum, & ideo purgant, & non possunt auferre præparationem, & dilatant vias iuncturarum, & ita ex podagra parua faciunt artritim maximam: ideo sapiens Rasis dabat oleum solatri siluc- *ca. propr. io.* *12. cõti. c. 1. fol. 254.*

ſtris,cum modico olei amigdalini dulcis & ſacharo:& Scipio noſter curauit ſe diæta tenui. Dico iſtis duobus ſolis auxiliis, ſi quis rectè vſus fuerit,curabitur omnis podagra,quę non fuerit confirmata, & aliqua etiam confirmata. Cura autem medicorum noſtri temporis, non ſolùm eſt inanis,ſed pernicioſa:vnde aliqui audẽt ſupra diarob cum turbith,& alij ſupra medicinas fortes, & aliqui dant ariſtologiam.

Quòd vtuntur temperatis in complicatis affectibus. Cap. LVII.

QVINQVAGESIMVS SEPTIMVS error eſt, cùm in complicatis contrariiſq; affectibus,ſiue membri eiuſdem,ſiue diuerſorum vtuntur medicinis & cibis temperatis: credúntque quod res temperata cuilibet exceſſui ſit contraria:& accidit ſæpe,vt in quotidiana quòd cauſa eſt frigida, & morbus calidus. Plerunque etiam ventriculus eſt frigidus, cum hepate calido, & vt in hydrope frigida,cũ febre & talibus. Hoc eſt igitur argumentum eorum vt medicina ſit temperãta, vel cibus: nam medium vtriq; extremo eſt contrariũ:cura autem fit per contraria: igitur temperatum conuenit diſpoſitionibus cõtrariis.Item calidum auget vnã diſpoſitionem,& frigidum auget aliam:igitur temperatum eſt eligendum, ſaltem cauſa neceſsitatis,

si non altetius. Item calidum remittitur à temperato, sicut apparet de aqua feruente iuncta tepidæ, & pari ratione iuncta congelatæ tepida, fit mixtio temperata: igitur competit tanquam contrarium. Item quia medicina calida permixta tẽperatæ remittitur à medico: igitur & pari ratione morbus calidus à cibo & medicina temperatis. Item cibus & medicina assimilant sibi corpus: igitur cùm temperatum assimilat facit temperatum. Sed reductio ad temperatum est sanitas: igitur talis cibus inducit sanitatem in vtraque dispositione simul: patet antecedens ratione reactionis. Item cibus temperatus conuenit in vna dispositione tantùm: igitur à validiori in cõtrariis: cùm in vna dispositione detur locus contrario exhibendo. Antecedens patet, de ouis carnibus per Galenum, inde cura ardentis febris, & tertianæ ad Glauconem & alibi, & Principem & alios. Item si cibus & medicina temperata non conueniunt in hoc, multò minus in reliquis dispositionibus: igitur erunt superflua & nunquam administranda. Patet inductio, nam in simplici dispositione multò minus conueniẽt, cùm locus detur cõtrario, nec per te in dispositione cõtraria, nec etiam in sanitate, quia sanitas medicina non indiget, nec ægritudine temperata, quia sic primò non esset ægritudo, cùm ægritudo sit intemperies, tum etiam quia ea posita solue-

retur morbus à consimili medicina & cibo & non iuuaretur: igitur nulli competerent. His igitur argumentis medici persuasi, cibum & medicinam temperatam exhibent in contrariis affectibus, putantes vtrique dispositioni prodesse, cùm strenuè noceant. Nam cùm quadruplex sit modus in contrariis affectibus curandi. Primus est hic, vt per temperata curemus tanquam contraria vtrique dispositioni. Secundus, vt per commixta ex calidis frigidísue. Tertius, vt caput vnum statuamus curationis eíq; intendamus altero nō neglecto. Quartus, vt vicissim curare tentemus, modò calidioribus obstātes frigiditati, modò frigidioribus caliditati. Non videtur quemquam ex his Galenus, prætermisisse modum præter primum, vt quòd in cæteris abusibus obseruatum est, ne obiter medicos peccasse credas, sed tanquam ad humani generis perniciem concitatos, illud primum elegisse, quod & à veterum sententia abhorreret, & cum nulla vtilitate maximam afferret calamitatem. Vnde. 11. artis curatiuæ. nunquam tamen præceptum illud, quòd contraria contrariis curantur, aliquando verum, aliquando falsum erit, sed semper verum, licet ex vsu contingat, quandoque cum aliis copulantur morbis, ante illa procuranda sanandáque esse. Hîc tertium modum curandi attigisse videtur. Rursus autem ibidem, Quum verò etiam materiæ, quę

hæc efficiant, calidæ sint, necessarium est interea, tum putredinem, tum etiam febrem augeri: quare quoad licet id agendum, vt quę minus calefaciat, materia deligatur. & post. Quod verò febris ipsius iam accensum, refrigerabimus. Modum hic quartum eligere videtur non sine tertij comistione: nam apertionem caput intentionis curandi statuit, & licet prima fronte videatur in eiusmodi auxilio temperata postulare, atque pro illis sentire, nequaquam tamen est: cùm auxilium non in temperatura quærat, sed in vi quę extenuatoria est & diaphoretica. Manifestum autem talia minus calida propter febrem desiderari. At non quia temperata, sed frigidiora eligerentur: cùm autem talia nedum esse possint temperata, sed omnia calida, multò minus frigida quærēda erunt. Ob hæc Galenus sapienter proxima temperamēto eligit ea, quæ nusquam frigida esse possunt. Non ergo prima facies sermōnis te decipiat, cùm cuilibet erudito satis hæc sint manifesta. Item ad Glauconem primo, dat in complicata dispositione ex bile & pituita, ptisanam cum pipere, vel cū mulsa hysopum vel originū, ita vt simul siccet & humectet, calefaciat & refrigeret, in victus ratione: romam verò absinthij concocta materia vtilem existimat, tanquam symptomati contrariam ac principali morbo: itaque in hoc videtur secundum modum & tertium

In le cura tertianæ theæ.

amplexari: in ſexto etiam de tuenda ſanitate, nónne calidis frigida conuenire omnino putat? Quòd ſi omnino diſiungi nequeant aliquando oximel cum diatrion pipereon propinat, vt cùm hepar obſtructum, ventriculus autem non concoquit, ita vt alterum viſcus caliditatem, alterum frigiditatem contraxerit: pari ratione oximele detergit eos, quos caput frigiditas vētriculum caliditas detinet. Nimirum in arte etiam parua non ſciungit hanc ab illa intentionem: nullibi media collaudat tanquam vtrique extremo contraria, ſed prius extenuantibus, mox expurgantibus opitulatur, ita Galeni ſenſum ab hac opinione alienum eſſe, quod etiam ratio detrectat, perſuademur. Nam cùm curatio per contraria in gradu fiat, vt ſæpe in arte curatiua Galenus replicat, non poteſt cibis temperatis aut medicinis res tranſigi: quandoquidem nullum temperatum diſtemperato in æquali gradu eſt contrarium. Præterea ſi ita eſſet, nulla iam alia eſſet medicina, aut cibus exquirēdus: nam omni diſtemperato, temperatum contrarium eſt. Præterea cùm cibum aut medicinam temperatam calido exhibet, ſubitò calefit: non ergo amplius, niſi per inſtans, manet contrarium, ſimile etiam ſimili furere facit. Quòd ſi omnis medicina remiſſior, aut cibus competerit, non erit mulſa in cauſonide refellenda, à qua tamen Hippocrates abſtinuit, vt etiam

cap. 95.

3. de inge. in fine ac in microtechni cap. 79.

colligitur ab Auerroe. Mirúmque eſt non ſolùm abſolutè contraria, ſed in gradu æqualia deſideranti, velle tẽperata exhibere. At, dicẽt, lac quod temperatũ eſt hecticis calidioribus, & oua competunt: hoc quidem temperamenti cauſa non eſt, cùm & teſticulos gallinaceos laudet Auẽzoar, qui cùm calidi ſunt, lac etiam frigidum eſt: itaque facilitatem concoctionis, velocitatem tranſitus, bonitatem alimenti, & paucitatem excrementorum in eo conſiderat, non ratione temperamenti. Nam ſic iure ptiſana prẽponitur: ob quæ iure datur cremor ex hordeo cum cancris & caphura, & trociſci de ſpodio. Videmus autem Auetroim reprenſorem Galeni in compoſitione medicamentorum in diuerſitate materiæ peccantis, & membrorum oppoſitione: quoniam exiſtimauit Galenus quòd hepar calidũ attrahit quod frigidum eſt de medicina, & matrix frigida, quod calidum eſt: igitur Auerrois in cura dat piper & hyſopũ cum oximelite & aqua hordei, ſicut præcepit Galenus. Verùm diuerſitas oppoſitionis non eſt ſecundũ duo loca ſimul, & cùm dat carnes pulli, manifeſtũ eſt, quòd non ſunt temperatæ, ſed calidæ in ſecundo gradu, & permutare iura cum liquiritia & hordeo non eſt malum, & ita videmus quòd iuuamentum verum eſt in cibo & medicina cõtrariis febri, aut cauſæ febrem facienti, & correctis, & non in ſimplici cibo & tẽperato vel

3. reg. acuta. iuxta medium 5. coll. 57.

3. theſ.

3. col. c. 13.

propinquo: & propter hoc videmus quòd A-
lib.3.t.1.c.7 uenzoar in cura febris compositæ dat pullos cũ omphacio coctos, aut aceto: & vtitur medicina frigida absterſiua composita ex contrariis partibus, licet videatur mihi compoſitio illa calida, attamen omnino conſtat ex cõ-
trac.6.c.16 trariis: & licet Serapio in cura hemitritei dicat, quòd ſi æqualiter vincãt phlegma & cholera, tunc curamus temperatis, intellexit per temperata æqualiter ex cõtrariis mixta: quod apparet ex vltimis verbis capituli, Cúmque fuerint æquales, miſcemus ea æqualiter: itaq; non eſt eius ſententia ab hac differẽs cùm totam ſeriem verborum contemplatus fueris: & in hoc etiam cõſentire videtur Rafis cùm
10.ad Almã.c.17.ac lib. diuiſionũ.ca.156. prima quarti cap.pen. dixit, quòd compoſitæ febris ſit cura compoſita, & licet alibi videatur ſentire de remiſſione medicinę intelligit refractionem, aliter eſſet in contrario ſenſu: & hãc ſententiam defendit Auicenna contra Auerroim in cura hemitritei volens, quòd ſi natura non poteſt diſcernere, ægritudo eſt incurabilis: & hoc motus fundamento componit medicamentum ex croco, ſpica, rhabarbaro, & caphura, & ſeminibus frigidis, & berberis, & ſpodio, & xi-
quarta fen. cap.1. loaloes. Conſtat itaque, quòd medicinis vtitur cõpoſitis, & cibis ſimiliter, & hoc voluit cùm dixit in primo. Ex rebus quoq;, in quorũ medicatione ſubtile eſt, adhibendum ſtudium eſt: cùm in vna coniũguntur ægritudine duo,

quæ

quæ fieri debent contraria, quia oportet, verbi gratia, vt ægritudo infrigidetur, & eius causa calefiat: quæro si per temperata hoc fieri posset, quódnam subtile studium esset adhibendum? nam faciliter soluerentur huiusmodi morbi. Altior ergo sensus in hoc Auicennæ fuit etiam quàm Gentilis exposuerit, de quo inferius dicam. Aeginetam etiam in eandem sententiam subscripsisse video ac Haliabbatē, quo nullus clarior in hac sententia fuit. Vnde de hemitriteo loquens, cum tertianæ accessio imminet, lactucas attriplices, cucurbitas, & aquam granatorū, altera verò die, qua amphimerina premit, pullis, & hysphidabego, & zirabago: itaque alternatum victum exhibet quartum curationis modum complexus. *lib. 2. c. 34.* *3. prac. c. 17.*

CAVSAM huius erroris recentiores dedere Montagnana, Marsilius Ficinus, Plateārius, ac alij qui non solùm Galenum, quem floccifaciunt, non intelligunt, sed nec eum quem maximè obseruant Auicennam. Turpe enim cùm sit optimum virum derelinquere, vt expositori innitaris, illud verò turpissimū est, nec eum, quem vis sequi, intelligere. Cùm igitur morbi contrarij quadrifariam distinguantur, aut enim distant loco, vt calidissimū hepar cum ventriculo frigidiore: aut loco distant, & tempore modico, veluti cùm diaria à bile lienteriæ iungitur: aut sunt loco quidem non proportionata, sed tamen seiuncta cor-

pore, vt in hemitriteo, plurimùm enim eius locum habet seiunctum: sunt enim in venis quædam, & quædam extra: aut omnino iuncta sunt, vt in febre tertiana notha. Hi sunt modi cõtrarietatis in quibus oportet semper, vt obserues quod dicitur quarta primi capite vltimo, an vna dispositio sit alterius causa, an vna sine alia sanari nequeat, an vna sit alia periculosior: & hæc est sententia Galeni. vt igitur in his rem experimento conformem à ratione non alienam dictis Galeni consentientem mediteris, hæc obserua. Primùm cùm dispares causæ fuerint, siue quòd vna sit alterius causa, siue quòd sine ea reliqua sanari nõ possit, siue quòd validior sit affectus, siue quòd periculosior, aut omnino symptomati sæuiori complicatus, illius, quod magis vrget, curã per contraria in gradu molieris. Esto autem quòd pares sint causæ, quod vix credi potest à Galeno: sit igitur calidissimum iecur, & frigidissimus ventriculus, obseruandum est diligenter ne vnius medicina alteri sit impedimẽto. Hoc autem vel ratione applicationis, vel ratione moræ, vel ratione impedimenti, vel ratione proprietatis. Primum est, vt inungas hepar ex oleo sandalino, & rosaceo, & ventriculum ex oleo masticino & de absinthio: ratione autem moræ dabis calida sine potu & quiescere facies, & dabis cum crassa substantia, veluti diatrion pipereon faciens quiesce-

7. de ingen. in fi.

re,& electuarium de seminibus,& santhalos, & caphuram cum aqua endiuiæ mista cum vino albo & facies ambulare. Dabis etiã hoc à ieiunio,illud quãdoque à cibo assumpto; ratione impedimenti; dabis piper contritum grosso modo vt calefaciat stomachum, nec eius substantia transire potest ad hepar, & semina frigida exactè contrita. Hęc est causa cur diaspoliticon non contriuit nisi modo crasso, sexto de ruẽda sanitate Galen. Ratione autem proprietatis,quia endiuia est frigida, & cõuenit hepati, & res etiam dulcis citò ab hepate trahitur,& absinthium, & piper manent in stomacho, & ea non appetit hepar, igitur si vel diuerso tempore vel eodem commista dederis, simul strenuè calefacies ventriculum & hepar infrigidabis. In cibis verò non tantùm qualitas, sed & succi bonitas attendenda est: dabis carnes pulli, & cum pipere confracto conditas: post cibum autem per horas duas vinum album dilutum. ita iuuant cibaria quæ piperata,& ius consumptum dicuntur. Cùm verò morbus loco & tempore differt,curabis opportunis temporibus cõtraria administrare, & hoc fit vt antebilis accessiones vinum demus granatorum, lienteriam verò non solùm exterioribus fomentis ex mẽta iuuemus, sed ante cibũ aliquid ex citonio cum pipere condito administremus, paulatim infrigidantes hepar, quia membrorum principalium in-

Platina li. 6. cap. 141. & 179.

frigidatio moderari debet: post vtemur compositis contrariæ factionis, qualia ex pipere, absinthio, intibo, santhalis, melonum seminibus, hæc multùm, illa minimùm contundentes: qualia etiam inueniuntur ab Auicenna in suo antidotario quamplurima laudabiliter descripta.

CVM verò materia fuerit veluti quoquomodo disiuncta, vt in hemitriteo (quanquam & febrium talium, nec numerus sit, nec ordo) maior intētio est in cōcoctione & euacuatione, in quibus sanitas potius consistere videtur. Nam cùm ad intentionem peccantis qualitatis intendimus, cibis calidioribus frigidiora permiscemus: plus enim vnaquæq; res suo contrario destruitur, quàm à consimili foueatur. Omphacium igitur, & pruna, & acetum, & piper, carnibus volatilium miscebimus, ita tamen vt meminerimus cibos nos præparare, non medicinas. Nam eiusmodi nullam cibi rationem, sed condimenti obtinet: ita etiam ptisanam, pipere modico, passeres, seminibus albis condiemus: atque ita in medicinis calida frigidis permiscebimus, nō absolutè quidem (hic enim est error medicorum nostri temporis) sed eo in gradu, vt vicissim morbis opponantur. Hæc fuit illa antiquorum nunquā satis laudata solertia, à nostris autem non intellecta atque neglecta, componentium philonia, cæteráque opiatas medicinas, in qui-

bus vtriuſque contrarietatis extrema copulauerant, opium, hyoſciamum, mandragoram, atque ex oppoſito, piper, caſtoreum, euforbium, quædam etiam aromatica, non ſolùm ad vires membrorum roborãdas, ac abhominationem tollendam, ſed vt extremum extremo tanquam per medium conuenientius iungeretur ad tollendas extremorum morborum, ac etiam contrariorum diſpoſitiones. Sic enim ſimul & cholicam tollunt, & pituitam calefaciunt, & febrem auferunt. His medicinis ſanè nullam, ſi rectè operatus fueris, vtilitate comparaueris. Si igitur quiſquam notha tertiana detinetur, non habebis hîc tẽporum viciſſitudinem nec membrorum, ſed quantum in ipſa eſt, tentabis, quæ de hemitriteo dicta ſunt, permiſcere, nullam diſiunctionis occaſionem expectans, vt in reliquis. Verùm caue, ne cum ſuperfluo experiaris, ſed in omnibus oppoſitarum virium commodè pro ratione temporis, morbi, naturæ, & reliquarum indicationum medicinas temperabis. Reliquum igitur eſt, vt obiecta diſſoluamus, & primò quæ à iunioribus indicta ſunt. Nam quòd medium quoquomodo contrarium ſit extremis tanquam oppoſitum, vt accepit Ariſtoteles, ſatis concedi poteſt. At quòd eo modo contrariũ, vt æqualiter à medio diſtet, quantum morbus ab oppoſito, id nec tu conaberis probare. Tale autem eſt quod quæri-

tur, vt dictum à Galeno sæpius.

Ad secundum dictum est, primò, quòd differētia est quadruplex in exhibitione: quoquomodo calidum membro frigido non calido copuletur, vt piper ventriculo & non hepati. Præterhoc etiam plus calefit frigidum membrum à calido, quàm infrigidatur à frigido, si ambó applicentur. Cuius experimentum est in tabula ignita & ad ignem posita, cui perpetuò aqua frigida superfundatur: non enim ignita, sed temperata euadet tandem: cùm tamen maior sit caliditas ignis, frigiditate aquæ: maior enim est virtus destruendi, quàm conseruandi, vt etiam in rebus, quas agimus, experimur. Oppugnatores enim validos, imbelles defensores esse vides: ita etiam natura vnumquodque ad destruendum paratum est. Non est igitur in tot causis vlla necessitas tēperati.

Ad tertium, illud quidem fiet in inanimatis. Cæterùm animata non eodem modo se habent, sed si fiat, ita tardè conueniet, vt morbo mora potius sit deprecanda, quàm auferenda. Nam in igne experimur non extingui, nisi contrario etiam valido, nusquam autem temperato, nisi non propria causa sublato fomite.

Ad quartū, dubitat quomodo id fiat Auerrois. Sed cùm ita sit, nō negabimus quod quotidie experimur, & si parùm remittatur iam, tamen ratio subest, vt aliud sit compositio,

aliud permutatio. Commistio enim semper quoddam medium possidet. Verùm cùm aliqua qualitas etiam aduersantibus, tum medicinis, tum cibis supra modum seipsam tollat, minimè securum duco eam intermediis auxiliis fouere, quam delere cupiamus.

AD quintum, assimilatur quod non est extrancũ, aut quod modicè vrget. Hoc est, quod dixit Princeps, imo sępe sufficit multa regiminis bonitas. Quod autem rarum est & paruæ vtilitatis, non debet pro norma medendi in omnibus recipi. Nam dum hoc expectatur, æger moritur: vltra id quod non prodest quicquam. *quarta primi c. 1. in fi.*

AD sextum, aliud est consulere ratione alterius conditionis, aliud emendandæ temperaturæ causa. Nam cùm lac vel oua hectico propinamus, facimus hoc, ne laboret in concoquendo cibum, & vt sit boni alimẽti, & vt paucarum supersluitatum, & vt velox ad transitum. Nam cùm non nutritur, ipse hecticus in deterius agitur subitò. Nam virtus nutritiua non potest quiescere per instans, vt ostendi in libro de morte. Adde quòd ouum & lac sunt frigida, & etiam quia frigiditatem operamur aliis ingeniis, balneo & trociscis, caphura, & cum aqua hordei & ptisana, & reliquis, pari ratione non est inconueniens vti glyciriza ratione extinguendæ sitis: quãquam non sit ita frigida, sicut est morbus calidus, &

ita radice feniculi in aperiendo, quanquam nõ sit calida pro facultate morbi frigidi: quia non desideramus apertionem fortiorem in principio morbi, ne materia magis cogatur quàm dissoluatur. Itaq; non est inconueniens vti medicina temperata ratione alterius iuuamenti, sed eam eligere ad emendandam inæqualem intemperiem, non solùm imperiti, sed rudis ingenij est.

AD septimum, ipsa est vtilis: Primò ratione alterius annexæ virtutis, vt capillus veneris ad aperiendum, casia fistula ad leniẽdum. Secundò ad temperandum excedentem medicinam, vt terminos non excedat præstitutæ qualitatis. Tertiò vt corrigantur leues intemperaturæ, de quibus ab Auicenna superius dictum est. Quartò ratione complicis facultatis nutritiuæ. Nam pleraque cibaria boni succi, aut temperata sunt, aut non valde remota ab humana temperie, secundum quam à Galeno temperatum dicitur.

AT, dicet quispiam, quomodo remittetur qualitas aucta, si impermistę virtutes ad membra deferuntur? Satis quidem est differentiæ, dicere: quod iam remissum est in mistione, obesse non potest, & virtus permista ad alienum membrum defertur. Nam, vt ostensum est secundo virtutum naturalium, trahente membro quod sibi cõueniens est, castoreum ab opio satis discernit, nec substãtiam opij tra

het. Quòd verò remissum est in mistione caloris, quoniam non est, amplius trahi non potest: non igitur supercalefieri potest vltra id, quod ex mistionis beneficio relictum est.

ERAT nobis consilium reliqua errata diligenti trutina perpendere, sicut & in hoc fecimus: sed prætermisimus breuitatis amore, tum quòd non, vt quorundam moris est, ex libro in librum transcribere voluntas fuerat, cùm soleamus ex integro res intactas aggredi, qualis hæc est, quam nulli propter difficultatem attigerunt, alij quoniam, inter hoc & illud nihil interesse putant. Quam ob causam diuersæ intemperiei & oppositæ membrorum, neminem meo tempore curatum plenè vidi, sed prophilacticæ potius esse consultum.

Quòd aurum imponunt coquinæ. Cap. LVIII.

QVINQVAGESIMVS OCTAVVS abusus est, cùm aurum consumptis iuribus imponunt tanquam aliquid facturi: ita omne consilium medicorum est potius videri probos, quàm esse. Nam quòd aliquis malè agat, turpe est: sed cùm & illud, quod malè agit, inutiliter ac peruersè facit, id turpissimum est. Primùm enim, cùm mali viri sit, aut omnino rudis, alterum est non solùm imprudentis, sed omnino excordis. Quid enim aurum in aqua decoctum imprimere potest, quod nec validissimo igne soluitur,

Ex præcepto Zoar I. theisit. ca. I.

nec odorem, nec saporem viribus adiicit, nec ipsum minuitur? Sed concedatur, nónne cùm lebeti imponitur, ad fundum descendit? Vbi etiam feruente aqua, quæ in imo cacabi residet, frigida est, vt quilibet experiri potest. rogo, quam volunt in frigida aqua impressionem fieri? Alij pullo concludunt, vt quod internum est, nondum calidum satis sit, etiam aurum crassum imponunt. Quòd si tandem consilium est experiri, an auro aliqua sit vis eorũ admirationi conformis, cur auri folia in summo lebetis, vbi feruentissima ebullitionis vis perspicitur, non suspendunt? Etenim fortè ita fieri posset, vt aliquid virium, quanquã exiguum, transmitteretur, nisi illud Plinij credere malunt, esse in carnibus pulli vim auri comminuendi, quódque transmutetur, quãquam hoc fabulosum sit. At si verum, de auro liquefacto illud docet, nõ de solido. Igitur præstantissimum potius arbitror, auri frusta ignita, iure extinguere: nam hoc non modicam habere vim potest, quandoquidem cauterium ex auro innoxium magis sit, quàm ex ferro, testante Principe. Quanquam & illud ad ignis substantiam leuiorem pertinere posset, & licet, quòd oculis conferat, argumentum egregię ac propriæ cuiusdam virtutis sit, non eius, quæ ex igne, mollitiei tantùm. Itaque si quoquomodo auxilium in auro existimatis, ea facite saltem, quæ si probare non

lib. 29. c. 4.

quarta primi c. 29. & 2. can. c. 73

poteſtis, attamen reprehendi nequeant. Memini, cùm hæc ſcriberem, ex frequēti igniti auri extinctione in albo vino, ſaporis quandam gratiam ſenſiſſe, quæ non ex igne, ſed ex auri ſubſtantia pendere videbatur: perceperont & alij, quibus hoc conſulueram vtile futurum.

Quòd non obſeruant momentaneam concoctionem. Cap. LIX.

QVINQVAGESIMVS NONVS abuſus eſt, in momentanea concoctione, in qua maximè peccatur. Nam cùm fluxio ex alieno loco fuerit, veluti in diſtillationibus; nō poteſt excerni permiſta incocta materia: vnde Galenus momentaneam concoctionem, vbi oportet, aucupari docet: quam noſtri medici nec animaduertentes, nec minus quid faciendum ſcientes, in infinitos morbos homines perducunt. 3. *reg. acut. cō.* 13.

PRAESTAT in his vna concoctione viſa ſubitò eadem die ac hora euacuare, ac iterum concoquere. Sic enim breui finietur morbus, nunquam aliàs finem habiturus, cùm coctæ vrinæ ſequenti die, alia non concocta ſubſecutura ſit ad multos dies permanſura.

Quòd accidentibus curam exhibent. Cap. LX.

SEXAGESIMVS abuſus eſt, cùm accidentibus curam exhibēt: cùm tamen acciden-

12. de inge. in princip. tia nullam habeant intentionem curatiuam prorsus, secundum Galenum. At, dicent, in libro ad Glauconem curat. Facilis respõsio est, accidentia, vt accidentia sunt, nullam curam postulant: vt verò in causam ægritudinis addunt, non vt accidẽtia, sed vt morbi causa medelam desiderant, qualia sunt insomnietas, vehemens dolor, & nausea. Nam primum humores acuit & robur exoluit: secundum, virtutem dirimit: tertium, cibum prohibet: itaq; accidentibus cura nulla debetur. Medici plus de gloria sua, quàm de infirmi salute solliciti, illud primùm statuunt, vt accidentibus obuiã eant, plurimúmque fit, vt eadem cura symptomata tollant, & morbi causam vsque ad perniciem augeãt. Accidentia igitur, quæ causam morbi non augent, curanda non sunt, veluti leuis dolor, sitis in corpore humido, sternutatio, oris amarulẽtia, inquietudo, sanguinis fluxus non superfluus, impatientia luminis, & talia, quæ solent & infirmos perturbare, & astãtes terrefacere, medicum autem egregium nullo modo mouere debẽt. Sed in hac saltem admonitione me operam perdidisse scio, cùm prius medici lucri desiderium posthabituri sint, quàm huic consilio obtemperaturi, quo nullum sibi præsidium apud vulgares ambitiosius habeant.

Quòd vitant hyemem in detrahendo sanguinem. Cap. LXI.

SEXAGESIMVS PRIMVS abusus est, in sanguinis minutione, in quo ex temporibus errant. Nã cùm Princeps & Galenus ad Glauconem velint, vt superfluum caloris & frigoris deuitemus, primùm quidem frigus, plus quàm expediat, vitant, calorem autem minus: vnde nono artis curatiuæ cùm causas dehortantes à sanguinis missione distingueret, nequaquam frigus, sed calorem immodicum adnumerauit, tanquam exoluentem & siccãtem nimis: frigoris autem nullam mentioné prorsus fecit, vtpote quod ad negandam indicationem missionis sanguinis nullam præferret vim. Quod verò ad quantitatis rationem pertinere videbatur, ad vniuersalem methodum detrahendi Princeps & moderni recipiunt. Vnde in libro de sanguinis missione. Quòd attinet ad indicationem non detrahendi sanguinis, aut omnino pauci, est ex ætatibus pueritia, ex colore hominum candidus supermistus, ex tempore anni canis. Cæterùm, quæ his contraria sunt, aliam rationem non multi sanguinis detrahendi habẽt, vnde in maximis frigoribus à larga sanguinis missione cauẽdum est, hæc Galenus: quid clarius? In siccis igitur temporibus omnimodam sanguinis minutionem cauere docet: in frigoribus largam & exuberantem. Præstiterit igitur, quantùm fieri

4. primi c. 20. lib. 1.

potest, caniculæ temporibus, sanguinis vitasse eductionem. Vnde Galenus ibidē, quotquot sanguinem miserant his temporibus, mortui sunt. In hyeme autem nunquam, temporis habita ratione, ab ea abstinendum, sed parcius subtrahendum. Præcipuè vbi extremæ hyemi & regio, & temperatura frigidissima copulata fuerit.

ad Glau. 1.

Quòd dant cassiam post incisionem venæ. Cap. LXII.

SEXAGESIMVS SECVNDVS abusus est, quoniam ipsi dant cassiam post sectionem venæ, & in hoc videtur vti duobus motibus contrariis non secundum vnam rationem. Quare natura impeditur & debilitatur: ideo periculosa est hæc operatio, damnosa, & ab antiquorum mente aliena. In tam celebri tamen vsu eam videmus, vt nihil frequentius inueniatur: & licet Galenus post venæ sectionem vētrem moueri concedat, attamen illud est per accidens in deliquio: non enim aliquid propinauit: vnde super aphorismo illo (Cùm morbi inchoant) vult Galenus quādoque vnum auxilium, quandoque alterum, nequaquam tamen ambo simul vnquam esse necessaria: & Princeps, cùm autem vnus humor superabundat, tunc magis est necessaria purgatio: cùm omnes, incisio venæ. Igitur ex

9. de inge.

29. secunde particulæ, quarta primi c. 4.

diuisione patet, quòd nunquam simul sunt opportuna: & alibi, Balneum non est vtile, eò quòd trahit materiam ad extra tempore pharmaci: pari ratione nec sanguinis missio, cùm materiam ad venas magnas trahat, Purgatio verò contra. Vnde in aphorismis, æquales humores sectione venæ euacuabis: inæquales medicamento. *quarta primi c. 5.* *2. par. aphorismo 8.*

Quòd fluentibus mensibus timent venam incidere. Cap. LXIII.

SEXAGESIMVS TERTIVS error est, quoniam fluentibus mẽstruis, timent quoquomodo sanguinem subducere in eo tempore. At Galenus totum oppositum facit: nam cùm diminuti fuerint menses, eo tempore Galenus supplet defectum per venæ incisionem, secundum quantitatem qua defecerunt. Animaduertere autem oportet, quòd ratione ægritudinis potest sanguis detrahi à brachio etiam. Verùm ratione mensium deducitur à pedibus. Cùm ergo conuenerit sectio venæ secundum pedem, non dubitabis. In ea verò, in qua iam multo tempore defecerunt menses, cubiti interior vena secanda est. In hoc genere frequentissimos inuenies aberrantes, ob quæ dimittẽtes sanguinis missionem, ægrum occidunt. *9. artis cura*

Quòd non audent scalpere in cucurbitulis absque purgatione. Cap. LXIIII.

SEXAGESIMVS QVARTVS error est, quoniam ipsi non audent scalpere in cucurbitulis absque purgatione, & in hoc peccant grauiter. Nam dictum Galeni de cucurbitulis intelligitur in non incisis: ipsi autem traducũt ad scalpturam. Nam cùm posuerit capitulum generale de ipsis, vt sunt tantùm auertentes & calefactiuæ, subiungit de sanguisugis & scalptura, ita quòd intellectus illius loci est periculosus, & malus. Distinguendum est igitur hoc modo: Cucurbitulæ, quæ apponi debent ad distrahendũ, præsupponunt corpus mundum: quæ verò ad corrigendum temperaturã, nequaquam: quæ verò inducitur, vel debent poni in causa emendãdi sanguinis cum extractione per incisionem, & sic incisio præcedere debet: aut absolutè, & sic non præsupponunt. Breuiter nihil voluit Galenus ibi nisi duo. Primum, quòd vbi scalptura debeat fieri cum purgatione ventris, aut venæ sectione, talia debent precedere scalpturam, non conuerso modo, non quòd absolutè præcedere debeat, sed vbi duo simul oporteat fieri. Secundum, quòd cucurbitula sine scarificatione non debet apponi, quantùm ad resoluendum dispositionem, nisi corpore expurgato. Tertium verò alibi addit, in ægritudinibus cutis cucurbitula non debet apponi nisi expurgato corpore:

lib. de cucurbitulis & 13. de inge. vbi docet extrahere tumores schirosos & collectiones.

14. de inge.

corpore: nam sic plus trahit quàm resoluat, siue cum scalptura seu ἐγχάραξις, seu non.

Quòd curant phthisicos sucosa cura.
Cap. LXV.

SEXAGESIMVSQVINTVS error est, quia in empicis & phthisicis perdiderunt curam veram: & est, quòd si sanies sit alba, iuuat incidere ac exurere secundum pectus in loco in quo velocius petia exiccatur. Et licet Albucasis capite, 31. partis primę, videatur hoc quasi ignorasse: attamen inuenimus nos Hippocratem super hoc conuenienter ausum, & ratio testificatur super hoc, quandoquidem nulla alia salutis spes inuenitur, & quòd fit in exterioribus licet periculosius, necessariò tamē magis fit in interioribus: & hoc est primū in quo plurimi moriuntur, qui sanari integrè possent. *empyis* *6. apho. 27.*

SECVNDVS error circa hoc est, quòd ipsi vtuntur propter constrictionem pectoris. & febrem hecticam & accidētia eius, & febrem putridam, cura humectatiua, & nesciunt illud quod dicebat Galenus secundo artis curatiuæ, quòd cura vlcerum est exiccatio. Et ita dum augent causam principalem & curant ramos, faciunt curam palliatam producendo ægrum ad mortem miserabiliter, & decipiendo & malefaciendo.

INSTRVENDO igitur vnam curam in

hoc casu, vt hæc sit argumentum aliarum, ponamus quòd cuidam sit phthisis ex vlcere pectoris, & nondum peruenerit ad vlcus pulmonis. In primis quidem dabis ptisanam hordei & mulsam cum hordeo expurgans, & in ptisana pones bolum armenum, & facies eam ex aqua decoctionis mirti, aliquando corticis mediani fraxini, aliquando ex decocto apij, aliquando oliuellæ, aliquando caulium: ita tamen, ne multa virtus eorum ingratum cibum faciat. Dabis interim hoc ad expurgandum mirabile decoctum.

Cura prima

Ad Phthisim, remedia Authoris optima.

℞. radicum iridis & cari agrestis, & assari, & myrrhæ, nasturtij, amigdalarum amararum, serapini, hysopi, prasij, radicum apij, foliorũ oliuellæ, radicũ gariofilatæ, glycirizæ, añ. ʒ. i. capillorum veneris viridium p. i. coquantur in libris. ii. aquæ ad consumptionem medietatis, cui collatæ addantur pro qualibet medietate singulis vicib⁹ succi raphani a. ʒ. ii. vsque ad. ʒ. v. secundum tolerantiã, sachari. ʒ. iii. bibat tepidum in aurora: hoc solo possunt sanari medicamine.

Cura secunda.

Quòd si non omnino sanantur, sed tantùm expurgantur, siccato vlcere ab exteriori pure, detur boli armeni infusio ʒ. ii. in aqua oliuellæ vel gariofilatæ, cum ℥. ß. vini albi, & hoc bis in die: comedat etiam carnẽ ericij. Quòd

si cum hoc remanserit caliditas, detur. ʒ. i. trociscorum de caphura omni die cum aqua geranij. Quòd si nec per hoc sanatur, post primum decoctum detur hoc.

℞. hordei ʒ. ii. coquãtur in libris. ii. aquæ ad ruptionem perfectam, postmodum imponantur cancrorum fluuialium carnes, videlicet caudæ, & coquantur ad perfectam dissolutionem, & in hoc dissoluantur trociscorum de luto armeno. ʒ. i. ß. pro singulis vicibus: interim exhibeatur ouum cum hoc. *Cura tertia*

℞. pulmonis vulpis, boli armeni. añ. ʒ. ß. capiat cùm luteo oui, & vtatur etiam ʒ. i. ß. syrupi mirtini cum. ʒ. ß. myrrhæ &. ʒ. ß. trociscorum de caphura, & de bolo armeno, & vtatur ante cœnã sacharo rosato ex ʒ. ß. vsq; ad. ii. secundum tolerantiam cũ luto armeno.

Quòd si per hoc non sanatur, distilletur lutum armenum ex lib. iiii. & de aqua illa detur per horas septẽ ante cibum. ʒ. i. cum ʒ. i. aquæ pimpinellæ: & sunt aliqui, qui cum ipsa exhibent aquam sanguinis humani & sanant: & vtilior medicina est vsus aquæ boli armeni, vt dixi, per dies quadraginta. Et si hoc non contulerit. *quarta curã*

℞. radicum apij, foliorum oliuellæ, añ. ʒ. ß. raphani ʒ. i. ß. infundantur cum ʒ. ii. boli armeni, & fiat, sicut dixit in libello de aqua ligni, & capiat quadraginta diebus, & sanabitur. *quinta curã*

6. cura. Quidam bibit oleum vitrioli cum aqua capillorum veneris, vel caulium, & sanatus est.

7. cura. Et aliqui dant aquam vitæ cum bolo armeno, deinde sacharum rosatum, & vtuntur aliquando cicere excorricato, & aliquando aqua limaciarum cum hæmatite, & omnia hæc sunt

8. cura. mirabilis iuuamenti. Sed modò ponamus tot

9. cura. auxiliis, vt plerunque accidit, ægrum non iuuari: si posset transmitti ad habitandum in siluis piceæ, plus iuuabit, quàm si habitaret in

10. cura vsualis. Ægypto. Et ex his, quæ multùm iuuant, est vti terebentina frequenti cum ouo, diminuendo quantitatem oui & est singulare: & cùm pauca est materia retenta, & sputum satis facile, & reliqua difficilia, tunc sachari rosati quantitas perpetuò assumpta cum pane recenti sæpenumero consolidat, & puluis herbæsiculæ ad hoc est mirabilis: nos verò sic sanauimus multos.

11. cura per cauterium in fine. Cvm verò æger cum hoc tendit ad malum, faciemus curam, quam præcepit Hippoctates in tertio de morbis, hoc modo, Cùm quis purulenta spuit, tunc ægrum in sede ponito ieiunum, ac alius eum humeris concutiat, mouendo fortiter & velociter, ac aurem admoue pectori, qua parte sonitus exauditur, ea pus collectum est. Quòd si non sonet, nihilominus stante tussi & difficultate spirandi cum tumore pedum empima est, siue collectio saniei. Tunc igitur terram creticam madefactam, vel

cretam ſuperimpone, ac ſiccatam denuo madefacito, donec cognoſcas eo latere ſaniem contineri, quo prius pus ſiccatum eſt: cognito latere ſecabis ea parte, qua ſanies redũdat, iuxta præcordia, ab horáque ſectionis exures, non ſolùm locum inciſionis, ſed & patientem locum, donec poſsit coaleſcere, nec ſanguis aut pus amplius effluat: poſt quotidie bis à ieiunio, linamento crudo, videlicet ſicco introducto, ſaniem extrahes, ita vt duodecima die totum effluxerit: atque ita exiccato toto thoracis ventre curabis, vt iniecta mulſa tuſsiat, ſanabíſque interius vlcus per medicamenta, demùm eum curabis completè. Quòd autem non hoc ſolùm de empicis dixerit, ſed de verè phthiſicis, patet, cùm ſubiunxit (ſic etiam « ſuppurationes ex vulneribus, pulmonis vitio « magnis obſeruationibus obſeruato curatóq;) « Signum autẽ mundi pectoris eſt, mulſa munda regredieus per os vulneris, pulſa per tuſſim: cùm verò conualuerint, lac aſinæ potandum dabis, donec ab hectica fuerint liberati, ac trociſcos, ſi libet, de caphura. Hæc eſt vera ratio curandæ phthiſis, quæ vlcere ſpiritualiũ facta eſt: quanquam illa, quæ pulmonis vitio eſt, vix curari poſsit. Si autem pus ſaniéſque, quas expuunt, non ſint probatæ qualitatis, ab hac cura penitus abſtinebis, ſecundum Hippocratis Galenique ſententiam. Manifeſtum eſt autem & hac cura empicos ſanari maximè.

empyis

Valeant ergo, qui curam exercentes, blandientem ęgrum occidunt. Nam ista operatio multò minus periculosa est ablatione lapidis ex vesica. Eorum verò, qui in pulmone vlcus habuerunt, cùm pus bonum erat, nos aliquos sanauimus.

Quòd exturbant ægros à somno.
Cap. LXVI.

SEXAGESIMVS SEXTVS abusus est, cũ ægros aut syruporum aut medicinarum propinandarum causa à somno exturbant, plus incommodi ex somni interruptione ferentes, quàm vtilitatis ex pharmaco. Ná somnus semper bonus, nisi in principio & in augmento accesionis: quibus temporibus medicina etiam est inutilis. Nunquam igitur æger solius potionis causa à somno erit expergiscẽdus. In quo etiam errore accidit, vt somnũ cõcedant post medicinã leuẽ: in quo cõtradicunt suo Auicennæ: & etiã, quòd dant vnum tantum syrupũ in die, & cibum duplicant aut triplicant: cùm intentio Hippo. in libro regiminis acutorum fuerit, vt cõcoctio fieret toties, quoties cibus dabatur. Ob hoc oximel dedit, quandoque pro cibo, interdum pro potu. Melius igitur est, vt in acutis saltem syrupi duplicentur, & frequenter syrupus acetosus pro potu confert. O quàm in hoc medici nostri temporis sunt secordes!

2. apho. cõ. 1

quarta primi ca. 5.

2. & 3.

Quòd inungunt renes ex vnguento Galeni. Cap. LXVII.

SEXAGESIMVSSEPTIMVS abusus est, in vnctione renum ex vnguẽto Galeni infrigidante: in quo toties peccant, quoties cogitant. Nam primò dant infrigidandi causa, & oleum iam sui natura calidum est, & oleum rosatum est ferè medicina temperata: nam rosa ibi est secundum virtutem, & oleum secundum substantiam: elaboratio ergo illa licet refrigeret aliquatenus, non est tamen sufficiens. At, dicunt, aperit poros, & ex hoc soluit calorem febrilem. Ego inuenio, quòd confert in apostematibus, quia confortat partes in principio, constringendo eas ne recipiant: sed hęc defendantur licet, malus tamen vsus eius in principio, quia repercutit materiã adintra, nec habet vim refrigerandi quoquomodo illud, quod est in venis, multò minus, quod est in arteriis, & in concauitatibus. Secundò, quia ipsi perpetuò inungunt sine aliqua ablutione, & in hoc faciunt totum contrarium quæsiti. Nã pinguedo olei obturat poros, & quod est terreum, residet in eis, & facit nocumentum magnum. Tertiò, quia inungunt ex eo calido, & iam præceptũ Galeni est, quòd nisi aliud obsit, actus medicinæ debet esse conformis potentiæ, vnde ceruſa debet imponi frigida, & oxicroceum calidũ. Quartò, quia dixit Auenzoar, quòd omne oleum exterius appositum

3. de tẽperamẽtis in fi.

1. theisi. t. 1. ca. 7.

nocet in ægritudine ex bile, & ratio est cum eo: quia nihil est inter liquores, quod facilius inflammetur. Nec inuenimus Galenum vti, in cura putridarum, inunctione olei alicuius, nisi ad maturandum, vt in ventre cum camomillino, etiã si sani eo tempore propter vsum balnei assidùè vngerẽtur: quantò minus nũc? Et ex hoc patet error illorum, qui etiam herisipelata inungunt oleo rosato. Nã cùm morbus est vehementis inflammationis, debemus vti aqua cum caphura, & vidi propter hoc aliquos malè terminari.

Dico igitur, quòd primò talis inunctio nõ conuenit, nisi factis euacuationibus. Secundò, quòd debet fieri, quando competit, ex oleo frigido in actu, non calido. Tertiò, quòd post horam diligenter debent detergi renes cum vino albo, antequam iterum vngantur.

Quòd quandoque præponunt medicamentum sectioni venæ Cap. LXVIII.

quarta primi cap. 4.

SEXAGESIMVS OCTAVVS abusus est, quoniam propter dictum Auicennæ faciũt quandoque vt pharmacia præcedat incisionem venæ, & quidam dant cassiam ante: & intentio in quarto regiminis acutorum est, quòd illud, quod dixit author illius libri, siue Hippoc. siue eius discipulus, sit verum, & est, quòd sanguinis minutio, non solùm omnem medicinam, sed & clismata debeat antece-

dere. Itaque valde peccant, qui caſsiam vel etiam enemata pręponunt inciſioni venę, ſed deterius valde, qui alio vtuntur medicamine. Quòd ſi dicant, Caue ne faſtidium phlebotomes ex Principe, nam & illud voluit Hippocrates & Gal. Reſpondeo, quòd faſtidium non tollitur per caſsiam, nec per medicinas niſi violentas, aut per inediam: quomodo igitur anteponent quidquam? *quarta primi ca. 20. 1. reg. acute.*

VTILIVS igitur exiſtimo ab ipſa inchoare venæ ſectione, nec lenitionem ventris præmittere, & ſi Principi placeat: & multò minus purgationem, & ratio ſuper hoc eſt, quòd ſectio venæ trahit, quod eſt de propinquo cordi ad extremum, & lenitio, quod eſt propinquum hepati: melius autem eſt, vt materia, quæ eſt iuxta cor, declinet ad hepar, quàm econuerſo. Igitur minutio præcedet, nec humores in venis ſuperabundantes alio modo melius ſoluuntur, quàm venæ ſectione. Non igitur purgatione, nec quod eſt in concauitatibus, trahetur ad venas magnas per ſolam minutionem, nec hoc contradicit ei, quod dictum eſt in decimoſeptimo abuſu. Nam tunc nulla eſt intentio ſubducendi ſanguinem merito morbi, & ſi fortè aliquando merito quantitatis vel alterius cauſæ: ad authoritatem tamen Raſis aliàs dicam.

Quòd vtuntur iuribus in confortando ventriculum. Cap. LXIX.

SEXAGESIMVS NONVS abusus est, quo niam vtuntur iuribus artificiosis in confortando ventriculum, & nesciunt primò, quòd omne pingue laxat & mollit: secundò, quòd talia sunt humida in actu, etiam quòd essent sicca in potentia, & ideo non possunt iuuare in tali dispositione. Nam forma plus facit, quàm virtus. corrugatio enim & incrispatio sunt, quæ confortant ventriculum, & iura actu distendunt & relaxant maximè in plurima quantitate. Igitur cura vera est cum electuariis de sacharo, solutis tamen, & cum troçiscis & similibus.

3. de simpl. medi. facul. cap. 11.

Quòd in hectica dant medicinas. Cap. LXX.

SEPTVAGESIMVS abusus est, ꝙ in hectica dant medicinas: de qua posito quòd sit curabilis, nihil adhuc est deterius. Et ego pono rationẽ: nam laxãtes calefaciunt & exiccant, etiam quòd essent violæ, & addunt in caliditate & siccitate. Reliquæ medicinæ, etiam quòd non leniant, nocent tamen, & ponamus de caphura, quę secundum rationem Galeni iuuare debet, maximè secundum authoritatem Rasis, & ponamus radicem dulcem, & manifestum est, quòd in sanatione hectici oportet sanguinem arterialem refrigerari, ac

6. cõti. ca. 1. fo. 118. col. 4.

17. cõti. c. 7. fol. 362.

similiter arteriam. Sed in sanguinem arterialem nihil transit nisi sanguis venalis. Igitur oportet medicamentum factum iam esse sanguinem venalem, ac virtutem illam remisisse: omitto rationem, quòd exigua quantitas contra tantam multitudinem, renitente corde & arteriis, nihil proficiet, & hoc saluo casu in quo etiam venalis efferbuerit, sed tunc spes nulla est salutis. Fortè possunt dare, ne corrumpatur venalis ab arteriali, tamen relinquitur intentum, quòd nullus hecticus conueniēter potest curari per medicinam aliquam, & quòd in vno solo casu possunt exhiberi, quæ nullo modo ventrem mouent, quæ autem leniunt nunquam. Igitur in hectica omnino sunt fugiendæ medicinæ. Quòd si dicāt, cùm complicantur putridæ, dabimus propter putridam: & ego dico, quòd tunc solùm sufficiunt conquoquentia, & nocumentum medicinæ attractiuæ hecticæ est maius iuuamento, quod facit in pūtrida, & in rei veritate tūc remanet aliqualis ambiguitas, & etiam de principio curæ, de quo dixi in libello floridorum. pro nunc satis sit intelligere, quòd medicina in hectica, quæ fit ex vlcere pulmonis & apostemate renum, posset prodesse, vbi talis causa esset curabilis: sed causæ essentiales morbificæ membrorum, quæ sufficiunt ad generationem hecticæ, sunt insanabiles. Igitur nunquam medicina conueniet. Consultum

rhisci

phylactica

est igitur prudēter in lacte & in balneo aquæ frigidæ, in quibus duobus auxiliis est omnis spes, & in aliquo casu trociſci frigidi laudantur potius prophilacticæ, quàm curatiuæ parti consulendo, cùm videmus hepar inflammari & corpus ad febres parari.

Quòd derelinquerunt vsum incisionis arteriarum. Cap. LXXI.

SEPTVAGESIMVS PRIMVS abusus est, quoniam ipsi derelinquerunt vsum incisionis arteriarum, & incidūt solas venas. Scio, reclamabunt quòd hic error est in non faciendo, quasi non sit error nisi in faciendo. Fateor maiorem in faciendo errorem esse, at in non faciendo imperiti medici est omnino. Vnde sciendum quòd, vt in libro floridorum dixi, in febribus putridis soluendæ oppilationis causa vena inciditur, ideo nunquam arteria, quia in ea non cadit oppilatio: attamen in omni dolore pulsatili, vt habetur à Rasi, debet arteria incidi. Ideo in pleuresi non incidi-

15. cōti. c. vl.

ca. de signis pleuresis.

tur, quia non est dolor pulsatilis, & hoc bene animaduertit Princeps decimo tertij. Ideo Galenus etiam monitu somnij se curauit à dolore lateris sine febre: nam, vt visum est ibi, omnis dolor pulsatilis est per se sine febre putrida, sed coniungitur ephimeræ: declaraui hoc ibidem. Oportet autem vt sit dolor vehemētis pulsationis, in principio etiam: nam cùm

ephimera

iam apoſtema magnificatur, fit dolor pulſatilis ratione compreſſæ arteriæ, de quo dolore non dico.

CVM igitur dolor aliquis vehemẽs & pulſatilis à principio ægrum infeſtauerit, arteriã, quæ in directo eſt, incide, & multum permitte fluere ſanguinem, donec in ipſa operatione dolor ceſſauerit.

Quòd prohibent aerem liberum ab ægris. *Cap.* LXXII.

SEPTVAGESIMVSSECVNDVS abuſus eſt, cùm ipſi includunt miſeros ægros cameris prohibentes ab eis aërem liberum, tanquam aër liber ad ſalutem non ſit vtiliſsimus. Vnde aër perflatus emẽdat malam temperaturam cordis & ſpiritus, & reuocat calorem naturalem, & exhilarat animum, & tollit malos vapores. Vtilis autẽ eſt omnibus morbis, exceptis læſionibus capitis, maximè vulneribus & contuſionibus. Secundò, quando aër eſt corruptus, vt tẽpore peſtilentiæ, quamuis tamen Zoar altas, Raſis perflatas cameras conſulant, defendi poſſunt aëre nõ corrupto. At in omnibus aliis debent teneri feneſtræ apertæ, niſi ſol noceat nimia caliditate: maximè autem eſt hoc vtile in febre peſtilentiali & phthiſi ac ſimilibus, & hoc niſi in horis conciliandi ſomnum.

3. theiſi. t. 3. ca. 1. & 10. ad Almã. cap. 16.

Quòd exercitationem à cibo noxiam existimant.

Cap. LXXIII.

SEPTVAGESIMVS TERTIVS error est, cùm exercitationem à cibo noxiam esse credunt: & quanquam non in re ipsa semper decipiãtur, in causa tamen errant primò, quòd generale præceptum esse putent. Causam igitur credunt esse, quòd cibus non concoquatur, crudúsque exeat è ventriculo: sed nec in hoc aberrant. Plerunque enim hoc contingit: sed cur descendat, in hoc decipiuntur. Nam existimant ob id, quòd os ventriculi sit in fundo. At verò si quis alius error, hic certè est tolerabilis. Nam Galenus hoc credidit: inquit enim in anatomicis, à gibbo ventriculi incipiens, vsque ad imum ipsius terminum, quem Græci pyloron vocant, intestinorum origo est. Quamobrem si sic se haberet, etiam leuis deambulatio periculosa esset, & non lateret nos, cur à cibo exercitari minimè conueniat. Verùm Galenus, quòd exercitium noceat, nimis planè docuit, sicque plerunque res se habet: cur autem hoc fiat, nemo adhuc explicat, nisi ex falsa suppositione. Constat enim ventriculi os inferius in suprema parte esse totius amplioris capacitatis, ex dextro latere, ab illius fundo in perfectis hominibus palmo fermè distans. Quò fit, vt nisi admodum quis se repleat, tum maximè potu, etiam si pylorus apertus sit, nihil efflu-

lib. 6. & 4 de tuen. san. in fine.

xurum. Ergo exercitium hac de cauſa, niſi ſaltitet homo, obeſſe non poteſt, & tamen nocet: Quid igitur in cauſa eſt? porrò nõ ſolùm in prima, ſed etiam ſecunda concoctione obeſt, nec tamẽ pylorus alter eſt in iecore. Quid igitur? Reor duabus de cauſis concoctioni nocere exercitationem. Primùm quòd iecur ac membra excalefaciat, quæ exinanita prius, quàm abſoluta ſit coctio prima, cibum ad ſe trahunt. Secundò quòd perturbentur ea, quæ in ventriculo ſunt. Si enim tantum obeſt varietas ciborum, quia difficulter concoquuntur: tum verò malus ordo magis. Neceſſe eſt eum, qui à cibo exercitatur, vtriuſque exemplũ prẽſtare, varietatis ſcilicet ac mali ordinis. Quare quæ ventriculo inſunt, partim cocta partim cruda, alia etiã ſemicocta erunt. Manifeſtum eſt igitur, cur exercitatio noceat. Aderit & prolixa ſpirituum à loco reuulſio tum reſolutio, ſi violenta fuerit. Quare à cibo leuis inambulatio ac breuis confert. Si quiſpiã etiam exerceri neceſſe habet, à potu caueat, & renax ſubſtantia vi ſuſcipiat nutrimentũ, quale eſt panis: & ſi aliud placet, mel, aut amigdalæ. Ex hoc verò manifeſtum equitationem exercitatione paulò minus obeſſe, niſi in aſtureonibus leuiſsima ac breuis peragatur. Cùm tamen non caleſcat in illa corpus, ab excitatione in multis, longo relinquitur in nocendo interuallo.

Quòd dant in articulari morbo & podagra decocta cum vino. Cap. LXXIIII.

SEPTVAGESIMVS QVARTVS abusus est, cùm in articularibus morbis tum podagra chiragráque decoctum in prandio & cœna pro potu exhibent, ex cinamomo & radice dulci, ac corianni seu coriandri semine, eodem tempore vinum concedunt. Quin etiam in prandio dant vinum, à prandio decoctum: alij etiam deterius consulunt, vt vino decoctũ immisceant. Hæc est illa egregia medicina nostrorum temporum: in qua nulli rei consulitur, nisi vt nouum aliquod commentum excogitetur: tum verò vt alios imitemur nõ qui profecerunt, sed qui callidè artem exercuisse videtur. Nihil habent pro se in hac causa, nisi quòd cibi laborãtium his morbis, tamen aliis diuturnis medica virtute carere non debent. Verùm, vt ex initio rem aggrediar, alius primò victus aliúsque potus ei, quæ ex bile fit, alius ei, quæ ex pituita, debetur. Nam in hac vinum concedit Aetius libro duodecimo, & cibos calidiores, cùm in bilioſa non concedat. An igitur hoc erit medicamentum circulatorum, quod omnibus ferunt conuenire morbis? Summum verò Græcorum in hoc consilium est Alexandri, tùm etiam Aetij ac Pauli, Galenique ac Arabum omnium, vt cibis parùm nutrientibus alantur. At vinum confertim nutrit, maximè rubrum, quod præferunt cæteris.

cap. 23.

cap. 26. lib. 4. c. 1. lib. 12. c. 16 & 23.

cæteris. Demonstrauimus etiam nos in contradictore nostro, vinum hoc habere præcipuum vt nutrimenti assumpti maximam partem in sanguinem transmutet. Ipsum etiam decoctũ plurimæ nutritionis est causa. verùm hæc tolerari quandoque possent cum cæteris erroribus: at diuersos potus miscere malum est. Nam varietas cibi concoctionem impedit, at nec minus potus. Pars enim iecori dilecta trahitur ac secum rapit, quod noxium est: imò & Aetius vinum cùm exhibet, paucum, syncerum, fuluum ac subtile dat, non autem cum aqua permixtum. Est etiam vino peculiare, vt decocto iunctum accescat. Vnde etiam cum aqua hordei dare syrupum acetosum vetuit Princeps: & quanquam hoc dixerit de aqua hordei cum syrupo acetoso, ostendit tamen illud esse verum, etiam si sumatur cum vino, vt declarat experimentum: vtrunque enim corrumpitur. Causam corruptionis esse calorem, non hordeum, satis declarat Columella, vbi eum redimere docet. Ignea enim vis vt musto addita, preseruat ne acidum fiat: sic ad permutandum vinum egregiam habet facultatem. Optimum præterea est consilium Græcorum, vt cibi omnes ventrem lenem faciant, coriannum, cinamomum, & radix dulcis astringunt non parum. Hæc etiam medicavis nimis ventriculum offendit ac iecur. Imò nullus eorum, qui hoc potu cum vino vtun-

li. 1. t. ac. 2. con. 7.

prima quarti trac. 2. cap. 9.

lib. 12. c. 30.

tur, ad senectam perueniet. Habet enim præcipuam in se noxam exurendi iecur, & hecticam aut hydropem conciliabit. Eadem enim est ratio, quæ in calida aqua dicta à Principe. Vtinam tantùm studerent medicorum libris, vt ambitioni & auaritiæ ac dolis: dormitanté, quæ passim iacet, in omni podagra & chiragra, in qua articuli nondum excussi sunt aut tophum habent, curam exactam inuenirent: quam ego ad hanc vsque diem nó docui, cùm occasionem expectem. Adeò enim quidam mente capti sunt, vt non tam sanari cupiant, quàm hæc immeritis ostendere. Veruntamen aliàs, in contradictore suo loco, omnia, quæ ad negotium hoc pertinent, edocebimus.

secũda primi doc. 2. c. 16 in fine.

MELIVS igitur esset vinum aqua calibeata diluere, atriplices ex garo ante cibum sumendo: si autem aqua bona sit, ex cartami seminis, aut cnico (idem enim est) sumatur passis vuis additis. Hoc optimum, hoc salutare præsidiũ, quod illi proportione respondet.

Quòd in capitis vulneribus ossis terebrationẽ frustra molliuntur. Cap. LXXV.

SEPTVAGESIMVS QVINTVS abusus est, quem olim Conciliator explodere nixus est. Sed auaritia pessima chirurgorũ eum denuo redemit. Duplici autẽ modo peccant, & quòd frustra terebrát nõ sine magno vitę discrimine, & quòd vnguenta pus trahẽ-

tia nunc ſine diligentia hac freti ſecuritate cõficiũt. Tõſores videas in omni capitis vulnere os capitis detrahere, tãquam cerebrũ artocreaſit. At illud, præter periculum, accedit, quòd ſanati debili capite, atque omnibus cauſis obnoxio ſuperuiuunt. At illi rem magnam aſtãtibus feciſſe videntur, ac ſimul ægrum ingenti periculo liberaſſe: & hercle id agunt, ſed periculi ipſi authores fiũt. Interim ne aliis minus audacibus, quos exiſtimari volunt imperitos, credamus, impetrare à nobis ſolent. Scio quẽdam, cùm ceratum cõfeciſſet, quo oſſa ac pus non ſecus ac forcipe & cotto detraheret, bis veneno ob inuidiam expetitum, ab aliis chirurgis: Marcus ab Vrſa dicebatur. Timẽt enim illi, ne ſic nimio plus ars ipſa vileſcat. Exemplum ſequentes, vt fertur, Chiorum. Vt enim lachrima lentiſci ſuperabundauerit, mergunt quod ſupereſt, ne pretio ſolito decedat: ſic illi malunt ligurica liberalitate defungi, quàm quicquam ſupereſſe aptum vſibus hominum. Sed ad rem redeo. Cùm in vulnere non ſcinditur os vllo modo nec confringitur, iam omnino terebra fruſtra admouetur: ſi verò os quidem ex ſuperficie vulneratur, nec ſic terebrare os oportet, cùm ſanies ingreſſum non habeat, ad membranam duram. Si etiam diuiditur ac oſsis pars, donec membrana detegatur, aufertur, iam nec ſic opus habemus ferro, cùm exitus puris pateat. Rurſus ſi fran

gitur & concidit, iam terebra opus non est, sufficit enim partem fractam iam auferre. Quòd si nõ concidit, æger tamen habet mortis signa, in opere ipso morietur. Declarauimus etenim, quòd his, qui nihilo ~~secius~~ melius sunt habituri, admouẽda manus non est. At si spes sit, os autem sub percusso loco rimam non habet, sed alio, quid proficies, si in loco vulneris os terebraueris? Neque etiam cùm vincula pericranei & duræ membranæ futuris serratis colliduntur: cùm non sit vitium hoc in directo vulneris, sed sub cute in latente parte: vt incertus sit omnino illius locus. Sed nec vbi rima in osse temporis. Galenus enim hoc euitauit. Vbi etiam futuræ propinqua terebra mortem infert, quòd pericranei & duræ membranæ vincula soluantur. Sit verò aliquis non vulneratus, sed percussus in osse supremo, & secundum vtranque tabulam capitis os rimã à futura procul adeò exilem contraxerit, vt sanies ipsa egredi nequeat: iam vide ex terebra, quot sequantur incommoda. Primùm quidem dolor vehemens ob adiacentes vtriusque mẽbranæ propagines. Cerebrum etiam concutitur: vnde cottum auribus immittere solent, qui flagitiũ hoc satis scitè exercent. Læditur verò grauiter ex superueniente aëre, non solùm membrana dura, sed & interior & totum ipsum cerebrum. Hæc autem certa non erranti detri-

6. art. cura.

menta. At quot ex errore, vt Galenus inquit? nam si vel comprimatur cerebrum, vel concutiatur, attonitus morbus illico aduenit. Sũt quibus profluuium sanguinis mortem afferat: aliis phlegmon superueniens, aliis labor operis accendit febrem, ex qua moriuntur. Cùm & victus tenuissimus ibi sit necessarius, rantus labor minimè conuenit. At, dicent, hoc necessarium est, saltem hoc in casu, quanuis nõ parum periculosum: cùm aliter sanies egredi nequeat. At si per os solidum non est naturæ impossibile peccantem humorem expellere, quantò minus rima iam fatiscente? Optatem igitur, quando etiam sic sanati plurimum detrimenti in vitæ meta suscipiunt, obnoxij etiã temporum mutationibus ac grauedinibus, vt ab hoc opere abstinerent. Sed si non persuadeo his, quibus nihil turpe videtur præter paupertatem, saltem physicis hoc notum erit. Illi enim chirurgis, in alieno sumptu liberaliores erunt. Porrò elapso anno docuimus, quantùm cerati nostri vis posset, cùm os insepatabile octoginta tribus diebus adhæsisset, chirurgo fideliter rem tractante. Nam nulla vi ferri cõcutiebatur, quod octo diebus auulsum est.

2. *de loc. c. 9*

7. *aphor.* 55. & 14. *tertij trac.* 4. *c.* 5. *iuxta finẽ.*

EADEM ratio nos doceat ab his abstinere, qui se incantatione mederi persuadent. Nam nihil plus habent, quàm quod in medicamento cõtinetur. Diximus de hoc in libro de ani-

mi immortalitate. Plures enim fruſtra pereũt etiam leuiſsimis ex vulneribus. Sed quid attinet impoſtores laceſſere, qui vulgo iam fermè noti ſunt? adeò tamen præualet inſanus pecuniæ amor, vt ob inuidiam, lapidis veſicæ exciſores mutuis venenis ſe petant. Quid putas facturos, ſi quiſpiam artem frangendi illos abſque ferro inueniat? Tantùm poteſt pretium, vt ſalutis authores non ſolùm, ſed & artem ipſam odiſſe cogar.

CERATIS igitur innitendum, auellendúmque quod iam dimotum eſt, eradendum quod corruptum. Antiquorum autem ſententiis in contradictore libro reſponſum eſt.

Quòd in renum lapide à præcipuis abſtinent auxiliis venæ ſectione & purgatione.

Cap. LXXVI.

SEPTVAGESIMVS SEXTVS abuſus eſt, cùm in renum lapillo, cùm maximè excrutiat, purgationem ac venæ ſectionem prætermittunt: cùm dicat Hippocr. Iuuenes veratro purgare, venam in poplite incidere. Memini anno quodam, cùm plures calculo vexarẽtur, quibuſcunque venæ ſectio, deinde purgatio exhibita fuit, his ſalus etiam reddita eſt. Eorũ, qui his auxiliis cauerunt, nemo niſi difficulter ſanatus eſt ac tardè, cùm aliqui etiam obierint. Nam ſectio venæ dolorem minuit, & periculum phlegmonis tollit, ac etiam ardentis

6. epidem. 1. 1. apher. 6.

febris, quibus ſublatis, rarò aut nunquam celeriter æger moritur. At violenta purgatio humores à loco reuellit, vt non facilè in vrinæ incidãt difficultatem. Impellit etiam lapidem deorſum, quaſi vecte inferius illum trudente: & ſi dicant, quod Auicenna non imperat niſi purgationem ſine venæ ſectione: ſed nec Paulus nec Alexander illam cõſulunt, imò neque purgationem. Solus Aerius vtrunque auxiliũ commemorat, diuiſim tamen, vt in reliquis fieri ſolet. Sed haud obſcurum eſt, Galenum illum non vidiſſe, cùm è cubito, non è poplite ſanguinem auferat. Verùm hic locus non eſt vanas opiniones refellendi: vnus tantùm Aetius rationem quaſi ducem ſecutus eſt. Igitur in hoc errore excuſari, qui aberrãt, merentur, cùm hic error ſit veterum. Sed nos non ſinemus vtcunque, rationem placitis medicorum cedere, præſertim Hippocrate & Galeno ducibus. Quid igitur agendum ſit, breuiter accipe.

18. tertij tract. 1. ca. 2. ſa. 18

lib. 3. ca. 45.

lib. 3. ca. 34.

lib. 11. ca. 51

CVM ſigna calculi apparuerint in renibus, niſi ægritudo conſueta ſit (Nam Paulus Canobius patritius Mediolanenſis non aliter eos excernere ſolet, quàm pueri multi ſuos vermes) ſi plenitudo adeſt ex ſanguine, ſanguis primò ex cubito, inde ex poplite auferatur: ſi autem humor vnus abundat, detrahendus erit. Cùm verò humores æqualiter augentur, mittatur ſanguis è poplite: poſt at-

tenuantia impellentia mollientiáque exhibeantur. Iam enim plus dimidio curæ peregisse te existima. Victus ex oleribus attenuantibus ac melle; tum in acerbissimis doloribus tutò balnea emplastráque administrabis. Cõstat autem nos inuenisse auxilium, quod iam duos ægros in vna hora liberauit: cùm iam diebus fermè viginti quidam medici glorioſi circa eos frustra laborassent. At ego etiam in illorum altero quanquam debili, haud veritus sum sanguinem detrahere, cogente necessitate. Neque enim tutum foret, absque purgatione aut venæ sectione, tali præsidio vti.

Quòd medicamenta venenum continentia refugiunt. Cap. LXXVII.

SEPTVAGESIMVS SEPTIMVS error haud absimilis mihi videtur incuriæ grammaticorum. Nam hi verba omnia barbara & jure merito refugiũt. At ex latinis nec omnia placent, sed quæ ex Cicerone solùm sumuntur. Rursus & in his delectum habent. Nam quæ vetustate obsoleuerunt, negliguntur: atq; sic coarctata adeo est latina locutio, vt vix cõmodè mentem tuam possis exprimere, cùm præsertim de re aliqua, quæ à foro abhorreat, sermonem sumus habituri. Sic horum studiũ, cùm locupletãdi linguam esse deberet, in angustum eam redigit. Sed hoc longè minus vitiosum, cum moram patiatur hæc superstitio:

& error inanitatis illorum, perniciem ægri nõ pariat. Sic igitur nobis refugientibus medicamenta quęque, adulterina, vitiata, dubia, incognita, tum ex notiſsimis exeſa, antiqua, corrupta, pauca relinquuntur, quibus commodè vti liceat. Ab his ſi etiam venenoſa omnia prædita facultate ſubtraxeris, duo non leuia ſequuntur incommoda. Primum, vt morbis multis propria prædia deſint. Secundum, vt fermè *præſidia* nunquam æque valida ſint illa, viribus affectuum. Memini me hoc dixiſſe iam de medicamentis purgantibus. At in eis moles, pro virtute, ſatisfacere poteſt: cùm in his fruſtra hoc quærere liceat. Et ne omnino in incertis rebus moram trahere videar, exempla quędam proferam. Commemorat Alexander Epithema ex auripigmento robur addens lieni. & quanquam ad lienem auxilia non deſint, haud non facile eſt inuenire, quod adeò præſentis ſit iuuamenti: quódque cum hoc illum confirmare poſsit. Sic in paſtillo Marcelli ad dyſintericos quem vt præclarũ idem collaudat, cùm quinque venena recipiat, ſandaracham, lachrimam nigri papaueris, æris ſquammam, æs combuſtum & auripigmentum: & tamen hoc medicamentum etiam immittitur per inferna. Sic in Fauſtini paſtillo etiam prętęr ſandaracham & auripigmentum calx non extincta ingreditur, ad eundem vſum. Sic ad gallicá luem quid compar inuenies ſuccis aconiti præparatis?

lib. 3. ca. 27.

cap. 21.

Alij,quod nos etiam fecimus ſæpe, argentum viuum igne elaboratũ in catapotiis exhibent, quod & aliàs diximus.Nónne argẽto viuo inter vnguenta aut ſuffumigia peſtis illa abolebertia quarti trac.3 .c.3 tur?& Auicenna ipſe retulit medicamentum ex veneno ad lepram,& quidam interpretantur Albes pro aconito: tum maximè cùm dicat diamuſcum illius eſſe alexipharmacum:& expoſitores Arabicarum dictionum per Bels album idem expoſuerũt.Præcepta etiam præcauendi, dum teritur venenum, ab illo com-
11.de ſimpl. medic.ca.2. monſtrata idem docent.Galenus etiam commemorat egregia iuuamenta carnis viperæ ad eundem morbum.Sunt qui ad podagricos ingentem illarum operam polliceantur: Alij ad tardandos canos, ac ſenectutẽ remorandá: Alij ad viſus aciem encomiis præferant. Certum eſt Anacardinam compoſitionem ex veneno conſtare, & tamen in frigidis morbis
lib.13,c.112 nulla antecedit: cuius etiam meminit Aetius. Philagrij quoque antidotus ad diuturnas febres ex eodem, conſtat ſulphure & hyoſciacap.110. mo & in elephantiaſi, quam clarum eſt eſſe
cap.124. Auicennæ lepram, vulturis medicamento addit euforbium: ſed id tamen exterius applicatur. Ergo & cantharidarum ſuus vſus eſt, & bufonibus:quibus omni ſalutare magis, emplaſtrum conficitur ad ſynãchem illam à Galeno deploratam, cùm muſculi interiores laryngis ſunt inflammati. Memini me aliquãdo

iam incensis funibus liberasse eo emplastro Riuoltellam lignarium fabrum, cùm vix tempus liceret sumere ad conficiendum medicamentum. Ferunt etiam illi in Asclite præclaram esse virtutem, quam nondum mihi licuit explorare. *Varignana*

IGITVR cùm morbus magnus est, cùm tentata sunt cõmunia auxilia, nec prosunt, ad venena etiam confugiendũ est. Sic tamen, vt vel emendata, venena esse desinant aut exterius applicentur. Nec credas tantum virium theriacæ inesse, reliquis autem nihil.

Quòd purgationem venæ sectioni præferunt. *Cap.* LXXVIII.

SEPTVAGESIMVS OCTAVVS abusus est, cùm purgationem, venæ sectioni præferunt. Non ignoro me in alio loco rem hãc quasi attigisse. Verùm multùm interest dicere, quando venæ sectio sit administranda, & medicamentum illi comparare. Nunc tibi tanquam exemplar medendi referam pro formula. Tum Mediolani, tum Venetiis olim, sed & id commune existimo vbique, nam nulla communior herba est vrtica: nascitur in Æthiopia & Germania Italiáq;, cultis ac asperis locis, sepulchris etiam ac in humidis paludibus. Exhibent igitur ex indica siliqua globũ admixto ex turbith suo trociſco: inde altera die venæ sectio administratur: atque sic opti- *abusu. 17.*

mè ægro, tanquam ex typo consultum existimant. At non aduertunt (nunc etenim cùm aliàs de febribus tractaremus, de morbis absque febre loquor) hæc verba à Galeno prolata. Ad huiusmodi autem morbos veratro vtimur: venam autem secare, cùm multus aut crassus sanguis abundauerit in venis. Quòd si vtroque auxilio homo indigeat, à venę sectione incipiendum esse, notissimum est.

1. super sextũ epide. c. 6

At, scio, reclamabunt habere, quem sequãtur, Principem: Cùm humor abundat, humores prius æqua: pòst venam incide. Hoc igitur ad contradictionem reuocandum est. Ratio ipsa pro nunc sufficiat in tam pernicioso ac execrabili errore. Sectio venæ debetur multitudini omnium humorum, purgatio superabundanti: vbi vtrunque auxilium est necessarium, ibi vtraque vrget causa. Quare cùm cogimur sanguinem mittere ac purgare, abũdant omnes humores: atque inter eos vnus super reliquos. Si igitur prius moliamur purgationem, periculum est, ne stante plenitudine, febris accendatur, vel humores in locum aliquem decũbant, vel obstructio ingens fiat.

At si prius venæ sectione abundantia omnis tollatur, solùm relinquitur vnus humor, qui tunc commodissimè educitur. Alia ratio est, quòd proprium eductionis sanguinis est, virtutem attenuare, eductionis per medicamentum, calefacere. Igitur sectio venæ non

commodè administratur à purgatione, cùm iam virtus ex inedia debilior reddita est: sed medicina à venæ sectione. Ergo vbi vtroque præsidio opus est, semper præmittenda venæ sectio erit. Hinc patet illum, qui nobis quondam proposuit, an stante æquali necessitate medicamenti & sectionis venæ, præponenda esset ipsa venæ sectio, nihil interrogasse, cùm esset definita iam à Galeno.

Quòd instrumenta plurima ad chirurgiam necessaria ignorant. Cap. LXXIX.

SEPTVAGESIMVS NONVS abusus est, cùm tot instrumenta reliquerũt, olim excidendo, terebrando, reponendo, restaurando, adurendo, extrahendo, confirmandóue necessaria: cùm tamen omnia diligenter Hippocrates, Galenus, atque Albucasis edoceãt. Verùm præcipua duo pro luxatis ac fractis: alterum, cui nomẽ est Glossocomon pro cruribus & vtile & necessarium: necessarium quidem ad rectam repositionem etiam dorsi vertebrarum: vtile autem, vt qui laborant etiam, mouere se possint, vt Hippocrates inquit. Toties eum Galenus descripsit, tantus illius vsus, nos illud penè nescimus. At rectè sciunt, inquam, maledicere, ambire, præferre quandam authoritatẽ. O miseri mortales qui mala malè tantùm sapitis! An vos non pudet partem illius vestri ingenij, quod nec cum

2. de fractu ris text. 64. & in comẽto & 7. de vsu t. 14.

Archimede, si viuat, estis commutaturi, partem prudentiæ, quam nõ cum Aristotele, aut eruditionis in arte, quam non cum Galeno si reuiuiscat, pauculásque horas ex tot, quas maledicẽdo, quas struendis perditis insidiis, mortalium tandem cõmodis qui vos frustra alũt, impendere? Galeazius Capra, cuius aliàs in exemplis geniturarum meminimus, excussa coxæ vertebra etiam nunc viueret, si non manibus, sed glossocomo cruris os fuisset restitutum. Nota iam est illius, quam ibi recitauimus, historia. Pari ratione alterius meminit Hippocrates instrumenti non adeo fama cogniti, sed tamen singularis vtilitatis, ad reponendum luxatum brachium. Non est instituti hîc nostri omnia, quæ desunt, referre: in libris regularum medicinę etenim à nobis hæc sunt explicata. Satis pro nunc sit admonuisse, Albucasim non malè in hac materia post Hippocratem & Galenum multa scripsisse. Verùm huius erroris, Auicẽnam hac in parte negligentissimum, authorem habent.

lib. 1. de articulis tex. 20 & sequẽtis.

Quòd in febribus pestilentibus victus tenuitatem perperam imperant. Cap. LXXX.

OCTVAGESIMVS error est, cùm in pestilentibus febribus perniciosè, quasi febrem ex pituita curaturi, exquisitam inediam imperant: illud non animaduertentes, quòd

Princeps dicebat. Nam plurimi eorũ qui viriliter agunt, & comedunt violéter, euadunt ac viuunt. Rasis etiam idem affirmat ex Galeni authoritate in epidemiis, quæ authoritas habetur his verbis. Fortissimi ergo, qui vim sibi ipsi adferentes, cibum oblatum assumpserunt, omnes ferè superstites euaserunt. Quare omnium consensu victus tenuis in his non solùm non iuuat, verùm vehementer etiam nocet. Et causa huius est, quòd cùm materia concoctioni apta non sit, necesse est vt vel homo moriatur, vel vt cruda expellatur. Sed ad hoc requiruntur vires validæ, & propter hoc cibus iuuat plurimùm in hoc febriũ genere, & non in aliis: & sic patet etiam ratio, cur non sit mittendus sanguis in hoc morbo, & hoc iam diximus aliàs, & quòd esset de mẽte Galeni. Medici verò nostri temporis quodam fato omnes occidunt, partim sectione venæ, & partim victus tenuitate. Iraque consulo,

prima quarti trac. 4. ca. 4.

lib. 16. cons. cap. 6 folio. 358. col. 1.

3. super tertiũ epid. 59.

in 1. cõtract. cen. med.

Qvòd laborante febre pestilentiali sanguis nullo modo mittatur, nec victus tenuis administretur; sed dentur cibi, qui resistant putredini, iucundi gustu, & odore grati. Licet tamen sanguinem minuere ratione materiæ præparatæ non corruptę, cùm laborãs à multitudine suffocatur. Nam in hoc casu virtus nullo modo debilior redditur.

Quòd in doloribus partis, quæ ad ventrem attinet, enemata intempestiuè exhibent.

Cap. LXXXI.

OCTVAGESIMVS PRIMVS abusus est in renum & intestinorum doloribus, vbi nulla data mora, sæuiēte dolore, frequentibus enematibus lacessunt ægrum nondum concocto cibo: maiórque est longè iactura cruditatis, quàm vtilitas ex alleuiatione doloris. Peccatur autem tripliciter: in tēpore, cùm fit à cibo: in additione attrahentium, cùm fit cum medicamentis expurgantibus diaphinicone, vt dicunt, & ieralogodion: in appositione calidorum, cùm additur, vt moris fuit Venetiis Paduæque, electuarium de baccis lauri.

HIC mos ab astantium solicitudine primā duxit originem. Namque illi videntes iuuari ægros ab eruditis medicis enematibus opportunè adhibitis, ipsi intempestiuè ea admouent. Inde medici imperiti aut perfidi, ne quicquam prætermisisse videantur, tantum admittunt errorem: ex quo periclitatur persępe æger: aliis autem qui seruantur, morbus necessariò longus euadit, aut reuersionem habet, si celeriter finiatur. At facilius illi pecuniam odio habebunt, quàm mihi in hac causa sint obtemperaturi. Nimis enim infamiam timent. Namque & in hoc, & in electuario illo, & in fomentis calidis primò æger iuuari videtur: sed postmodū grauior morbus redit.

Vnde

Vnde Aetius, In cholica, quæ fit ab humorib⁹ crassis, fomenta quidem calida ab initio iuuare videntur: sed post, morbus grauior reuertitur. Vnde subiungit de his, quæ assumuntur, loquens. Intentio igitur in his est, concoquere ac diuidere humorem sine caliditate excedente. Itaque discutientia & digerentia medicamenta ab initio exhibita morbum reddunt incurabilem. Accedit, quòd spem omnem in expurgantibus per inferna ponunt, cùm tamen persæpe vomitus sit magis necessarius, vt dicebat Aetius. Quòd verò ad expurgantia attinet medicamenta, vbi humor crassus sit ac lentus, plus attrahet ad locum ex iecore & vicinis regionibus, quàm educere possit, etiá quòd per inferius immittatur. Alij verò, ne cogar repetere, enemata super enemata infundunt: ea verò sæpius intrò refrigerátur, & dolorem adeo vehementem concitant, vt etiam occidant: alij medicamentum exhibent nondum aluo emollita: vnde quidam medicus, quem ego noui, duos hac de causa ægros prima die morbi peremit. Contigit autem mihi, cùm tũc iuuenis essem (agitur enim annus ab hinc vigesimus) vt vocatus sine pulsu vnũ ex his inuenerim, mortémq; prædixerim, quæ infra duas horas subsecuta est. Prætor tamen timens ne peste ille mortuus esset, medico illi ac mihi interdixit, ne cum oppidanis versaremur, me offerente conditionẽ sectionis mor-

lib. 9. ca. 30

lib. 9. ca. 29 in principio

tui, ex qua ostensurum pollicebar imam partem ilei intestini disruptã fuisse. Verùm cùm non annuisset, celeriter tamen me liberauit.

Est igitur obseruandum, vt ab initio euacuantia fortia omnia, item calida deuites etiã exterius apposita. Enematum etiam impositionem non nisi quinta exacta hora à cibo leui, vel septima à mediocri admittas, nisi à flatu morbus sit, aut à diuturna secum retentione. Enematibus autem non descendentibus, glandula supponatur ne venter impleatur. Motus in hoc plurimùm iuuat. In crudis autem humoribus coctionem vt expurges, expectabis.

Quòd in cholica oleis exterius ac pinguedine vtuntur. Cap. LXXXII.

OCTVAGESIMVS SECVNDVS abusus est, cùm in cholica olea exterius tãtùm emollientia ac pinguedines affatim exhibent, existimantes se non parùm prodesse, cùm noceant. Nam virtus intestinorum maximè constat in expellendo: imò vera cura morborum causam habentium est, vt causa tollatur, intestinorum autem compositio est ex villis qui sunt secundum latitudinem, fermè tota. Nam in coli initio & fine ac recto apparent longi. Opus enim intestinorum proprium est, secũdum virtutem animæ sentientis, expellere, vt vult Galenus: sed expulsio iuuatur à sicco Ga-

3. de facult. natur. c. 8. iuxta prin.

leno teſte,& ratio ad hoc clara eſt. Laxatæ enim tunicæ ab oleo exterius impoſito, quónam pacto vehementer extrudere feces duriores poterunt? Et ſi dicant, quòd virtus contẽtiua debilis redditur ab humido, Galeno eodem loco teſte, dico quòd humor laxans, vtrãque virtutem debilitat. Sed cùm in fecibus duris, aut tenacibus humoribus expellendis validiſsimo inſtrumento indigeamus, nõ poſſunt relaxantia in hoc conferre. Et ſi dicas, quòd molliunt feces, dico quòd non priuſquam ſubſtantiam inteſtinorum. Neceſſe eſt enim, vt primò trãſeant per membranam carnoſam, & cutim, & pinguedinem & muſculos & peritoneũ, & vtrãque tunicam inteſtinorum. Quare eadem ratione nocent laxando peritoneum & muſculos ventris, & non ſolùm inteſtinorum tunicas. Ergo detrimentum hoc aut magnum erit, aut leue, ſed omnino ſine iuuamento. Et ſi dicant, quòd calidi eſt attrahere & expellere: dico quòd eſt verũ de calore naturali: præternaturalis autem nõ expellit, ſed attrahit tantùm. Quare olea & pinguedines trahent materiam ad locum, & cum hoc nihil expellent. Et ſi dicas, quare ægri ergo dolore leuantur? Reſpondeo, quia membra ab humido diſtenduntur & fiunt magis ampla, & ſic non torquentur. Sed cùm hęc extenſio poſtmodum finem habeat, homo poſtmodum læditur abſque iuuamento. Iu-

2. aphoriſ. com. 20.

uantur etiam alij ob auxilia iuncta opportuna, vt enemata & medicinæ,& aliquãdo si sit humor crudus,à concoquentibus.

IGITVR in hoc casu conuenit vti fomentis ac emplastris cum vino exiccantibus non actu quidem, ne feces exiccentur, sed virtute:& hoc est quod dixit Princeps. Et ad vltimum nullo modo indiget expulsiua quiete: sed motu & condensatione modica, quæ ad exprimendum & ad expellendum tali adiuuet mensura,quòd instrumentum retineat figuram aptam cõstrictioni atque expressioni.

primaprimi doc. 6. ca. 3.

Quòd exhibent album cibum ægris, deinde obseruãtes nullius momenti. Cap. LXXXIII.

OCTVAGESIMVS TERTIVS error est, cùm album cibum dant ægris. Inuexit hanc consuetudinem medicus exterus Picentinus Campanúsue, vt satis intelligas dolo non errore nostros peccare medicos. Nam cùm nihil in hoc vtilitatis esse viderent, rem tamen tanquam lucrosam illico amplexati sunt. Constat is cibus farina orizi, sacharo, iure pulli, succo limunnij, pulpa pulli. Sunt qui diligentius attendentes, farinam amidi loco orizi supponant: cúmque multis aliis etiam modis euarient, paululum ab hac tamen norma deflectunt. At primùm, quàm prauus sit hic cibus, imò etiam pessimus, nemo, qui non omnino sit mente cæcus, non videt. Nã

cùm cibariis prauis vnum ex tribus malis necessariò adsit, in hoc solo omnia certè insunt. Sunt autem tria mala ex his, ex componentibus, ex compositione, & ex modo componendi. Primùm igitur aggrediamur. Carnes *abusu.4.* nemo ignorat, quãtum plerũque obsint, tum maximè in febribus. Docuimus & quòd multis modis sacharum noceat. De orizo dicebat *abusu.33.* Dioscorides, quòd aluum supprimit. Galenus *lib.2.c.86.* autem addidit, quòd ægrius concoquitur, *2.de alimẽ-* quàm alica. Dixerat autem iam de alica, quòd *tis cap.17.* esset validi nutrimenti: quódque nisi diutius coqueretur, & in multa aqua, ob concoctionis difficultatem & alimentum tenax imponeret ægris. Sed quando hæc ita sunt, in pla- *ca.6.* ne absoluta coctione, nónne, si viueret prorsus Galenus, exclamaret? O medici, qui me sectari dicitis, nolite tanquam infamiam mihi conciliare, vt etiam iuguletis ægros his cibis penè crudis: quæ ego vix percocta sanis essem concessurus. Nónne cruditates, nónne obstructiones, nónne inflammationes etiam ex hoc vestro nectareo cibo protinus consurgent? Quid agitis? Nónne vera dicent qui se Auicennam sequi profitentur seniculi isti, ac nullius scientiæ viri? multò tamen plures ægros sanari ab his, quàm à vobis, qui me solo nomine sequi iactatis. Sed ad limunij succum accedamus. Nulli dubium esse debet, caliditatem carnis illum obtundere, tamen etiam

prohibere putredinem: sed si quantùm ventriculo obsit, quis expendat, non facilè vnquã eius succum locó cibi sit concessurus. Etenim Galenus citrij succum non cibis aptum, sed carnem tãtum aut corticem, declarat in libro de alimentis: cùm tamen haud tam grauis sit hic succus, vt limunij: & Auenzoar dixit, quòd acetũ est adeo difficile ventriculo, quòd nisi esset vsus, natura nõ ferret ipsum: & ideo dixit, quòd vterus non tolerat vllo modo illius vsum. Et ideo etiã dicebat Galenus, Quæ exasperant, sunt acida, acria & astringẽtia: sed in astringentibus est vtilitas non leuis ad confirmandum membrum: acida neruosæ parti sunt inimicissima. Et Princeps etiã, Quæ ventriculo maximè sunt inimica, acida sunt. Sed ad compositionem deueniamus. Certum est, quòd cibi simplices facilius cõcoquuntur: & ideo Princeps numerat compositionem ex multis, inter causas difficilis concoctionis: & maximè in primo. Quod & sumpsit ex Gale. manifestè, vbi dixit, & qui scripserunt de cibis illorum varietatem damnauerunt: tum verò magis, cùm ex contrariis facultatibus constant. At verò & hîc tertia hæc causa non deest. Nam calida hîc frigidissimis, durissima mediocribus immiscentur. Nam amylum si loco etiam orizi ponatur, cùm facilè concoquatur, iuxta Galeni sententiam, non conueniet cum carnibus. Miscere etiam dulcia post-

2.cap.37.

1.reg.acu. 18.

13. tertij tract.1.ca. vl.

13. tertij tract.3.ca.2.

fen.3. doc.2 ca.7.iuxta finem.

1.re.acu. 18 iuxta med. 1.de alimẽt. t.8.cap.8.

modum his, quæ difficillimè concoquuntur, adeo prauum est vt nihil possit esse deterius: quandoquidem dulcia celerrimè trahuntur à iecore, & cum his durissima quæq; ac cruda. Ob id tandem cogimur dicere hunc abusum omnem etiam in sanorũ victu euertere rationem, in ægris verò perniciem præsentaneam afferre, si grauiter langueant: in leuissimis etiã morbis reuersiones & longitudinem accersit. Quòd si quis incredulus ad hæc sit, quãquam valido ventriculo & sanus experiatur hunc cibi vsum, videbit nec octo diebus posse citra manifestum ferre incommodum. Et mallem illos pro ægrorum salute artocream concedere communem, quæ constat herbis, ouis, butyro, caseo & pipere. Nam hæc longè minus mala est, tum magis, quòd solet exquisitè in furno concoqui. Sed quia hic est sanorum cibus, illum reformidant. Satis enim ducunt, vt ægri cibus conueniens esse existimetur, si sanis sit inconsuetus. O admirabilem illorum sapientiã! Cur non dant etiam ægris carnes canum & equorum, quia nec ex his solent, qui rectè valent, quicquam esitare. At, dicent, non par est exemplum, cùm nemo edat hæc vel cruda vel cocta seorsum, vel etiam mixta. At verò orizum, caro, amylum, sacharum, ius, succus limunij singula ex his inter cibos habẽtur, sunt que in perpetuo vsu. Hæc ratio nulla est, cùm succus limunij cibus non sit vllo mo-

do,nec orizum nisi admodum coctum. At verò si coquantur validius, hic cibus omnem, quod prorsus ab instituto suo abhorret, gratiam amittet.Hi igitur sunt tam solertes in arte,qui maxima hæc admittũt in minimis adeo sagaces. Nam in vrinis arenulas damnãt, cùm tamen in omnibus fermè sanis illas lõgo ego vsu obseruauerim nihil mali prorsus portendentes. Sunt enim in sanis exercentium,in ægris caloris lectuli notæ. Similiter & quam vocant pituitam, in alui deiectionibus frustrà obseruant aberrantes tota via.Existimãt enim illum esse humorem in venis cõtentum : cùm digni sint risu, vt quos forsitan videas bis vel ter ligno lentum illud gluten trahentes,admirantes,& laudantes etiam medicamenti vim. O egregios viros, qui nesciant nullo medicaméto primùm talem materiam ex venis posse educi etiam validissimo : cùm tenax necessariò prius diuidi debeat: nec etiam nouerint illum non propriè esse humorem,sed mucum vel à cerebro destillantem in vẽtriculum, vel viscidum quiddam intestinis salutis gratia hęrens.Hæc est illa nobilis nostrorum medicorum,qui in angulis cũ insciis tot deblatterant, sapientia. Vbi cùm videas in maximis aberrare,minima quæque tã supina ignorantia postmodum obseruare, iurè dicas, plus longè ab his offensæ quàm vtilitatis prodire. Porrò vnum illud non est obiter prætereundum, ni-

hil ad podagram prouocandam aut attritim magis facere albi huius clariſsimi cibi vſu. Quamobrem non ægros, ſed ipſos medicos adeo ignauos ſumere oporteret generoſum hoc ſuum ferculum: hoc eſt, quod faciendum in hac cauſa conſulo.

Quòd rhabarbarum in cholica, in aſclite, in podagra & ſiccis temperaturis nocet.

Cap. LXXXIIII.

OCTVAGESIMVS QVARTVS abuſus eſt, cum rhabarbarum exhibent in omnibus fermè morbis. Nec nunc attingo, quod aliàs dixi, illos perperam non niſi medicamentis innoxiis vti: nam alia nunc eſt ratio. Hoc enim volumus docere, prę cipuum ex illis non ſolùm inefficax eſſe plerũque, ſed etiam validè nocere: vt ex hoc ad cætera eiuſdem innocẽtiæ tranſire poſsis, velut & in antecedente abuſu, ex albo cibo ad reliquos abſque ratione compoſitos cibos reiiciendos tranſire te velim. Quæ enim his capitibus traduntur, ſunt pro exemplo tantùm, vt ex his in alia deflectere liceat: vt ex melonibus in cucumeres, & quas vocant anguries, in fragra: ex aloes vſu damnato, ſenæ vſum, ac catapotionum omnium. Sic non leuis ex hoc libello vtilitas haberi poterit. Nimis enim ſimplicem rationem me iniiſſe credas, ſi damnandi tantùm ea, que hîc ſcribuntur, calamum ſum-

abuſu. 2.

abuſu. 7.

abuſu 51.

catapotiorum

pſiſſe me in manibus perſuadeas. Sed ad rem venio :Rhabarbarum in hydrope,aſclite,tympanite non conuenit:quia omne medicamentum expurgans, & non materiam facientem morbum,commouet materias ad ventrem,& facit illum tumeſcere,& virtutem proſternit. At rhabarbarum hoc facit : nam ſecundum
cap.proprio. Meſuem, ſolùm purgat bilem & pituitam, & ſimiliter Auerroes non tribuit hoc illi:& etiã, quia rhabarbarum purgat bilem magis quàm pituitam,& ſic refrigerat iecur. Sed hæc ratio eſt nulla, quia ſolùm expurgat bilem,quæ eſt iam ſeparata & inutilis : ſed illa non addit in calore naturali rem, de qua ſit curandum. &
3.collectane. cap.4. ante poſita propoſitio eſt nota ratione & experimento. Authoritate etiam Aetij hoc clarum eſt, qui libro decimo, cùm hanc curam deſcriberet, nullum omnino exhibet medicamentum, quod aquam non purget. Idem
cap. 21. 25. & 26. lib.3. ca.31. quoque ſentit Alexander & Paulus, tum magis quòd lathyrim dãt & euphorbiũ & ſquãmam æris, quæ omnino non conuenirent, cùm ſint venenoſa & plena periculi,ſi rhabarbarum aut alia ſimilis medicina prodeſſe poſſet.Eadem etiam eſt ſententia Principis in ea
lib.3.ca.47 cura.Nullo enim medicamento vtitur, quod
lib.1.tra.13 cap.1. aquam non educat.Similiter & Auẽzoar hoc docuit:neque enim vtitur cõſimilibus. Quare manifeſtum eſt, quòd non expedit dare hoc in morbo. Et ſi dicas, quòd Auerroes laudat

eum, quia confortat iecur, & ita possumus dare hac de causa: respondeo quòd cùm nō possit absolui ab expurgante virtute, cur debemus dare medicamētum noxium? cùm liceat exhibere diacurcumam, dialacam & talia, quæ nullo modo nocent & iuuant tamen. Si dicas, quòd Mesue dicit conferre hydropisi: dico quòd ostendit modum confirmando iecur, & aperiendo obstructiones. Quare confert hydropisi subtercuti seu anasarcæ: & similiter conuenit in præparatis ad asclitem & tympanitem, antequam inuaserit eos morbus. Sed neque in cholica propter duas causas, primò, quia habet virtutem astringentem: secundò, quia educit subtile, & relinquit quod est crassum. Circa quod notāda est regula, quòd omne medicamentum educens duos humores tantùm, educit ex vno eorum, quod est simile alteri: velut rhabarbarum educit bilem flauā & pituitam, educet de pituita partem subtiliorem tantùm: & polipodium educit atram bilem & pituitam, & ideo educet crassam pituitam. Aduerte tamen regulam Galeni, quòd si educit crassam, prius educet etiam subtilem. Tertia causa est, quia trahit materias ad intestina, & ideo dicebat Princeps, Et caue ne trahas materias malas ad intestina, & sequatur excoriatio, & sic patiatur postmodum vtrunque, cholicā scilicet & excoriationem. Posset etiā addi, quòd calefacit & ita exiccat pituitā

16. tertij trā ctā. 4. ca. 1.

in ipſis inteſtinis exiſtentem. Propterea videmus, quòd Galenus dat hieram ad detergendum, & colloquintidã ac talia. Si dicas, quòd aufert punctionem in inteſtinis, reſpondeo quòd intelligitur & eſt verũ de illa, quæ oritur ex flaua bile quãquam nec hoc omnino ſit tutũ. Sed in podagra & chiragra eſt illius nocumentum manifeſtum: eo quòd aperit vias, & ſua ſubtilitate ac caliditate cum ſiccitate iũcta humores facit penetrare: & hoc iã eſt declaratum ſuperius. Et ſi dicas, quòd habet virtutem aſtringentem, reſpondeo, quòd verum eſt, ſed non meritò iuncturarum, quia eſt res omnino leuis, & etiam quia virtus eius, non perducitur ad iuncturas: & ideo eſt omnino inutile reſpectu earum. Quòd verò noceat temperaturis ſiccis, pãtet, cùm ſit calidum & ſiccum in ſecundo. Ideo etiam noxium eſt febrientibus, tum maximè vbi eſt ſuſpicio hecticæ: & propter vim aſtringentem adducit tabem, tum quia eſt tardæ operationis in educendo. Omne enim medicamentum calidum & ſiccum vim habens aſtringentem conſumit corpus nimis.

Meſue ca. proprio.

CONSILIVM eſt igitur, vt non exhibeatur vllo modo, vbi eſt ſuſpicio tranſitus ad hecticam, non podagroſis, non in hydrope, aſcite vel tympanite: non in cholica niſi facta ex bile pura.

Quòd ægris & ſanis conſulunt, vt ſuper plumam dormiant. Cap. LXXXV.

OCTVAGESIMVS QVINTVS abuſus eſt, cùm conſulunt vt ſani ac ægri ſuper plumam dormiant. Olim in lectulis ex frondibus, quos ſtibades, aut phyllada etiam vocabant, dormiebant, vt Atheneus & in Philoctete author eſt Sophocles. Galenus lectulorum & ſi meminerit, non videtur eius compoſitionem declaraſſe. Martialis tamen hoc docuiſſe videtur cùm dixit, 10.*art.cur.* ca.10.& 11

Laſſus Amyclea poteris requieſcere pluma.

Et Iuuenalis:

Penſilibus plumis.

Sed tamen cùm ſpina dorſi, tum renes ac arteria magna & vena eodem loco iaceant in dorſo, lapis gignitur frequens, accenditúrque corpus, & humores ebulliunt: aſſuetis verò ſic, nullum eſt in ſenectute imbecillitati præſidium. His verò qui febre laborant, maior caloris æſtus ſuperadditur, & ideo pluma nõ patùm nocet.

CONSVLO igitur, vt qui calido ſunt temperamento, & qui lithiaſi laborant, & qui imbecilli ceruice, & qui febre detinentur, dum ſunt iuuenes, à pluma ſemper abſtineant: dum vero ſeneſcunt, modicè vtantur, febrientes nunquam. In hoc tamen debent excuſari medici, quia antiqui de hoc parùm locuti ſunt, cùm tamẽ res eſſet neceſſaria: & forſan, quòd

in ſanis non præparatis ad lapidem, longa cõ-
ſuetudo vincit vtilitatem ſtrati ſalubrioris.
3. ad Al- Eſt autem calidiſsimum omnium pluma tum
mãſorẽ 24. anſerina ſubtilis præſertim, pòſt lana, inde cot
tum, poſt ſericum, inde linum cum palea. Ego
autem ſerico in lino contento vtor: cùm ta-
men ille damnet in veſtimentis hæc, quæ ca-
lefaciunt, videtur & idem iudicium de plu-
ma facere.

Quòd ſal & acetaria ab ægris remouent.
Cap. LXXXVI.

OCTVAGESIMVS SEXTVS abuſus eſt in ſale & acetariis, quæ ab ægrorum maximè febrientium cibis amouent; cogúntque inſipidos illos cibos ſumere ſiccitatem & caliditatem ſatis damnantes: adeo ſemper, dum in rebus nullius momenti ſtudent,
2. aphor. 38 aberrant. Nam clarum eſt, quòd parùm deterior cibus aut potus melioribus quidem, ſed minus ſuauibus eſt præferẽdus. Hoc vel ſolo, ſi ſal non arbitrantur venenum, laborantibus tamen maximè cibi tædio affectis illud in cibis addere debent. At forſan dices, quòd victus humidus febricitantibus omnibus confert: & ſi intelligatur de tali virtute, non ſubſtantia, vt multi volunt, non tamen mica ſalis ſiccum cibum efficere poterit. Nõ tamen vtaris plurimo, ne te dicas læſum cõſilio meo, iudicio etiam ægri. Sed minus adhibe, quàm

sanitatis tempore. Nam calida & sicca temperies præter naturam cibum amat frigidum & humidum. Salis etiam natura resistit putredini. Declarant autem Galenus & Rasis tria illius iuuamenta, crassa colliquare attenuaréque, cibi tædium auferre, & appetendi excitare vim, tum putredini resistere. Mouent & aluum salsa, vt Galenus secundo de alimentis docet. Acetaria verò adhuc vtiliora videntur sale. Acetum enim appetendi vim excitat, putredini resistit, diuidit tenaces humores, obstructiones aperit. Iam verò declarauimus, quòd antiqui dabant cum cibo concoquentia seu, vt verius dicam, præparantia. Galenus verò dabat lactucas non solùm, sed atriplex, maluam, blitum, lapatium: cùm verò daret oximel, aceti non meminit. Sed & in quartanæ cura salsa dabat & sinapium. Nunc verò nihil audent, & tamen nimis plerunque. Olei tamen modicum acetariis addes, quia in febribus leuiter accenditur. Ergo & sal cibis addendum, & his acetariis vtendum. Habent olera, vt parùm nutriant, vt plerunque humida frigida sint, & appetendi vim excitent.

3. *de alimēt.* 41. 3. *ad Almā.* 17.

1. *ad Glauc.* 10. 9. & 10.

Quòd vinum in exhibitione ligni indi coquunt.

Cap. LXXXVII.

OCTVAGESIMVS SEPTIMVS error est, cùm in cura morbi gallici lignū cum vino coquunt. Hic error ad aliam perti-

net à nobis ſcriptam tractationem. Sed tamẽ quia & multa alia vino incoqui per errorem poſſent, non ignorandum eſt, quam qualitatem vinum feruendo acquirat.

4. de ſimpl. med. cap. 14

CVM igitur vinum leuem habet ſubſtantiam, ab igne corrumpitur & aceſcit, vt Galenus author eſt. Cùm verò potens, ſi coctum non ſit, igne perficitur: vt muſtum, ex quo

12 de re ruſt. ca. 26.

defruttum, & ſapa ac vina, quæ non aceſcunt, vt apud Columellam. Quæcunque autem vina iam ſunt perfecta, proprium amittunt calorem accedente igne. Aceſcunt igitur vina & ſicciora fiunt, vt etiam poſterius declarabat Galenus. Quare vina, quæ coquuntur, infirmiora frigidioráque & ſicciora euadunt. Cõtrahere verò illa caloré aſcititium, etiam oſtendit argentum viuum, quod igne elaboratur. Quamobrem corrumpi vinum hac de cauſa neceſſarium eſt. Corrumpitur etiam alia ſibi & oleo communi tantùm: nam quòd diximus, etiam melli conuenit: quoniam quò facillimè exuritur, in igneam trãſit qualitatem, cùm iuxta ignem apponitur. Non enim aliter inflammari poſſet proprius admoto igne, niſi ſenſim ad ignis naturam, cùm prope fuerit, accederet. Ac vinum ardere cuiuis poteſt eſſe conſpicuum. Quare vinum, cùm coquitur, corrumpitur: atque ſic iecur ipſum exurit.

ca. 16. & 17.

CONSVLTIVS igitur fuerit, aquæ hæc incoquere, partem vino infundere atque miſcere,

ſcere, non ſolùm in his, verùm etiam aliis. Quòd ſi cogamur, vt in oleo, aquæ partem adiiciemus.

Quòd expurgantia medicamenta ex diuerſorum purgantium natura conficiunt.

Cap. LXXXVIII.

OCTVAGESIMVS OCTAVVS abuſus eſt, cùm incerti quid agant, omnia ſimul miſcẽt compoſita ſimpliciáque diuerſarum facultatum: diaphiniconem ſeu cõpoſitum medicamentum ex palmæ fructibus: diacatholiconem, ſiliquam indam, ſyrupũ roſatum laxans, rhabarbarum, agaricum, taliáque ſine ſenſu, ſine ratione. Nec mihi ſecus facere videntur, quàm Iudæus quidam apud Philippum vicecomitem morem trahens. Laborabat aulicus vlcere cruris malo: hunc medici, vt ſæpe accidit, ſanare non ſolùm nequibant, ſed in deterius agebant periculum. Tunc Iudæus principi inquit, Si illum mihi tradideris, ô Dux, ſpero firmiter me eum curaturũ. Subriſit ille, tum demum, ſi eum ſuſpicias curandum, cùm nihil ex arte medica ſcias, quid tandem acturus es, inquit? At Iudæus, emplaſtrũ ex fœno illi ſuperimponam: quòd fieri vix poſſit, vt cùm ex tot herbis fœnum conſtet, ne illa ſit præſens, quæ morbum hunc curare perfectè poſsit. O quot Iudæi illius exemplum imitantur! etiam in grauioribus morbis: habéntque hoc pro Galeni librorum ſtudio. Sed

num aduertunt primò, quòd in multis medicamentis multa sunt incommoda: commodū verò vix vnū est. Deinde, quòd Galenus ipse, quem in ore tantum habent, hoc nusquam agit, vt multa medicamenta misceat, nisi temporis beneficio iuncta in vnum coalescant, vt in catapotiis plerisque & hiera ac talibus. Est etiam præceptum commune, ne medicamenta purgantia non longa compositione edomita misceamus. Nam vnum celeriter soluet, & aliud tardè. Nec video causam fermẽtandi hieras ac catapotia, si misceri possunt medicamenta diuersorum generum. Nec hoc facit quin, vt inquit Mesue, non incoquamus scamonem syrupo, gratia exempli, rosato: quia virtus illa non habet subiectum distinctum à syrupo: & ideo non fiũt operationes diuersæ, sed sola vis syrupi augetur. Nec aliud puto voluisse Galenũ, cùm dixit se scripturũ in libro de compositione purgãtium medicamentorũ causam, cur desierit vti catapotiis Quinti.

1. de med. secund. locos cap. 2.

QVARE dico, quòd vbi opus fuerit, debemus expurgare quæ noxia sunt, vel vno tantũ medicamento simplici emendato, vel catapotiis aut hieris fermentatis, vel medicamentis, quæ virtutem quasi similem habent.

Quòd raro & oscitanter administrationem exercent anatomicam. Cap. LXXXIX.

OCTVAGESIMVS NONVS abusus prauus & noxius originem præbens multis

aliis, est, cùm vix semel vident hominis viscera: nec etiam curant animalium aliorum videre. Sed in hoc sententiam meam dicam audacter. Non mihi videtur belluarum anatomia multùm vtilis, imò nec parum forsitan. Adeo euariant membra hominis etiam ab illius simillima simia. Solùm videntur mihi hæ dissectiones in tribus vtiles. Primò in videndo operationem: vt si velimus videre quomodo musculus à latere, erigẽdo se brachium extendat. Secundò pro viuentium experientia: secare enim hominem vt illius interiora membra inspicias, inhumanum prorsus est, & anthropophago dignum opus. Tertiò, pro his, qui nunquam viderunt, introducendis. Nam confusa doctrina sensitiua paratum facit ac docilem ad exquisitam capessendam. Cæterùm si diligenter tractanda res est, plurimùm membra hominis à reliquis animalibus discrepant, situ, forma, substantia, numero, magnitudine. Vt autem in quibus euariat, breuiter colligam, magis necessaria hîc subnectere libet. Nec te moueat Galeni authoritas: naturæ & oculis credendum est, non Galeno: atque ob id Galenus non tam iustè à Vessalio damnatur, quàm negligentiam vestram reprehendo, ô medici. Hæc igitur sic se habent, quę vel à Galeno sunt prætermissa, vel in quibus homo à reliquis differt animalibus. In iuncturis omnibus cartilaginem quandam habet, cui

ligamenta inhærent, aliam longè ab ea, quæ ossi obducitur. In vtero cornua nulla sunt verè, sed quædam prominentiæ tantùm à lateribus extuberantes, quæ vasa excipiunt seminaria: cum tamen hæc in bobus seu vaccis appareãt. Nullus etiam est lobus in pulmone, qui cauæ subiaceat, cùm quatuor tantum habeat: in canibus tamen adest. Nec vllum monoculum effatu dignum, sed vestigium tãtùm, exile breuéque, ac inane: cùm in suibus magnum sit ac plerunque plenum. Inuolucrum etiam cordis dextro latere & mucrone ipso septo transuerso adnascitur: cùm in canibus non parùm alterum ab altero distet. Iecur etiam canibus & suibus diuisum in lobos: homini nequaquam, sed tantùm in ambitu paululùm excauatur. In vertebris septem habet processus, cùm simia nouem: caret enim homo his, qui deorsum inflectuntur duobus postremis, cùm duos tãtùm tales habeat, simia quatuor. Ventriculus etiam siniſtra elatior est, quàm dextra, cùm illis septũ attingat dextra iecur: & magis siniſtra posterius exporrigitur, ac cauitatem ibi habet. Vnde debilibus ibi cõcutitur, dum obequitant. At de pyloro, quòd in suprema illius parte sit, quódque glãdes duas carneas habeat, iam diximus aliàs. In omẽtum quoque venæ deductæ omnes ex porta, ex ca ua nulla defertur: cùm tamen oppositum Galenus censuerit: atque ideo nec ex sanguine

cauæ ventriculi fundus nutritur, cùm nullum ex ea truncum is ſuſcipiat. Sed nec ventriculi os ſeu gula ſeu ſtomachus ſeptum tranſuerſum cum arteria magna vno & eodem loco terebrat: ſed quà perforat ſtomachus illud, pars abſcedit ad anteriora, non obſcuro interuallo. Sub cutis verò pinguedine ſuper vētris octo muſculos, membrana carnea coextenditur: quæ non ex muſculorum contexitur fibris, cùm cōmunis ſit vniuerſo corpori. Hāc Mirach Arabes vocant, quandoque ea voce omnia quæ illi ſuperimponuntur cum muſculis intelligentes. Nexum verum illum mirabilem in cerebro boum inuentum, neutiquam eſt in homine cōſpicere, rem adeo famoſam. Aberrat etiam Galenus in motu capitis ad latera ſuper vertebram atlāticam: cùm vel momento ab illa nequeat abſcedere. Sed neque benę ſentit, cùm per olfactus inſtrumenta, pituitam excerni putat. Nam & ſi vtrunque à cornibus ventriculorum inferioribus originē ducat, loco tamen abundè differunt. Neque etiam anteriores à poſtremis diſtinguuntur ac mediis, ſed vtrinque vnus ab anteriore parte ad poſteriorem extenditur. Quot verò in neruis differentiæ? quot in muſculis? quot in oſsibus? longum nimis ſit, præcipuè quæ ad interna membra pertinent, ſi cūcta dicere voluero. Sed non eſt hoc præſentis inſtituti: in ſexto enim libro contradicentium medicorū

hæc docuimus, atque alia omnia quæ ad diſſectionem pertinent.

NVNC verò ſatis ſit monuiſſe, debere medicos ſingulis annis corpora hominum diſſecare, qui ex morbo in xenobiis mortem oppetunt. Nec in illis cùm difficulter hoc fiat, abſolutam totius quęrere diſſectionem, ſed mẽbri propriè, quod morbo affectum creditur, in laterali morbo pectoris: in cœli dolore inteſtinorum: in phthoe tabéque pulmonum: duo enim potius ſunt quàm vnus. Nam & hoc addendum in narratione ipſa fuerat, in febribus cordis ac iecoris, in attonito morbo cerebrum cum corde, in aſclite renes, omentum, iecur, peritoneon. Nanque alia ſunt vt principia, alia autem ex morbo oblæduntur: In arcuato fel & ſima ſeu caua iecoris: in mala concoctione ventriculus: at in doloribus ſatis manifeſta eſt ratio, dicente Hippocrate, quòd vbi dolor, ibi eſt morbus.

Quòd laſerpitij ſuccum ignorant: præcipuis verò carent auxiliis. Cap. XC.

NONAGESIMVS abuſus eſt, cùm laſerpitium ignorant ſuccúmque eius: hic ab aliis ſuccus Cyrenaicus vocatur. Iam verò ſæpe dixi me vnius tantum pro exemplo ſolere mentionem facere: cùm alia innumera ſimili lapſu reprehendere velim. Igitur opos cyrenaicus, qui & laſer, à Dioſcoride his notis de-

lib.3.ca.85.

ſcribitur. Odorem myrrhæ habet, color quaſi ſubrufus, optimúſque qui tranſlucidus. Nota verò plantæ eſt, quòd caulis ferulæ, folia apij, ſemen latum. Theophraſtus verò aſſerit folium ſuaue, fructum verò illius & mollem & acrem, ſemen autem vt attriplicis foliatum latúmque. Radix eius ad magnitudinem cubiti aſcendit, extuberátque ſuprema parte: totáque vis huius in radice fermè eſt. Manditur autem recens reciſa radix ex aceto: color autem folij aureus eſt: ſuccus acris, excipitur autem ſic. Radices inciduntur ac ſoli exponuntur: nam qui defluit liquor, ſiccatur à feruore ſolis: cum farina excipitur quatitúrque ac ſic ſeruatur. Excipitur & ex caule alius non adeo probatus: nihil autem antiquis adeo familiare ac in vſu: & meritò, vt docebimus, Silphium plantam eius Græci vocabant. Inquit autem in quarto libro, Cyrenenſis regio plurimum affert laſerpitium odoréque ſuauiſsimum. Refert verò inter odorantes plantas illud: nec pigebit referre, quanquam obiter, quæ ille ſcripſerit de eius ortu miraculo ſimilia. Refert enim in Africa, imbre craſſo ac piceo, ſyluam enatam laſerpitij ante Cyrenem cõditam annis ſeptem: iucundum in cibis odore ſuo eius ſuccum eſſe refert, non ſolùm Theophraſtus, ſed & Plinius. Quin & qui ſcripſit de honeſta voluptate, quamuis iunior, illud miſcet omnibus eduliis, quæ odore vult nobis com-

lib. 6. ca. 18. de cauſis plãta. & lib. 7 de hiſt. c. 2. & li. 1. c. 11. & lib. 6. c. 3 & li. 9. c. 1. & 6. de cauſis 617. ca. 3. de hiſto. lib. etiã eodẽ ca. 6. de cauſis plãta. ca. 5.

mendare. Tanta verò illi vis ineſt, Dioſcoride authore, vt in ore contentus ſuccus toto corpore, breui quandam ſudoris imaginem effundat. Quò fit vt minimè obſcuræ aut mediocres illius vires eſſe poſsint. Cæterùm præter id, quòd pecora perſanat & expurgat, iucundúmque carnium illarum odorem efficit: ad hominis vſum ſeptem præbet auxilia præſtantiſsima. Primum quidem, quod à Theophraſto enarratur, concoquẽdi: atque in hoc prætereo quanta mèdicamentorum inopia laboremus: hoc autem ſingulare etiam eſt. Nũc autem de vera concoctione ſermonem habeo, non autẽ de præparatione: inde in morbis præcipuè frigidis & in ſanis vtilis, innatũ enim calorem fouet. Inde præcipua ei ſecunda laus. Nam cibos iucundos odore efficit ac guſtu, alioquin toti corpori ſalutaris. Tum verò & tertia illi gratia eſt in repellendis venenis, vt Dioſcorides enarrat, quo nil poteſt eſſe vtilius in quotidiano præſertim vſu. Non ſolùm autem in his cauſis confert, ſed & in extremis venenis, vt carnis rabidi morſu, itémque ſpontaneis carbunculis anthracibúſque. Quartum vſum in pectoris, collumellæque vitiis affert, quibus quiſque fermè laborat: atque eo ego ſæpe vtor. Vocem autem lenit totíque parti, quæ ſpiritum continet, non leuẽ præbet vtilitatem. Commendatur & quintò in omnibus cutis affectibus, qui colorem vi-

tiant,nec ſolùm in his,ſed etiam clarius, cancrenis,ac verrucis, omnibúſque,quæ vitio frigidioris humoris externas partes affligunt. Sexta laus eſt in febrium rigoribus, ac cõuulſis rigentibúſque. vltima eſt in dentium doloribus, ac etiam eroſionibus. Habet & præter hæc alia plura,ſed nõ adeo præcipua, vt quòd arcuatos curet,ac colorem optimum efficiat, vt pro fuco mulieribus conſtet. Tanta vis vni rei eſt, quam nec à pluribus expeteremus: & tamen cùm nihil diſsimile habeat, notiſsima excidit res in morbis ſalutaris, vſu iucunda, ſanis vtilis. Quid igitur in aliis ſperandum eſt? Haud dubium eſt nunc Belzoi vocari ſuccum Cyrenaicum: nunc ſolis pigmentariis in vſu eſt. Plantam,qui ex India veniunt,eiſdem notis efferunt, quibus ſilphium deſcriptum eſt. Idem odor, idem ſapor,idem vſus: ad eadem enim præſtat,ad quæ ille antiquorum. Habet & quædam propria, quorũ haud intereſt meminiſſe, cùm nec authoritate conſtent, nec retuliſſe ex vſu fuerit. Simili incuria negligũt omnia medicamenta morbis propria: atque ſi habent,talia habent,quæ melius ſit non habere. Vbi enim Titimali vſus in aſclite? vbi theriaca vera, pluribus morbis ac validis ſimul propria? Quis audet elleboro atram purgare bilem? ſed purgant, imò exagitant. Vbi ad vẽtriculum humidum, chærefolium, quod mihi præſenti anno commodum inueni? ad

deiectionem appetentiæ cibi, menta, ad imbecillitatem verò absinthiũ. Vbi parietariæ vsus ad lapidem, nisi exterius conterendum? Vbi bubonion seu inguinalis herba ad tumores? Vbi auxilium concoquens? Nam quæ habent, præparant, haud concoquunt: vix vnum habent salutare, ac præcipuum auxilium, in gallica lue. At nos his contradixisse aliàs videmur: sed in his quæ expurgant tantùm, cùm emendata non sunt. Sed huic etiam è directo iam repugnauimus: non hercle, nam non omnia omnibus misceri debent. Nunquam tamen simplicia optima sunt: quæ etiam non purgãr, rarò noxa carent. Ob id tutius aliis emendantur: at propria tamen non ignorasse expediet. Sic ex vitio vitium oritur, cum rationẽ exercitationis ignoramus. Esse autẽ proprια vniuscuiusque morbi auxilia, iã ostensum est, atque efficacissima, de quibus Galenus scripturum se librum pollicetur. Sed non quæ ab antiquis tradita sunt, solùm oportet inspicere, verùm quæ experimento respondent. Tantùm verò tribuerunt veteres experientiæ, vt etiam amuleta inter strenua auxilia collocarint. Sic Iaspidem viridem Galenus in ventriculi affectibus, Alexander & Aetius in aliis alia atque alia permulta scripsere.

Abusu.13. & lib. proprio.

Abusu.88.

Optimvm igitur est post lenitiones, præparationes, coctiones, purgationes, ac talia, præcipuũ in vnoquoque morbi genere habe-

re auxilium, vt de podagra & phthoe diximus.

Quòd loco sectionis ac cauterij, escharoticis exemplis vtuntur. Cap. XCI.

NONAGESIMVS PRIMVS abusus est, cùm in sectionibus ac cauteriis administrandis ob ignorantiam musculorum, venarum, ac arteriarum escharoticis medicamentis (potentialia vocant illi cauteria, vel ruptoria) administrant. Peccant autem multis modis: primò, quia diutius hominem torquent augentes febrem & vigilias, vnde quandoque in hecticam hac ex causa transeunt. Interim etiã aliquando sanies intra penetrat, fitque morbus insanabilis: nã operatio hęc non nisi tardè perficitur, vt aliquando etiam diem quartum aut quintum attingat. Hoc autem dicebat Albucasis, horum tarditatem incusans. Tertium incommodum est, quòd loco salutaris impressionis, quæ ab igne fit, venenosa qualitas iniungitur. Fiunt enim hæc medicamenta aliquando ex cantharidibus: quanquam leniora sint, quàm vt profundius penetrent: quandoque verò ex calce ac capitello. Fiũt & ex præcipitato: est autem hoc genus argẽti viui iam igne extincti, inde æreo vase tandiu confricato, donec rubescat: omnia autem hæc venena sunt. Dicebat autem Princeps, Iuuamenta cauterij quatuor sunt, prohibere vlcus ne serpat, *quarta primi cap. 22.*

ſanguinem conſtringere, materiam corruptã finire & frigidam malam qualitatem tollere: quanquam & in calida non parùm iuuet, ſi Albucaſi credimus. Horum nullũ ineſt auxiliorum eſcharotico medicamento. Ideo dicebat bene Gentilis ibi exponens, quòd quando Auicenna dixerat (Melius eſt vt cũ medicamento tollatur caro corrupta, quàm cum ferro in malis vlceribus, ob periculum muſculorũ, ne lædantur, vel ob arterias aut venas) intelligendum eſſe hoc comparando eſcharotica ſolùm inciſioni, non autẽ cauterio ex igne. Paulus in libro ſexto innumeras commemorat operationes, quæ vel igne aut ferro adminiſtrantur: paucula in ſeptimo emplaſtra ad rumpendum abſceſſus, vt ex fermento, & ſmilion, quod robuſtiſsimum ex eo genere eſt. Adde quòd membra aliqua omnino id genus medicamenti non ſuſtinent, vt de oculis dicebat, quanquam adhibeat palpebris. Sunt & genera morborum, quæ eſcharotica abhorrent: irritantur enim non parùm, vt carcinoma: ideo cauterio curabat Paulus. Sed obiiciũt ætatem ac ſexum: tum verò quòd cruſta ipſa ex medicamento diutius inhæret, quàm ſi igne obducatur; tum quòd vbi incerta eſt meta magnitudinis abſceſſus, tutius negotium medicamento, quàm igne peragitur, tum etiã quòd in cancerosis vlceribus, vbi carcinoma exquiſitum non eſt, ferrum nõ tutò agit: cauterium

quarta primi cap. 27.

lib. 6. ca. 9. cap. 45.

autem ſanas etiam partes afficit. Indicio eſſe emplaſtra excogitata, aliàs nullius futuri vſus.

SED hæc parum ad rem. Nam quod ad ætatem & ſexum pertinet, occultè plerunque peragitur, celeriúſq; abſoluitur dolore, quàm metuere diſcat. At verò cauteria hæc, quæ adeo in vſu ſunt aliis in cruribus, aliis autem in brachiis nunc, antiquo tempore vix ea nota fuiſſe exiſtimo: & ſignum huius etiam eſt, quòd Rinaldus in ſuis parabolis & Nicolaus Florentinus, qui diffuſius hanc tractarunt materiam, nullius antiquorum meminerint, qui dixerit locum eum, qui cauterio ſit vexatus, apertum tenendum eſſe, permittendúmque vt ſanies fluat. Nihil tamen crebrius his temporibus conſpicere licet, quàm ramicoſos hos miſeros monachos ob clamorem aſsiduum, & cauteriis perpetuis obligatos ob medicorum imperitiam. Philoſophus in problematibus inquit, Quæ ſub alis & iuxta inguina erumpunt in abſceſſus, medicamento rumpenda ſunt: qui autem lati ſunt abſceſſus alibi, igne, acuti ferro. Cenſet ſub alis & iuxta inguina periculum ex ferro accedere: cauterium autem & ſectionem ex ære fieri conſulit potiùs, quàm ex ferro, quòd celerius ſaneſcant, quæ vruntur pertunduntúrue.

lib. 7. ſum. cap. 19.

par. prima problem. 34 & 63. & 35.

DIXERIM igitur in carcinomate ac talibus, quæ acuto conſtant humore, explodendum eſſe vſum eſcharoticorum. In omnibus

etiam nondum vlceratis locis opus esse ferro vel ære igneue, tum etiam in membris nobilibus: in fistulis quoque seu malignis ac difficulter sanabilibus similibus: in omnibus etiam febrientibus, in omnibus debilibus, in omnibus macilentis, in his quibus opus est celeritate, in locis propinquis membris principalibus, seu vbi fluxus humorum timeatur, ignis aus æris vsus est necessarius: emplastrum autem fugiendum. Memini vidisse nobilem virum, qui cùm nihil mali pateretur, dum ædema curare nituntur, ob inscitiam emplastro escharotico in incurabilem sinum, egregios nostros huius temporis medicos chirurgos ac etiam physicos cõmuni sententia traduxisse.

Quòd sæpius in febrium fine balnea prætermittunt. Cap. XCII.

NONAGESIMVS SECVNDVS abusus est, cùm balnea in febrium fine prætermittunt. Videntur autem non minus peccare ex hoc præpostero ordine, quàm cùm adhibent ante coctionem, vt superius diximus. Est autem febris proprium tria facere: membra ad siccam & calidam intemperiem traducere: corpus arefacere: & cutim condensare, cùm ob siccitatem cutis trahatur immodicè. At verò balneum hæc omnia appositissimè soluit. Nam cutim rarefacit, humectat corpus, atque infrigidat, & impinguat. Febribus

Abusu. 53.

ephemeris conuenire ob hæc creditur, conuenit & hecticis. Verùm in putridis necessariò spirituum inflammatio ac diurnæ febris modus quidam necessariò copulatur: de quo haud sine causa mihi in libro contradictoris dicendum fuit. Nunc hercle satis erit, si ostẽderimus id esse ex antiquorum omnium sententia, quod ab omnibus negligitur.

IGITVR in decimo artis curatiuæ, dum ad curam eius laborantis vocatus esset, qui ex inedia fermè perierat, die decimo quarto eũ lauit, ac rursus decimo sexto: sed & hoc stante etiam febre. Inquit enim, Cùm diei decimi tertij accessionem facilè tolerare vidissem. At num in diaria febre vna lauatione contenti erimus, aut expectabimus solutionem? cùm ter lauaret, octauo artis curatiuæ, iuuenem in die. Et rursus sub fine inquit: Iam & alium sic curauimus mirantem, quomodo frictione, & vnica lauatione multorum dierum inæqualitatem dissoluerimus. Ac rursus: Non semel aut bis lauare aut ter, verùm sæpius quàm possumus: in primo statim die ad vesperam eos, qui diaria febre laborarunt, tum magis in secundo ac etiam in tertio lauasse ægros. At verò in putridis, vt ad rem dubiam illis, non exploratam quorundam more traducam sermonem, iam mihi est insistendũ. Nemo enim tam absurdus est medicus seu Arabs, seu Græcus, seu etiam Latinus, qui ephemeras balneo

cap. 3.

cap. 2.

cap. 3.

non curet: quanquam & illud hi nostri Æsculapij negligant, vt omni conatu, quantùm in illis est, consilio ex paruis magnos, inde errore ex illis rursus morbos letales reddant. Galenus igitur (postquam nisi Galenum hi sciũt, nullíque alij credunt, quin etiam Galenistas se se vltrò vocant, habeántque) in nono artis curatiuæ, cùm iuuenem sanguinea laborãtem febre, sectione venæ vsque ad animi defectionem curasset, etiam sudore superueniente, in tertio nihilo minus hominem lauit, ab eo cõputando, quo sanguinem detraxerat.

cap. 4.

cap. 10.

At quid opus est tot exemplis? Ex decimo eiusdem, sententia totius rei colligatur. Inquit enim, Rationabilius fuerit nec in principio febrium aut incremento homines lauisse. Quippe tunc densata ac coarctata non solùm est cutis, sed etiam, quæ sub illa est, caro. At in febris inclinatione, vel incipiente vel procedente, vel etiam amplius progressa, & nos sæpe, & alij quidam medici multis ægris balneum adhibentes, non parùm frequenter cõtulimus. Inde post pauca subiicit. Itaque ex omnibus, quæ de balneis retulimus, vna summa colligitur. Euacuari per ipsum si quidem, quicquid in corpore fumidum aut fuliginosum fuerit: consistúntque per ipsum in naturali symmetria tum caro ipsa, tum cutis, solidarúmque partium ariditas corrigitur: & calor ille non modò qui ex lauacro accesit, sed etiam

etiam qui prius affuerat ex frigidæ lauatione ſummouetur.

AT ne aliquid prætermittam, in hecticis ſi quid eſt præſidij relictum, in hoc vno vel ſolùm conſiſtit auxilio. Sed rurſus ad putridas febres orationem ipſam deflectamus. Hic idē in 11. libro inquit, Itaque eos cum fiducia lauamus in balneo, aut medicamentis raram cutē facientibus vtimur, aut vinum vel aquā frigidam damus, vbi concoctorum humorum ſigna apparuerint. Ætius etiam libro 5. dum de cura agit putridarum in generali per res nō naturales, balneum, concoctione apparente in omnibus conuenire exiſtimat febribus. Idem in ſequentibus etiam conſulit, dum peculiariter de ardentibus tractat. Quinimo & frigidæ vſum quandoque in his ſuadet. Nunc autem non eſt præſentis inſtituti ea commemorare, quę aliorum errore poſſent nobis imputari. Idem Paulus dum putridarum febrium curam edocet: Omnes concoctam iam materiam repoſcunt. Idem Alexander, quamuis ſolus ex Græcis materiam haud concoctam etiā lentam, aut craſſam expurgare cōſulat, ſi modò moleſtè, contra omnium aliorum ſententiam: nobiſcum tamen & in tēpore & in modo, hac vna in re conſentit. Et Princeps in prima quarti ſui libri frequenter exhibet, vt in cura Cauſonidis & tertianæ puræ. Hoc autem non eſt omnino, in quo diſputamus, quamuis

cap. 9.

cap. 76.

cap. 78.

lib. 2. ca. 18.

lib. 5. cap. 4. in fine.

t. 2. cap. 38. & 42.

eius verba generalem balnei in febribus vtilitatem declarent. Hali etiam libro tertio cùm tradidisset curam febris cõtinuæ, inquit: Postquam reliquerit eum febris, vtatur regimine conualescentium iam supra dicto. Dixerat autem hoc in primo libro, cùm inquit: Et vtantur calefactione in media balnei domo cum aqua dulci temperata. Rasis etiam in decimooctauo continentiũ tum Galeni authoritate, tum sua inquit: Conualescens cùm debilis fuerit, balneo cibis ac vino fouendus est. Refert autem hoc quibusdam in locis ex artis curatiuæ libris, tum verò melius ex arte medicinali in fine, vbi Galenus enumerãs ea, per quæ reficitur conualescens, balnea connumerat. Atque si ea ad generalem virium recuperationẽ commendantur ex quocunque morbo debilitatis, quid in febribus, vbi vel maxima pars curæ hoc auxilio, vel etiam tota cura perficitur? Cornelius quoque Celsus libro tertio inquit, dum de febrium curatione in generali ageret. Vtile est etiã in balneum ducere: prius demittere in solium: post vngere: iterúmque ad soliũ redire: multáque aqua fouere inguina. Dies me deficiet, si omnes in medium adducere voluero. Sed reclamabunt protinus insequendam consuetudinem: olim fuisse pauperibus ac diuitibus ex æquo balnea in vsu: nunc verò solis Germaniæ populis, atque his qui lupanar frequentant. Indicio est, quòd in

cap.16.

ca.25.

cap.10.folio 385.col.4. & 387.col. 3.

lib.3.ca.vlt. cap.6.

Italia Thermæ iuxta id sunt. At non mehercle videntur Hippocratem aut Galenum vidisse, qui libro de victus regimine inquit: Quamuis balnei vsus paucis consuetus sit, nihil minus ægrotantes ad ipsum deducendi sunt, quàm fieri potest commodissimè. At nõ solùm in febribus, sed etiam in peripneumoniis cæterisque morbis phlegmonem habentibus conuenire ibi docet: nec non qualiter & quomodo concocta sit quidem materia. Nam in ardenti febre, vbi sola bilis abundat, non viscida, nec crassa, nec cum phlegmone iũcta, etiam ante coctionem conuenit. sed hoc periculosum. Docet inquam & Galenus non solùm balneum, sed & olei inunctionem tepidioris à balneo conuenire, eisdem, quibus etiã ipsa lauatio, causis.

3. textus. & cõmen. 44.

tex. & c. 58

tex. & ea. vlt. ca. 62.

QVAMOBREM hæc vna sit regula. In omnibus ephemeris ac hecticis balneum semper conuenit. Quòd autem de balneo dico, idem de olei inunctione consulo. In putridis autem in quibus neque phlegmon, nec humor adest crassus, aut glutinosus, aut obstructio, aut nimia repletio, fuerítque ardẽs febris, balneum etiam conuenit ante coctionem. In cæteris, si materia peccans fuerit calida, concocta materia, manente etiam febre, seu phlegmone adsit seu non, adhuc conuenit. Et rursus in omnibus verè conualescentibus seu ex febre ab

humore calido, seu frigido, seu etiã cum phlegmone, seu etiam à morbo non febrili.

Quòd in capitis & superiorum membrorum percussionibus ac vulneribus, non purgant validis medicamentis.

Cap. XCIII.

NONAGESIMVSTERTIVS abusus est, cùm in capitis ac superiorũ partium vulneribus ac percussionibus inualidis purgant medicamentis hominem, beatam cassiam exhibentes. Cur ego illos grandes medicos non accusem, ad omne genus erroris armatos vt ægros perimant. Erat spes in febribus saltem, quas quotidie tractant, eos aliquid scire: sed quot modis, quámque pernicioſè in illis aberrent, iam in præcedentibus ostendi, vt si vel consultò vellent delinquere, vix hanc attingerent metam. Quanquam non pauci consultò aberrent, vt morbos in diuitibus procrastinent: inde transit consilium in vsum ac naturam. Dum verò rariora tractant, nihil omnino norunt. Appello autem rara vertiginẽ, attonitum morbum, sybillum, vulnera ac phlegmones, hydropem, vrinæ fluxum, quem frigidis ad perniciem curant, alioquin facilè cessurum medicamentis. Semel enim Diabetes in Italia à Matthæo Ferrario pro miraculo visa est, bis à Galeno in calidioribus etiam regionibus, cùm frequentissimus sit vri-

næ fluxus, ille morbus acutus ac pernicioſus, hic leuis & diuturnus. Sed cùm de hoc aliàs dixerim, ad rem ab initio propoſitam reuertor. Periculum eſt in vulneribus his ne phlegmone excitetur: atque id maximũ igitur vt diuertamus materiam, quæ id facere poteſt ac expurgemus. Videtur autem vna ratio hæc atq; turgentis materiæ, in qua ſecundo regim. acut. purgat Hippocr. cum phlegmonem minatur. Nec video ſalutarius auxilium. At cucurbitulas apponunt non expurgato corpore non ſolùm in his, ſed incipientibus quibuſlibet morbis, angina, animi deliquio, percuſsionibus, terroribus, capitis dolore, cum hoc prohibeat. Galenus in libello huic tractationi dicato. Vnde ſubiicit, Vbi magis conuenire videatur, in cerebri phlegmone fluente materia non conuenire, niſi prius expurgato corpore, ſedatáque fluxione. Igitur huius erroris cauſa eſt ex alio tranſitus, cùm ſoleant tonſores in vulneribus adhibere, cùm ex errore in erroré migrent. Sed denuo ad rem reuertar: predixi enim futurum, vt rem aggrediar infinitam, ſi ſingula, in quibus grauiſsimè peccant medici, per capita tractare voluero. In genere igitur mihi dicendum eſt, vt pauciſsimis veritatis amatoribus, cuius ego pertinaci defenſione totus fermè periclitatus ſum, tórque gratuitò ſuſcepi inimicitias, ſatisfaciam. Sed me huius propoſiti haud piget, nec ſolùm in ipſa ſummã

tex. 10.

cap. 3.

capio voluptatẽ, ſed etiam in ſenſu huius pertinaciſsimæ voluntatis. Ergo quòd in vulneribus hîc medicamento valido vtendum ſit, ratione ipſa oſtẽdi. Scio quàm multa hîc atque alibi obiici poſsint tum in aliis: ſed iam ſæpius illos, ad libros contradicentium medicorum reieci. Neque enim in tam abſoluto ac breui, quale hoc eſt, opere, talia poſſunt declarari. Quamobrem ad authoritates me conuertam. Non enim ignoro, non turgere hîc materiam dicturos: imò turget, cùm præ dolore ad vulneris locum raptim deferatur. nec coctio vlla expectanda, cùm febris non adſit, nec præparatio materiæ, cùm alioquin corpus ductum ſanum eſſet, nec motus ille medicamenti, agitare illam meritò dici poteſt, cùm iam abſque eo illa in motu ſit, ac rurſus ad contrarium eius loci, ad quem cum periculo defertur, reuellat & euacuet. Ætius namque libro decimoquarto docet, in vulneribus neruorum ſi corpus ſit plenum prauis humoribus, medicamento vtendum eſſe. Et hoc intellexit Princeps, cùm dixit de genu loquens: Et vt feſtines in illius apoſtematibus, vulneribus, ac vlceribus, cum ſectione venæ & purgatione. Sed quid clarius Hippocratis ſententia ex libro de vlceribus quarto de morbis curãdis ſcripta? Inquit enim, Purgatio per aluum plurimis vlcerum prodeſt. Præterea vulneribus, quæ in capite ſunt accepta: item

cap. 27.

quarta primi tra. 3. c. 1

cap. 6.

quæ in ventre & articulis: ad hæc his, quibus ossi caries impendent: præterea quæ suuntur, & que exeduntur, & herpetibus, & reliquis, quæ vlcera diuturna reddunt: etiam quæcunque deliganda sunt, per aluum purgãda sunt: in omni etiam vlcere, cui erysipelas superuenit, purgari oportet corpus, qua parte vlceri maximè conducit, seu per superna, seu per inferna conueniat. Igitur cùm morbus magnus tribus modis euadat, potissimè autem vulnus, inquit Galenus, seu ob membri læsi nobilitatem, vt cùm in pectore, capite, ventréque acceptum est: seu ob prauam loci conditionem, vt in cubito, genu, capitibúsque musculorum: seu ob magnitudinem affectus, vt cùm sutura vel ligatura indiget, in his omnibus purgatione corpus indiget. Quòd autem per purgationem non intelligat lenitionem, sed validam humorum deiectionem apparet cuicunque, qui citra affectum, Hippocratis requirat consuetudinem ac verba. Nam neque mediocribus purgare solebat, nec leuibus. In erysipelate etiã optimè purgari debere corpus docet.

Quòd in pectoris morbis conantur medicamenta expurgantia exhibere. Cap. XCIIII.

NONAGESIMVS QVARTVS abusus est, cùm in pectoris morbis materiã expurgare conantur. Adeo mala quædam

illis etiam fortuna, aut genius quidam infestus exagitat, cùm vbi debent, non agunt: vbi non conuenit agere, conantur. Dictum est autem de hoc in primo contradicentium medicorum, dum de agarici virtute tractaremus.
cap. 1. Illud solùm nũc nos decet adiicere, Galenum in septimo de compositione medicamentorum nullum tale scripsisse, sed omnia eiuscemodi medicamenta ad tria traducit genera: lenia, acria & media. Verùm quisquã forsan,
cap. 17. nec immeritò, dubitabit, quónam pacto catapotia ad sanguinis reiectionem, gratia exempli, ex charixeno conferre poterunt, si nihil eousque descendit. Respondeo vim illorum (nam nũc eccligmata prætermitto) per venas deferri in pulmonem. Dico autem ramos venæ arterialis, quæ sanguinem defert ex corde, ac arteriæ venalis. Ergo si in asperam vitium incidat, parum necessariò hæc prodesse manifestum est. Rursus, quia ex pulmone in cor vnus tantùm est aditus, ex corde in pulmoné geminus, licet longè facilius medicamenta ad pulmonem transferre, quàm in cor ex pulmone materiam delinquentem. At verò vbi etiã traducta sit, necessarium est, vt in siniſtrũ cordis ventriculum penetret per illius substantiam, quia caua non excipitur. At in medicamentis non necessarium est vt hoc fiat, sed venę arteriali via lata patet. Accedit, quòd vbi etiam pus penetrauerit, in renes deflectitur

per magnam arteriam, non ad iecur. His quatuor cauſis medicamenti vis per iecur ad pulmonem facilius accedit, quàm ex pulmone ad iecur ſanies: quibus quinta addatur, hîc opus eſſe ſola virtute, illic autem etiam ſubſtantia ipſa, quæ expurganda eſt.

Quòd potum inter cibos adminiſtrant.
Cap. XCV.

NONAGESIMVS QVINTVS error in inſtitutione eſt conſuetudinis. Plures cùm ſint, vnius ſolùm meminiſſe decet. Nam reliquas innumeras ſi cintroduxerũt, vt cùm relinquas, in ægritudinẽ incidas: cùm amplecteris, vix cùm illa bene habeas. Etenim cùm vera ratio oſtendat & antiquorum authoritas, primò cibum totum eſſe ſumendum, vltimò autem bibendum, cùm cibus concoctus iam è ventriculo defertur, quidam medici obliti diuturnæ conſuetudinis iſtud præceptũ ſeruare conati, mortui ſunt, alioquin validi exiſtentes. Igitur peſsimum eſt conſuetudinem permutare: optimum melioribus aſſueſcere: prauis verò mediocre. Sed quod diximus, iam exequamur. Galenus igitur ſeptimo artis curati. hæc habet: Sed enim ſi quo athletæ vſu tenentur, conualeſcentes inſtituerimus, bonum erit: ſcilicet vt à cœna non bibant, antequam cibus concoctus fuerit. Nam ſi biberint, innatant cibi, cùm ventriculus ob

ca. 6. ante finem.

interpositum humorem illos non contingat. Verùm si sitiant, tantum indulgendum, quantum ad sitis molestiam leuandã sufficit. Postea verò quàm concoxerint, abundè bibere sinantur. Nã celerrimè si ita faciant, cibus ipse per corpus distribuitur. Cõciliator existimat, primò eos sumpsisse liquidiores cibos, qui sic instituũtur: sed hoc haud verũ est. Imò de his loquitur, qui iã solidioribus vtuntur, relicquerúntque lac, iura, ptisaná: aliter consiliũ in solos conualescentes contorqueret. Ad id minimè conuenit, cùm iam athletas, & generalem vtilitatem addat huic præcepto. Habemus & aliorum placita, qui cum his consentiunt. Nam Rasis quarto ad Almansorem: Nõ bibat aquam ieiunus, nec super mensam, sed postquam superiora alleuiata fuerint, tunc affatim bibat de aqua vel vino. Eandem sententiam fermè habet Princeps & Haliabbas. Scio Celsum Romanam narrasse consuetudinem, vt non solùm potum inter cibum sumerent, sed & frigidæ potu clauderent. Itaque hoc nõ minus, quàm vt pueros ante septimum annum litteris tradant, nocet: nec Conciliator rectè sentit, qui scopos instituendæ simul ac seruandæ consuetudinis miscuit.

differentia 118.

cap. 5.

tertia primi doc. 2. ca. 8. post prio. 1 prac. ca. 7. lib. 1. cap. 2. in fine.

ERGO infans vt ablactari cœperit, sumat ex iuribus mollia confecta pulmenta, ouorúmque vitella, abstineátque à carnibus. Post sensim ad duriora traducatur, cúmque his assue-

uetit, ab hora concoctionis, aquam ſumat, ſeptenníſque magiſtro leniſsimo ad literarũ ſtudia primùm tradatur, iuxta Pauli atque Ætij ſententiam. *lib.1.ca.14. lib.4.c.29.*

Quòd ptiſanæ vſum prætermiſerunt, tum maximè ſecundum propriam rationem.

Cap. XCVI.

NONAGESIMVS SEXTVS error eſt, in quo ptiſanæ vſum prætermiſſum docemus. Incliti enim medici de minimis quibuſcunque ad ipſos non pertinentibus ſoliciti, hanc tantam rem obliuioni tradunt. Sufficiant autem laudes, à Galeno huic tractationi dicato in libello deſcriptæ. Eſt enim humida, frigida, lenis, detergens, facilis concoctionis, boni alimenti, tum mediocris in nutriendo, ſubtilis, non turbans, non flatuoſa, iucunda. His vndecim conditionibus aliis præſtat eduliis. Potrò quæ ex his ſequuntur, vt quòd ſitim ſedet, quódque ventrem leniat, ſputa coadiuuet, corruptos humores mixtione emendet ſua, nolim hic enarrare. Nam nimis longum eſſet. Peccatur igitur cùm eam reliquerint: grauius peccant, qui illam ex hordei conficiunt farina. Nam vt prior facilè concoquitur leníſque eſt, ac detergit: ſic hæc grauat, obſtruit, ſiſtit, atque ob id etiã flatum gignit, ac ſitim. Solent enim, quæcunque difficulter concoquuntur, vt labores, ſitim generare. At verò tertiò errant, ſed minus his, qui nec ex

quo hordeo, aut qua ex aqua illa conficiatur, curant: sed aquam esse putant, siue hoc ex grano aquáue, aut meliore componatur. Simili incuria cùm quotidie per hæc duo transeant, panem decoctum exhibent: at præstat lotum conficere iuxta Galeni sententiam. At nec intelligent si eis modum explicauero, nedum vt sciant, quid sit panis lotus. Memini autem me scripsisse toto decennio neminem mihi ex febre Mediolani periisse: at illud mirum magis, cùm tanta horum inscitia, qui tunc eam artem exercent, ac dolis incuriáque quemquã seruari.

1. de alimẽt. cap. 5.

Quòd in attoniti morbi cura seu apoplexiæ non vno modo peccant. Cap. XCVII.

NONAGESIMVS SEPTIMVS abusus est in morbi attoniti cura: qui adeo est multiplex, vt me cogitantem fatiget. Primò equidem diuina Hali in sua practica verba non animaduertunt. Inquit ille, Si facies rubea aut liuida vel viridis fuerit ac plena, sanguinẽ ex remotis mitte: sin autẽ facies nõ huiusmodi fuerit, ægrũ dimitte naturæ ad horas vsque septuaginta duas. Quæ verba nec Conciliator intelligit, nec alij curant, nec si legant (tanta est huius seculi calamitas) quid sibi voluerit, intelligent. Igitur in his non agendo, quæ præcipiuntur, in aliis, quæ non debẽt, agendo, certa pernicies accersitur. Ætius &

lib. 5. ca. 22.

differentia 128.

Paulus sanguinem in omnibus mittunt: nec inter se tamen cõueniunt, magis præceps stultiúsque Pauli consilium, vt qui parum rationibus fideret. Aberrat vterque Galeni malè intellecta sententia, sed hic locus non est. Rectè dicebat equidem Princeps, Et scias, quòd apoplexia, ac resolutio neruorum, cerebri vias claudunt, vt medicinæ nihil ex delinquente materia educere queant. Itaque illud primò animaduertere decet, cùm longam narrationẽ in contradictore de hoc fecerimus. Nam nulla magis in cura hærent aut disident medici, quàm in hac. Si morbus est omnino letalis, nihil agendum prorsus. Est autem letalis, qui vel à febre, vel cum febre superuenit: ac longè eo deterior, quàm in his, qui vt mortui, statim ab initio iacẽt. Quòd si interceptam vim sentiendi existimant, quorsum cruciatus admouentur? nisi vt aliquid vel perperam agere videantur: ostendunt autẽ tunc solùm hi, qualis animus, qualéque sit eorum officium. Sin autem febris superuenit, quæ ob suffocationem accidit, immedicabilem morbũ reddit. Frigent autem horum manus, sed pulsus tamẽ est frequens, cæteris salutaris. Sed hoc oderunt, nihil facere, malúntque ipsis carnificibus perire hominem, quàm sine illorum opera seruari. Porrò quæ capiti admouentur, non parũ ab initio nocent. Calida enim hæc, vltra quòd ad locum materiam trahunt, etiam si mitesce-

lib. 6. ca. 27.
lib. 3. ca. 18.
1. aphor. 23.
prima tertij
trac. 5. c. 14.
in fine.

ret morbus, cerebro adeo concusso, mortem inferrent. Sed nec à cibis temperare possunt, timentes astãtium infamiam: & si nihil (quid modò profuturum) exquisita inedia præstantius sit. Adde asinorum oua tribuentium præconium. Hos enim loris cedere deceret. Expectas vt quid agendum sit, subiiciam: non agã hîc: est iam id scriptum. Si breuibus dixero, ac cusabunt verba mea, & ignorantiã vnà suam.

Quòd in hydrope asclite, secando ventrem, aberrant. Cap. XCVIII.

NONAGESIMVS OCTAVVS error est, cùm in quibusdam libris legissent medici (in asclite peritoneum esse secandum, vt aqua laborantis effluat) illi extemplo pulchram rem inuenisse existimantes, quotquot in manus veniunt, dissecãt, nec vllus vnquam sanatur. Id illi conspicati ac stupidi admirantur, tandémque frustra id auxilij inuẽtum credunt: adeo sine mente sunt, qui etiam sine pudore fuerant. At nescíunt, primò eos, qui ex duro tumore iecoris in id morbi incidunt, nunquam posse sanari, vt inquit Galenus. tum verò si incidant, vitiato iecore ex aquæ diutur na mora nullam relinqui salutis spem. Sed & si educatur, cãdenti ferro minus læditur æger, vt Haliabbas testatur: quanquam & Gal. incisionem consuluerit. Sed nullus euidentius, quàm Serapio hîc, qui consulit, vt nõ nisi fir-

7. prac. c. 27

ma virtute viris hoc auxilij afferatur. Cæterũ aliquos ſanatos refert: cùm ab inciſione purgantibus medicamentis & exercitio vterentur. Celſus etiam, vbi iuuenes ſint, hoc conſulit, & Paulus, παρακέντησιν id auxilij genus vocat. Aliud eſt autem, in quo aberrant ſtupidi: Nam cùm Ætius libro decimo conſuluiſſet, in aqua inter cutem ſuper poplitem ſecanda ctura, id illud vidi egregios medicos, in aſclite facere, cùm ſolùm in leucophlegmatia (hypoſarcam vocat Princeps) id conueniat, vt ille apertè teſtatur. Verùm ignorantia illos excuſare debet, cuius cauſam veteres dedere. Nam aqua intercus aliquando omne hydropis genus ſignificat, dicente Paulo, quòd auxilij genus in nulla alia ſpecie aquæ intercutem conuenit, quàm in aſclite. Propriè autem vt ſpeciem ſignificat, anaſarcam oſtendit. Anaſarcæ vt ſectio ſupra talos conuenit & nulli alij, ſic παρακέντησις ſoli aſcliti. Vide modò quàm perperam vtrunque in vtroque experiantur.

14. art. cur. cap. 13.
lib. 4. ca. 7. in fine.
lib. 3. ca. 2 [illegible]
lib. 3. ca. 48. in fine.
cap. 3.

CONSVLTVM igitur fuerit atque factu optimum in hydrope aſclite (legũt alij aſcite, magna ne dicam an improba ſapientia) illico purgare aquam, nec differre. Nam vt moram traxit, etiam virtute conſtante, vitiat interna membra, mortémque affert neceſſariam. Sinon prorſus cedit, experiare malagmata, omnia quidem intra quindecim dierum ſpatium. Sed & ſi hæc non profecerint, illico ſeca ven-

trem & expurga medicamẽtis quotidie. Die verò, qua ſecas, niſi ad veſperam, cibi nihil prorſus dederis. Exerceas illum, moderatè tamen, ne vel febrem aut caſum virtutis, aut ſitim incurrat intolerandam, ſingulíſque diebus eum ſic regas: facilè enim ac breui conualeſcet. Caue autem, ne vulnus refrigeretur, ſed in calidiſsimo aëre detegatur. Operiatur autem multis ſed leuibus ac calidis panuis. Ergo vitioſa eſt ſectio quæ tarda, quæ cum ſcyrrho iecoris, quæ ſine medicamentis, auxilio & inediæ & exercitationis. Vt verò hæc vitioſa, ſic letale prætermiſiſſe tanti morbi fermè vnicum auxilium.

Quòd fruſtra timent lac & oua in febribus, curq; abſtinuerim à difficilioribus quæſtionibus. Cap. XCIX.

NONAGESIMVS NONVS abuſus eſt, cùm lac & oua tanquam pernicioſa in febribus putridis fugiunt. Nam lac & oua optimi eſſe alimenti in libris contradicentium medicorum planè docuimus: ſuperius etiam, cùm carnes damnaremus, ouorum ratio habita eſt. Nec omne lac omnibus conuenit febribus, ſed ſolùm aſininum: hecticis autem omne. Conuenit & liquata caro in ſolis fermè tertianis: quam nos ſuperius, ab aliis febrium generibus, tum aliis morbis prohibuimus. Conueniet enim in exedentibus eadem ratione, qua à

lib. 2. & 11.

qua à Galeno in tertianis conceditur. Abstinui autem à singulorũ pertractatione, ac etiã disputationibus difficilioribus, cùm ea omnia alibi tradita à me sint. Hæc verò scripsi hominum salutem præferens odio medicorum. Nã iustum est, vt insontium vita inexplebili eorũ auaritiæ anteferatur. Nos verò illos omnes auersari atque accusare par est, qui veritati, quam nos vnicè amamus, hostes sunt, ac inimici. 1. ad Glauco. cap. 9.

MANIFESTVM verò ex his, cur alij quidem me refugerint: alij magis impiè damnare conati sint: cùm viderent laruata sepulchra propriam inscitiam, scelerúmque nefandorũ conscientiam, quibus impares melioribus essent; ni falsis criminibus ac conspiratione principum populi proderent vitam.

Quòd scriptores horum temporum plus consulunt ornamento orationis, quàm vtilitati legentium. Cap. C.

CENTESIMVS hic error aduersus legentes scribentes ac medicos ipsos inscribitur. Nam vt ad legentes ipsos primò deueniã, non pudet illos in eadem causa tres aut quatuor opiniones diuersis temporibus tueri. Cùm igitur veritas vna sit, certum est harum tres saltem falsas esse, atque vnam tantùm veram: quandoque etiam contingit vt nulla. Sed quod optimum est pro illorum defensio-

ne, concedatur. Clarum est igitur tribus annis falsa, vno anno vera illos docuisse discipulos suos. Quamobrem triplo plus damni, quàm vtilitatis attulerunt, perdúntque sic principes pecunias suas, vt falsis præceptis discipuli imbuantur. At me non mentiri quisque intelliget, qui horum sophistarum scripta sub diuersis annis perlegerit. Est autem huius erroris causa quadruplex. Prima, quòd non tenentur amore veritatis, sed ambitionis & auaritiæ. At primum præceptum Galeni fuerat, vt diligerent super omnia veritatem, illi soli intenderent. Secunda est, ex ignorantia mathematicarum. Vnde Galenus iubebat (relinquo nunc Platonem & Aristotelem) vt mathematicis maximè studerent: quoniam, inquit, faciunt hominem cognoscere argumenta demõstratiua à probabilibus, & veritatem intelligere. Tertia causa est, ex ignorantia logicæ. Ideo præcipiebat Galenus ibi, vt methodum inquirendi veritatẽ discere vellent. Adiuuat hoc, quòd ex illa inani ac contentiosa Peripateticorum schola veniunt, in qua gloriæ ascribitur falsum tueri, & nihil firmi scire: sed solùm nosse ad partes tanquam in declamatoriis argumentis dicere. Est ne hæc illius, quem tantùm profitentur, Galeni mens consiliúmue aut præceptum? Sed quarta est, quòd timent ne in posterum non habeant quid dicant, vulgaris iam illorũ, vt solet scriptis, tan-

lib. de cõstit. artis medic. cap. 7.

ta peſtis inuaſit ob auaritiam, ignorantiam & ambitionem. Quare antiquorum more, pueri primò mathematicis eſſent imbuendi: experimentum ſumatur de puero mendace: is veridicus euadet hac diſciplina imbutus: tantus eſt illarum diſciplinarum cum veritate ipſa conſenſus. Philoſophiam verò ſimplicem, non contentioſam amplectantur, meminerintque cùm ad medicinæ ſacra perueniunt, non nugas ſe tractare amplius, ſed hominum vitam, incolumitatem atque fortunas. In poſterum autem ſi conſulere velint, alios medicinæ libros interpretentur. Sic nullo labore omnia noua videbuntur.

Ex hoc alius errot proceſsit. Nam aſſueti diſcipuli tot varietatibus, nō medicinam, ſed ſophiſmata amplectuntur, & pro veritate ambitioſam contentionem. Nec cupiunt doceri, ſed in diſputationibus victores euadere: quaſi de philoſophorum chimeris, & non de humana ſalute ſit certamen. Accedit huic maius incommodum, quòd à Peripateticis edocti vel nullam eſſe animam vel vnam, nihil à morte timentes, euadunt ſceleſtiſsimi, vt optimos illos experiaris, id eſt minus malos, qui apertè philoſophos, id eſt, hæreticos puros ſe eſſe fatentur. Quamobrē cùm ita ſit, neſcio an plus commodi an incommodi mortalibus medicina afferat: cúmque conſidero, quod indocti decuplo plures ſint etiam mediocriter erudi-

tis, quódque eruditis tot vitia sunt, deinde tot causæ aberrandi, etiam si cum fide rem tractent, denique quòd etiam quandoque si non artem, fortuna tamen fallat artificem, & quòd plures ab indoctis longè occidũtur alioquin victuri, quàm morituri ab eruditis seruentur: timeo, ne magno malo potius, quàm bono, vt pleraque alia mala, mortalibus medicina accesserit. Nec tibi, quisquis es, nouũ hoc videatur: Galeni hæc ad vnguẽ sententia fuit, dum de medicis loquitur in arte curandi. Ille quatuor aut sex seruabat magno labore ęgros in vno mense, cùm cæteri viginti singulis diebus occiderent. Cur puras toties medicos à Romanis explosos? Cur tãdiu, quippe sexcentis annis, illis carere voluerunt? nisi quòd præter superuacua impensa accedebat iactura populi. Nec existimes sponte admissos, sed cùm veneficia, adulteria, furta ac cædes pro incuria & luxuria irruperunt. Quis non videt adhuc Turcicam gẽtem sine illis viuere, ac longè melius? Nunc nouiter cùm irruperint, & inter eos spes est etiam illos aliis veneficiis dementatos cadere posse. Tot autem malis accedit, quòd sub hac specie praui ac scelerati innumera committunt flagitia. Quot ego cognoui, qui adulteria perpetrarunt? cum sacris virginibus concubuerũt? atque alia etiam admiserunt deteriora, si quid tamen his sceleribus potest esse deterius. Vbi est is, qui sacro-

ſanctum Hippocratis inſiurandum obſeruet? Sed cùm non artis hoc ſit vitium, ſed hominum, deceret principes, Senatus, ac magiſtratus, qui tam facilè miſerum quenque, ob furtum duorum coronatorũ ſuſpendio puniunt, hos, qui delinquunt tam grauiter, acerrimè caſtigare, eóque aſperius, quanto flagitium occultius admitti poteſt. Quid enim cùm in omnes, etiam in ipſos magiſtratus diligenter animaduertunt, cautúmque ſit de dolo malo etiam in minimis, hac in ſola arte, ſub qua tot furta, rapinæ, homicidia, inceſtus ac veneficia latent, adeò ſunt negligentes? Admonentur à Catone, admonentur à Plinio, admonentur à Galeno. Non eſt hæc noſtra, ſed mortalium querela. Nã nobis penè ſatisfecit, qui potuit. Ergo & bonis incitamenta & præmia præponenda. Nec quiſquam niſi patritia gente admittendus. Quo in præcepto Mediolani rectè conſultum, nec niſi optimis moribus, tum etiã parentum. Nam quòd ad artis nobilitatem attinet, ſuperfluum eſt. Diſputationes verò non in angulis, ſed publicè: non ſemel, ſed ſingulo triennio exercendæ. In diſputationibus autẽ, quæ ad ægrorum curam inſtituuntur: & illud rectè conſtitutum eſt Mediolani, ne quiſquã alius accedat. Ex hoc tam paruo ſemine, ni ſuccurratur, magna tandem malorum ſeges exorietur.

VLTIMA à ſcriptoribus ipſis calamitas

adeſt. Confarcinant alij ac quicquid in buccã venerit, in publicum edunt: magnis nominibus plebem (nã ſic libet appellare hominum partem illorum ſtudioſam) ſeducentes: ſine philoſophia, ſine ratione, ſine iudicio, deniq; etiam ſine pudore, alius ab alio vel integras paginas, nec pudet etiam, ab antiquis ſumunt. Arabes negligunt: nihil illi ſciunt: ſolo Galeni nomine turgent: velut quidam, qui nec eum à calce ſalutauit, quotidie mihi de Galeno obgannit. O deus quem mihi mouet riſum? Alij idem putant ornatè dicere, ac rectè & bene, volúntque res verbis, non verba rebus ancillari. Laude dignum exiſtimo Pomponatium, quod & aliàs dixi, ſolitum dicere, ſi poſſemus etiam ſine Latina lingua omnino diſciplinas doceri, melius eſſe, quàm in ea temporis vel modici diſpendium facere. Atque is mihi etiã ſapere videtur, qui rudis linguarum ac barbarus, rectè tamen multa nobis tradidit, non ſolùm in philoſophia, ſed & in arte medica. Denique quis illorum vel curam cum omnibus etiam Græcis perfectam edocebit, niſi in paucis ac diuturno tempore? Studebimus ne Galenum, cùm attonitus morbus agnoſcendus eſt, ac medicandus? Ætius non cum Galeno conſentit, plurium placitis ſubſcribens, velut Archigenis, Ruffi, Adamantis ſophiſtæ, Critonis, quorum ſententia partim à Galeno oppugnantur, partim illi repugnãt. Denique nec

id,quod tentant,assequuntur. Nam sexcenta in vnoquoque libro eorum non Latina verba inuenire liceat,bruta,humiditas,ac talia:dúmque his student euitandis, philosophiæ operã non dant,sine qua impossibile est vel mediocriter eruditum esse medicum.Sed inconstantiam etiam illorum expende.Scribunt, rescribunt,exponunt,vertunt cõuersa, ad omnem libellum apologiam extemporaneam excudunt.Inde vide illorum etiam,qui vertunt diligentiam:ex vna disce omnes illorum solertias. Nolunt verbum reddere verbo: quod, quàm vtile sit in his (non enim poëtæ hîc sumus)aliàs disputabimus.Nũc verò vel sic simplicium medicamentorum tabulam, vt iacet, depromunt,cùm præstaret Latinè redita, Latino ordine collocari.

SIC QVE laudetur Deus, quòd medicina, quæ per Gentilem,Iacobum & Hugonem ad instans redacta fuit,nunc per nostros scriptores ad grammaticam,& medicamentorũ simplicium inexpugnabilem contentionem, trutinámque verborum vnius viri quasi Dei, ratione relicta, miserabiliter hoc tanto studio nunc peruenit.

INNVMERA sunt & alia, quæ non iniuria his adnumerari possent. Verùm hæc pauca pro nunc delibasse sufficiat, quia grauiora videbantur,tantúmque inualuerunt,vt minima pars sanæ doctrinæ,optimísque experimentis

relicta sit. Misereor autem mortalium, qui in summis periculis minus sapiunt, quàm qui æstu, fluctuante mari, in cimba vehuntur. Nã cùm etiam ignauo ac rudi nautæ vsque ad maximum vitæ discrimen, omnibus expositis fortunis plus credant, quàm sibi ipsis ægri, & qui eis assistunt, medicorum sapientiam floccifaciũt, nec illorum ad vnguem omnino decreta obseruant, plus etiam in eius electione falluntur, cùm vel loquaciorem medicum, aut ambitiosiorem, aut seniorem, aut eum qui plures numerat clientelas, aut promptiorem, aut magis præcipitem, aut magis familiarem, aut moribus comptiorem, aut verbis blãdiorem, aut vestibus ornatiorem, aut eum, qui potentum limina terit, reliquis præferunt, cùm studium assiduum, doctrinam copiosam, exactã diligentiam, naturæ iudicium acre, vera pronostica, & optimos successus anteponere debetent. His enim sex rationibus, qui sit perfectus medicus, deprehendi potest. Nam hæc non alicuius iniuria, sed ad humani generis vtilitatem scripta sunt. Nam cunctos hos abusus vigere ægri, ministri, tonsores, pharmacopolæque testantur.

HIERONYMI

H. CARDANI

MEDIOLANENSIS

MEDICI, DE METHO-

DO MEDENDI,

Sectio secunda.

In qua de simplicium medicamentorum Nocumentis agitur, & eorum vsus ad amussim enucleatur.

PARISIIS,

In Ædibus Rouilij via Iacobæa, sub signo Concordiæ.

Cum priuilegio Regis.

AMBROSIO CAVENAGO CAESAREO PROtophysico, Hieronymus Carda. medicus

S. P. D.

IBELLVM *de medicinarum simpliciũ noxa editurus, nomini tuo dicandum censui: vt si quicquam deesset singulari tua doctrina suppleretur: sin minus authoritas illũ tueri posset. dignitatis enim & virtutis magnitudinem egregij ciues, ducésque nostri ac externi testantur. Nunc demũ Cæsaris priuilegium confirmauit, & ampliauit. Vale.*

HIERONYMI CARDANI
MEDIOLANENSIS MEDICI,
De ſimplicium medicamentorum nocumentis.

MVLTOS Ego vidi medicos de ſimpliciũ medicamentorum vſu gloriari, quòd & facilius inueniri, ac inuenta parari, non minúſque quibuſlibet compoſitis pharmacis ad tollendos malos affectus virium habere poſſint. In qua ſententia Scriboniũ Largum Claudij temporibus medicum celeberrimum ſcripſiſſe video, ſimplicia medicamenta prius eſſe narranda, quoniam compoſitis plerũque ſint efficaciora. Octauianus etiã Horatianus Valentiniani imperatoris tempeſtate clariſsimus phyſicus, & compoſita & remota remedia damnat, omníque ætati, morbo, occaſioni, in quacunque etiam prouincia, parata ex ſimplicibus auxilia egregia conſtanter affirmat. Plinius etiam paruo antea tempore vir inſignis, ac quantùm vllus alter in rebus eruditus, eadem ſcripſerat, medicóſque ex longinquis partibus & operoſa & pretioſa vehi perſuadẽtes, calumniis proſequitur: cùm ex hor-

In epiſtola.

lib. 1. cap. 1.

lib. 24. cap. 1.

to ſuo quiſque remedia depromere poſsit impenſa nulla, labore modico: omnéſque eius libri ſingularibus medicamentis etiam ab ipſo probatis referti ſunt. In eorum etiam confirmationem & Celſum, & Dioſcoridem, & Galenum, maximè in ſimplicium medicamentorum libris, Auenzoar, & Serapionem, Auerroim, Principem, Raſim, Meſuem, Haliabbatem, innumeros etiã alios, tum antiquos, tum recentiores ſcripſiſſe video, ad ſingulos affectus ſtrenua ex ſingularibus medicamentis auxilia. Quinimo video præſentes medicos (& hoc etiam ego aliquãdo expertus ſum feliciter) in interioribus morbis, maximè autem ventriculi, cremorem camemilli per ſe adminiſtrare, protinúſque dolores ſedari, quod & à Galeno ſcriptum iuuenio. Sæpe etiam plurimas ſimplicibus medicaminibus vidi ſanari diuturnas ægritudines, quæ longo tempore fruſtrà cum compoſitis pharmacis tẽtatæ fuerant. Quod nemo ſanè admirabitur, ſi in aperiendi facultate ſolam gentianã expertus fuerit: nec ſolùm in ea, ſed in orthopnoicis & quartanis affectibus extemporaneas ſanationes videbit. Huius quoque opinionis Auerrois fuiſſe videtur, cùm de rhabarbari natura diſſereret. Namque non ſolùm innoxium eſſe dixit, ſed etiam aliarum medicinarum nocumenta corrigere: cui etiam Meſue aſſentitur, & ratio. Nam cùm plures partes in rhabar-

lib. experiment. ad literam.

5. col. get. c. proprio.

bato purgantes videre liceat (ventrem enim soluit, & obstructiones aperit, & mẽbra confirmat, & sanguinem reprimit, in tantùm vt hæmoptoicis assum, summum auxilium esse credatur) nil mirum, si per se sumptum innoxium fuerit, cùm multorum medicamentorũ vires egregias in se contineat. Quod etiam veritatis imaginem habet: consentaneum enim est, naturam in hoc opere arti non cessisse: nã non artem natura, sed naturam ars imitatur. Credendum igitur putant, medicinas simplices re ipsa esse compositas, non solúmque simplicibus morbis, sed diuersis & pugnantibus exhibitas sanitatem restituere posse. Nuper etiam ad hanc confirmandum heresim, cuiusdã ligni Indici inuentio accessit, cuius longa exhibitione per cremorem, non aliter melius elephantiasis quoddã genus curatur, quod vulgari nomine dicitur morbus gallicus. Infinita horum possem commemorare exempla, cùm omnium medicorum libri his scateant remediis, sed omnia sub vna ratione constãt, vt non frustrà sermo producendus sit. Capita igitur vniuersa eorum, quæ interius assumuntur, tria sunt, cibus, medicina, venenum, quorum commistione sex membra generantur, ex quibus tria silentio digna sunt: nam de cibis nõ est instituti propositi pertractare. Medicinas verò venenosas, ac ipsa venena nemo sanæ mentis, vel solo audito nomine, innoxia

Mesue in cura.

3. de temperamentis.

esse dixerit. Reliquum est igitur, vt de medicinis ipsis aut cibalibus, vel cibis medicinalibus dicam. Est autem inter hęc differẽtia, quoniam medicinalis cibus alit primò, & immutat: medicina cibalis, cùm immutauerit, in alimentum transit: medicina verò simplex nequaquam ab immutatione transfertur in alimentum. Igitur cùm cibi medicinalis paruum fuerit iuuamentum, non erit mihi de eo longior sermo habẽdus. Quòd si assiduitate quis iuuamen augere sperauerit, duplici obice impedietur. Primùm, quoniam desunt prodesse auxilia, cũ opus est, quæ quotidie in vsu sunt, vt Plinius dicebat: quare Princeps iubet iuuantia etiam medicamina permutari. Alterũ est, quòd si in modico vsu paruum damnum sentiatur, in plurimo magnũ euenire necesse est: vel ipsa cõsuetudine omnino mitescere, quorum vnum propositi nostri metas ingreditur. Reliquum verò ad cibi rationem, de cuius natura dicere propositum non est, pertinere video. Igitur nobis tantùm duo membra supersunt, videlicet medicina simplex, & cibalis, quorum vtrunque diuiditur in laxantem, & eam quæ aluum non subducit. Primum quidem genus, medicamenti nomine, simpliciter appellabo: etsi non ignorem à pluribus hoc nomine tantùm strenua laxantia debere intelligi: sed non est de nominibus litigandum, vbi res ipsa difficultatem non parit. Galeni hoc

lib. 27. c. 13 quarta primi de cura in generali.

hoc enim præceptum eſt. Alias verò medicinas, vel ſimplicium nomine, vel medicinæ, vel medicamenti cum adiectione intelligi volo. *2. de dif. febrium ca. 7. authoritate Platonis.*

DICAMVS igitur primò de medicamentis in genere, demum de propriè vocatis: prætermittentes illud, Omnem medicinam purgantem, & ſoluere & inueteraſcere: nam hoc non medicinæ ipſius, ſed operationis vitium videtur. At medicinas nunc, nõ operationem ipſam reprobare propoſitum eſt: ſi quidem hoc non ſolùm ſimplicibus medicamentis, verùm etiam compoſitis commune foret. *tertia primi à Principe.*

PRIMVM ergo à ratione, quæ plurimùm poteſt, ſumamus exordium. Cunctarum medicinarum facultates ita ſibi annectuntur, vt ſi prima culpa caruerit, ſecũda vitio detur, veluti quod robur addit, obſtruit: contrà, quod aperit, robur minuit & laxat: ſuntque hæ vires ſemper æquales, Galeno teſte: quantum enim conſtrictionis in medicina facultas augetur, tãtum & roboris membro addit. Cùm igitur paria ſint iuuamentis detrimẽta, tantùm vnaquæque medicina nocebit, quantùm & iuuabit. Hoc autem deterius erit, cùm non æqualiter intrinſecæ particulæ affectæ fuerit, quod rariſsimè contingit. Plerunque enim hepar calidum, ventriculo frigido exiſtente inuenitur. Quomodo igitur, ſi zinziber ventriculum calefaciet, hepar non vret? aut ſi oxiacanta feruorem iecoris mitigabit, ventriculo frigidita- *prima ratio* *5. de ſimpliciũ medicamentorũ facultate.* *ſecũda ratio*

tis intemperiem non augebit? At si cõpositõ vtaris medicamine, vnaquæq; particula, quod sibi conuenit, attrahere didicit, vt volebat Serapio. Eo modo calida membra frigidas medicinas, frigida calidas, ad temperandam naturam sibi vendicant. Quòd si capparis corticẽ in misto medicamento lienosus deuoret, à splene attrahitur, antequam in ventriculo magnam inferat noxam: quòd si ei absinthium copulauerit, fiet, vt hoc in ventriculo moram trahat, & non ad splenem deferatur. Qui verò capparis simplicis vsu delectabitur (de cortice loquor, nam fructus sale conditus mitior est) & in iecore, & in ventriculo roboris noxã patietur: acre enim est nimis medicamen, & nimùm aperiens. Scio quidem rationem hanc ab Auerroe aliter interpretari: sed non mihi curæ est opiniones suas, cùm aduersus medicos in medicina disceptat, referre. Aliis enim libris medicorum contradictiones descripsimus. Sed iam, vnde digressi sumus, eo reuertamur. Zoar vir & longa experientia & animi synceritate inter medicos non paruæ authoritatis, censet nullum membrum principale, nec ventriculum ipsum absque astringentibus ac aromaticis fore curãdum. Quòd cùm ita sit, erunt omnes affectus, excepta immateriali debilitate, compositis medicinis curandi. Nam primò materiam euacuare oportet, antequam membrum confirmetur. Igitur appa-

ret,

Antidotarij cap. 5.

Tertia ratio De cõseruãda sanitate. itẽ 1. thesi. trac. 15. c. 1. & t. 13. & alibi pluries & Auerrois.

rer,medicamina compoſita in cunctis morbis eſſe neceſſaria. Nam vno duntaxat excepto, quod rariſsimè accidit, morbo (cum illum etiam ob alias dictas,& dicendas rationes medicamine compoſito curari conueniat)cæteri omnes vel hac vnica ratione compoſita medicamenta repoſcunt. In quam etiam ſententiam expreſſa voce Princeps inuectus eſt, vt nec illud in his, quæ foris applicantur, prætériri maluerit. Sed iam aliam cõpoſitionis neceſsitatem, audi à Galeno ſub cõpendio enumeratam. Sunt equidem medicamina morbis æquali contrarietate machinãda: hoc enim à Galeno ſæpius reperitũ eſt. Cùm igitur ſingularia in gradu æqualia & morbo cõuenientia vix inuenire poſsibile fuerit, cui dubium eſt, medicinis vtendum eſſe compoſitis? Hoc autem magis, cùm quędam ſimplicia vni morbo ita conueniunt, vt in cauſam addant, veluti quoſdam video medicorum, aſclitem genere quodam caulis ſoldanellæ vocatæ materno ſermone curantium. Quòd ſi ſimplex propinatur, non parum iecinori oberit: ſatiúſque, puto, foret iſta relinquere, cùm non deſint auxilia in vtraque conditione ſalubria. Accedit huic cauſa alia: nam plerique aut ventriculo ſunt imbecilli, vt os eius mordicationem ſentiat, aliis renes, aliis hepar, aliis cor eſt inualidum, aliis nauſea velox, aliis minus ſoluitur aluus, aliis parum, aliis complices ſunt affectus,

quarta primi.

Quarta ratio.

primo curageni ca. 3. 3. de tẽperamẽtis, & in techni, & 2 de ſimp. medicamẽt. facultate c. 11

quas omnes ob causas in cunctis affectibus composita oportet offerre auxilia.

Prima ratio DE his igitur generaliter satis dictum est. At nunc peculiari sermone laxantia medicamenta prosequamur: nam horum præcipuè vitiosa natura est, vnde Cornelius Celsus medicus antiquissimus, cui si Galenus non succesisset, post Hippocratem palma medicinæ statuenda erat, dicebat, Omnem medicinam solutiuam mali succi esse, & ventriculo inimicam. Cui non solùm Serapio assentire videtur, sed rationem adiicere. Cùm enim non aliter aluus subducatur, nisi prius ad ventriculum contractis humoribus demum expressis, necesse est ipsum & humorum qualitate, & motuum diuersitate, nõ parùm lædi, ac etiam temperamẽtum solui. Cuius etiam signa sunt, fastidium subsequens, antecedens plerunque nausea, malus sapor in ore, quem tandem extrema comitatur sitis, si rectè solutus fuerit, vt dicebat Hippocrates. Verùm etiam mihi in hac causa Galenum fauisse persuadeo, qui omnium laxantium innocentissimum affirmauit serum, quod tamen & mellis & salis societate correxit. At nec sic flatulenta vis omnino deiicitur, vt cuilibet experiri licet. Quòd si innocentissimum medicamentum, non omnino etiam emendatum vitio caret, quamuis exiguo, quid in aliis non æquè probatis medicamentis dicendum erit? Aut igitur Galenũ

In antidotario cap. 10.

4. aphor. 19
Secũda ratio

3. de alimentis 1. de lacte

culpare,aut experimento diffidere,aut omne laxatiuum medicamen vitiosum fore fateri cogimur. Horum igitur trium præsertim tot rationibus famulantibus,minus absurdum est concedere, quod etiam quotidiana ostendit experientia:omne laxatiuum,nullo exempto, per se sumptum fore vitiosum. Debuerant hæc ipsa nobis facere fidem:sed ne quid promissæ inuestigationis prætermitti videretur, iterum à singulorum enarratione auxiliorum orationem exordiar, cùm prius vnius meminero,non esse serum quasi medicinam,sed potius potum medicinalem, cui ad diuisionem quadruplicem laxantium medicaminũ à Mesue examinatam fuga supersit. Existimet etiã quilibet secum, si in hoc, vt ita dicam, familiarissimo potu(nanque omnes lacte alimur in infantia) quoniam soluendi virtute præditum est, tantum noxæ contrahitur, quid in aliis sperandum sit, quæ non solùm nobis aliena,sed ferè incognita,& gustu insuaui præditа sunt? Dicamus igitur de his primò, quæ vehementiora sunt, pòst de quibusdam quæ à recentioribus benedicta appellantur, quoniam verè soluendo minus cõturbant. In cæteris enim satis fuerit, camemilli & glizirizæ naturam explorasse.

In de consolatione medicinarum.

SCAMONION in subducenda bile omnibus Mesue prętulit medicamentis,ventriculo autem pestilentissimum, & deleterij vim ha-

cap. propria.

bere Paulus Ægineta existimauit: cuius correctorium mirabolanos in suo capitulo, idem
lib.7. ca.4. Mesue esse dixit.

TITIMALLORVM speciebus omnibus aquam purgandi vis ineſt maxima, Rasi teste.
7.conti.c.2. fo.157. col. 4. At ea venena esse, vel à Galeno, vel à Principe sciat: vt etiam loca glabra perfectè reddantur lacte eorum. Aceti infusione, & citeniorũ societate mitiora fiunt.

LACTERIM simili vi, & esulam pollere manifestum est: verùm maiore noxa, minore tamen vtilitate, vix naturæ pluribus ingeniis conciliantur.

7.epidemiarũ vbi supra 2.cano. ELACTERII vim tum in hydrope, tum in pituita euacuanda Hippocrates celebrauit, & Rasis: sanguinem tamen educit Principe teste, cuius correctio non vna est, dragaganto, tamen mitescit aliquatenus.

12.cõti.ca.1 HERMODACTYLI iuncturis opitulantur, si quid aliud: attamen stomachum lædũt vehementer. Mesue raphano corrigit, Rasis opium & sacharũ miscet, in catapotia formatur, rarum etiã esse creditur. Quod enim sub eius nomine administratur, adulterinum est.

lib. 2.ca.de cura podagræ. PES coruinus ventriculum non ita lædit, & ad iuncturas ab Alexandro plurimùm commendatur: innoxium magis est hermodactylo, vt etiam Princeps testatur. Ipsum tamen à nullis per se administratur, lædit enim interiora: quare aromatibus copulatur.

TVRBITH phlegma educit grauiter: nomine ipso, noxia natura detegitur. Corrigitur zinzibere à Mesue. *cap. proprio.*

CARTAMVS seu cnicus ab Auerroe in phlegmate purgando indifferenter omnibus præponitur auxiliis. Cordumeno à Mesue corrigitur: non enim suum deest vitium, vt cuicunque natura progeniro. Cardamomum tamen pro cordumeno subiiciatur. *5. col. 42.*

COLLOCINTIDAM crasis lentísque humoribus, qui extra venas positi sunt, accõmodatissimam esse fatetur Auenzoar. Est tamen tantum eius intestinis nocumentum, vt adhuc de eius cõtritione, & Rasis, & Mesue, & Princeps disceptent. Ab Auenzoar amygdalis copulatur, à Sarapione, dragaganto. *2. theisir. c. 6. c. 5.* *Antidotarij ca. 12.*

SARCOCOLLA subtili pituitæ educendæ, optima est: educit & crassam à recentioribus sæpe repetita. Erodit tamen vehementer & calefacit. Mitescit lactis per septem dies infusione, vt à Montagnana docetur. *In consiliis. In de simplicibus c. proprio & à Montagnana.*

VERATRVM ad purgãdum atram bilem, & totum corpus inaniendum, item ad iuuentutem reparandam Mesue commendat. Hoc enim proprium ei inesse videtur. Veratrũ tamen conturbat, & sæpe conuulsionem efficit: propterea ab Auenzoar nenufare ob immodicam siccitatem corrigitur, vt sic etiam cordi propitius fiat. Nec hoc acopo præstantius inueniri posse arbitror, non solùm veratri, sed *2. theisi. tract. 6. ca. 5.*

omnis medicamenti, quod in modica ſiccitate principalibus membris nocere natum ſit.

lib.1.ca.84 LAPIDEM Armenum Alexander in humore nigro educendo cunctis aliis præpoſuit: multiplici tamen lotura indiget. Nec tamen ſic omni nocumento caret: cœruleus tamen lapis hoc in iuuando inferior, in nocendo, valentior inuenitur. Quidam etiam nullam ei vim ineſſe putant.

EPITHIMVM Serapio cunctis prætulit in educendo felle nigro. At tamen multiplici nocumento obeſt, præcipuè tamen his, quibus abundat flaua bilis. Corrigitur mirabolanis Indis.

POLIPODIVM inferius ipſo eſt: nec tamen noxa vacat, extenuans corpora, ſubuertens ventriculum. Multa ſanè huiuſmodi nominare poſſem, & penè infinita, vt terbẽtinã, armoniacum, periclimenon, centaurium, peplum, ebulum, ſambucum, ſquillam, ariſtolochiam, ciclamen, ireos, ben, ſemen, opoponacum, dracontium, brioniam, ſtaphiſagriam, nitrum, ſparti ſemen, giniſtæ flores & perſicorum, catapuciam, album elleborum, alumen liquidum, aſſarum, ſerapinum, fella teſtudinum.

OPPORTVNIVS igitur fuerit ea, quæ in dubio verſantur, contemplari, & quę ſine noxa ab aliquibus eſſe creduntur, qualia ſunt aloes, agaricus, rhabarbarum, caſsia fiſtula, mã-

na, ſenne, violæ, roſæ, fumus terræ, tamarindi, mirabolani, abſinthium, ſticados, ius galli, eupatorium, pſilij ſemen, lupulus, capillus veneris, aqua lactis. Aloem igitur declamant medicinam totum corpus purgantem ventriculo commodam: quinimo & ſanitatem tueri credidit Meſue cum cibo ſumptum. Hic quidem, vt puto, conſilij proprij pœnas dedit. Nam in iuuenta extinctus eſt. Hoc autem quantũ habeat detrimenti, conſiderandum eſt in vnaquaque particula: non enim in cunctis ſimplicibus hoc expedire puto, ſed in his tantùm dãna diligentius inquirenda ſunt, quę ab his tanquam innoxia proponũtur. Primò itaque de ſapore eius ratio habenda eſt. Nã, vt Princeps dicebat, etiam quòd ægritudinibus auxilium ſimplex opitulari poſſet, attamen fuit neceſſaria medicinarum permiſtio, ob ſaporis prauitatem. Si igitur in aliquibus hoc conuenit, aloem de horum numero eſſe neceſſe eſt. Hoc enim omnium medicamentorum cum collocintida in amarore obtinet principatum. Vnde recentiores exerta lingua iubent deuorari: non enim eius amaritudo ſentitur. Sed videamus an vẽtriculo amicum ſit. Dicebat Raſis aloem amicum ventriculo fore, non ſimpliciter intelligendum, ſed ad reliqua purgantia collatione habita. Cunctis enim aliis eſt minus pernicioſum. An autem omnibus conueniat, & quibus, Paulus paucis verbis pate-

in cãticepar te. 3. t. c. 14.

Platearius de ſimpl. 5. cõti. c. 1. fol. 101. colũ. 3. lib. 2. ca. 55.

fecit,aloem tabem inducere professus,si calidis & siccis temperamentis exhibeatur,aut in longo vsu, vel inculpato humoribus corpore:an autem conueniat cum cibo sumptum, in de cassiæ fistulæ sermone dicemus. Agaricus quanquam vix probatus inueniatur, nec tamen quantumcunque bonus noxa caret:hæret,nauseam mouet,viscera debilitat,vnde rarò vel aliter quàm in cremore,aut sali,vel oximeli commistus propinatur.

RHABARBARVM calidum est & siccũ immodicè:crassæ etiam substantiæ,vnde commodè squinanto & spicæ sociatur: leuis vsus parum iuuat,multus vehementer exiccat. Itaque corporibus siccis non parum nocet per se sumptum. Solemus itaque passulis innoxiũ reddere:humores autem pituitosos per se excernere non valet. In omnibus igitur morbis copulari debet, nisi in humido corpore solabile oppresso,quod vix inueniri contigit. Igitur aut in cremore, aut aliis iunctum medicamentis, vel cum passulis plerũque exhibetur.

CASSIAE fistulæ nullum per se vsum credo. Nam si ante cibum plurimo tempore sumatur,in alimentum transit, Mesue & experientia docente. Sic autem perdicem nemo etiam parasitus ei nõ antepoſuerit. Vt aluum autem subducat,ante cibum, vel à cibo proximè deuoratur: hoc autem & in aloe & in cæteris medicinis fieri pessimũ ducebat Paulus, *lib.7.cap.4*

cùm

cùm cruditatem maximam procuret, locóque concocti humoris educti crudus instauratur, nec sine virium detrimento, quod à ratione sumit initium. Nam non aliter subducitur aluus, quàm aperto piloro, atque ita mora in ventriculo non contracta incoctum alimentum transit in venas: extrema enim morula, quam cibus in ventriculo ad concoctionem contrahit, est horarum octo, vt dicebat Rasis. Non igitur hoc meo iudicio floccifaciendum erit incommodum, quo tamẽ deterius agitur, si more quorundam catapotia, & in ardorem febrilem, & in tabem membrorum addentia propinentur. Minore enim nocumento vitato, deterius introducitur.

Secus tamẽ in febribus & venenosis medicamentis, vt 2 reg. acut. 12 5. cont. ca. 1. fo. 104. colũna quarta. Et anteponitur horarum. 12. & parum ante horarũ. 16. eodẽ c. tamẽ.

MANNA quidem antiquæ innocentiæ memor nullum videtur sensibile inducere nocumẽtum. Verùm ego prunis magis, quàm medicinis assimilari puto. Eius tamen natura peruertitur, cùm in malam inciderit sedem, nec verè quid esset, Serapionem cognouisse credo, sermonis breuitate, & varietate.

ROSAS nemo simpliciter offerat. Ad lipothomiam enim vsque ducunt: aliquando ventriculum subuertunt. Aqua casei syripus commistus propitius est. *Syncopen*

VIOLAE vt minus habent vitium & vis astringentiæ, ita à nullo solæ exhibentur.

FVMITERRAE succus est in vsu ad mũdandum sanguinem, veruntamen ventriculo

inimicus eſt. Nam omnes ſucci præſertim hic eum offendunt, quare ab eorum adminiſtratione cauendum eſt: ſubuertunt, laborem præſtant, concoquendi vim minuunt, quod & ſi Galeni inuentũ ſit, attamen experientia quiſque doceri poteſt.

QVAE ſoluunt & dulcia ſunt, emundant ſanguinem, vt manna, caſsia, & thamarindi leniunt pectus, ſi alio ſapore non inficiantur, vt manna, & mel & caſsia. Renibus omne leue auxilium laxãdi propitium eſt, vt violæ, aqua lactis &c.

THAMARINDI ſtuporem dentibus inferunt, ventriculo nocent.

MIRABOLANI rugas viſceribus & obſtructiones inferunt: quanquam in ſeruanda iuuentute, non aliud ſit melius medicamen.

AQVA lactis leuis virtutis eſt, flatus inducit, tardè operatur.

NEC ignoro horum minima fore nocumenta vt rhabarbari, caſsiæ, mannæ, roſarum, violarum, fumiterræ, ſeri: attamen ſi iuuamen inſigne procuraueris, multiplicata exhibitione, vel multitudine, impoſsibile erit damna occultari.

SENE mundat ſanguinem, & iuuentuti ſeruandæ, & coloris bonitati manifeſtũ præſtat iuuamentum, raróque vtentem febre acuta corripi videbis. Nihil minus ſtomacho nocet, & tædium in operatione affert, capitis

dolorem aliquando mouet, nec iure gallinarũ tollitur nocumentum ventriculis pituitosis: quidam iulep violato, cremorem temperabãt, minúsque molesta erat, videbatúrque insignis medicina.

ABSINTHIVM sanguinem à bile mundat: hoc enim eius proprium est, Serapione teste. Per se sumptum tamen & odiosum & inutile, ex succo etiam damnosum. *Antidotario ca. 12.*

IVS galli nullo insigni iuuamento præditum video. Quòd si nitrosi plus habuerit, laxabit quidem, sed magis ventriculo oberit. Si verò iuuenis animalis, insipidus potus est: velut & pruna, cibus: verùm & si molliendo feces aluum fluxilem reddant hæc omnia, nõ tamen à ratione ptisanæ differunt, nec de ventrem molliẽtibus dicere propositum est. Differunt enim hæc ab omnibus aliis vocatis medicamentis, quoniam non subitò, sed plurimum post tempus liquidiores feces reddũt, nec cogunt alimentum incoctum descẽdere: talia etiam sunt blitum, mercurialis, cerasa, oleũ cum cibo sumptum, & plura huiusmodi.

STICADOS trifagonnæ & eupatorium absinthio plus sunt nociua, & minus in vsu. Has enim herbas solas propinãtes neminem vidi. Frustra igitur de his sermo habẽdus est.

LVPVLVS quidem in mundando sanguinem plurimis fumoterræ anteponitur: nam humidus est, ille verò siccus. Humidas autem

& frigidas medicinas ſolutiuas incolumiores aliis credendum eſt, quoniam ſuæ operationis ſunt moderatrices, & nocumentum tollunt. Verùm non eſt in lupulo à cibo virtus aliena: quotidie enim manditur, & per ſe ſumptum nihil operatur.

PSILII mucilago infrigidat vehementer, ſed parùm ſoluit.

CAPILLVS veneris parui iuuamenti eſt in laxando. Noſter nec in hoc nec in alio virtutem habere videtur, ita vt nemo hæc ſola propinare audeat. Quòd ſi quis experientiæ cauſa tentauerit, medicinæ calumniam, & imperitiæ ſibi inferri videbit.

4. ſimpl. medic. ca. 16.

NEC tamen Meſue authoritas in his multùm te moueat, qui aquam lactis, & pleraque alia ſine detrimento eſſe credit. Nam experimento res aliter eſſe deprenditur: ita ſerum calidum & ſiccum, Galenus frigidum & humidum dixit, ille nullo cum damno, hic verius duplici nocumento. Itaque cõſultius fuerit de ſimplicium natura Dioſcoridem, Oribaſium, Galenum, Serapionem, Raſimque intueri, cùm etiam Principi duntaxat hac in parte modica fides ſit tribuenda.

INTER autem ea, quæ minimè ventrem ſoluunt, glycyrizæ ratio habenda. Primò eſt ſuauis guſtu, vnicum doloris ventriculi ſolamen, Zoar teſte: renes purgat, ſitim extinguit, temperamento proxima eſt gutturi, &

1. theiſir. t. 13. c. 2.

faucibus leniẽdis præſtantiſsima, famẽ tollit, vt dicebat Dioſcorides, ſed & ipſa multiplici ratione damnanda eſt. Namque primò veluti inuidente natura factum eſt, vt ab eradicatione pauciſsimis diebus ſeruari poſsit, ne noxã & cariem contrahat, qua nil in terrenis fœtibus deterius cenſuit Cato lignis, radicibus, terra, lapidibus. Quid igitur tam præcoci ſenecta ſtatui de ea poteſt, in qua iuuentæ initium marcidæ ſenectæ copulatur. At nec in pubertate innoxia eſt: tollit enim famem, Plinio dicente, Soluunt famem butyrum, glycyriza, hippate: igitur nónne eam etiam, quæ opportuna eſt, tollet? Nam butyrum ex eo genere eſt, quod etiam faſtidium inducit: cuius ratio in promptu eſt. Nam quæ verè famem tollunt, nutriunt copioſè: at nulla radix impenſè nutrit, Galenus citetur. Igitur non ex glycyriza fames rectè amputabitur, ſed faſtidium potius inducetur: non tamen par ratio ſitis ſedandæ fiet. Nam ea verè humido eius ſucco miteſcit. Aliud etiam ſuccurrit nocumentum. Nam ea ſi lignoſa edatur ſubſtantia, reclamabit Galenus neque alimentum, nec medicamen bonum eſſe poſſe: ſi verò ſuccus, aut decoctum, vnum quidem obſtruit, aliud autem minimæ virtutis: multos enim eo pro potu perpetuo in podagra vſos fuiſſe vidi. Igitur non niſi ad faucium labores præſtans erit, ſed & in hoc ratio habenda eſt. Si enim man-

lib. 3. cap. 6.

lib. 11. c. 54

2. de alimẽt.

ditur,tantùm abeſt à ventriculo viſcus,vt nul lo ſit hoc modo ſumpta pectori auxilio. Connumeratur enim inter cauſas incurabilis phthiſis viarum longitudo, vt neque valida remedia per cibum potúmue ſumpta in cauſa pulmonis curandi ſentiantur. Si verò maſticetur, plurimùm perſæpe humoris ad fauces contrahit,quàm vel ſoluat, aut cõcoquat. Quinimo medicorum commune præceptum eſt, eos,qui faucibus laborant, à maſticatione abſtinere debere. Patet igitur tantùm in ecclygmate ſumendam, præſertim cùm non multa in capite materia reſederit,ſed ad fauces acris, vel ſalſus humor deſcenderit, aut muſculi laringæ obriguerint. Hac enim in cauſa, Galeno docente, ſummum præſidium expertus ſum eam eſſe inter ſimplicia.

CAMEMILLAM haud ſolam vnquam vidi foris exhiberi: parum enim vt nocet,ita minimùm conducere ſolet. Extra oleum adminiſtratur: intus tamen cremorem eius, aliquando decoctum, nunquam ſuccum vidi propinari. Tres inſunt ei præcipuæ virtutes,doloris ſedatio,maturatio & calefactio ſine attractione manifeſta: attamen attrahit occulta attractione. Tertium eſt, quòd confert omnibus viſceribus ſub peritoneo contentis: hoc tamẽ oleo eius præcipuum eſt. Itaque laudem hoc ſimplex obtinet inter omnia ſingularem. Verùm nec omni noxa carere quicquã poteſt.

3. de ſimplicibus c. 9.

Nam intus assumptum ventriculum deiicit & laxat: est etiam in potu abominabile, calefacit etiam cum subtilitate, vt augeat bilem &c.

OMNIVM igitur medicamentorum innocentius est serum, secundum manna, tertium rhabarbarum. Indiget serum præcipitatione & flatus discutione: manna robore solutionis. Est tamen & cibus: at rhabarbarū confirmatione & subtiliatione, ac caloris remissione. Inter alia autem simplicia liquiritia, & camemillo, nullum aut innocentius, aut pluriū iuuamentorrm inuenies medicamen. Hæc igitur de his dicta sufficiant. Reliquum est, vt aliam rationem inducamus vtilitatis: venia enim omnibus simplicibus nocendi data, vel occasione sublata, sunt tamen composita simplicibus præponenda, cùm etiam æqualis fuerint virtutis: vnde Auenzoar ipse, Medicina composita cùm æqualis fortitudinis simplici comparata fuerit, fortius operatur, ac non solùm in primis, sed & secundis ac tertiis virtutibus, cuius causam quinto colliget. Auerrois assignare nititur. Quòd si ita est, quis sanè tam stupidæ mentis fuerit, qui compositam medicinam simplici non prætulerit? cùm non solùm innocentior, & suauior, sed ad tollendos morbos præstantior fuerit. *1. theisi. tract. 10. c. 15.* *cap. 57.*

EXTREMAM igitur nobis superest partē diluendis obiectis impendere, vt citra discordiam & animi trepidationem propositæ con-

cluſioni acquieſcere poſsimus. Illud ſanè nos
lib. 3. cap. 5. meminiſſe operæpretium eſt, cuius ab Horatiano moniti fueramus, ſic commodum medicinæ officium impendendum, vt cùm ſuſceptam cauſam curare ceperimus, alia non creetur. In hoc quidem aliquorum etiam nũc medicorum peccatum eſt, antiquitus verò frequens & manifeſtum. In quo quidem Catonem tantum inſaniſſe referunt, vt proprium filium cremore caulium occiderit. In hoc etiã peccato Plinium & Horatianum ſui præcepti immemorem fuiſſe palàm eſt, quãquam quartus ille liber ad Euporiſtum potius fabellarũ, quàm medicamentorum videatur. Scriboniũ etiam Largum in hoc errore fuiſſe comperio. Nam longè diſtant valẽtiſsimum medicamen eſſe, vel innoxium. Primum ſimplici non deeſſe palàm eſt: ſecundum verò adeſſe impoſſibile. Igitur ſi non ſolùm rectè & validè, ſed
14. ingenij. & tutè, quod Galeni præceptum eſt, morbum curare volueris, vel ſimplicibus emẽdatis, vel compoſitis medicamentis cura procuranda eſt. Quòd enim ſimplicia ad curandos affectus validiſsima inueniri poſsint, concedo. Quòd innoxia, nequaquam. Itaque gentianæ vſum, vt mirabilem credo, ita ſolitarium non ſolùm inſuaue valde, ſed & noxium puto. Ligno Indico non parua iniuria ventriculi manet, vnde multos ſcio eo curatos ſecundum ventriculum ab elephantiaſi poſterius longè

deterius, quàm argenti viui inunctione habitos, maximè eos, quos ſecundum naturã prius frigida pituita exercebat. Eodem modo aquas thermarum, quoniam miſcere non licet, non parua ſequuntur nocumenta, vt quoſdam hydrope occupatos earum potu viderim: cùm tamen egregia ſint iuuamenta, ab earum vſu abſtinere non licet. Nemo ſanè, quòd nocent, ignorat, verùm iuuamẽti magnitudo vſui conciliat. Quamobrem ſicut imperiti medici eſſet in neceſſariis cauſis, ob aliquod detrimentum, earum vſum effugere, ita imprudentis & male fortunati, in leuibus cauſis ipſas exhibere. Aquæ tamen Indici, ebeni, cinamomum adiicito: ſic enim & velox operatio & fortior & mitior, & minus nocua erit. Nec tamen exiſtimare conuenit, fortibus vnquam ſanatos morbis his, qui nunquam affecti fuerint, pares eſſe. Sicut nec lignum, quod per ſe rectum natũ eſt, ei qui multiplici flexione ad rectitudinem deductum eſt. Facit enim illa multiplex flexio, vt vires ac robur ligni, imò etiam compago ipſa aliquatenus ſoluantur. Tutius igitur fuerit à morborum inuaſione ſe cuſtodire, etiam quòd certa ſanitatis ſpes non deſit, nec ſanationis incommodum adnumeretur. Quæ verò de thermarum aquis experimur, ea ſunt non abſimilia his, quæ ex aquis ſimplicibus quotidie fiunt iuuamentis. Ex acutis enim febribus plurimos ſanaui ſolo

aquæ ſimplicis potu: non tamen negandum ex interiore non pariter lædi, videtúrque huius neceſſarius vſus magis, quàm vtilis. Rhabarbari tamen recordatio, ſi Auerroi creditur, plus omnibus medicamentis nobis negotium indicit. Nam cùm multorum medicamentorum vires egregias complectatur, non tamen ſimplex medicamentũ refert, ſed compoſitũ. At quia non arte, ſed natura compoſitum eſt, ideo nec ipſum per ſe omnino innoxium eſt. Deterius tamen nocumentum puto eſſe ſiccitatem immodicam, cætera tolerari poſſunt, & ſi non laudari, nec in hoc naturam quiſpiam accuſet. Nam cùm cottum & lanam, & ſericum nobis parauerit, non propter id venit accuſanda, quòd non veſtes ipſas formauerit. Nam res ipſas nobis natura cõſtituit, modum nequaquam, naturæque opus eſt medicamina parare, artis verò ad vſum accommodare. Sic liberalium Principum eſt dona populis concedere, iuſtitiam adminiſtrare, non tamen ipſorum eſt ſingula cuique, ſed magiſtratuum diſtribuere. Non enim diuinitatis aut nobilitatis eſt argumentum ſingularium curam gerere, ſed ſummæ humanitatis, qualem in noſtro Principe experimur. Hac enim virtute in homine ſummæ authoritatis nil præſtantius inueniri poteſt.

FINIS.

H. CARDANI
MEDICI CELEBERRIMI,
DE METHODO MEDENDI,
Sectio tertia.

De admirandis curationibus, & prædictionibus morborum.

Prima Curatio de atra bile & lepra.

HVNC librum in Catalogum cęterorum nõ ſolùm ob paruitatem aſcribere neglexi, ſed quòd antea pars fuerit libri de libris propriis. Nũc poſtquã eam tractationẽ ab illa ſe iunxi, viſum eſt, vt breuiter, quæ mihi in arte contigerunt mira, enarrarem: Galeni exemplo, in libro de Prædictione ad Poſthumum fretus, imò illum potius imitatus.

CVM ergo Mediolanum ſub finem anni 1534. rediiſſem, inops & omnium egens, quò me fortuna compulerat (neque enim ſolùm in collegium receptus non eram, ſed etiam ab illis oppugnabar, grauíque omniũ, Fato quodam, inuidia laborabam: non amici, non res, non affines: ſed ab omnibus deſertus, illum Sinopenſem Diogenem imitari, imò potius referre videbar) fortefortunà obtigit, quòd Cauenagus ad curam Principis accerſitus, dimiſiſſet eos phratrios, qui Canonici vocan-

tur (ſunt autem in eo genere monachorum, nam & Monachi à quibuſdam appellantur nobiliſsimi) atque illi medicum quærerent, Franciſcúſque Gadius tum templi collegio præpoſitus, quadam antiqua familiaritate mihi notus eſſet, ſuadente etiam Cauenago ipſo, me pro collegij illius medico eligeret. Ipſe autem loci antiſtes Gadius, tum iam biennio toto & atra bile morbo, & Græcorum lepra detinebatur: nec vllis auxiliis, quanquam à clariſsimis viris curatus, leuari, nedum ſanari potuerat: adeóque eum morbum moleſtè ferebat, vt dicere ſoleret, malle ſe mori, quàm tam grauiter affligi: hortabatúrque me, vt etiã periculoſa tentarem remedia, quandoquidem ſecura nihil profeciſſent. Verùm felicior fui ego, quàm illi expediret. Namque ptiſanæ vſu aſsiduo, & carnium teſtudinũ, leuiſsimis alioqui medicamentis, ſalis interdicta conſuetudine, eum ſex menſium ſpacio ita ab vtraque affectione curaui, vt nũquam poſtea nec atra bilis ex mœrore animi, nec ſcabies ex mora ſex annorũ, quibus in Diomedea inſula captiuus ſuperuixit, redierint. Sed, vt dixi, expediebat illi vt potius Themiſon aliquis fuiſſem, quàm Hippocrates. Septimo enim pòſt, aut ad ſummum octauo anno, qui rex vocabatur apud ſuos, ab eiſdem captus, miſera multa primùm paſſus, & ſub terram viuus defoſſus, vt crimina fateretur, tandem in vinculis

in excelso atque edito loco animam reddidit.

Curatio II. *de antiquato vlcere cruris, cum aliis symptomatis.*

DEINDE cùm in vrbe esset Branda Scotus, frater Octauiani illius amici nostri, & ipse mihi familiaris, deduxit me in viã Sozzæ numeratę. Vbi ingressus ad mulierẽ natã circiter annos triginta, quæ iã tredecim (vt ipsa referebat) annis super cathedra sedebat, quoniã vlcus in crure sinistro patiebatur, quod etiam tabefactum erat, atque debile adeò, vt nullo modo se sustinere posset. Erátque in ea tabes alia quædam totius corporis, & dolores per circuitus eam vexabant, vocabatur Martha Motta, quæ etiam nunc viuit: cùm iam exacti sint anni plusquam viginti, habitátque extra portam orientalem, nunc marito coniuncta. Eam curare aggressus, biennij spacio sanaui, atque in posterum ambulauit: núncque crus elongatum est, non tamen adeò vt non claudicet aliquantulum: peperítque filium, quamuis parum superuixerit. Dices, quomodo laborabat quadruplici morbo? corruptione, & retẽtione mensium, febre inordinata, qua etiam corpus siccabatur, contractione neruorum & vlcere. Menses prolicere tam inueterato affectu non potui: sanguinem, fumaria, & lupo salictario, & aqua lactis, victúque humidiore

meliorem effeci: vlcus ob id ſponte ſanatum eſt: neruum extendi in vnctione pinguedinis aſini, & fotu vinaciarum. Senſim curaui reparare, quod longo temporis curſu corruptum fuit, aut vitiatum, aut tabefactum.

Curatio III. *de melancholia & comitiali morbo.*

CAESAREM Palauicinum, aliúmque nobilem ex oppido Gallarati, melancholia & comitiali morbo alternatim, quorum vnus iam quindecim diebus (cum febre, Palauicinus alter iam ſex menſibus, ſed ſine febre, verùm cum clamoribus) laborantes, & fruſtrà à medicis vexatos, ſomniferis lotionibus capitis, & ſolo potu pulueris chriſolithi ex vino, in octo dierum ſpacio ſic liberaui, vt nunquã morbus redierit.

Curatio IIII. *de tabe ſimplici.*

EX tabe autem ſimplici innumeros ſanaui: atque inter reliquos, filios duos fabri lignarij, qui apud portam Tonſam habitabat. Erat autem præter victus moderatam rationem, ex pane cocto cum ſeminibus peponum contuſis, ac colatis, aut ptiſana, cochleis, cancris, teſtudinibus & potu vini albi, vnicum hoc præſidium: Sanguinem ſuillũ, & cochleas purgatas, & ranas cum geminibus rubi in balneo Mariæ deſtillabam, & aquæ huius pro ætate quantitatem dabam, donec pingues effi-

cerentur. Sic etiam ſanaui filium Iacobi Mariæ Aſtolphi, tabellionis ſummæ fidei, amicíque noſtri.

Curatio V. *de pthoe exquiſita, & ſanguinis ſputo.*

AT verò ex pthoe exquiſita non niſi vnum ſeruaſſe me memini, Iulium Catium, inſtitutorẽ iunioris ætatis Principis Mantuæ humanioribus literis: is perfectè ſanatus eſt. Fuit autem cura longa & artificioſa. Et præter victus rationem humectantem & exquiſitam, lutíque Samij (quod nunc vocant Armenum) vſum, aquæque deſtillatæ per balneum ex foliis ariſtolochiæ & conſolidæ ſeu ſymphyticũ vinaciola & lichen, non ſatis memini an aliud addiderim præter rubi roſarúmque germina, aquas etiam calidas Veronenſi ex agro Caldæræ vocatas exhibui. Ita ſeu diligentia, ſeu bona fortuna quadam & ſua & mea vſus, ſanatus eſt. Nec ignoro nunc multa poſſe addi: aloes ſuccum in deſtillatione, & galliopſis radices, & vulpis pulmones, & lutum armenũ: quod & tunc addidimus.

VERVM qui non curati ſunt, ſed diu protracta ſit vita, plures fuere: Donatus Lanſa, Hieronymus Tiboldus, & Franciſcus Sexius, aliíque multi: ſed horum trium, quorum & miraculum & exitus idem fermè fuit, hiſtoriam narrare decreui. Donatus itaque Lanſa pharmacopola erat è regione templi Scalæ,

vir probus,& muſicus : & ob id Leoni Ogiono Muſico , & qui me ea in arte inſtruxerat, maximè notus. Cum hoc aliquando tranſibã ante tabernam Lanzæ : atque ibidem paululum moratus cum Leone,verba fortefortunà de cura Pthoes habebam:ille autem ex taberna cuncta(vt poſtmodum intellexi) obſeruabat , quæ dicebam. Vbi ſermonem abſoluimus, rogat me vt paululum in taberna conquieſceré, auditurus quæ narraret. Ibi omnia aperuit, & ſanguinis ſputum, & ſaniei , & febriculam, & extenuationem:rogat, vt ſi quid auxilij haberem , impertirer , haud ingratum futurum beneficij accepti. Itaque copioſè de omnibus diſſerens, adeò illum iuui , vt ſe ſanũ apud omnes prædicaret : ſputum tamen ſangninis non omnino ceſſauit. Hieronymus verò Tiboldus mercator, ad tabem natus,macilentus & alatus iam pluribus menſibus iacuerat in lecto, & pro deplorato habebatur, quòd ſaniem haud dubiè multam quotidie expueret , & conſumptus eſſet totus , nec cartilagines integræ illi erant. Sed & hic reuixit, & impinguatus eſt,filiámque ex vxore ſuſcepit. Sextius autem , cùm illi iam duo fratres ex eodem morbo periiſſent,ad extremum cõſumptionis deductus erat : ſed hunc non potui efficere vnquam , vt febris putrida relinqueret. Quamobrem vix tribus annis ſuperuixit, & morbi vi abſumptus eſt demum: reli-

qui

qui longiore tempore,& non ſine cauſa obiere. Lanza enim poſt quadriennium,dum prætoris familiam effugit,è feneſtra ſaltu ſe deiecit. Inde diu latuit in piſcina: vnde cùm nec ſic niſi iam diu à febre correptus,ſibi proſpexiſſet,quadriẽnio pòſt obiit. Tiboldus autem totus è pluuia madidus, noctem in alea conſumpſit, vnde cùm febri correptus eſſet, nec ego adeſſem,diu atque diu conflictatus,ac fruſtrà noſtrum implorans auxilium,qui tum Papiæ degebam, quinquennio poſtquam releuatus erat,periit. Verùm dices: Quibúſnam remediis leuati ſunt? Hiſdem, quibus Catius ſanatus eſt.

SED à ſanguinis ſputo,antequam prorſus tabeſcerent, multos curaui ac liberaui: Ambroſium Seronum,militem ſtrenuũ, cui haud dubiè vas in pulmone ex deſtillatione iam quatriduò diſruptum erat: Aloyſium quoque Puſanium,tum adoleſcentem,qui etiam nunc viuit: & Cæſarem Bozium, cuius duo fratres proximis antè diebus eodem morbo abſumpti fuerant. Cura fuit,qualis à Galeno deſcribitur in Quinto Artis curatiuæ:hoc vno addito,quòd ſuper renes lintea madefacta in ſucco plantaginis imponebam. Quo etiam auxilio curaui Ambroſium Caſtanum,virum propè ſeptuagenarium, qui libras ſanguinis ſupra decem euomuerat:núncque etiam,cùm multi anni interiecti ſint,viuit.

Curatio VIII. *de Phthoe febre, tussi, sputo puris, & spirandi difficultate.*

SANAVI & neptem adolescentulam à Pō. tificis libellis, Datarium vocant, Franciſci Alciati, postquàm velut phthoe pessima laborantem ipse ego pro deplorata reliqueram. Aderat febris vehemens, spirandi difficultas, maxima tussis, puris sputum copiosum. Itaque cùm cætera præsidia non valerent, iussi vt sola ptisana pro cibo vteretur, aquáque cum saccharo confecta: acciperet autem singulo mane vncias quatuor decocti caudarum & chelarū cācrorum in aqua hordei, cum drachmis duabus sacchari: conualuítque perfectè, & sanata est. Hoc eodem auxilio multos admodum curaui, qui integræ sanitati restituti sunt. Erat autē illa, filia vnius qui ex phthoe vera obierat.

Curatio IX. *de Empyemate.*

EX pessimo autem empyemate, à medicis egregiis derelictum iuuenem, Adrianum Belgam, optimorum morum. Nam neminem illo gratiorem expertus sum. Erat autem à libellis Don Alfonsi Pezoni, regij quæstoris. Hunc itaque febre, tussi assidua, sputo saniei, difficultate spirandi laborantem, miris modis curare aggressus sum anno abhinc quarto: coactúsque sum sanguinem mittere, quòd magis periculum, quàm etiam morbum vererer. Inde testudinum vsu, & syrupo etiā ex illis con-

fecto, exquisitáque victus ratione (in qua alij medici non obseruanda peccauerant, carnes & oua concedentes) tandem eum liberaui sic, vt vxorem duxerit, & nunc etiam sanus, mei memor viuat. Vsus autem sum in eo destillatis aquis, cuiusmodi supra docui: tum decocto ligni Indi, cum humectantibus & expectorantibus, melle siquidem, altheæ & symphyti radice, scabiosa, glyziriza, foliisque longæ aristolochiæ.

Curatio x. de summa tabe cum fluxu ventris.

QVAE verò contigerint in hoc genere morbi in filiis Laurentij Gadij, tempus est vt exponam. Hic tabellio est. Contigit autẽ anno, ni fallor, 1546. vt duo filij morerentur ex simili fermè morbo. Ad tertium autem adolescentulum vocatus, qui & ipse eodem morbo laborare videbatur iudicio patrẽtum & domesticorum, cùm iam fluxu ventris & tussi & summa tabe detineretur, iudicaui celerrimè moriturũ. Itaque cùm alij quatuor filij & ipsi eodem morbo detineri viderentur, territus pater, quasi de veneno suspicabatur. At ego verecundè petij, vt cùm mortuus esset, qui iam grauiter laborabat, liceret corpus dissecare, vt aliis prospiceretur. Annuit pater, dissecuimúsque. Sed hac in cura & actione aderat Franciscus Peregus medicus. Peracta est res: inueni in iecore pustulas sicut

ciceris grana, candida, rotunda: in pulmone quoque alias, & partem oblongam liuidam atque fuscam. Ex quibus coniectura assecuti sumus, nõ esse venenum, curæque modum. Itaque hac ratione seruati sunt omnes, qui superstites erant filij, & nunc etiam viuunt. Curatio autem fuit cum refrigerantibus & humectantibus, & vsu sacchari rosacei assiduo.

Curatio XI. *de destillatione & febre continua.*

IN simili casu fuit filius legati Reguli Mantuæ, puellus decem circiter annorum: cui olim confracta caluaria, magnáque parte ossis capitis extracta, destillatio & febris continua adeò vrgebant illum, vt ego (quòd esset illustris viri filius) iusserim primos ciuitatis medicos aduocari. Qui vbi superuenerunt, nullam spem superesse concludebant. Itaque hoc videns, & solus in cura relictus, nouam curandi rationem iniri cœpi: & humido victu imperato, ab ouis & carne abstinens, mélque destillans, ac rorem Syriacum (quoniam & illud adiectum erat incommodi, vt medicamenta omnia respueret) 40. dierum spacio illum plenè sanaui.

Curatio XII. *de morbo Gallico, hectica, duplici tertiana, & aliis.*

VIRVM quoque illustrem Franciscum Inaram Hispanum, præfectum stipẽdiis bel-

ſicarum machinarum, qui iam quinquennio perpetuo, magno patientiæ exemplo non ſolùm morbum Indum pertulerat, ſed à diuerſis medicis excarnificatus, & pecunia magna ſpoliatus (referunt enim, ſupra mille aureos coronatos in medicos conſumpſiſſe) nihil iam reliqui habebat. Erat enim hecticus, duplici tertiana laborabat, vlcera in capite ſerpentia & inſanabilia: nec oſſa detraxiſſe profuerat: vigil, tabefactus totus, ac cum gipſeis tuberibus in cruribus variis doloribus conflictatus, nihilominus vnico præſidio vini Indici ligni, diebus in octuaginta, in quibus totidem accepi coronatos, planè pleneque libetaui, reſtituta carne, colore, viribus, vt poſtea plures ſuſceperit filios, & nunc beatus viuat. Porrò Indici vini deſcriptio hęc fuit: Vinaciola optima, cortex eius ligni in puluerem redactus, cinamomum noſtrum, garyophyli, lachryma abietis lota, roſmarinus, ſaluia, S. fampſuci, thlaſpi, buglоſſa, borago, meliſſa, radix ænulæ, ſtæchas, betonica, camepythys, ſanthalum, ſulphur nõ expertũ ignem, ſena, cyclamen, colocynthis, caphura, mel, ſerapium è fumaria, modò è ſucco, modò ex infuſo cum rore, thus, elleborus, cardamomum maius, piper, eupatorium, xiloaloes. Prandebat paſſam vuam edens, cœnabat comedens elixum pullum & panem in iure intinctũ, ſumebat tũ vuas paſſas. Verùm hæc multò poſt, ſcilicet poſt reditũ è Scotia.

Curatio XIII. *de spirandi difficultate.*

AD temporis ordinem reuerror. Cùm in multos sola spirandi difficultate laborantes incidissem, omnes quidem sanaui, sed paucissimi permanserũt in ea sanitate. Verùm vbi reciderunt, mortui sunt. Inter quos fuere Iacobus Zampana sacerdos, & Prothasius Roellus. Hi cùm primùm ex eo morbo eò peruenissent, vt iam pollinctores & funus pararentur, reuixerunt, & plenè curati sunt. Sed Prothasius Roellus, cùm fessus & inflammatus ab exercitio, in templo Diuo Laurentio dicato diu quieuisset (est autem frigidissimum, etiam æstate media) correptus à febre, non potuit à me liberari: sed pulmonibus totis putrefactis, & per sputum reiectis, periit breui. Zampana prandebat hora decimaoctaua: & cùm bene perpotaret, ante vesperam cœnabat, cùm tamen sexagesimum excessisset annum. Ob id denuò reuertente morbo, nõ potuit amplius curari. Oportebat ergo per annum huiusmodi homines à morbis adeò sæuis liberatos, victu conualescentium regere, & sub arcta regula continere, tũ maximè quòd senes essent. Indicio est, quòd Elisabeta Pagnana patricia, ex diuturna spirandi difficultate à me sanata, nunquam recidit. Curaui autem illos, victu tenui, vsu mellis, & decocto ligni, cum his quæ cum lenitate quadam siccant: velut isopo, thymóque: nec brassicam in cibis abhorrerem,

Clauenzanus autem adoleſcens, nomine Iacobus, qui iam per ſeptem annos ſpirandi difficultate laborabat, frequentibus & longis ſæuíſque acceſsionibus, deſperatus ab aliis medicis, à me in duobus menſibus plenè ſanatus eſt, factúſque pinguis: ſed alia ratione. Dropace enim Pauli ad coxendicum dolores, addito melle anacardi, ſuperimpoſito ſuturæ coronali, vna die fermè libras duas aquæ detraxi. Inde ſequentibus diebus idem actum eſt, ſed non tanta defluxit aqua: ſicque liberatus eſt. Exiſtimo cantharidas idem poſſe, quod anacardi mel & euforbium etiam. Miſcebam etiã elaterij granum vnum vnciis tribus lactis, iubebámque eo tanquam errhino vti: & conduxit multùm. Atque hæc omnia prius præpurgato corpore, cum catapotiis, ſiccatóq; victu tenui, ſed humido tamen, parúmque alente, tum decocto Indici ligni pro potu exhibito. Periit hic iuuenis aliquot poſt annis, licet ab eo morbo prorſus liber, ex acuta febre. Exiſtimo eum indiguiſſe victus ratione certa, & exercitatione diuturna in libero aëre, quòd cerebrum ab immodica intemperie liberatum, non bene ferret tãtam mutationem: tum maximè, quòd (vt dixi) iam diu ea detentus fuerat. Qua etiam ex cauſa Octauianus Robia, à Senatus libellis, ab Indica lue ad mortem oppreſſus, cũ ſummis vigiliis & tabe vltima maceratus, à cibis abhorrens, & febre putrida la-

borans, quamuis semel liberatus, quòd à liberatione immodicè se fructibus horariis repleuisset, quamuis ob iuuentutem non perierit, diu tamen conflictatus est: & recidit in eosdé ferè morbos, licet non adeò sæuos. Alij verò, qui à lue Indica à me liberati sunt, sine numero sunt, & quotquot penè voluerunt liberari: quòd illos diligentius monuissem, in sanitate recuperata permanserunt.

Curatio XIIII. *de renum calculo.*

DONATO autem Lanzæ erat patruelis Simon Lanza, qui cùm iam duobus penè mensibus renum calculo laboraret, irritis auxiliis, iussi vt inuncta manu cum oleo liliaceo, quis secundum vreteras eam deduceret, appositis etiam cucurbitulis supra natem lateris doloris: intráque tres horas lapidem satis magnum, vt postmodum apparuit, detrusit in vesicam. Sequenti die, vino è radice graminis epoto (quod etiã in antistite Phtatrium canonicorum, & Hieron. Gorla mercatore pannorum profuit) lapidem eiecit, & liberatus est. Idem anno sequenti frigidus totus cùm esset, & sine pulsu, ex assumptione catapotiorum perperã à medico magni tum nominis, sed satis imperito assumptorum, rursus ad vitam restitutus est, iuribus pullorum, abstinentia ab omni cibo, clysteriis lenibus pinguibúsque, & calefactione extremitatum.

Curatio XV. *de Opisthotono.*

LABORABAT itaque multùm Donatus Lanza, & beneficio proprio, & experimẽtis in agnatum suum atque alios, vt nomen meum omnibus innotescceret, & vt in ciuitate inclarescerem. Itaque cùm relicta taberna pharmacorum in domum Francisci Sfondrati se cõtulisset, qui vir & senator erat, & secretioris cõsilij, & multis nominibus dignus: fortefortunà cõtigit vt per eosdem dies puellus, ni fallor, septemdecim natus menses, febre ægrotaret. Aderat autem Lucas Cruceius, famosus medicus: dixerátque non esse periculum. Decimo tertio die superueniente, comitiali morbo subitò correptus est. Aduocatur alius celebris medicus: hæret, & meritò. Nam in decretorio die aduenerat, & à febre, erátque admodum validus affectus. Tum Donatus persuadet patri, vti me aduocet. Ille vt videbat periculi magnitudinem simul, & alterũ medicorum deceptum, alterum hærere, misit statim ad me: non inueniunt. Paulò pòst bona quadam fortuna rediens domum, intelligo me vocari. Accedo illico, nõ solùm quòd vir illustris esset Sfondratus, sed quòd etiam de me bene meritus. Ibi inuenio medicos: respicio puerulum, animaduerto contortum collum retro habere. Dico coram omnibus, labo rare alio morbo, etiam grauiore, quàm comitiali. Quærunt quo? respondeo, Opisthoto-

no. Ad vocem insolitam omnes silent, coniiciúntque in me oculos. Tum Cruceius exponit, quid hoc nomine significetur: deinde rogant, quare id dixerim. Tum ego puerulum attolli iubeo: vident retortum collum retro velut arcum, nec hoc contentus, admoneo vt conẽtur dirigere: nihil proficitur. Tum Cruceius, vt erat vir minimè malus, seu numine impellente, inquit: Ecce non est similis Hieronymo in dignoscendis morbis. Ad hæc verba obstupuerunt omnes, vt qui scirent quanta apud medicos laborarem inuidia. Tum pater: Estne modò auxilium huic morbo? siluerunt socij. At ego, ne gloriam partam scientia artis, fortunæ arbitrio committerem, respondeo: me tentaturum omnia, nihil posse polliceri, quòd morbus natura lethalis esset. Medici reliqui coniiciunt totum onus in me, ne si puer interiisset, quòd scirent notum omnibus esse quàm mihi aduersarentur, ego in illos culpam reiicerem, postquã iam persuasum esset astantibus me solum, morbum agnouisse. Hac igitur in parte fortunam propitiam habui, sanauíque puerum, & satis breui: qui nunc à dignitatis cuiusdam nomine Baro vocatur. Itaque ex ea hora tantum gloriæ mihi accreuit, vt si vel integro anno Sfondratus Mediolani mansisset, omnes ciues ad me confluxissent, atque ita breui primum locum inter medicos nostræ vrbis obtinuissem. Sed Deus qui me

ad maius munus vocauerat, effecit, vt nondū expleto bimestri spacio Sfondratus abierit: & interim etiam mortuus est Donatus Lanza. Tantùm tamen mihi profuit hoc factum, vt nunquam deinceps coactus fuerim cogitare de moderando expensas, sed vt pro earum magnitudine laborem augere vellem. Quæris, quomodo sanauerim? tribus auxiliis? Breuiter dicam: abstinentia à carnibus, vino, & ouis: linteis in oleo camemelino & liliaceo perpetuo impositis ceruici, partibúsque, quæ contrahebantur: & medicamento, quod constabat ex Mithridato, & triplo sacchari rosacei, & electuario de moscho, tum margaritis, Hyacinthis, Smaragdísque orientalibus. Id quadam bona fortuna apud me compositum erat. Miscebatur serapium, ex citri seu mali medici succo.

Curatio XVI. *de articulorum morbis.*

Ex arthritide autem & articulorum morbis primum Io. Antonium Scazosum, Io. Baptistam Marescalcun à Senatus libellis, & filiam Io. Angeli Litrati, tum alios innumeros. Sed iuuat horum trium insigniorum curam narrare. Laborabat ergo Io. Antonius Scazosus biennio arthritide, nil proficientibus medicis. Quem ego exhibitione decocti ex ligno cum betonica, & catapotiis ex hermodactylis, curaui. At Io. Baptista Marescalcus qua-

tuor iam mensibus (erátque mensis ille, quo curare aggressus sum illum, Decembris) conflictabatur, præterea duabus febribus: vna intermittente, altera continua: & quod omniũ deterrimum fuit, cibum omnem auersabatur: & fermè immobilis cùm esset, meritò à medico suo vel pro insanabili habebatur: vel expectandum ver ad curá cõtendebat, ob ídque dissidebamus. Ego enim non existimaui hoc faciendum, quandoquidem affectæ particulæ in dies fiant imbecilliores. Neque enim in humano corpore quicquam quiescit: sed si non in melius proficiant, necesse vt in deterius prolabantur. Itaque colocynthidam in melle coxi puro: mel autem odoratis mistum, velut offam deuorandam dedi: decoctúmque interim ligni ex aqua propinans, ante finem hyemis perfectè sanaui, vt nunquã postea in eum morbum reciderit, & adhuc viuit. Filia autem Angeli Linati iam biennio experta non solùm omnes medicos, sed etiam circulatores, sumpserat vinum, aquam, vnctiones & suffumigia excinnabari facticio, nec sanari poterat. Dolebant ei crura, ac tremore vexabatur ita, vt totas noctes vigil persæpè duceret, absque spe vt par erat, tot frustra tentatis potentissimis auxiliis. Itaque exhibito vino cum optimo cortice, curandam interim particulam ipsam suscepi: excogitatóque præsidio, quod & causæ morbi & morbo aduersaretur, ipsum

confirmaret membrum, lachrymæ ligni magnam quantitatem excipi iussi: qua cum thure, ligno aloes, semine balsaminæ, styrace odorata, cortice citrij mistis, & sæpe cruribus eo suffumugio calefactis(aderat & lapis gagates copiosus)sanata est perfectè, conualuítque. Liberaui etiam Petrum Antonium Besutium, iuxta ædem sacram Breram, non procul à Porta beatrice laborantem arthritide, eisdem penè auxiliis, quibus etiam Scazosum, cùm hi à medico suo omnibus in deterius labentibus destitutus esset.

Curatio XVII. *de Sciæ morbo.*

EX Sciæ morbo, quem inexpugnabilem esse putant, multos liberaui, imò præter Ælũ, quotquot in manus meas venerunt: atque inter reliquos, vxorem Hannibalis Crucei, à Senatus libellis, amici nostri, viri præterea eruditi, iacentem cum doloribus intolerandis, & ea parte, qua coxendix afficiebatur, etiam immobilem iam per quatuor menses. Tum mihi tempus anni æstiuum fuit. Aquam igitur ligni, multo admisto agarico, & multa radice pytiusæ, cum gingibere, cinamomo, cardamomo, maiore pyrerro, santhalísque citrinis, saluia & rore marino exhibens: cum moderata, non exquisitissima victus ratione, quam ferre non potuisset ob morbi longitudinem. Demum, cùm ex his coxendix non le-

uaretur, dropace Pauli impoſito, perfectè eã paucis in diebus liberaui.

Curatio XVIII. *de omnium membrorum contractione.*

QVOD verò contigit de Gaſpare Roulla (vix enim aliter ſcribi rectè poteſt, vt profertur) caupone trium tibicinum eregionè arcis noſtræ Mediolani, adeò miraculo proximum viſum eſt omnibus, vt multi ad hunc viſendum accurrerent. Nam nulla vi humana ſanari poſſe videbatur, antequã per nos ſanatus ſit. Sed libet narrare hiſtoriam. Iacebat iam per annum integrum contractus in lecto, ſed ſupremis quinque illius anni menſibus totus immobilis, non pedem, non caput aut brachiũ mouere poterat, neque aliud quicquam. Præter dolorem enim ingentem, membra, vt lapis, rigida obduruerant. Et erat media hyems. Conſtat hunc à me intra quadraginta dies plenè ſanatum, non admiratione, ſed ſtupore maximo eorum qui illum viderunt. Alij enim ſideratum, alij perculſum diuina ira, alij reſolutum, alij dæmone correptum dicebant, ita vt non deeſſent ſupplicationes & execrationes. Hunc itaque ita curauimus. Abſtinuimus ab omnibus vnctionibus, quorum vſu maximè, non rectè præpurgato corpore, in tantam morbi magnitudinem deuenerat. Miſimus ter ſanguinem, quamuis maxima cum

difficultate, quòd brachia contracta essent, nec possent extendi. Induruerat enim, vt dixi, velut saxum aut lignum, totus ceruix, crura, dorsum & brachia. Sed & dum curarem, sæpius de salute desperauit, adeò vt à cura me desistere vellet. Primis enim vigintiquinque diebus non alleuatus est vel minimum. Sanatus autem est cura Mareschalci: sed, vt dixi, ter misso sanguine, non solùm ob morbi magnitudinem, sed etiam quòd ex vitæ ratione & ipso morbo coniectarer, totam sanguinis congeriem corruptam esse. Nec fefellit me vlla ex parte de hac re iudicium factum. Siquidem totus qui exiit sanguis, putridus erat. Remansit tanti mali vestigium, collum obtortum: & nunc Alexandriæ etiam (vt audio) cauponam exercet.

Curatio XIX. *de Podagra.*

QVINETIAM ex podagra & Franciscũ Tagainum sacerdotem, amicum meum, quandiu vixit (vixit autem senex) & meipsum, & alios omnes quotquot parêre cõsiliis meis voluerunt, in perpetuum nullo negocio seruaui incolumes. Ea autem fuit ratio, vt manè solum olus aliquid aut mel cum pane ederent, exercerentur ieiuni, & aluum mollem haberent: summóque studio vitarent, ne absque fame, aut cũ cruditate, aut nauseabundi cibum sumerent, vterentúrque vino albo,

Medicamentum noſtrum ad præſeruandum recipit cuperoſam, ſemen baſſamine, aſphaltũ Iudaicum, & xiloaloen, aut cinamomum.

Curatio XX. *de Cæcitate.*

SED & cæcitatem in non paucis ſanaui, nondum tamen confirmatam, ac præcipuè in illuſtri antiſtite Bonromeo: quem cùm non tam morbus, quàm medici excæcaſſent, curãtes oculum, qui nullo morbo laborabat, purgantéſque iam debilitatum, eodem proceſſerunt, vt non ſolùm non ſanauerint, ſed in deterius deduxerint hominem. Erant autem eius temporis primarij omnes: ſed in medendo patùm, vt etiam reliqui, proſpicientes. Forſan id mirum videri poteſt: at nõ eſt. Nam difficillimum eſt in regno humano plurimùm habere authoritatis, & in naturæ regno multùm poſſe. Et rurſus impoſsibile prorſus, in humano atque diuino. Non eadem placent Deo, quæ hominibus, nec quæ hominibus aduerſantur, deo rurſus grata ſunt. In eodem enim genere ſunt & quæ placent, & quibus homines offendimus. Conſpirationes, doli, iniuriæ, authoribus ac ſociis malorũ placent, Deo diſplicent: his qui vexantur, & patiuntur. Deliciæ autem, inertia, luxus, nobis placent, Deo diſplicent, & ſi non offendantur homines. Verùm modum, quo ſanauerim, ſeu potius iuuerim, nunc dicam. Iuſsi vt abſtineret à medicamentis

mentis omnibus purgantibus, vt vteretur fœniculo & euphragia, conſpicilia etiam perpetuò gereret. A quibus dum ferret, ita leuabatur, vt ſine impedimẽto interim cerneret: ſed & in poſterum abſq; illis melius videbat. Hic poſtmodum fungis malis deuoratis, cùm ego non adeſſem, periit. Leonem Ogionum, cùm diu conflictatus eſſet oculorum morbo, medicamento ad parotidas ex cantharidibus appoſito, ſtatim multa aqua defluente liberauimus. Indicium curæ fuit, aliis præſidiis non potuiſſe ſanari. A cæcitate etiam, ligni Indi decocto, eruditionis non vulgaris amicum vindicauimus, Io. Antonium Comitem, cùm aliquot menſibus parùm aut nihil videret.

Curatio XXI. *de febre ſingultuoſa, & de continua.*

SED & eundem Ogionum anno præterito ex febre ſingultuoſa, quam aliâs tantùm ſemel videram, ſanaui, dum iam excederet annum octuageſimum. Exhibui abſinthium, & oleum amygdalinum, & oxymel aſſiduè. Extra verò abſinthij ſuccum, cum oleo amygdalino dulci. Exiſtimaui, vt par erat, membra eſſe ſicca: manum, quæ in illis continebatur, lentam. Alius item ſeruatus eſt, quem vidiſſe dixi: ſed ille iuuenis erat: vt quod maximum eſſe antea putaueram, non eſſet formidandum. Verùm multùm intereſt,

quòd ſingultus cum febre vel antea aduenisset, vel pòſt. Agnetem quoque Claudij Galli (qui ſolus ex ea gente in noſtra ciuitate mercator ſupereſt) iam nouem menſibus continua febre laborãtem, poſtquàm extremam ſumpſiſſet vnctionem, ſanaui: quanquã ſæpe vir ſuus, Vale, mihi diceret, non poſſe id fieri ratus. Habitabat tum in via, quæ à templo magno ducit ad Bouleuterium vetus, & nunc quoque tabernam mercium ibi habet. Simili miraculo ſanaui Iuliam Rotoram, vxorem Io. Baptiſtæ mercatoris inſignis, laborantem febre continua cum tumore & dolore in hypochondrio dextro: tuſsi quoque & ſpirandi difficultate adeò magnis & aſsiduis & confirmatis, vt vix vno aut duobus diebus ſupereſſe poſſe exiſtimaretur. Ergo dieta exquiſita robuſtior facta, & rurſus miſſo ſanguine, & vbi remiſit febris, decocto propinato ex ligno Indico, conualuit, & nunc etiam viuit: quam tamen repetẽtibus febribus, vix poſt triennium incolumen præſtiti.

Curatio XXII. *de Vertigine.*

CLEMENTEM pocillatorẽ illuſtris Principis Bentiuolæ iam non audentem progredi ob vertiginem ſæuam, qua incertis horis, ſed aſsiduè corripiebatur, aquæ decoctæ cum ligno Indico, & corticis eiuſdem dimidio, tum agarico, ſtœchade, ſaluia: betonica, ſe-

ſeli,ſemine leuiſtico,roſmarinóq; ſanaui. Nec in poſterũ eiuſmodi ſymptomate correptus eſt.Reddidit hic mihi gratias ingentes. Dolorem capitis quoque annorum vigintiſeptem, in Franciſco de Puteis, ſacerdote D. Nazarij, mitigaui: cũ alij nõ potuiſſent. Plurimùm valuit,à pinguibus omnibus, & validis ab Hippocrate nutrimentis vocatis,abſtinuiſſe.

Curatio XXIII. *de febre & Catalepſi.*

MARTIANO mercatori duo filij ægrotabant, quorum natu maior annos natus(ni fallor) octo, poſt delyrium, ſenſum & vocem amiſit:aderátque febris & vrina aquoſa,& vires imbecilles. Minor natu eò tendebat,ſed nondũ tanta morbi magnitudine correptus erat:nam natu maior iam decem dies in amentia degerat.Intellexi abſceſſum eſſe in capite ex genere catalepſis, cùm detinentur ſenſus atque motus, proximo affectu ſideratorum.Verùm vtrũque ſanaui:facilè quidem, vt par erat, natu minorem, difficulter autem maiorem.Summa curationis, quandoquidem aliter parùm proficere poteram,in cucurbitularum ſine ſanguinis detractione aſsiduo vſu fuit,& ciborum abſtinentia ac ſomno:cùm alij peſsimo argumento & nutrirent abundè, & vigilias imperarent, Galenum & Auicennam de grauis ſoporis cura perperam interpretantes.

Curatio XXIIII. *de Quartana duplici.*

AQVARTANA etiam non paucos, sed inter alios filium Bartholomei Cressi Pistorienſis ciuis, cùm iam ſeptem menſibus, eáque duplici detineretur, incredibili celeritate: vt etiam vxorem eius, matrémque, quartana laborantes, ex diarrhœa totidem mẽſium: ambo enim in lecto iacebant. Cura fuit, vomitibus, abſtinentia cibi in diebus acceſsionis, purgatione cum pharmaco Amechio, inunctione dorſi hora frigoris ex oleo de ſcorpionibus, & pinguedine anſeris, & gẽtianæ ſucco. Alios verò curaui ſucco radicum verbaſci, in potu dato.

Curatio XXV. *de vteri antiquis doloribus.*

EX vteri antiquis doloribus curaui vxorem pharmacopolæ trium regum: quæ poſtmodum erga me tanti beneficij memor, ſemper grata fuit. Viuit adhuc, cum iam à curatione anni circiter vigintiquinque præterierint. Summa curæ fuit, purgato corpore cum his catapotiis. Recipe corticum caſsiæ nigræ, caſsiæ odoratæ, cinamomi, corticum citri, betonicæ, radicum pytyuſæ, zedoariæ, galangæ, & tryferæ magnæ appellatæ. Inungebam locum aſsiduè ex oleo de lino, liliaceóque: atque ita conualuit.

Curatio XXVI. *de inexpugnabili dolore præcordiorum.*

DOLOREM diuturnum inexpugnabilem circa præcordium dextrum, cum vomitu bilioſorum & crudorum, à Cauenago & Candiano tum celebribus medicis fruſtra tentatum, in Octauiano Mariano patricio viro, redeuntémque per circuitus, ego ſolus tandem curaui: ſed maximè prandij conſuetudine ſublata: inde miſſo ſanguine, purgato corpore, decoctóque ligni ſancti exhibito. Sed vix intra duorum annorum, ni fallor, ſpaciũ (cùm morbus ipſe ſæpe iam abiiſſe, & hominem reliquiſſe viſus, rediret) iniunxi &, vt à crudis abſtineret, & puluinaribus vẽtriculum & præcordia foueret.

Curatio XXVII. *de vrinæ profluuio & ſanguinis mictu.*

PORRO ex vrinæ profluuio primùm meipſum, & filiam Paluicinæ adoleſcentem, & quotquot in manus venerunt curaui, cùm in aliorum manibus omnes perierint, quamuis primarij medici illi exiſtimarentur. Cùm verò quendam coram aliquibus illorum vna fermè die ſanaſſem, qui iam penè per menſem curatus non ſolùm nihil profecerat, ſed penè interierat, admirabantur: cùm tamen res non eſſet admiratione digna. Abſtinebam

à purgantibus medicamentis,illi dabant: abſtinebam à pinguibus,illi ad eorum vſum hortabantur: dabam vuas paſſas, admittebant: lentes nõ admittebant, niſi inuiti:calidis vtebar, illi frigidis: renibus abſtringentia imponebam,illi verebantur ne cõcluſa vi, aqua redundaret ad viſcera principaliora. Plumam detrahebam, huius non meminerant. Lauabã ſæpè pedes,& hoc negligebant. Vinum dabã album,id iurè non conuenire dicunt. Prohibebam à cibo exercitationem, ſomnum iniungebã. Hæc duo ſolùm cũ illis fuere cõmunia præcepta. Cæterùm poſt hæc inueni, ad huiuſmodi affectum auxilium præſtantiſsimum, quod in librum de Secretis retuli. Liberaui & Antonium de Caio,in domo Io. Antonij Maioragij, laborantem ex caſu ab equo ſanguinis mictu. Hoc non inter admiranda recenſeo, cùm morbus etiam ab alio ſanari forſan potuiſſet, quamuis magnus,ſed ob auxilij vtilitatem: ſucco enim radicis eius, quem rauanellum vocãt, illum paucis admodum diebus curaui.

Curatio XXVIII. *de dolore capitis cum tuſsi & difficultate ſpirandi.*

IAM verò quæ contigerũt in Io.Paulo Negrolo, mercatore non vulgaris nominis, quæque toti vrbi nota ſunt, tempus eſt vt cõmemorem. Tanta enim fuit res, vt plerique

obſtupuerint, omnibus verò maledicis perpetuum ſilentium ſit impoſitum. Pertranſibo autem breuiſsimè rem omnibus notam, vt poſteri eam ſciant. Laborabat igitur hic capitis dolore grauiſsimo, cum tuſsi & difficultate ſpirandi, iam biennio: & vt erat liberalis admodum & ingenui animi, tres medicos, primos ciuitatis abſque dubio, aduocauerat: cúmque illi curando nihil profeciſſent, in eam opinionem (vt audio, idque etiam ab vno eorum accepi) deuenerunt, vt eſſet phthiſicus, & omnino inſanabilis. Spe igitur omni deſtitutus, ad me venit: rogat vt opem afferam. Fuit dies illa Iouis: iubeo, vt ſequenti mane operiatur in lecto. Eo ad illum: omnibus bene penſitatis, pronuncio ipſum ſanandum, facturúmque vt die Mercurij ſequente intelligat ſe poſſe ſanari. Deſcribo igitur quædam in rem facientia. Sequente die admonet eum pharmacopola Caſtellinus, vt deſiſtat: tã calida enim eſſe medicamenta quæ ſcripſi, vt ſi eis vtatur, vitæ periculum ſubeat. Quo cõſilio id egerit, tibi æſtimãdum relinquo. Die dominico, cùm diu ſortem ſuam lãguens defleuiſſet, decreuiſſétque abſtinere his auxiliis, nec amplius fidere conſilio meo: admoneor ab Ambroſio Serono, quem poſtea (vt ſuperius dixi) ex homoptoi curaui. Accedo ad ægrum: poſt multa impetro, vt pharmacopola vocetur: aduenit. Interrogo, quænam ſint illa medicamenta calida?

Tandem, vt breui rem peragã, fatetur se ignorare singula medicamenta cuius naturæ sint: hócque pertinere potius ad me, quod etiam verum erat. Itaque conuictus propria confessione, accersitur alius pharmacopola. Quid plura? die Mercurij accedo ad illum, lætum inuenio. Proh superi, inquit, vera pollicitus es: quomodo tam celebres medicos tandiu latêre hic morbus potuit? tum ego, Non latuisse puto, inquam, sed quisque iudicio suo vtitur in medendo. Hinc fit, vt ego in te fortunatior sim, alius in alio. Vt verò rem paucis peragã, intra vigintiduos dies perfectè sanatus est. Queris modum? Idem fermè, quo Inara sanatus est. Purgaui illum catapotiis Galeni, ad catarrhum, quinto Methodi: inde ligni Indici decocto, cum colocynthida & aromatibus: detraxíque prandium, solum panem bellariáque concedens.

Curatio XXIX. *de hectica, arthritide, tabe, hydropisi & vlcere perforante vesicam.*

POST hæc vocatus ad affinem suum Nicolaum Siccum, hecticum, arthriticum, tabefactum morbo regio, aqua intercute, & resolutione laborantem, non curaui: sed ita leuaui, vt iam omnibus, præterquam mihi ipsi, sanus videretur. Si voluisset de vita curare, viuere potuisset. Superuixit quinque annis. Fuit

miſtum curandi genus, in multipliſci morbo. Iuuit decoctum Cynæ radicis, plus aliis auxiliis. Sed & Cæſarem Barbauaram, patricium virum, duobus annis in vita retinuimus, quanquam vlcere veſicam perforatam haberet. Hic tamen nunquam ſani viri munia obire interim potuit: ſed ei facultas, alteri voluntas, ad recuperandam integram valetudinem defuit. Multa mihi præter hæc præclara auxilia fuerunt ad cordis palpitationem, quo me à nativo morbo, alios quoque plures vel vna die in perpetuum ſanaui. Et ad vriginem, flagrantiámque vrinæ: quæ nunc commemorare non eſt neceſſarium, quòd ſecreta ſint.

Curatio XXX. *de hectica lepra & aſcite.*

TRANSEAMVS ad eorum ægrotantiũ narrationem, qui à me his medicamẽtis curati ſunt, quæ publicare fas eſt. E quibus celebre illud eſt, quod contigit in Franciſco filio Philippi Peragalli. Annum is agebat duodecimum hecticus, aſciticus, leproſus, putrida etiam febre laborabat. Curabatur à Gotifredo Caſtillioneo, medico non vulgari: verùm in melius non proficientibus remediis, aduocatus ſum. Vix erat vbi inciperemus. Iecoris dolor præterea vrgebat. Conſilium fuit noſtrum, vt pane vteretur ex zea, cum aqua cineris confecto, ſeminéque fœniculi, & dimidio triticeæ farinæ. Curationis autem vis fuit,

ſuccus cichorij, cum erithrodani puluere, atque ſpicæ. Eo deuenit, vt ſingulis diebus ad libras decem aut duodecim vrinæ mingeret. Atque ita is quoque perſanatus eſt.

ATQVE hæc de ægris inſignioribus, qui ex morbis deſperatis à nobis curati ſunt: quãquam innumeros alios temporis lõgitudo & obliuio aboleuerit. Neque enim niſi paucis abhinc annis huiuſmodi miraculorum rationem habui. Hoc vnum ſatis ſit, me ſemper in artis operibus feliciſsimum fuiſſe, adeò vt nonnulli ad caſum, alij ad dæmonem referrẽt. Verùm vt nemo felicior perpetuo ſucceſſu in curãdo, ita nullus ab erroribus & caſibus aduerſis tutior meipſo fuit: adeò vt in tota vita vix ter aut quater ſiniſtrè res ceſſerint. Itaque ſi ad fœlicitatem medendi reſpicio, haud piget fortunæ meæ: quandoquidem videam Galenum tam paucorum meminiſſe, quos ex deploratis morbis ſanauerit. In libro enim de Prædictione ad Poſthumum, meminit Eudemi ſenis, in hyeme à tribus quartanis curati: & vxoris Bæthi, cuius morbum reliqui medici ignorare videbantur: tum Demadis thetoris, & familiaris Charilampi cubicularij. Sed horum duorum caſus haud inſignes fuiſſe reor. Meminit & iuuenis eius, decimo artis curatiuæ, quem Theſſalici medici inedia penè perdiderant, vt fermè tota hæc ſumma in tres reducantur. Verùm tamen Galenus nõ tantùm

curandi arte, quantùm ſcientia diſſectionis & prædicendi inclaruit. Admirabilem enim in hoc genere fuiſſe, ſcripta eius de Pulſibus tam egregia teſtantur. In curando verò ſi maiora exempla edidiſſet, vir gloriæ cupidiſsimus, qui toties de prædictione gloriatur, quíque etiam minima ſcriptis ſuis inſeruit, exiſtimant aliqui non prætermiſſurum fuiſſe. Verùm cõſcripſiſſe multa talia credo, atque etiam maiora in libris de Cura vniuſcuiuſque morbi propria: ſed hi libri magna humani generis iactura, vt reor, periere. Sed his omiſsis, non ſolùm in curando, ſed in cognoſcendo morbos, ac prædicendo, adeò felix fui, vt æmuli ipſi hoc mihi munus ſponte tribuerint, nõ ſolùm quòd id fatendo maiorem fidem in aliis viderentur habituri: ſed quoniam, quæ contigerunt, ſupra artis ipſius vires eſſe viderentur.

Prima dignotio morbi admiranda cum curatione à veneno ſumpto.

NARRABO autem è multis pauca, atque inter cætera quid cõtigerit Baptiſtæ Syrtiro mercatori prædiuiti, tum vxori ac filiis. Eius enim primùm vxor ægrotauit, cúmque nihil proficerent auxilia familiaris medici, antequam illa obiret, ægrotauit & ipſe coniux. Ob ídque alium quendam Themiſonem turgidum, & multa deblaterantem,

maledicum, in medendo infœliciſsimum aduocauit. Is licet medicamenta nulla ſuo more, vt eruditus videretur, adhibuiſſet, multáque (vt ſolitus erat) diſſerendo adduceret, partim falſa, pleraque ex ignobilibus quibuſdam empiricis contra alios medicos, nihilò felicior in cura fuit: quippe æger defunctus eſt. Interim iam omnes filij ægrotabant. Ego autem ſolitus eram tres fratres defuncti mederi, Paulum, Euangeliſtam, & Benedictum. Itaque videntes hoc nihil profeciſſe, & quia res arbitrio eorum agebatur defuncto fratre, aduocant me. Ego perpendens rem diligenter, cognoui veneno illos eſſe affectos. Doceo patruos: iubeo aduocari ſociũ, eum qui primus in cura vxoris fuerat, veluti teſtem: præſtitis auxiliis, ſcilicet copioſo lactis potu, quamuis febrirent omnes, conualuerunt. Inter hos erat puella minor natu annos agens circiter octo, quam auia exiſtimabat ſub occaſu ſolis perituram, quòd iaceret vt mortua, irridebátque adhibentem auxilia: minúſque ob hoc mihi fidebat, quoniam crederet quadam iuuenili ac prorſus temeraria ſpe me ad curandum acceſsiſſe. Memini autem, quòd pueri ipſi conuellebantur etiam, præter reliquos morbos: ſed & illos poſtmodum curaui ſolus. Viuunt etiam nunc omnes, præter infantulum: qui poſtquàm ſanatus fuit, à nutrice dormiente ſuffocatus eſt. Verùm in curatione ipſa vſus

sum in omnibus medicaméto illo, quo Sfondrati filium sanaueram.

Dignotio II. *cum curatione febris.*

SOROREM quoque Io. Pauli Negroli, cuius superius feci mentionem, iam duobus mensibus febre, sed magis quàm pro febris ratione conflictatam cùm cognouissem, dixisséque in vtero habere, intra quinque dies sanaui, exhibito diamargaritone: peperítque filium primogenitum, qui adhuc solertia mea superstes est.

Dignotio III. *cum curatione.*

BARTHOLOMEVM etiã Marianũ, cùm falsò existimaretur phthoe laborare, atq; ob id pro deplorato relictum, in viginti diebus sanaui, morbi intellecta sede.

SED non solùm in dignoscẽdo præsentia, verùm futura prædicendo curam adhibui. Cuius testimonio sunt tot præclara præsagia: atque inter multa, imò innumerabilia, adeò vt vatem me verum prædicent, nec vnquam de errore quisquam accusare me ausus sit.

Prædictio III. *ex pulsu.*

MEMINI inter reliqua, quòd cũm laboraret Ludouicus Madius puer, annum agens circiter vndecimũ, aduocatúsque essem

cum alio celebri medico, nec videretur puer grauiter laborare, quòd & febris remissa foret, & puer facilè morbum ferret: dixi matri, futurum, vt aliquãdo hic puer repentè ex hoc morbo in grauissimum affectum incideret, à quo vix euaderet. Cùm illa causam sciscitaretur, respondi, me ex venarum pulsu id intelligere. Nũciauit hoc illustris fœmina alteri medico: qui cum eadem hora, qua ego solebam, scilicet sub noctem, puerum non inuiseret, dixit, quod & verum erat, hanc tantam mutationem se non percipere. Nam aliis horis nõ tãta erat inæqualitas, quæ vel ab ipso, vel à me, si tunc solùm tetigissem, percipi potuisset. Cúmque ego hãc diuersitatem augeri in dies viderem, affirmaui semper hoc futurũ. Quod & contigit: namque repentè post dies fermè viginti, cùm grauissima spirandi difficultas inuasisset, miserunt ad me, & venienti occurrit mater flens, ac dicens: Heu quàm verus vates magno meo malo fuisti. Itaque obiit puer altera die. Ob id verò, tum etiam alia experimẽta, cùm toties abierim, nunquam me deseruerunt. Quæris forsan, quod genus pulsus tantũ periculum significare potuerit? Erat innuens & miurus, & inæqualis etiam, atque inordinatus: semper autem humilis, nec ad cutem elatus, sed profundus. Quæ omnia indicabãt causam opprimentem & firmam.

Prædictio v. expulsu.

CVM verò reuersus essem in patriam, ægrotabat Io. Iacobus Resta, duóque aderant egregij medici. Aduocor: dixi, laborare cerebri abscessu. Senior contradicebat: alter non negabat, sed posse adhuc sanari sperabat. Sequenti die, cùm adhuc conuenissemus, qui pridie negauerat laborare abscessu, credo, immemor eorum quæ dixerat, abscessu cerebri iam quatriduo laborare fassus est: ob íd; mittendum sanguinẽ, quod & alter medicus censebat. Tum ego nihil obiiciẽs de pristinæ diei contentione, respõdi, non laturam virtutem. Cùm verò ipsi concordes contradicerent, vt viderunt me dicentem statim casuras vires, etiam dum sanguis mitteretur, mirabantur: neque enim causam vllam adiiciebã, cur id ego expectarem. Quamobrem surrexerunt, diligentius pulsum exploraturi. Cúmque vnà ad ægrum iremus, tentatis venis, iam prorsus cecidisse vires cognouerunt, & admirãtes abiere. At ille paulò pòst mortuus est. Tum iunior quendam submisit, qui me interrogaret, qua ego arte id deprehendissem? Cùm respondissem, ex pulsu: At & nos, inquit ille, pulsum percipimus. Quasi idem sit pulsum sentire, & omnes illius differentias exactè assequi. Erat enim pulsus ille humilis, inæqualis, inordinatus, nec tactui resistebat. Vnde non solùm oppressionem facultatis, sed etiã resolutionem

ſignificabat. Declaratum enim eſt in medicis expoſitionibus, quatuor modis deprehendi facultatis imbecillitatem: quæ cùm ſumma eſt, præſentem mortem nunciat.

Prædictio VI. *ex ſolo aſpectu.*

NVPER verò, cùm ad quendam ingrederer, neque lotio, neque vlla alia re viſa, nec ægro interrogato, pronunciaui ex ſolo ægri aſpectu, illum magna ſpirandi difficultate laborare, non poſſe dormire, & pedes tumidos habere. Ille admiratus prædictionẽ, inquit: Non ſolùm pedes, ſed & crura tumida habeo, iámque ſex diebus noctibúſque vigilo, & ſpirandi difficultate maxima laboro. Tũ ego ſuis, moriturum breui, dixi. Mortuus eſt ſexta die, poſtquàm illum inuiſeram. Quomodo autem id aſſecutus ſim, quatuor verbis explicabo. Cùm acceſsiſſem, ſedebat in lecto ægrè ſpirans, omoplatáſque trahens: quod maximæ difficultatis ſpirandi argumentum eſt, & faciem tumidam habebat. Vnde clarum erat, qui ſic afficiuntur, ſomnum capere nõ poſſe: debilitatis inde viribus, aqua intercute à pedibus veluti remotioribus à corde corripi: quod & tumor faciei apertius oſtẽdebat. Denique, ne ſingula proſequar, in prædicendo adeò felix fui, vt neminẽ mihi vel æmuli ipſi præferant, cùm quidam vel plus mihi tribuãt

quàm

quã res ipſa expoſcat. Alij facilè ceſſerint, modò laudis in arte aliquid remittere velim. Nõ enim exiſtimant prædicendi partem medicæ artis propriam eſſe, ac medico vt reliquas conuenire. Verùm non tam eſt prædictio hæc noſtra ad oſtentationem (vt plerunque eſſe ſolet) ſed potius ad ægrorum ſalutem.

Prædictio VII. *in exhibitione medicamenti purgantis.*

NON pigebit autem ſubiicere, quod Auguſtino Fernario Genuenſi nobili viro contigit. Is namque Indica lue aliquando cùm laboraſſet, correptus eſt febre lenta, qualis ſolet affectos illo morbo comitari: atque ita ſenſim in hydropis genus illud incidit, quod vocant Tympanitem. Aderat & alius medicus: cúmque maxima diligentia ab vtroque curaretur, nihil tamen proficiebat. Mulieres aſſiſtentes & amici collaudauerunt quendam alium medicum, turgidum & glorioſum: &, vt fit, cùm res ad vota nõ ſuccedũt, facilè obtinuerunt vt ſuperuocaretur. Is vt conſpexit hominem diuitem & liberalẽ, ſimúlque quod inuideret mihi, tametſi iuueni, exiſtimauit è re ſua eſſe, vt me abacto, præda ſolus potiretur. Itaque ſtatuit, vt coram omnibus Genuenſibus nobilibus, contra morem & decreta Collegij, verba faceremus. Inuitauit autem (vt credo) illos. Nam alioquin non tam com-

muni cõsensu præsentes adesse potuissent, ad audiendum quod instituerat. Adueniunt itaque, & prior ille, cùm dixissem, demonstrassémque morbi genus, rogat autoritati suæ cõsulens, licet iunior esset, vt vltimo loco ei dicere liceret. Assensus est senior. Quid plura? vt tum solebant, ambo in vnum consenserunt: scilicet in ægri perniciem, vt me explo-derent: ita sunt mores hominum. Tunc senior lætus, pronunciat salutem futuram die sequenti: multáque alia addit, amentium more. Itur deinde ad ægrum. Ibi multa gloriatus, pollicitúsque, dicit communi consensu statutum, vt medicamentum sumuret, rogátque me, an verum sit. Ego, qui mentiri non didici, respondi, placuisse hoc maiori parti. Intellexerunt astantes, intellexit & æger. Rogat igitur æger me, an medicamentum sumere debeat? fidebat enim plurimùm mihi. Respõdi, vocatos esse tres medicos, hanc sententiá esse maioris partis, medicamẽtum esse natura innoxium (erat enim casia nigra, hieræ species, & rhabarbarum) illorum esse maiorem autoritatem. Non audebam vlterius progredi: erat enim is collegij procurator. Hæc namque officia plerique quærunt, vt vi retineant, & metu, quod bonis operibus aut eruditione comparare non possunt: simul & vt apud imperitos autoritatem assequátur. Tum ille acrius instat, vrget, sanitatem pollicetur:

tandem medici,amicíque recedunt. Tũ aſtantes mulieres rogant, vt ſi exiſtimem obfaturum medicamentum, ne exhibeam. At ego, qui non ſolùm rerum naturæ ſatis peritus erã, ſed etiam diuini iuris,in hæc verba reſpondi: Si è re fuiſſet vt non propinaremus, non eſſet aduocatus hic tertius medicus. Nam iam diu nos ab hoc auxilio volentes abſtinuimus: verùm poſtquàm vos aduocari illum iuſsiſtis (leges autem collegij iubẽt, vt qui vltimò aduocatur,ſententiã ferat)non decuit me, pluſquam par eſſet, contrà obniti: omnes enim ſciunt, me quantùm licuit, obſtitiſſe: multò minus verò iam conſtituta re, mihi ſolùm licet à conſtitutis diſcedere. Hoc enim improbi & fallacis hominis eſſet, illud pertinacis: nec hoc etiam, ſi vellet, facile eſſet facere ſine magno meo periculo & iactura famæ: ſi vos ita voluiſtis,rectéque conſuluiſtis,non eſt cur ego obſiſtam: ſi erraſtis,haud par eſt me pro alieno errore pœnas luere. Acquieuerunt inuitę:vt quę intelligerent,nõ placere determinationem. Datur itaque medicamentum veſperi(hæc enim manè acta erant) diluculo ius quoddam. Tantum verò abfuit vt conferret, vt noctem inquietam duxerit, manè obſtreperet regmone. Aduenit medicus ſenior, audit ſtrepitum,videt plorantes mulieres:interrogat, an is eſſet æger? reſpondent, eum eſſe: adiiciunt verba, more mulierum. Ille perti-

nacia adeò amens erat, vt non crederet eum esse ægrum: sed dubitabat, credo, ne ego illi ludos facerem. Caput introducit: erat enim apertum ostium de more, vt morientibus fieri solet. Videt ægrũ esse: statim abiit dicens, mortuus est, mortuus est. venit & alter medicus, videt ægrum, solatur. Veni ego hora prandij. Tum æger ad me: Ecce vides hominem in te confidentem: age, si potes, vt me reuoces à periculo præsente: non ego illum, sed ciues mei ad me adduxerũt. Itaque hortatus hominem, vt bono animo esset, aliquid dedi. Iuxta vesperam redij: nec discessi prius, quàm illum perfectè ab omni medicamenti noxa liberassem. Tum Genuenses omnes vsi sunt opera mea deinceps, præter duos, qui addicti erant nomini illius. Superuixit autem æger mensibus septem & cùm videretur liber, surgerétque, repentè diaria obiit. Vix enim superuiuere poterat, vel cum optimo regimine: quanto minus, surculis lapathi crudis assiduè vtens? Atque hæc in patria contigerunt. Quamobrem ne mireris, si talibus atque his similib⁹ crabrones (vt dicitur) irritauerim: vnde tot conspirationes & oppugnationes, maledictiones ortæ sunt. Adagium enim verum est: Qui in tenebris ambulat, odit lucem. Nec verò ob solam ignorantiam plerique peccant, sed quia sanctissimam artem non legitimè tractent: vnde diuino destituti lumine, maxima peccata per-

petrant. Iam verò hic fuit vitæ meæ cursus ad hanc vsque diem, pro quo more maiorum hãc accepi compensationem. Sed quantùm mundus me odit, tantùm mihi Deus fauit: & inter cætera, quòd mortis amicorum conscius non sum. Atque id Antonij Mariæ Maioragij, qui se mutato prænomine Marium Antonium voluit appellari, fato perspicuè declaratum est. Is cùm bis ad minus, siue ter, à me vitæ periculo esset liberatus, supremo tamen morbo sine causa alium rogauit. Et licet me etiam aduocasset, omnia tamen alterius medici arbitrio agebantur: tum quòd ille medicus (vt mos est) id affectabat: tum quòd æger ipse verbis plus quàm rebus fidens, optare id videbatur: tum etiam, quòd ego non nescirem quorsum tanti apparatus tenderent. Itaque qui toties cum mea laude seruatus erat, sine mea culpa periit. Retulit tamen alter medicus suæ infelicis operæ locupletius munus, scilicet annulum decẽ coronatorum precij: cùm ego pro salute bellaria quædam tantùm accepissem. Agnati tamen sui fidentius in posterum mea opera vsi sunt, aliósque spreuerunt. Aut enim (dicebãt) ille curando errauit, aut solus tum cognouisti qualem exitũ esset habiturus. Ille enim alius, etiam prope mortem cùm esset, salutem pollicebatur. Verùm nõ in hoc amico solùm, sed in omnibus, vno duntaxat Prospero Marino excepto, eadem felicitas me comitata est.

AT dices: Si hæc ita se habent, totam vrbem occupare debuisti. Nequaquam, ô amice. Sũt & regni humani vires, quibus, quod suum est, id est, autoritatem inter homines, licet non adeò celebrem tueatur ægrorum multitudo, quæ plebem mouet, solicitudo circa languentes etiam præpostera & inutilis, grata principibus atque proceribus, colluſio cum aliis medicis & chirurgis, tonſoribus, pharmacopolis, obſtetricibus, famulis, mulierculis, cauponibus, tam ſceleſta quàm vtilis: multitudo auxiliorum peritis quidem ridenda, imperitis admiranda. Diximus autem de his in Apologia aduerſus Theſſalicum medicum: nũc & propoſitis & vtilioribus inſiſtamus. Verùm quãuis non omnia ſimus cõplexi, meliora tamen fermè omnia, & nobiliora obtinueramus, nulla cura, modico labore: & quod omnibus melius fuit, multùm immutata eſt imitatione noſtra & autoritate & exemplo ars medendi in ciuitate noſtra, quamuis aliqui durius obſtiterint. Etenim & carnis & ouorum vſui (nã de vino vetus eſt cõſuetudo) ad ſeptimum diem primùm, nunc etiam ad quartumdecimum (vltra obtinere non potui, quòd prædictionem non calleant) interdictum eſt in acutis. Separarunt alexipharmaca & gemmas à cibo: purgantiũ medicamentorũ exhibitionẽ ab initio morbi reliquerũt: ſectiones venæ & plures in vno morbo & liberaliores adminiſtrant: tot

dulciũ vſum, quo antea ægris nõ rectè cõſulebãt, minuerũt. Frictionibus vtũtur, coctiones expectant: cùm purgare voluerint, ventriculum confirmant in quibuſlibet morbis. Vſum quoque multorum ſimplicium introduxi, ſed & medicamentorum. Validioribus tamen vti non audent, cùm ego ſemper ſine errore illis vſus ſim. Memini, cùm aliquando me abſente laboraret morbo gulæ (anginam fuiſſe prauã exiſtimo) Regens Pyrouanus, qui è conſilio Cæſaris erat, medicos celeberrimos totius ciuitatis aduocaſſe, eos inſpexiſſe auxilia, quibus ego quendam patricium curaueram: neque tamen auſos vti illis, quanquam collaudaſſent ea. Subiecítque vnus ex his: Optima quidem exiſtimamus hæc præſidia, ſed oporteret, qui eis tum vſus eſt, nunc adeſſe præſentem. Itaque qui velit feliciter in artis operibus verſari, non ſolùm ſufficit vt ſcripta antiquorum perlegat, tum noſtra atque aliorum, ſed diligentiam ſummam adhibeat & in curando, & in prædicendo, ne vlla ex parte aberret. Cúmque id facere non poſsit niſi paruo numero ſuſcepto ægrorum curandorum, vt nec ventriculus multos cibos bene vnquã concoquere poteſt: præſtat, paucis manus admouere, & eos ſanare, quàm plures perperam medendo, magnam eorum partem perdere. Cúmque id agendo lucrum forſan non ſuppeditabit pro victu, pauperúmque curam nõ

magis quàm principum negligere iustum sit, turpe non est, nec flagitiosum, ab his quos curandos suscepisti, multò plus exigere pecuniarum, cùm eos sanaueris, quàm alij medici faciant. Atque ea de causa multos ego curare recusaui, qui diligẽtiam quidem me dignam, & iustè à me exigebant: solutionem autem medico gregario, idque iniustè, mihi proponebant. Atque hæc ad hanc vsque diem, qui quartus est ab Idibus Aprilis, anni 1561, mihi contigerunt. Qui autem in posterum succedent, si digna huiusmodi erant commẽtariis, aliàs referam: in vniuersum hoc suadens bonarum literarum studiosis, atque addictis artis operibus, vt meminerint, nihil esse melius, quàm diuini beneficij accepti memorem esse: & nos nostráque à numine gubernari: nec conatus hos nostros multùm prodesse, sed vlciscì diuinitatem non aliter crimina nostra, quàm errore mentis in nobis relicto: humana verò speciem solam boni atque mali retinere, atque eam momentaneam, solidi nihil, vt eius gratia aberrare debeamus.

FINIS.

H. CARDANI

MEDIOLANENSIS

MEDICI, DE METHODO MEDENDI,

Sectio quarta,

Quæ Consilia in diuersis morborum generibus complectitur.

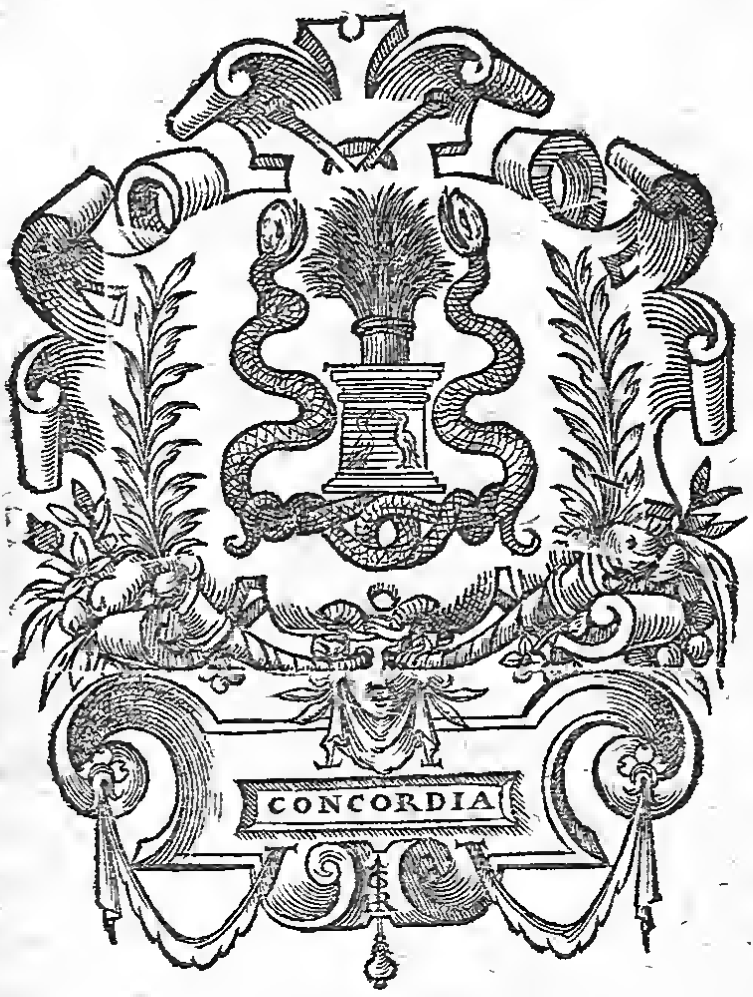

PARISIIS,

In Ædibus Rouillij via Iacobæa, sub signo Concordiæ.

Cum priuilegio Regis.

H. CARDANI MEDIOLANENSIS

MEDICI AC PHILOSOPHI CELEBERRIMI,

Sectio quarta,

Quæ Consilia in diuersis morborum generibus complectitur.

CONCILIVM PRIMVM.

Pro laborante difficultate spirandi.

CVM in quatuor consiliis agitatis per clarissimos collegas nostros multa ac varia diserti ssimè adducta essent, visum est mihi, ne quicquam memoriæ vitio dilabatur, vt quæ recitata essent in vnum colligerem, atque in ordinem redigerem, simul etiam addens quæcunque in rem facere viderentur. Multiplicem autem ordinẽ seruare necesse est, primùm quidem tractandorum generalem: secundum vt primò ea proponamus, quibus omnes conuenimus: deinde si quid est, quod tamẽ exiguum est, in quo dissentiamus, subiiciatur. Post hæc

& in cura tertius ordo seruandus est inter ea quæ conueniunt ciborum, potuum, medicamentorum ac talium: atque in eo intermiscetur quartus ordo, qui duo habet capita. vnum, scilicet à quo primum incipere debet: alterũ, cui magis insistere oporteat. Hinc quintus ordo exoritur, scilicet vt doceamus quæ cuique tempori conueniant: vtpote initio curationis, processui atque declinationi. Supereſt & sextus, in quo doceamus quæ pluribus morbis conueniunt, nam pluribus morbis eum laborare certum est, non vnico tantùm omnium consensu: & quæ vni tãtùm adhibita prosint, & quæ validiora, quæque imbecilliora. Vltimus ordo erit in auxiliis necessariis adhibendis, vt sciamus, si hæc non profuerint, ad quænam alia sit transeundum: atque deinceps ex his in alia: vt demum sciremus, si priora non proficerẽt, quæ vltimo loco essent adhibẽda.

CONSTAT autem, absque his ordinibus vix posse tantam rerum cõgeriem vtiliter tradi. Atque hos ordines difficillimum fuisset in ipsa consultatione proponere, imò etiam vanum: quandoquidem adhuc difficilius fuisset propositos memoriæ commendare.

PRIMVM igitur suppono dispositiones, quæ in illo sunt manifestæ: nam vt Philosophus ait, Omnis nostra doctrina à notioribus nobis originem ducere debet. Sunt autem notiora hæc, difficultas spirandi, de qua ipse ma-

ximè conqueritur, & cuius cauſa nos omnes aduocauit: deinde flatus erumpens è ventriculo, atque vitiata concoctio prima, quam ipſe dipoſitionem manifeſtè percipit, tametſi ab illa non adeò ſe impediri exiſtimet. Eſt tertia diſpoſitio, inflatio ventris nõ leuis, ſimiliſque hydropi, quæ incipit ab enſiformi furcula, & continuè augetur vſque ad vmbilicum, permanétque etiam infra illum per duos digitos: deinde declinat præceps, non more aſciticorum verſus pectinem. Ab hac diſpoſitione quamuis lædatur non parum, ipſe tamen ſe non lædi putat. Quarta diſpoſitio, eſt turbulentia vrinæ cum paucitate etiam, neque vrina claratur, tametſi ſubſidant multa modò rubra, modò alba, modò ruffa. atque hæc ſunt in quibus omnes cõueniunt, quæque ſenſus ipſe oſtendit. Adeſt & quintum, quod præter naturam eſt, duricies ſcilicet ſplenis, quam neque ipſe curat, neque medici grauioribus intenti magnifaciunt: tametſi & ipſa difficilis ſit curationis. Conuenimus etiam intemperie membrorum principalium, cordis, cerebri & iecoris, quòd calida ſit.

De paſsiuis autem qualitatibus aliquod diſcrimen fuit. Erat vn⁹ qui exiſtimauit, eſſe ſiccæ temperiei, ſed vſu factam eſſe humidam ob ocium, quod non videtur verum: quia ex permutatione ætatis, vt habetur ſexto de Tuenda ſanitate, humida temperies poteſt

fieri ſicca, nõ autẽ ſicca fieri humida in principalibus: ſecus eſt de habitu totius tertio de Cauſis pulſuum, cap. ſecundo. Sed poſtquàm conuenimus, quòd nunc etiam ex illius ſentẽtia eſt humida, ideo velle verba producere in hoc, eſſet potius inſectatio, quàm res vtilis. Concluditur ergo, quòd temperatura cordis & iecoris omnium conſenſu eſt calida & humida, loquendo de naturali.

De cerebro autem, cùm conſentiant quòd ſit calida in paſsiuis, eſt aliqua difficultas. Sed poſtquàm etiam conuenimus, quòd præſens ſit ſicca, curioſi eſſet verba plura de hoc facere, maximè quòd nullus noſtrûm ponit cerebrum eſſe in cauſa alicuius horũ morborum, aut ſymptomatum, vel deſtillationis. Solùm apparet paucitas ſomni tanta, vt ſit mirũ. plerunque enim ſubſiſtit intra tertiam horam, nunquam quartam complet.

Conuenit etiam inter omnes, quòd color faciei ſit bonus, & præterea habitus totius ſatis carnoſus: & quòd crura iam diu tument cum pedibus, vſque ad genu fermè, tumore molli, ſub forma anaſarcæ vel œdematis. Conuenimus etiam præterea, quòd ipſe paſſus ſit magnos mœrores ac diuturnos: & diu vixerit in ocio, & quòd plurimo vteretur cibo & potu, cùm tamen antea aſſuetus eſſet exercitationi. Rurſus quoque, quòd natiuam habeat quandam difficultatem ſpirãdi, quód-

que esset aqualiculus more matris suæ & quòd iam tredecim vel quatuordecim annis elapsis magnam effuderit sanguinis quantitatem ex ore: quódque verisimile est eum sanguinem profluxisse potius è capite, quàm è pectore, postquàm tam perfectè sanatus est, remansitque omnino sine tussi. Constat etiam, quòd hæc difficultas spirandi incœpit circiter viginti abhinc mensibus augeri vehementer, & quòd licet melius se habeat excusso flatu per eructationes, & dum ieiunus est, tamen nunquam adeò liber est, vt possit facilè supinus decumbere: vel quòd redeat ad priorem statum, in quo erat iam duobus annis elapsis. Omnes etiam fatentur, pulmonem, ventriculum, & splenem, & iecur magis esse imbecillia. Hæc sunt, in quibus conuenimus omnes.

VT verò singula diligentius exquiramus, sciendum est, quòd omnes respirationis difficultates ad tres differentias reducuntur, aut instrumenti, & sic fit magna & parua: aut motus, & sic velox & tarda: aut quietis, & sic densa & rara. Manifestum est autem, quòd velox & tarda duplicirer dicuntur, & de inspiratione & de expiratione: sicut & rara & densa de duplici quiete, scilicet eā quæ sequitur inspirationem & expirationem.

MAGNITVDO quoque & paruitas etiā dupliciter dici possunt, & dupliciter esse: velut si nimis extendatur, aut nimis maneat ex-

tenſum membrum reſpirationis, atque ita de contractione. Fient ergo ſimplices & duplices & multiplices, maximéque compoſitæ octo modis: velut ſi quis dicat magnam inſpirationem, bifariámque & velocem & raram: expirationem autem magnam, & bifariam denſam & tardam, exempli gratia.

Hoc igitur genus reſpirationis haud magnum eſt, neque denſum, atque magis in inſpiratione quàm expiratione laborat, velut eleganter animaduerſum eſt ab vno ex collegis noſtris, cùm tamen diu non poſsit ſubſiſtere ſupinus, videtur quòd ſit denſior quàm oporteat. Impedimentum ergo eſt magis in quiete quàm in motu: quanquam & in motu adſit, & in motu magis quàm in inſtrumento. Vnde conſtat, [illegible]edimentũ contingere ex parua attractione aëris, propter anguſtiam meatus, quæ multipliciter poteſt contingere: aut per impedimentum, quod ſit in ipſo primo inſtrumento, quod eſt pulmo: aut per cõſenſum, qui quidem non poteſt eſſe niſi in functione ipſius ſepti tranſuerſi. & hoc duplici modo: aut propter facultatem, in ipſo vitiatam, quod non credo, quia nulla eſt cauſa præcedens, quæ iſtud decernat.

Omnes autem concordant, quòd ex grauitate iecoris & lienis & flatu. Sed iſta non ſufficiunt, cum vitium nõ ſit neque in inſtrumento principali, neque in primo per eſſentiam:

tiam: ergo non esset continuus hic morbus.

CVM verò concludatur, quòd sit continuus etiam, quoad magnitudinem excessus, sequitur quòd sit per essentiam etiam in altero illorum. Sed non est in principali, ergo in primo instrumẽto, id est, pulmone: & hinc vel est mala qualitas, vel compositio. nam de solutione continui non creditur.

ET sic ompositio, est in figura, & ea quæ impedit transitum aëris: quare in arteria venali, quia in aspera arteria faceret tussim: & in vena arteriali, cùm sit plena sanguine, non posset esse per essentiam. Neque potest esse materia, quia tam longo tempore vel indurescisset, vel fuisset expulsa: neque potest esse grando, quia grando non generatur, nisi in aspera arteria: nõ in vena arteriali, cùm sit plena sanguine tenui & spiritu. Relinquitur igitur tãdem, vt vel sint tubercula iuxta arteriam venalem, vel crassicies in substantia pulmonis, propter quam comprimatur arteria venalis, vel siccitas in pulmone.

EX his tribus verisimilius est, quòd sit crassicies & duricies, quoniam non videntur præcessisse causæ tuberculorum: neque tantæ siccitatis: quia senes etiam decrepiti, quamuis habeant sicciss imum pulmonem, tamen non laborant difficultate spirandi. Est etiam alia ratio, quia videmus duriciem in splene, & suspicio est etiam de iecore: & certum est, quòd

iecur generat ſanguinem inæqualem, ſcilicet atrum & ſeroſum, ſicut apparet in vrina. & ideo concludo, quòd cauſa huius difficultatis ſpirandi eſt duricies in pulmone, cuius indicio eſt etiam, quòd ipſe non poteſt decumbere ſupinus: quia partes pulmonis cum ſint graues, non poſſunt facilè leuari in illo ſitu. & ideo licet hoc ſignũ ſit generale in omnibus difficultatibus ſpirandi, tamen in hac maximè viget.

QVOAD ſecundam diſpoſitionẽ, quæ eſt flatus, omnes concordant adeſſe flatum: & illum eſſe cauſam difficultatis ſpirandi. Sed quidam vòlunt eſſe in ventriculo, & in inteſtinis tantùm: plures concedunt, quòd ſit inter peritoneum & omentum, & etiam in ventriculo & inteſtinis: & hæc fuit communis opinio. Ego verò cenſebam, etiam eſſe ſpiritum inter capſulam cordis, & ſeptum tranſuerſum ac pleuram, & quòd ille eſſet cauſa difficultatis ſpirandi in ipſo pulmone, cõprimendo illum.

QVÒD autem ſit iſte ſpiritus inter omentum & peritoneũ, poteſt declarari ex his quæ dicemus in tertio ſymptomate. Sed quòd nõ ſit cauſa difficultatis ſpirãdi, neque hic neque ille qui eſt in ventriculo, apparet luce clarius. nam multi laborantes dolore ventriculi ex flatu, & etiam alij ex tympanite perfecta, non tamen laborant difficultate ſpirandi, de qua curandum ſit: ergo multo minus hic qui neque

laborat tympanite exacta, neque tanto flatu, vt ventriculus doleat. Et quia dicunt, quòd ab eructatione iuuatur: ideo accipiunt concausam pro causa.

NAM flatus ille est causa augmenti difficultatis spirãdi, non autem causa difficultatis spirandi. Et est, ac si quis diceret, quòd phlegmon in digito est causa pulsationis, cùm sit arteria, & plegmõ sit solùm causa sensus pulsationis.

QVOAD tertiũ, dico quòd est tympaniticus, non tamen confirmatus. & hoc declaro, quia est tumor ventris: ergo vel ab aqua, vel à flatu, vel à pinguedine. sed cùm crescat ac decrescat celeriter, necessariò est à flatu. Quòd autem iste flatus sit inter omentum & peritoneum, apparet, quia si esset concluſus in intestinis aut ventriculo, faceret dolorem: etsi nõ esset cõcluſus, faceret murmur. Sed neutrum facit, igitur continetur inter omentum & peritoneum.

QVIDAM opposuerunt dictum Auicennæ, quum dixit: Et quum vẽter percutitur manu, auditur ex eo sonitus vtris inflati, non autem aqua pleni. Dico quòd distinguit inter genera hydropis, non autem ponit tanquam signum proprium: imò dicit in eodem capite, loquens de ea: Sed quandoque est tensio. ergo non vult quòd adsit semper. Et Ætius libro decimo, capite vicesimo: In principio inflatio sola esse videtur, postea tamen flatus in-

ſpiſſatur. ideo cùm non fuerit tenſio, nec erit ſonus, vt iſti credunt.

ADDVCVNTVR tria alia in oppoſitum, ſcilicet bonitas coloris, carentia ſitis, & diuturnitas morbi, cùm etiam ſenſu percipiatur cute correpta craſsicies illius, & pinguedo. Reſponſum fuit per vnum ex collegis optimè, quod mirum videtur, quòd inter curas & ſummos mœrores ex macilento, vt fatentur, factus ſit adeò obœſus. Et quòd tumor crurum cùm ſit morboſus manifeſtè, non declarat bonum habitum in ventre. Ad reliqua diximus omnes, quòd ſunt ſigna intercutis cõfirmatæ.

QVANTVM ad quartum, & eſt vrinæ turbulentia ſuprà dicta, de qua omnes vno ore cenſent, quòd ſit ex imbecillitate iecoris, & illam ſignificet. Ego fateor, quòd adſit imbecillitas iecoris omnino, & reliqua, ſcilicet vitium in compoſitione, obſtructio & duricies: non tamen concedam vnquam, quòd iſta turbulẽtia proueniat ex imbecillitate. Tum primò, quòd imbecillitas iecoris facit vrinas aquoſas, & non turbulentas: tum etiam, qui videmus multos cum ſumma imbecillitate iecoris, & cum hydrope confirmata, qui tamen non habent vrinam turbulentam.

ALII dixerunt, quòd ſit turbulenta propter excrementa vndequaque, & ex toto corpore aduenientia: ſed & hoc ſuſpectum eſt, quoniam illa excrementa ſepararentur & re-

sîderent in fundo tota, quod falsum est. Quidam dixerunt, quòd est vlcus & sanies, è iecore profluens, sed & hoc dubium est, cùm non appareant signa reliqua vlcerum, & maximè dolor.

Dico autem compendiosè, quòd turbulentia vrinæ fit propter materiam, quæ est pinguedo, sicut aliàs declaraui: & quia illa pinguedo non potest separari vel propter imbecillitatem caloris, vt in hyeme: quæ tamen non adest, vt dixi, vel propter vehementem permixtionem, sicut videmus in decoctis, quæ fiunt turbulenta. sed si parum sint cocta, citò claréscunt: sin autem diu, tardè: etsi adhuc diu tius, nunquàm. Dico ergo, quòd hæc vrina turbulenta significat multum liquamen, diu concoctum cum ipsa vrina propter impedimentum obstructionum, & imbecillitatem caloris naturalis cum magnitudine præternaturalis caloris: & propter hoc sequitur, quòd splen fit durum, quia si vrina nõ potest separari, quæ est res aquea, multo minus fiet separatio in sanguine. Ex quo sequitur, quòd ipse sit paratus ad scirrhos, & in pulmone, & in iecore, & in omnibus membris, & causa difficultatis spirandi inde proueniant & notæ sint. Hinc etiã coniectari licet, vndénam proueniat tumor ille in cruribus, qui quidem est ex genere anasarcæ. dicebat enim Hippocrates in primo Prognosticorum: Quibuscunque ab epate

aquæ inter cutem oriuntur, his tuſſes tuſsiendíque promptitudo accedit, & nihil memorabile expuunt, & pedes tument, & venter non egerit, niſi dura & coactus: & circa aluum fiũt tumores, aliqui in dextra, aliqui in ſiniſtra parte tum conſiſtentes tum conſidentes. Manifeſtum eſt igitur, pedum tumorem tum etiam crurum, eſſe ex genere anaſarcæ, & non veri ædematis. Sed quia curatio illius pendet ex curatione tympanitidis, ideo non longius proferam ſermonem.

VTRVM verò dicatur aſciticus? dico quòd ſub vno ſenſu non dicitur verè aſciticus, id eſt, quòd plurima aqua collecta ſit in vẽtre. duobus autem aliis modis aſciticus dici poteſt, ſcilicet quòd aquæ pars eſt in ventre: alio modo etiam dicitur aſciticus in ſenſu aquæ intercutis, quia aqua continetur inter cutim & peritoneum. principalior tamen morbus eſt tympanites.

HIS diligenter conſideratis, deuenio ad Prognoſticum: & dico quòd hic morbus nõ poteſt breui ſanari, quoniam eſt compoſitus ex pluribus. Secundò, quia ſunt morbi longi in ætate ſenili. Tertiò, quia eſt quaſi conatus illi. Addo quartam, quòd ipſe patiens non conatur morbum propellere exercitationibus aliiſque rationibus, quibus tales morbi diminuuntur.

NAM quod ad primum attinet, multi atque

varij difficilius propellũtur quàm ſimplices: atque etiam eo magis, quòd cõtrarij ſint temperaturæ, iuxta illud Hippocratis: In morbis minus periclitantur ægrotantes, quorum naturæ aut conſuetudini, & cætera. Quod ad ſecundum ſpectat, dicebat Hippocrates: Morbi longi in ſenibus plerunque illos comitantur ad mortem. Quod ad tertium attinet, manifeſtum eſt quod rarò hi qui ſunt læſi, magno affectu in membro principali, vel neceſſariò poteſt diu viuere, & à difficillimis morbis euadere. Maius autem periculũ imminet ex ſuppreſsione vrinæ: nam ſtatim vt ad illam peruenirent, venter intumeſceret, ſpiritúſque deficeret, atque ita breui periret.

Est autem paratus ad hanc ſuppreſsionẽ multis de cauſis: prima, quoniam vrina eſt craſſa & turbulenta, quæ facilè intercipi poteſt. Secunda, quia adſunt obſtructiones magnæ, & duricies in viſceribus, quęque calorem naturalem obtundendo tum comprimendo mole ſua vrinam facilè ſupprimere poſſunt. Tertia eſt flatus, qui ſimiliter & comprimendo & refrigerando impedimentum vrinæ afferre poteſt. Omne enim elementum, vt aliàs dixi, frigidum eſt, quamuis id Ariſtoteles & Galenus negent. Quod ſi demonſtrationibus à nobis allatis quiſquam pertinacius repugnet, diſcat ſaltem experimento ita eſſe: atque hoc periculum ex ordine morbi atque naturæ,

etiam si omnia ritè peragantur, contingere.

SECVNDVM periculum est, defluxio materiæ à capite, ex qua posset facilè suffocari. Sed ad hoc vt minus procliuis, eo magis tamen in illud facilis lapsus, & nulla redemptio. Propterea caueat pro hoc Veneris vsum immodicum, coniunctum cum nimio potu, aut iter in Sole ardenti, ex quo possent colliquari contenta in cerebro violenter, atque ita suffocari. Tertium periculum est, ne incidat in febrem aliquam malignam ex magnis curis, ad quas procliuis est, ex metu vitæ filiarum. Ab omnibus tamen his spero tutus erit diligenti obseruatione.

DICO secundò, quòd cura ista perficietur satis bene, propter quatuor gradus, qui sunt in ea, cum quibus tanquam per scalam ascendendo perueniet ad speraram sanitatem. Ex quo manifestum est, quòd oportet ipsum diligenter, quæcunque pertinent ad sex res non naturales, obseruare: quia illæ sunt magis necessariæ. Tertiò dico, quòd hæc cura necessariò erit prolixa, & hoc propter quatuor causas. prima est, morborum magnitudo & prolixitas: secunda est, multitudo eorum: tertia, est nobilitas subiecti, quæ facit vt debeamus abstinere ab omnibus medicamentis validis atque potentibus, iuxta illud quod dicebat Galenus in libro de prędictione ad Posthumum: In principibus non debemus vti medicamen-

tis potentibus, neque vllo modo ſuſpectis. Quarta cauſa eſt, aſcenſus per gradus. de quo dicam ſuo loco. Poſſet & addi quinta, ſcilicet quòd ipſe non obſeruabit cuncta, quæ ei præcipientur, ita ad vnguem, vt deberet. Ex quibus concludo, quòd iſta cura non perficietur hoc anno, ſed in duobus annis tantùm, aut etiam tribus.

NAM & ſi curaret magna ex parte: ita quòd in æſtate videretur ſibi ſanus, & eò magis etiam in autumno, & maximè in fine: tamen hyeme reuertet morbus, licet nõ adeò ſæuus, ſicut fuerat antea. nihilominus maxima cura erit circa præſeruationem, ne labatur in deterius, non vt poſsit perfici ſanatio.

SECVNDA pars prædictionis eſt, quòd diuerſis temporibus valde diuerſam ſubibit conditionem, primum ex ratioue partium anni: nam vere mediocriter ſe habebit, deinde melius iuxta finem veris & per totam æſtatem & dimidium autumni pòſt deterius & maximè vi profunda hyeme & φυτάλια. Item in temporibus pluuioſis ac ventoſis, maximè borealibus: deinde auſtrinis deterius quàm ſereno cœlo: aut Euris vel Zephyris ſpirãtibus.

ET deterius etiam nocte quàm die, & in die: veſperi, quàm mane: & poſt cibũ, quàm ante cibum peius ſemper. Et hoc generaliter, quia aliquando regulæ hæ fallunt. Et hæc nõ ſolùm conferunt ad prædictionem, ſed etiam

ad curationẽ, quia periculoſioribus temporibus oportebit cautius agere, & diligẽtius prę-cauere: ſicut etiã in acceſsionibus, ac reliquis.

Ad prognoſticũ etiam pertinet ſcire, quoniam quantum flatus diſcutietur, tantum etiã decedet ex difficultate ſpirandi: & quòd tumor ille ventris modò deſcendet in ſcrotum, modò etiam vſque ad pedes & crura, & quòd propulſata materia tumorem ingentem in illis excitare poſsit. Quod ſi contingeret, periculoſum eſſet: ſecus de tumore ſcroti. Eſt igitur periculum de incremento ipſius anaſarcæ. Illud etiam eſt cõſideratione dignũ, quòd genera hæc hydropum inuicem cõmutantur & augentur: & vna aliam fouet, & ſimiliter, propter dictum Auicennæ. Et quandoque materia, quę eſt in pulmone, tranſmutatur ad iecur, & facit hydropem. Hæc igitur omnia diligenter ſunt animaduertenda: & quòd cùm corpus impurum ſit, erit etiam paratum heryſipetalibus & perphagedenis & vlceribus malis, & ſcabiei. Nam ſcabies & pſora fiunt ex humore ſeroſo corrupto. Et ſi contingerẽt vlcera in crutibus, facilè euaderent in prauitatem magnam, & difficillimè ſanarentur.

His expeditis deuenio ad curam, quæ iuxta ſcopos triplex eſſe debet: præſeruatiua, ſanatiua, & ſymptomatis curatiua. Hic enim morbus expoſtulat hanc tertiam partem, ſicut etiam docuit Auicenna decima tertij, & vnũ

quodque horum perficitur tribus auxiliis, victus ratione, medicamento, & manuum operatione. Rursus in his scopos scire oportet, cuiúsnam ordinis sint primi, secundi, tertij, quarti, ac sic deinceps.

PRIMVS ergo scopus est, dilatare vias anhelitus, & siccare atque extenuare vētrem. Atque hic est primus scopus in intentione. Secundus scopus est, vt materia impediens, quæ coniuncta est, & dicitur flatus, & crassior humor, tum caro in pulmone discutiantur. Vt verò hoc fiat, tertius scopus insurgit auferendæ malæ intemperiei, iecoris, pulmonis, ventriculi & lienis. Ex quo habetur quartus scopus, vt auferantur duricies, quæ sunt in liene & iecore, atque obstructiones. Quintus scopus, vt materiæ antecedentes euacuentur, & vt non amplius generentur: sed vt euacuentur, insurgit. Sextus scopus, vt præparentur. Præparatio in quatuor consistit, vt crassa attenuentur, lenta diuidantur, aperiantur obstructiones, & vt aluus facilè fluat. Intentio verò prohibendi generationem materiæ antecedentis, est duplex, scilicet vt dentur cibi excrementis carentes, & vt bene concoquantur. Ab ista igitur sexta intentione curatiua operando inchoare oportet, vt perueniamus ad primam. Et hoc seruatis tribus illis conditionibus, quas Galenus in Arte curatiua refert: vt citissimè scilicet salutem, quā

fieri poteſt, adipiſcatur, vt perfectiſsimè, & vt abſque periculo vllo, vel noxa.

Et quia, vt dicebat Galenus libro de Attenuante victu morbi diuturni, plus ratione victus, quàm à medicamentis iuuantur. Eſt autẽ animaduertendum, vt conſuetudines malæ ſenſim immutentur, aliter nimis læderetur. Vt ergo ab animi affectibus incipiamus: nam conſtat animi affectus non minus mutare corpus noſtrum, quàm labores atque reliqua. Igitur lætitia & ſpes, ſalutis optima ſunt: vitare autem triſtitiam, iramque oportet. At id magis à cibo, & hora ſomni, in qua omnes cogitationes, etiam ſi triſtes non ſint, multùm lædunt.

Quod ad ſomnum attinet, cum teſte Hippocrate, ſomnus coctiones iuuet: manifeſtum eſt, quòd quanto plus indulſerit ſomno, tanto illi melius erit. Et quòd debet eſſe iuxta Hippocratem in loco obſcuro, in conclaui frigidiore, bene contecto corpore pannis, in cubiculo reſpiciente orientem ſicco, inter duo ſolaria: in hyeme ignis alatur, in vere & autumno ſol ingrediens locum illuſtret, in æſtate ſit perflatus à ventis: & ſi non poteſt dormire, decumbat ſaltem ſemper in lecto, vſque ad decimam horam ab initio decubitus. De ſitu nihil dicam, quia oportet vt decumbat vt poteſt: etſi nimia præmatur vigilia, inunguntur pulſus ex oleo nenupharino: ſi non ſuffi-

cit,vnguento populeon. Vngatur etiam regio cordis:tutiores etiam in hoc sunt pillulæ nostræ.

RECIPE styracis calamitæ optimæ olentis ʒ i. fiant pillulæ quatuor cum vino mombasio vel vinaciola dulci: & de his capiat vnã singulo vespere post cœnam per vnam horã. Aliud nostrum expertum,& est vltimum, exhilarans animam,& est absque custodia.

RECIPE sacchari nenuphari seu ex nympheæ floribus ℥ ij.syrupi de pomis ℥ ß. moschi electi grana v. Misce bene. capiat post cœnam. Possunt etiam fieri stillicidia & odores, somnum conciliantes, & otalgia, & errhina. Sed hæc minus probantur. Animaduertere etiam decet, quod iuxta somni longitudinem oportet metiri etiam ciborum quantitatem, vt si paucus sit somnus, modico etiam vtatur cibo:sin autem longus,vberiore & magis nutriente, velut carnibus & ouis. Super omnia autem caueat ne tempore somni de tristibus cogitet.Sed solùm iucunda sibi proponat:viridaria,prata, venationes. Motus etiam mensurare decet iuxta sommi prolixitatem: nam vbi bene dormierit, optimè se exerceat: vbi malè,penitus non se exerceat,sed solis frictionibus & equitatione sit cõtentus: & dormiat capite elato,& pectore,ventre autem imo depresso,& cruribus.

CVM verò in motuum mentionem inci-

derimus, par est vt de illis nunc agamus. Mo-
tuum igitur ratio à quãtitate, qualitate ac tem-
pore sumenda est. Quod ad tempus attinet,
dicebat Galenus in libro primo de Cibis bo-
ni & mali succi: Exercitatio vt ante cibum o-
ptima est, ita à cibo pessima: & ideo cauẽdum
est diligentissimè, vt à cibo assumpto omni-
no quiescat: quòd si deliquerit in hoc, maxi-
mo incõmodo afficietur. oportet autem quies
cere à cibo septẽ horis. Animaduertat étiam,
quòd licet ex exercitatione videatur cibus è
ventriculo descendere, ipséque leuius se ha-
bere, atque facilius spirare: non tamen in hoc
commodo confidat, quia successu temporis
res in deterius labetur, sentiétque detrimenta
falsæ speratæ vtilitatis: pœnitebítque ac con-
queretur se deceptum. Ex hoc etiam patet
ratio cuiusdam problematis, scilicet cur videa
tur cibum concoquere melius de die quàm in
nocte, cùm hucusque nox fuerit die longior,
& somnus soleat coctiones adiuuare, & etiã
tenebræ? Ratio est, quia in die propter situm
cibus descendit è ventriculo: in nocte verò
cùm decumbat, non potest descẽdere: ex quo
colligo aliud multum necessarium ad curam
& prognosticum, scilicet quòd nũquam bene
concoquit. Non de die, quia prius descendit
cibus antequam sit concoctus: non de nocte,
quia illũ percipit in ventriculo mane, atque
ita nunquam. Ex quibus sequitur aliud, scilicet

quòd morbus hic in deterius labitur in dies, licet videatur melius se habere. Patet, quia cõcoctio prima est vitiata, & ideo secunda & tertia: ergo corpus quotidie magis grauatur cruditatibus: ergo labitur in deterius, nisi quantum ex euacuationibus adiuuatur. sed illæ debilitant vires: ergo vnica spes in virtute vitali. Quæ quomodo labentibus aliis eas possit restituere, non est præsentis negotij vt ostẽdam, satis constat id fieri posse. Ex hoc sequitur vnum aliud, valde necessariũ scitu, & est quod tunc melius se habebit, quando vesperi sentiet se non concoxisse, & similiter mane: quia tunc virtus retentrix incipiet cõfirmari. Postmodum melius se habebit, cùm mane sentiet se concoxisse, vesperi autem non. Rursus optimè, cùm mane & vesperi sentiet se bene concoxisse. Scio quædam hic posse vellicari propter imperitiam quorũdam: sed qui rectè quæ scripsimus percipiet, de hoc ordine in melius procedendi non dubitabit. Ex hoc etiam aliud valde vtile sequitur, quod ad curã attinet: de quo inferius dicam. Quod ad qualitatem exercitationis attinet, dico quòd deambulatio non est exercitium in via Galeni, tamen est res omnibus vtilis: ipsi verò non solùm vtilis, sed etiam necessaria, & ex hoc genere est frictio. Cùm ergo expergiscitur, decet surgere & deambulare parum ex quo aluus mouebitur; deinde reuerti in lectum, &

fricari atque inungi,& postmodum indui. Ex quo ordine duplex commodum cõsequetur: vnum certum, & erit quòd frictio fiet post exonerationem alui,quod est iustum & vtile: secundum erit minus certum, sed si sequatur, erit vtilissimum, scilicet si denuò, postquàm surrexerit, aluus soluatur. Secundum genus exercitationis est equitatio, quæ debet exerceri,postquàm inambulauerit, quantum satis est in mane. Vesperi quoque vitando semper vtrunque crepusculum, vt inferius dicemus. Quantitas verò exercitij, vt ab Hippocrate decernitur, generaliter in vno quoque auxilio est conueniens tolerantia. Alia genera exercitiorum ab his tribus neque laudo, neque ipse ferre poterit. Laudari solet ascensus per accliuia, sed ipse neque hoc feret.

ILLVD non omittẽdum est omnino,pertinétque ad motus & quietis rationem, quòd non decumbat pronus, vt solet, sed sedeat. Cùm enim sedendo, nõ solùm stando vrgeatur difficultate spirandi, pronus perpetuò maneat,tabulæ aut cathedræ incumbẽs: quo situ nihil est deterius dimoto ventriculo è sua sede,ita vt non quiescat super intestina, sed suspensus maneat. hoc autem cùm pessimum semper sit, deterius tamen etiam à cibo: tunc enim soluitur ipsa ventriculi substantia,& fit laxitas texturæ in ventriculo, quæ parit summam imbecillitatem, & cui non est remediũ,

iuxta

iuxta ſententiam Principis.

CREPVSCVLI memoria me ad tractandum de aëre inuitauit. Vitare ergo debet aërem nocturnum, tanquam peſtem, & ambo crepuſcula: item pluuias omnes, ſolem & aërem nubiloſum, & ventos validos. Poterit tamen aura flante leni ſe exercere, ac ſerenis temporibus: vbi verò prædicta obſtant, in cō-clauibus longis ſe exerceat, tutus à vento & frigore. Et vbi periculum ſit in vtroque, maius eſt in frigore quàm in calore: & ſi lædatur à calore, vbi calor ceſſauerit, ceſſabit & noxa, non ſic in frigore: quia vt rectè dicebat Auicenna, frigus eſt inimiciſsimum pulmoni. Cubiculum etiam debet eſſe purum, mundum, expoſitum orienti, & debet verri quotidie: & quia quæſitum eſt, an aër nariuus ſit illi ſalutaris, reſpondeo quòd ſit, cæteris paribus.

SED ſi ſit aër in colle ſaluberrimus, minimè humidus: & vbi homines diutius viuant, & naſcātur coniferæ arbores, & mulieres ſint abſque gulæ tumore, & pueri floridi coloris, & victimæ candido adipe & rubicunda carne & pulmone, & abſque lapillis. hic aër multum ei prodeſſet: nam in difficultatibus ſpirādi & cæteris morbis pulmonis nihil plus facit quam aëris qualitas, ſeu bona ſeu mala ad iuuandum nocendúmue. Hoc autem vnum ſcire expedit, quod oportet diligētiſsimè caueat frigus poſt calorem. eſt enim mortale. Item

ſolem ſuper caput: nam vt aër frigidus eſt inimiciſsimus pulmoni, ita ſol capiti.

QVANTVM ad quintam intentionẽ, quæ eſt euacuatio & repletio, dictum eſt, quòd oportet habere beneficium ventris: quòd ſi nõ habeatur, fiant clyſteria. & clyſteria quidem mollia non operantur, & nimis acria exiccant corpus: & ideo impediunt in poſterum beneficium ventris. Oportet etiam vt reſoluant flatum: reſoluentia flatum ſunt ſicca, & ſicca aſtringunt aluum. Præterea clyſteria repellunt flatum ſuprà, & maximè ſi ſunt flatuoſa, ergo vſus eorum non eſt multum ad propoſitum, niſi ſint valde neceſſaria aut valde vtilia, aut valde bene præparata. Deſcribam autem duas formas eorum, & ſimiliter duo genera ſuppoſitoriorum. Prima deſcriptio.

RECIPE chamemeli m̃ ij, furfuris m̃ i, ſeminum cari & libiſtici aã ʒ i, aquę ℔ ij. coquãtur ad conſumptionem duarum tertiarum: inde colentur, & in colatura addantur ſalis communis ʒ i, ſalis nitri ʒß, olei anethini ʒiij, hierę pigræ de ſexdecim ʒß. miſce. fiat clyſter. Aliud. R. olei violati ʒiij, ſaponis teneri ʒß, oximelis ſimplicis ʒij, caſsiæ fiſtulæ ʒ vi, vrinæ infantis quantum ſufficit. miſce: fiat clyſter. Suppoſitoria hoc modo.

RECIPE cumini & ruthæ aã ʒ i, mellis violati cocti & deſpumati ʒij, ſalis nitri ʒß. fiant ſuppoſitoria. Aliud.

RECIPE radices iridis,& coquãtur in oleo violaceo:& poſt modum ſiccentur parum, & fiant ſuppoſitoria. Per os quoque difficile eſt purgare, quoniã quæ purgant, ventriculo plerunque nocent. Medicamentum tamen optimum eſt.

RECIPE terebinthinæ orientalis lotæ cũ vino albo ſepties ʒ ij, vini è paſſa vua, ſeu potius ſucci ℥ i, miſce. capiat per tres horas ante cibum. Aliud.

RECIPE aloes ʒiij. lauetur ter in vino paſſulato, inde capiat ʒ ß. pro vice ante cibũ. Non ſolùm autem ſufficit ventrem ſoluere, ſed etiã vrinas mouere neceſſarium eſt. eiuſmodi autem ſunt quæ è fœniculo ſunt, aut ſimilibus, & bene olẽt, vt crithmon & ſandix: ſed crithmon eſt ſatis cognitum, ſandix non ita. Crithmon autem prolicit vrinam. harum quoque cum oleo optimum eſt in omnibus cibis aluũ ſubducens, appetitum excitans, & ventriculũ confirmans. A coitu abſtinere debet, quãtum fieri poteſt. Oportet etiam vt antequàm comedat, excernat flatum, mandendo thus clarum, aut Zaduram, aut antheram, aut aniſum, vel libiſticum, & eructãdo: ſic vt ſingulo mane excernat feces & vrinam & flatum.

CIBVS verò & potus duo ſunt: trifariam aut diſtinguuntur ſinguli, ſimplices & medicinales, & medicinæ cibis ſimiles. Quæ vt minus nutriũt, ita ſunt vtiliores. Huiuſmodi gra-

tia exempli est cretanus marinus ad discutien dos flatus,& proliciẽdam vrinam,& excitandum appetitum cibi. Considerandа autem sunt sex in cibis,qualitas, quantitas, numerus, tẽpus,ordo & præparatio. Cibi maximè ventriculo conferentes,sunt cerefolium, quod simile est cicutæ: sed bene olet, sandix, absinthium & menta rubra angusto folio. Sed absinthiũ propter amaritudinem vix potest edi. Propterea tritum & decoctum cum passulis & vitellis ouorum edi debet. Generaliter autem omnia quæ sunt boni odoris & saporis, sunt amica vẽtriculo. Et maximè si sint astringentia, velut est macer, quod vocant macim vulgares: & astringentia maximè conueniũt in fine cibi,sicut & calefacientia ante cibum. Vt ergo de singulis dicamus, sciendum est, quòd sex sunt differentiæ ciborum. prima est, vt sint boni alimenti,aut mali. circa hoc dicebat Galenus tertio de Alimentis: Cibi mali succi sunt,qui nutrimentum dãt nimis tenue, aut nimis crassum. Verùm sic intelligẽdus est vt non sufficiat quod sit nimis crassum aut tenue:sed oportet vt sit, quia non sit cõcoctum à Sole, & ideo multa sunt crassi alimenti admodum:tamen sunt boni alimenti, quoniam concocta,velut caro porcina. Quia tamen cõcordamus in re,dico quòd propter hoc excludunt omnia olera & omnes radices: quia olera omnia generant alimentũ serosum,& om-

nes radices alimentum crassum, ergo nullum olus nullaque radix conuenit. Et si quis dicat, quòd nuper laudauimus cerefolium & mentam & sandicem, dico quod hoc fuit ratione medicinę. Ex quo colligitur, quòd talibus non licet vti, nisi in modica quantitate: quia non iuuant vt nutrimentum, imò nocent, quia mali sunt alimenti. Omnia ergo olera & radices sunt mali alimenti: & est regula, quæ non patitur vllam exceptionem: quia serosum aut crassum & crudum præbent alimentum, ergo omnia talia sunt vitanda sub forma alimenti. Secunda differentia est, vt non facilè putrescãt: per hanc excluduntur omnes fructus horarij, item lac. Excludũtur etiam ista aliis de causis. Lac quidem, quia flatuosum. iuxta illud Hippocratis: Lac dare cãput dolẽtibus, & his quibus ilia murmurãt, malum: horarij autem fructus, quia serosum præbent alimentum. Tertia differentia est, vt plurimum exhibeant alimentum. Istud enim non est necessarium in omnibus hominibus, sicut priores duæ conditiones.

SED in hoc ægro est maximè necessarium, quod sic declaratur. In hoc ægro est maxima imbecillitas ventriculi, ergo minimus cibus dandus est: sed minimus cibus & parum nutrimentum non potest alere corpus, imò nec mediocriter nutriens, ergo necessarius est cibus maximi alimenti, vt quod detrahitur ex

quantitate ſuppleat qualitas. Ex quo ſequitur, quòd omnes fructus etiam non horarij ſunt vitandi, quia omnes parum nutriunt. Sequitur etiam quòd ptiſana hordeacea, quæ mediocriter alit ſecundum Galenum, & cibus ex amygdalis, qui parum nutrit, in hoc caſu non conueniunt: id eſt, in magna quantitate, neque frequenter. Nam ad recreationem vẽtriculi, vel quia ſunt cibi medicinales, exhiberi poſſunt. Iſta tria poſſunt admitti: paſſulæ, piſtacia, & cibus ex amygdalis. Quarta differentia eſt, quòd ſint facilis coctionis: patet, quia hic ventriculus eſt imbecillis valde, ergo indiget nutrimentis facillimę coctionis. Ergo per hoc excluduntur omnia legumina. Nam omnia legumina non ſolùm ſunt difficilis coctionis, ſed difficillimæ. Pro dignoſcendo autem cibos, qui ſunt facilis aut difficilis coctionis, ſolent dari plures regulæ. Sed præcipua eſt illa Oribaſij, & eſt, vt ponantur in aqua: quæ celerrimè diſſoluuntur aut molliuntur, facilis ſunt coctionis, vt panis: quæ tardæ, difficilis vt caſeus: quæ nunquam, difficillimæ, vt legumina. Radices ergo rurſus ſunt explodendæ. Quinta differentia eſt, vt ſint paucorum excrementorum. Hæc videtur coincidere cum cibis multi alimenti, ſed non eſt ita. nam ptiſana multùm nutrit, & nõ eſt excrementicia propter raritatem: ſicut per contrarium caro iuuẽci multùm nutrit, & ta-

men est excrementicia propter densitatem. Hac igitur ratione quicquid est rarum, & multùm nutrit, caret excrementis, vt lutea ouorum: & quicquid est densum, & parum nutrit, est excrementicium, velut radices & tubera & ostrea. Sexta differerentia est alimenti, quòd superexcedentem habet qualitatem, velut nimis crassi vel lenti, vel frigidi, per quã excluduntur caseus & omnes pisces. Nam licet pisces petrosi, quorum etiam copia apud nos non est (cùm omnes sint marini) in prõptu essent, non conuenirent, quia sunt nimis frigidi alimenti: posset tamen aliquis vti ea ratione, qua dictum est superius. Ex hoc sequitur quòd omnes pisces parui vitãdi sunt, quia parum nutriunt ex superius dictis: & magni similiter, quia crassum & lentum exhibent alimentum: mediocres ergo & masculi & saxatiles possent aliquando admitti præparati, vt dicemus suo loco. Exclusis igitur radicibus omnibus oleribus præter pauca condimenti gratia & medicinæ, quæ sunt crithmon, menta, sandix, cerefolium, absinthium & petrosilium: cichorea quoque, quòd ventriculo & iecori conueniat. Item reiectis omnibus fructibus præterquàm passis vuis, pistaciis & pulmentariis: ex amygdalis excluso quoque caseo & lacte & piscibus omnibus præter saxatiles, quorum vsus rarus esse debet: ostreis quoque, & his quæ crusta integuntur: tum ra-

nis,cochleis. relinquitur anguſta rerum, quæ cõueniunt, deſcriptio. Palàm autem eſt,quod cibi omnes veri vno ſunt ſapore præditi, ſcilicet pingui, aut leuiter dulci. ex quo ſequitur, quod mel & ſaccharum cibi cauſa non cõueniant: quoniam neque ſunt pinguis ſaporis, neque etiam parum dulcis: quare parum nutriunt ſecundum Galenum. Reliquum eſt igitur, vt cibi puri ſint, carnes & vitelli ouorum & panis:& quia,vt dictum eſt,oportet vt cibi omnes habeant vim medicamenti, ideo incipiendo à pane, dico quòd panis, vt ad præparationem deueniam, ita faciendus eſt. Accipe farinæ tritici partes duas,farinæ zeæ ſeu ſpeltæ partes tres:cribrato, pinſito cum aqua decoctionis cubebarum, & maceris, admixto modico vini albi, inde adde grana fœniculi, & confice panem bene fermentatũ & ſpongioſum,& bene coctum. Ex carnibus optimæ ſunt auium exercitatarum: & ideo nulla eſt melior carne perdicis,quia phaſianus parum ſe exercet. Reliquæ verò aues aut ſunt aquaticæ,aut paruæ, quæ parum afferunt nutrimenti. pulli tamen cortis ſunt poſt perdices & phaſianos, & ex pullis meliores partes ſunt alæ ſine cute:ſcilicet pulpa. nec vltra has tres aues,ſunt aues bonæ, exceptis columbis: ſed tamen omnes non aquaticæ poſſunt comedi,& maximè iuuenes & pingues. Columbi è turribus ſunt optimi,quando nondũ poſ-

sunt volare. sed est genus palumborum, quo nihil melius vocant Arabes Altaiugi: & generaliter sunt optimi, qui sunt admodū iuuenes. Ex carnibus autē pedestrium melior est hœdina & suilla: & arietis qui excesserit vnum annum. Verùm circa suillam ista tria obseruāda sunt, primum, quod sit masculi suis: secundum, quod non excesserit annum, vel parum: aliter enim fit valde dura eius caro. Tertium, quod sit educatus in nemoribus & agris, vbi se exercuerit. debet autem eligi caro clunium absque cute & pinguedine. Post has carnes est caro vituli lactentis: caro quoque ericij vtilis est, & maximè magni. Dicebat Dioscor. Ericij caro confert renibus & cachesiæ & hydropicis & elephanticis. Caro quoque apri iuuenis confert & vtilis est, vt suilla caro: cuniculi (de lumbis loquor) etiam edi potest. Reliquæ non sunt vtiles. Solùm restat dicere de gallinagine, quæ licet vescatur piscículis, quia tamen vescitur etiam vermibus & habet rostrum subtile, ideo cùm sit etiam suauis gustu, edi potest. Caro pauonis est nimis dura. Caro galli paui multùm nutrit, & suauis est: tanto melior carne pauonis, quanto deterior carne pulli. Ideo comedi potest, si sit iuuenculus. Præterea ius testudinis & cochlearum etiam multum cōuenit, sed longè magis testudinis: caro autem est nimis dura, præcipuè cochlearum. Carnem accipitris multi laudant, ego ra-

men nõ ſum expertus. Caro bubonis auis eſt optima pro difficultate ſpirandi, ſcilicet alæ: & ſimiliter pulmones vulpium recẽtes, ſi ipſe ſuſtineat edere, nec abominetur. nã hæc duo multùm poterunt illi conferre in longo vſu, & ſanare ipſum. Cibi quoque omnes, qui ex farina conſtant, peſsimi ſunt, vt itria & ſimilia. Farcina quoque & carnes ſalitæ, iſtia lucanicæ, botelli, nihil horum ei conuenit. Ex oleribus præter cretanum marinum & mentam & reliquas dictas, conueniunt & cardui: nam confirmant ventriculum & vrinam ciunt, & appetentiam excitant, & humores diſſecant. Ab aſparagis tamen cauere oportet. Apium & petroſilium & herbam, quam vocant Alexandrinam, quæ eſt ſpecies apij probo. Ex fructibus vuæ paſſæ poſſunt edi, quia multiplicẽ habent vtilitatẽ. conferunt enim ventriculo, pulmoni, iecori: & in his eligendæ ſunt pingues, recentes, dulces & tenui cortice, & mũdæ. & ſi quis vtatur ſucco earum abſque cortice, melius erit. Piſtaciorum verò vſus nõ debet eſſe ſimplex, ſed olei tantùm. Vel hoc modo: Contundantur piſtacia optimè, inde cum duplo ſacchari, vel etiam cum tantundem ſolùm, & portione maceris fiant offæ, & coquãtur in furno leuis caliditatis: & vnam ex his poterit comedere in fine prandij, & hoc erit ei vtile: veſperi autem poterit vti oleo amygdalarum recẽti. Huius autem cauſam ſuperius

docuimus, quãdo diximus quòd in die nimis celeriter cibus à ventriculo deſcendit, & in nocte nimis tardè, & cur. A cæteris oleribus & fructib⁹, præterquàm malis granatis dulcibus tempore magnæ ſitis & ab omnibus radicibus caueat: licebit tamen quandoque edere quatuor aut ſex cappares ſale conditos. Cõfirmant enim ventriculum, & Oriſius refert, mouent aluum, aut vrinas detergunt, diſſecãt, aperiunt obſtructiones: appetentiam cibi excitant, & flatum potius diſcutiunt quàm gene rent, cùm ſint è genere calidorum in tertio or dine. Ex piſcibus ſi quãdo vti velit truta, mediocris maſcula & è flumine lapidoſo eligi de bet, inde perca & aloſa: ſed capita vitare opor tet, atque hæc de genere ciborũ. Fercula ſint, chondrum, panis coctus, panis infuſus in iure, panicum, pulmentum è carnibus, pulmentum ex ouis, oriza mala & cibus albus. De potu nõ eſt aliqua difficultas, quia oportet vt ſit vinum medium inter flauum & album: clarum ſuaue, maturũ aliqualiter aſtringens & odoratũ omnia enim ſunt iucunda & amica ventriculo. Etſi quis per duas horas ante aliquando infundat corticem citri: nam & ipſe ventriculo vtilis eſt, ſed tenuiſsimum, & medium inter ſiccum & viridem, erit vtile. Vel eius loca mẽtam vel pipinellam. Licebit & quandoq; imponere aliquid maceris. Licet etiam in fine cibi non ſuperbibendo edere vnam oliuam

Hiſpanicam. Aqua nulla conuenit: ſed ſi modò neceſſaria eſt, incoquatur macer & cinamomum tenue in aquam, auro candenti quater aut quinquies chalybeatam. R. igitur aquę ℥xxxx, quæ dum feruet, auri fruſta quatuor aut quinq; magna & accenſa in ea extinguantur, inde addantur cinamomi electi inciſi tenuiſsimè, ſed non contriti ʒ ß. maceris ſimiliter ʒ ß. coquantur paululum, ſed vehementer, & permittatur refrigerari. De quantitate autẽ cibi ſit iuxta ſomnum, vt dixi, & appetẽtiam, & iuxta qualitatem ipſorum ciborum. nam de cibis mediocribus aut quæ multum nutriunt, aut quæ ſunt duræ concoctionis, minus comedere oportet. De mediocriter autem nutrientibus & optimi alimenti, aliquanto plus comedi licet. Si comedit, vitella ouorum poteſt aſſumere tria, comedat etiam plus in veſperi quàm in mane propter cauſas dictas ſuperius. Quia quod videatur concoxiſſe cibum veſperi, docuimus eſſe falſum, & hoc niſi longa obtinent cõſuetudo. De tempore oportet vt inter prandium & cœnam ſint nouem horæ ſaltem. Prandeat ſecunda hora diei in hyeme, æſtate tertia hora diei, & poſt cœnã tardet per vnam horam, antequàm eat dormitum: nec comedat, niſi bis in die, & cibos magis nutriẽtes veſperi. De prępara tione ciborum videtur oleum, ſecundum Dioſcor. multùm conuenire: nam & omphacinum confert ventriculo.

Auicenna tamen & Isaac dicunt, quòd omnia olea labefactant vẽtriculum. Soluitur hæc difficultas ex Galeni verbis, cùm dixit, quòd oleo astringentia conferunt & confirmant membra, sed reliqua relaxant. Oleũ ergo omphacinum cùm sit astringens, ventriculo confert tum aliis rationibus & lògè magis oleum pistaciorũ: quo perpetuò in eduliis debet vti. Gatũ quoq; in cibis vtile est, & in vsu fuit antiquis. Detergit enim atque astringit: & multo magis sal, quod etiam digerit. Verùm garum gustu iucundius est. itaq; moderatus vsus confert. Inter reliqua quæ pro condimentis conueniunt, est macer: quod quidem initium caliditatis tertij gradus attingit, quamuis alibi Galenus aliter sentiat. sed de hoc de cõtradictionibus scripsimus. Matthiolus credit aliud esse macim, aliud macerem: neque Galenum vidit in libris de compositione secundum locos. neque est adeò siccum, vt Galenus refert. Confert autem ventriculo multum, quia duplici substantia est hic cortex. Altera quidem parũ frigida, & vehementer sicca: altera fermè temperata in humido, & vehementer calida: quo fit vt vehementer excalefaciat & exiccet, nec tamen extenuet & confirmet ventriculum, ac flatum discutiat. At tenuet autem ac dissecet, quoniam tenuium est valde partium: quo fit etiam vt ipsum solum & nux myrepsica nutriãt inter optimè odorata. nam neque piper

neque cinamomum, nec gingiber, nec cardamomum, aut aliquid eiuſmodi nutrit. Acetum in exigua quantitate admodum aſtringit, diſſecat, appetentiam excitat: copioſum autem maximè nocet. Cętera pinguia aut omnino labefactant ventriculum, aut aſtringentibus ſunt commiſcenda, intérque nihil melius rhu: ſed recenti. nam & boni odoris particeps eſt plãta eius. Acida quoque omnia vitanda ſunt: vehementer enim ventriculũ lædũt. Crocus nõ vacat aſtringẽte vi. Piper etiã quandoque, ſed parcè: & non contuſum, verũ vix cõfractum. Vt verò de præparatione generalius loquar, quinque ſunt modi coquendi edulia: elixatio, aſſatio, ſuper prunas, & in veru, iurulentum atque frixum. Elixata parum nutriunt, & refrigerant, ideo vitanda omnino. Frixa quoque anhelitum cohibent, quoniam pingue cùm ſine aqua concoquitur, aduritur illius tenuior pars: quamobrem anhelitum maximè lædit. Qua ratione & ſumma cutis aſſatorum in veru vel etiam ſuper prunas ſuſpecta eſt. Si quid verò craſsius eſt, in intima parte non coquitur, quamobrem quæ aſſantur in veru, vbi exhalauerit pars aquea, continuò atque perpetuò vitulina pinguedine, aut gallinę ſunt aſpergenda: nec pinguedo ipſa pura ſit, ſed aquæ immixta: ſit autem flamma vehemens, vt celeriter excocta caro non ſiccetur nec aduratur, neque ſumma pars nec intima ſit vſui,

Decet etiam roris marini ramulos circunduci dum coquitur, at intus fœniculum includi cũ passulis atque petrosilio, vitulináque pinguedine aquæ immixta: iuuat etiam non parum dum torretur, aquam frigidam superfundere, vt calor in intima se condens, coquat carnes, & teneriores reddat. Sit autẽ omne quod sic torretur, succulentum: eadem quoque fermè ratio esse debet eorum, quæ super cratem aut prunas assantur. Iurulenta autem optima sunt, in quibus parui pulli atque teneriores tũ aues minores coqui possunt. Quæ verò in pastillis coquuntur, non omnino mala sunt, sed tamen inferiora cæteris iurulẽtis, si ipsi pastilli non sint iurulenti. Sunt enim pastilli iurulẽti, tum grati, tum salubres. His ergo admiscenda sunt, pinguedines, acida cerasa: sed non pruna passæ vuæ, maximè nigræ, macer crocus, petrosilium, menta, fœniculus, piperis aliquid. Quæcunque enim grata sunt, iuxta Hip. sententiam, etiam si paulo deterioria sint, melioribus quidem, sed minus suauibus sunt præferenda. Cruda verò omnino vitare oportet, & vbi lardum adsit. Est etiam animaduersione dignum, quod ipse tanta imbecillitate ventriculi, & etiam quia non mandit cibos, sed deuorat, deberet omnino abstinere à cibis siccis, & omnia quæ edit liquefacta edere, imò potius bibere. Quapropter ei melius cõferrent carnes optimè contusæ & spissæ. Et

ego scio me hoc vnico præsidio iuuasse multùm Archiepiscopum vrbis. S. Andreæ. Vbi enim est summa imbecillitas ventriculi, & homo non mandit diligenter, meliora sunt contusa ex carnibus, quàm carnes ipsæ. In ouis autem melior præparatio est, vt cum cortice coquantur in aqua, aut sub cineribus & non sint dura, sed apala, vt vocat Galenus: & cum modico sale & pane edantur. Ipsa etenim multũ sunt necessaria in hoc casu. De ordine autẽ dici solet, quod omnia liquida in fundo ventriculi, ego autem potius dicerem omnia bene nutrientia, atque hæc est rei veritas. Dico ergo, quòd in initio debet accipere parum contusi, velut essent ℥ iii, & sic vt illa sit basis totius prandij vel cœnæ potius: quia in cœna debet accipere plus, veluti ℥ iii. contusi spissi, & in prandio ℥ ii. & nolo reddere rationem, ne sim prolixior. Vnum est, quod nisi ita fecerit, ignoscat mihi ipse æger, vix poterit diu perdurare. Tres enim sunt colomnæ vitæ suæ, exercitatio, somnus, & contusa, quia non manditur, & hoc quoad rationẽ victus, non loquor nunc de medicamentis. alius ordo est, vt non bibat nisi iuxta finem ipsius cœnæ & prandij: & in prandio colluat bene os ter & quater, antequàm bibat. Deinde bibat parum, in vespere autem bibat vsque ad decem vel vndecim vncias, in mane autem nisi ℥ iii. & ita hoc modo minus bibet, & sitim

sedabit

ſedabit magis. Si etiam comedere velit res confirmantes ventriculum, ſi ſint res frigidæ, aſſumendæ ſunt poſt cibum: veluti citonia condita, quæ non vitupero, modò ſint facta cum ſaccharo. Si verò ſint calida, debent aſſumi ante cibum. Eſt etiam ſciendum, quòd oportet vt conetur mandere panem & duriora edulia diu, & non deuorare ſicut facit: & ad hæc pro mutanda conſuetudine ego apponerem horologium dimidiæ horæ, quod tẽpus vellem conſumere in ipſa comeſtione. Oportet etiam ſcire, quòd diuerſitas ciborum magnam difficultatem in concoquendo ventriculo exhibet. Ideo vnico cibo vel duobus ad ſummum intelligo, tamen exceptis bellariis, vtpote offa, piſtachina aut citonio, vel ſaccharo vel oliua, vel cum ſimilibus vellem eſſe cõtentus. Quandoque verò licet vti ferculis, quę locum nutriendi habent, & multorum ferculorum, quale eſt hoc: Capiantur germina petroſilij, & modicum abſinthij, ſi placet, & tria lutea ouorum, & modicum caſei florentini, quem vocant marzolinum (ſolus enim ille vacat lentore) & optimè mixta cum malua aut beta, fiat ferculum vel ſolutũ, vel modum offarum cum macere & modico gingiberis, & coquantur in iure pingui, & bene. Hoc enim ferculum eſt gratum vẽtriculo: non admiſceo ſaccharum iuxta dictum Auicennæ: & ſcias quòd res dulces ad faciendam oppilationem,

sunt veloces. Et Paulus: Res dulces inflãmant iecur, ideo caueat ab omnibus dulcibus præterquam vuis passis. De numero assumendi cibum, constat quòd non plus quàm bis oportet comedere in die: sed si fieret debilior, tũc oportet assumere ter, & in minori quantitate. Et si contingat quòd malè se habeat, nunquam tamen debet abstinere ex toto à cibo. in quo peccant multi, existimantes se optimè facere cùm eunt dormitum ieiuni: quia vt habetur à Galeno tertio de Facultatibus naturalibus. Ventriculi tunica interior nutritur ex cibo assumpto. Et ideo tantùm nutrimenti assumendum est ab habentibus ventriculum imbecillem, etiam stante cruditate aliqua, quantum potest nutriri ventriculus, vt pote ventriculus si non sentiatur cruditas, sed sit grauatus ab alia dispositione, assumat vitellum oui: etsi sentiat cruditatem, assumat ℥i. panis madefacti in iure pulli, modò cruditas sit citra pondus & nauseam. Illud etiam obseruandum, quod cùm vitellus oui sit viscidus & lentus, debet admisceri aliquid quod dissecet: sitque temperatum, quale est modicum oxymelitis, sed longè melius parum offæ ex pistaciis, aut modicum herbæ, quam draconem vocamus: aut cretani ex aceto. Et scias quòd superius in ferculo illo admisi betã, quia aperit vehementer obstructiones iecoris, authoritate Oribasij.

CIRCA intentiones quæ ad medicinam attinent, ipsæ sunt attenuatio cum dissecatione, purgatio materiæ, & confirmatio membrorum, remouendo malam qualitatem. Prima intentio debet coniungi cum tertia, ita quod omnia quæ dissecant & aperiunt & extenuant, confortent etiam membra. Eiusmodi etiam debent esse temperata, quoniam calida nimis calefacerent iecur, & frigida nimis nocerent ventriculo: ergo debent esse temperata, vel propè declinantia potius ad calidum quàm ad frigidum, & ad siccum quàm ad humidum. Et hæc possunt esse trifariam, vel talia simpliciter, velut chamemelon & stechas & acetum: vel quia sint composita ex contrariis, & fermentata, sicut sirupus acetosus de duabus radicibus & oxymel compositū, & amygdalæ sunt inter simplicia eiusmodi: vel quia sint composita ex simplicibus contrariis non fermentatis, velut si quis succum limunij aut arancij misceat cum scilla. Deueniendo ergo ad ea quæ maximè conueniunt in hoc casu, dico quòd si quis admittat illud quod dicit Galenus & Auicenna, scilicet quòd membra trahunt medicamenta sibi contraria & opportuna, melius esset vti medicamentis simplicibus nuper inuicem mixtis, quàm quæ iam fermentescant, atque verè compositis: quamuis alibi de hoc disputauerimus. Dico etiã, quòd propter dictum Galeni in libro de Prognosti-

co ad Posthumum, vbi negat esse danda medicamenta principibus quæ nõ sint tutissima, quod talia non sunt danda, quia prius imprimunt aliquid quàm trahantur à membro indigente, ideo nocent. Quamobrem oportet vt nõ sint vehemẽter talia: aut si sint, vt prius fermentescãt. Oportet autem obseruare duo. primum, vt sint odorata: quia omnia odorata conferunt ventriculo, & omnibus membris principalibus. Secundum, quòd non sint dilu-ta multùm, quia talia generant flatũ, & augent materiam ascitis: etiam quòd sint calida virtute & sicca, habent necessariò partem frigidam & humidam. & hæc etiam causa quare ascitici perpetuò & vehementer sitiãt: & tamen morbus est frigidus & humidus, & fit à frigida intemperie iecoris vt plurimum. Nã cùm aqua illa præter naturam ibi contenta, tum quia ibi retinetur absque motu, tum ob calorem putrescat & corrũpatur, & ideo fit calida & sicca. hoc enim declaratum est à nobis in libris de Subtilitate, quòd omne putridum, in quo non est facta separatio partium, necessariò est igneum, & ideo vapores ascendentes faciunt sitim adurendo humidum roridum, & exiccando quod est in ore ventriculi. Est etiam alia causa, quia humor est corruptus in venis, ex quo non potest generari humidum roridum. Reuertendo ad propositum, dico quod præparantia erunt eiusmodi. R. oxymelis sim-

plicis ℥iß. succi arancij ʒ iij, absinthij cuscutæ seu cassuthæ & stechadis contritorum añ ʒ ß. maneant in balneo tepido mariæ per quatuor horas, inde colentur diligẽter, & exhibeãtur. Aliud. Recipe oxymelis scilitici ʒ vi. succi limonis ter colati ʒ ij. absinthij, nucis muscatæ, spicæ nardi añ ʒ ß. maneant in balneo, vt suprà, colentur & propinentur. Aliud. Recipe succi cicoreæ ℥iij, absinthii, cuscutæ, spicæ nardi, asplenij añ ʒ ß. ferueant, vt suprà. colentur bis aut ter, & propinẽtur. Aliud singulare. Recipe eupatorij, seminis altheæ, chamemeli, glycirizæ añ ʒ i. coquantur in balneo mariæ leuissimo cum ℥ vi. iuris pulli, ita vt nõ bulliat: coletur & non comedat donec beneficium ventris aut copiosam vrinam habuerit: & deambulet quantum potest, antequam comedat. Aliud paratu facile. Recipe serapij de bisantiis vel de eupatorio vel de absinthio, si ventriculus multùm laboret, ℥i, specierum diacucurmæ ℈iiii. misce, & capiat in forma boli hoc modo: Addatur speciebus tantum ex illo sirupo, vt reducatur in formam boli, inde bibat reliquum sirupi cum modico iuris. Aliud vltimum in hoc casu. Recipe centaureæ trissaginis, seminum petrosilii, radicum capparis añ ʒ i. ponantur in balneo tepido in ℥ii. succi fœniculi. coletur, vt suprà. Quòd si velit præsentem vtilitatem, imponantur hæc quatuor dicta absque succo fœniculi in ℥ii, aquæ arden-

tis factæ, vt in frà cũ ℥ß, sacchari rosacei neapolitani,& habebit medicamentum vltimum in securitate, in iuuamento, celeritate operationis,& satis suaue,& maximè si subducatur centaurium. Ex compositis autem oxyacantha,pastillus est vltimum: resoluit flatũ tympanitidis,confirmat ventriculum, aperit obstructiones iecoris & lienis. R. succi liquiritiæ,oxya canthæ rosarum, seminum cucumeris añ ʒ iii. mastiches spicæ, eupatorii añ ʒii, rhapontici veri vel rhabarbari croci añ ʒ i. seminis endiuiæ, cassuræ añ ʒ iii, spodii ℈ß. terito subtilissimè, leuigato, & cum manna confice pastillos. Laudantur & pastilli ex absinthio & dialacca. Pastilli quoque berberis, Sopirium antidotum ac talia, & hæc de præparatione. Fuit etiam laudatus syrupus acetosus diarodon, & species diarodon & aromatici rosati vtriusque descriptionis. Sunt & species aromatici nardini optimæ.

QVOD ad euacuationem autem attinet, antequam ad eam deueniamus, scire oportet an materia sit præparata: quod quidem difficillimum est ob turbulentiam vrinæ, & ideo cùm oporteat, vt simus in casu Hippocratis, concocta medicari atque mouere non cruda, modò non turgeant, sequitur vt non parum periculosa sit purgatio. Est etiam alia ratio, quia Princeps dicebat in capite de cachesia: Oportet vt cõsideres ne ventriculus illorum

lædatur à ſolutiuis, & ideo oportet vt ponas in medicamentis eorum quæ confirmant vẽtriculum, velut lignum aloes crudum. item, quia in capite de cura tympanitis inquit: Et non ſit multiplicatio ſolutiuorum, etſi cauſa hydropis fuerit, debilitas ventriculi confortetur ventriculus: quaſi velit innuere, quòd in hoc genere hydropis rarò vel nunquàm conueniat euacuatio. Maius eſt quod Ætius libro decimo, tractans hanc curam, ne vnum quidem medicamentum in hoc genere morbi ſcripſit, ſed ſolis epithematibus contentus eſſe videtur. Quod etiam Alexander longo proceſſu curam exordiens, in tertio libro obſeruare videtur: nam nullius medicamenti purgantis meminit, ſed ſolis etiam contentus epitematibus, & ratione victus. Paulus tamen vult, vt aqua in tympanitide expurgetur, & eo magis in aſciti: ob id cõcludo, quòd ratione tympanitis cauere oporteat maximè medicamenta purgantia. Et ego verè obſeruaui plures tympaniticos, & vidi quòd ex aſſumptione medicamentorum lædebãtur: nec vllum vſque nunc ex purgationibus conſuetis iuuari vidi, & multo minus ſanari, niſi ſemel ex medicamento valido, quod non deſcribo. Et ratio eſt etiam clara, quia vẽtriculum horũ patientium, eſt admodũ extenuatus & tenuis vt charta: quòd ex diſſectione apparet. Eſt etiã aliud obſeruatione dignũ, ſcilicet quòd Aui-

cenna in capite de Aſcite inquit: Et aloes ſolum eſt malum valde epati, quare oportet vt abſtineat ab illo, niſi propter neceſsitatẽ, aut cùm fuerit bene correctum & ideo propter tot difficultates nõ cautè, ſed cautiſsimè purgandus eſt, cùm damna purgationis ſint manifeſta & præſentia, vtilitates autem obſcuræ & incertæ, & ambiguum tempus atque occaſio. Quia tamen ipſe nõ vtitur exercitatione, quod optimum cenſetur ab Auicenna: dicit enim loco ſuprà adducto, Illud quo melius curantur, eſt exercitium temperatum. Et alij celebres authores dixerunt, quoſdam ſanatos ſola vectatione. Ideo neceſſarium eſt vt purgetur, non tanquam adepturus magnam vtilitatem ex hoc, ſed potius ob neceſsitatẽ. Oportet autem obſeruare canonem Auicennæ, vt purgatio ſit leuis & frequens potius, quàm valida & rara. Item oportet vt ſit triplex, par aluum & per vrinas & flatus, vt omnes authores concordant; & non oportet tamen vt vtamur vehementer prouocantibus vrinam. Rurſus clyſteria in hoc caſu multùm laudantur pluſquam medicamenta, propter propinquitatẽ & epithemata: in aſcite dico, & principio etiam tympanitis. nam tympanites confirmata ſæpius prohibet clyſteria. Ex quo ſequitur, quòd cùm ipſe ſit priuatus vtilitate epithematum, quia vix poteſt ea ferre propter ſpirandi difficultatem, ideo priuatus eſt ma-

gna parte commodi. Ego tamen deſcribam illa ſi vellet tolerare, ſuper omnia verò habeamus occaſionem purgandi, cùm ex vrinis neque excrementis alui non poſsimus illam deprehendere. Ideo dico, quòd tribus ſignis aliis concocta materia à cruda dignoſcitur, præparatáque à non præparata: primũ eſt, quòd corpus non adeò læditur ſicut antea. atque hoc colligitur ſecunda Aphoriſmorum in cõmento illius Aphoriſmi, Cùm morbi inchoãt, ſi quid mouendum videtur, moue: cùm verò conſiſtunt ac vigent, melius eſt quietem habere. dicebat ibi Galenus, In ſtatus ſalubris morbi tempore, cùm materia concocta ſit, omnia ſymptomata remittuntur. Contigit ergo ſi adſit febris, remiſsio illius: ſin autem non corpus ſentit quandam titillationem, quemadmodum patiuntur qui Veneris deſiderio abſque alio incommodo detinentur. Sentiũt enim grauitatem atque moleſtiam leuem cũ caſu nonnunquam appetitus, viribus tamen valentibus & corpore vegeto. atque inter cætera hoc maximum ſignum eſt coctionis & præparationis materiæ, ſomni tranquillitas atque prolixitas. Secundum ſignum colligitur à Galeno tertio de Præſagio ex pulſibus dum agit de temporibus febris: & eſt, quòd cõtractio redditur tarda in pulſu cum aliqua velocitate in diſtenſione. oſtẽdo modò quòd ita ſit, nam ſi materia eſt concocta & præpa-

Materia cõcocta quo modo ſine vrina dignoſcatur.

rata, non eleuantur fumi praui: & ideo tardior redditur contractio, intellige in febribus in aliis verò tarditatem quidem contractionis, imò & raritatem quandam, vt secundo de Præsagio ex pulsibus. Velocior quidem cùm sit extensio, ac longior. quies, quæ antecedit contractionem tum etiam ob ipsius conrractionis tarditatẽ rarior videbitur: sed & quæ sequitur contractionem, mediocris erit. Cũ verò rara sit contractio, frequens autem sit extensio, fit vt pulsatio moderata tota sit. Itaque vbi non adsit febris, contractio tamen atque distensio velociores iustò erunt, & præcipuè contractio, & frequentiores quàm in sanitate: tardiores verò, & maximè contractio, atque rariores quàm ante concoctionem & præparationem. Rursus cùm plenitudo ipsa inæquales soleat facere pulsus, & paruos, atque ob id crebriores: cùm materia ipsa melior facta fuerit, minus naturam prægrauabit: erũt igitur pulsus fermè æquales & maiores, & ob id etiam minus crebri. Tertium signum est mutatio ipsius vrinæ, quàm probat Hipp. nisi ad mala mutatio fiat, & similiter in excrementis alui, & quædam voluntas euomendi, atque satietas. Licebit & vrinas diu permittere in vrceis: quanquam enim non rectè sedimentum secernant, tamen melius vna die quàm altera, & maximè post longam quietẽ. Pars enim grauior vbi pinguedinis portio

tenuior ob præparationem absumpta fuerit, aut saltem separata ab elemento terreo, facit vt quod terreum sit, descendat ad imum: quod & experimẽto succedit. Tametsi enim neque exacta concoctio nec præparatio ostẽdi possit, apparent tamen indicia mediocris atque melioris coctionis. ea verò quamuis in vrinis solùm mediocris videatur, nihilominus etiam absoluta esse poterit. Quamobrem licebit tum vtiliter expurgare, & maximè cum leuibus atque innoxiis medicamentis, vt dictum est. Licebit etiam & coniectura id assequi, cùm post longas præparationes serapiorum nulla facta est excretio: & post frequentes mutationes vrinarum iam amplius nulla fit mutatio, sed in eodem statu manent. Licet enim ex his coniectari, materiam esse præparatam atque concoctam. Vt verò omnia vno verbo complectar, postquàm non licet exactè cõcoctionis signa ex vrinis deprehẽdere, eas obseruabimus cùm copiosius excernuntur, cũ aliquo modo quod cõtinetur, cùm post diem vnam pars crassior secedit ad fundum, ídque crassius est quàm antea: vrina verò & clarior & minus colorata, cùm pulsus sunt meliores atque pacatiores, cùm somni sunt longiores atque tranquilliores, cùm ipse vegetior ac lætior fuerit: cùm quandam sensérit leuem nauseam, verumtamen sine grauitate in ventriculo: cùm vẽter fuerit mollior. Obseruare etiam

debemus, postquàm illud verum est quod dicebat Galenus decimo Artis curatiuæ, dum de tabificis agit in morbis maximis: Quælibet noxæ, quantũuis minimæ, exitiales sunt, quod in hoc casu maximè verum est: vt temporis constitutio sit mollis, temperata absque ventis, potius pluuiosa, quàm valde sicca. Sítque luna ab omnibus solis radiis noxiis immunis, scilicet quadratis & oppositis: libera quoque ab aspectu maleficarum, absit solstitium & æquinoctium: non sit etiam in coniunctione Iouis neque Veneris, sed in quadrato vel in opposito, vel trigono vel sextili. Signa autem optima sunt, atque in quibus Luna debet constitui, Cancer: deinde Libra, deinde Pisces, deinde Gemini. Pessima sunt Leo & Scorpio. Aries Taurus sunt bona signa, nisi quòd vomitum faciunt: sicut & Capricornus. Aquarius quoque malum est signum, quia medicinæ parum operãtur, licet sit tutum & minimè concitans vomitum. Virgo & Sagittarius nõ sunt valde mala, nec tamen bona. Atque hæc de occasione.

His visis dico quòd per aluũ purgationes duplices sunt: aliæ quidem, quæ parum trahũt à remotis: aliæ quæ multum. quæ multum trahunt à remotis, non sunt idoneæ, quia trahũt ad locum debilem, & euacuant quod non est necessarium, & multùm debilitãt, & multùm calefaciunt, vt Galenus in prima Aphorismo-

rum iuxta finem libri: Medicamenta purgantia calida sunt, vt etiam declaratum est superius. Oportet ergo vt medicamenta trahant aquam, & non aliud, & hoc ratione materiæ coniunctæ: quia ratione materiæ aggregatæ propter superfluum ocium aliud est dicendū.

SVNT etiam multa medicamenta ex oleribus, quæ purgant iucūdissimè, quorum vsus exoleuit propter pharmacopolas, velut asarū & cinocrambe, quæ soluit bilem, pituitam & aquam. est autem mercuriali non absimilis, & marina brassica, quam vocamus soldanellam. Est etiam tripolium, cuius radix est in vsu pro turpeto: mutatque flos eius, vt dicunt, colorem ter in die. Centaurium quoque purgat bilem & crassos humores, euacuat quoque vsque ad sanguinē. Deueniendū est ergo ad singularem illorum descriptionem.

℞. soldanellæ recentis & viridis ʒi. absinthij, asari añ ʒ ß. subtilissimè terantur, & cum sirupo de succo ebuli, & saccharo fiat bolus. Deinde si vult, mandat ℥ ii. manæ electæ calabrensis. Aliud medicamentum. Recipe soldanellæ, asari añ ℥ ß. (electæ semper intelligitur) succi mercurialis ℥ iiii. ferueant in balneo mariæ per horas quatuor: inde coletur, & ei addantur corticis cinamomi interioris ☽ i. dissoluantur in eo manæ electæ calabrensis ℥iß. bibat & non edat post quinque horas. Libet etiam pro tertio medicamento medicamen-

tum Auicēnæ ex Galeno, quo curauit ſenem amicum ſuum aſciticū ex cauſa calida deſcribere: & quamuis poſsit legi in ipſo codice, quia tamen vix poteſt intelligi & eſt barbara ſatis elocutio, deſcribam illud commodius. inquit ergo: Curaui ſenem amicum meum aſciticum, ex cauſa calida cum viribus imbecillibus alui ipſum carnibus hœdi aſſati, & carnibus minutim inciſis ex auibus, maximè perdicibus & pane, cui furfur permixtum erat, & lentibus cum aceto. Ita tamen vt abſtineret omninò à iuribus, niſi quod in die in quo dabam medicamentum permittebam vt vteretur iure carnis elixatæ in aqua cum aceto & melle cum cumino. Nam acetum maximè corrigitur noxa medicamentorum conuenientium aſciti, & maximè calidæ: & permittebam etiam vt comederet carnes cum aceto mediocri. Purgabam autem hoc medicamento. ℞. mirabolanorum citrinorum ʒvii. fumiteræ ʒiiii. abſinthij eupatorij ſeminis, endiuiæ roſarum ſpicæ nardi an ʒii. endiuiæ viridis pugillum vnum. coquantur in ℔ iii. aquæ ad conſumptionem tertiæ partis. Sed ego credo quòd dicere velit duarum tertiarum: & poſtquàm excolaui ipſum, addidi ʒx. ſacchari, & dedi in potu. Dedi etiam catapotia ex lacte eſulæ cum ſaccharo, vel cum carne ficuum. Inde dabam ſerapium ex omphacio & ribes. Epithemata quoque ex luto armento cum a-

ceto & aqua applicabam ſuper ventrem, vel ex farina hordei & milij, & ſtercore vaccino atque caprino, & cineribus quercus & vitis & nitro atque ſulphure. Quadoque verò faciebam emplaſtrum ex condiſi ſeu radicula vel herba lunaria, quæ ſtruthion vocatur à Græcis, & thimelia, ſuper iecur verò imponebam infrigidantia epithemata, & maximè ex ſanthalis. Quandoque etiam purgaui ipſum cum ſirupo roſaceo, in quo thimeleam iam infuderam, & conceſsi ei vſum ſacchari & ficuum ſiccarum & amygdalarum, & præcepi ei ferre ſitim: ſed cùm non poterat, dabam acetum cũ aqua commixtum, & quandoque exhibebam folia thimeleæ cum lacte ficuum, & dabam ante cibum & poſt cibum, & nunquam dimiſi eum aliquo die, quin ipſum purgauerim. Hoc autem quod dixerit ſe dediſſe medicamentum tam validum poſt cibum, quibuſdam videbitur abſurdum, aliis admirabile, mihi verò non ita, qui ſciam Auguſtinum Tornarium, virum nobilem aliquando curatum ab hydrope ſolo potu decoctionis radicum gineſtæ, vel aqua deſtillata ex illa, ſumebátque eam ante cibum cum cibo, & poſt cibum, & ſanatus eſt perfectè. morbi enim validi non curantur caſsia nigra aut rhabarbari exigua ſumptione in quindecim diebus ſemel. vt enim temerarii medici eſt in morbis tutis validioribus vti præſidiis, atq; periculoſis, ita imperitiſsimi eſt, quos alia

via ſanare poſſe non ſperamus, non audere quod præceptum Galeni eſt decimo Artis curatiuæ, dum de tabificis loquitur, & dictum Hippocratis: Extremis morbis extrema exquisitè remedia optima ſunt, intelligitur non ſolùm de morbis extremis in magnitudine, ſed in genere, cuiuſmodi eſt hydrops. Qui enim vtroque modo ſunt extremi, ſunt prorſus inſanabiles. Sed hæc non conueniunt, quia non ſumus in vera aſcite: adduximus tamen hoc exemplũ Galeni, quia multa ſunt quæ noſtro propoſito conueniunt, velut ſoluere vẽtrem quotidie, emplaſtrum ex ſanthalis, & potio illa, vt ita dicam, benedicta: & ferre ſitim, & non vti iuribus. Quartum medicamentum ſalutare, & periculo vacans.

RECIPE lactis caprini nigrarum caprarũ vncias centum, lactis ficulnei pondus aurei dimidii, miſceantur & tepefiant, ita vt lac coaguletur celeriter: inde accepta aqua, bulliant perpetuò deſpumando, donec perueniat ad ℥x. inde ſumantur aſari ʒii, agarici optimi mũdi ʒi. rhabarbari electi ʒ ß. infundantur per noctem, inde ferueant cum ℈ß aniſi, & coletur ita, vt remaneant ℥ vi. vel parum plus, & hoc eſt medicamentum optimum non ſolùm ad hydropem, ſed etiam ad difficultatẽ ſpirandi. Cui etiam conferunt reliqua ſupra ſcripta, etſi inueniretur lac camelarum, poſſet fieri medicamentum ex eo: imò ipſum lac ſolum ſufficeret.

ceret. Medicamentum aliud ex Auicenna, & est mirabile: Accipe capram, & eam nutrias abrotono & timelea & abstrahio odorato, & soldanella & cichorio & asaro, & cassutha & endiuia, & si homo vtatur hoc lacte tantùm, & pane absque alio medicamento, sanabitur dico ab ascite, quæ est fundamentum tympanitis. Iuuat etiam distillare vrinam caprarum per balneum mariæ, & purgat maximè cum manna. Verumtamen quia lac est flatuosum, & non oportet diu insistere in illo, sicut neque in clysteribus, quoniam ista magis conueniunt asciti, sicut etiam ea quæ prouocant vrinam. dicebat etiam Auicenna: Oportet vt in tympanitide euacuetur humor humidus, si pendet ex ea, & vtamur aspersione atque incisione, sicut in ascite. Vtemur autē prouocātibus vrinam, & refrigerantibus simul, quale est istud. ℞. succi cicoreæ purgati ℥ ii, spicæ nardi ʒ ß, erithrodani ʒ i. lenigata dentur in potu. Aliud melius. ℞. succi cassuthæ purgati ℥ i ß, trociscorum ad incipientem hydropisim Auicennæ in antidotario. ʒ ß sumantur septem diebus continuis. Descriptio alia medicamenti boni.

RECIPE aquæ vitæ primò destillatæ ex vino albo odorato libras ij. asari, cassuthæ, absinthij viridium aā ʒ x. aloes epatici abluti cū succo rosarum ℥ ij, misce, & concluso vase optimè sepelies per septem dies in fimo equi-

no,postmodum destillabis per balneum mariæ cum luto sapientiæ,donec remaneãt feces siccissimæ: in hanc aquam immittantur sacchari rosacei solutiui, quãtum est quarta pars aquæ, & concludatur vas optimè, & maneat per vigintiquatuor horas in balneo mariæ tepido, & capiat de hac ℥ ij. singulo mane donec sanetur.Purgat enim quotidie, & restaurat ventriculum & iecur, & est suaue valde, & boni odoris: & aperit obstructiones omnium viscerum, sed oporteret facere saltem decem libras ex eiusmodi medicamento.Post hæc deueniendum ad ea quæ resoluunt flatũ, & ex suppositoriis est illud Auicennæ, quod constat ruta,nitro & cumino, melle excepto. Emplastrum Alexandri ad hoc: ℞. aluminis, nitri, sulphuris viui, thuris crassioris, resinæ frixæ añ ℥ iij.picis aridæ naualis,ceræ nouæ añ ℥ vi.olei veteris ʒ iiij. aceti quantum satis ad dissoluenda medicamenta. Hoc ceratum dissoluit flatum & omnes internas affectiones. Est etiam longè eo melius ceratum persarum de lapidibus descriptione Ætij, sed difficulter conficitur. Frictio quoque ventris cum succo allij dissoluit flatum:tamen nimis calefacit, & fœtida est, & caput petit. Subscribenda sunt autem medicamenta ex Ætio. Primum est ex cochleis cum cortice: quod quidem non separatur,nisi penitus absumpta aqua.Ex simplicibus sunt lathirys, tertium stercus caprinum,

quartum est squamma æris. Hæc tria tamen velut & cucumer agninus nõ multum in hoc casu conuenire existimo. Tum quia asciticis magis conueniunt, tum quia validiora quàm pro morbi magnitudine & nobilitate personæ. Ad tympanitem autem magis, quod constat ex pane cumino & pyretro, amaraco & struthio. Sunt qui admodum laudent stercus aquilæ: ego scio efficax esse medicamentum: an tutum sit nescio, neque an ad vnguem conueniat tympaniti. Quæ verò ad tympanitidem magis faciunt, sunt thus, dragachantum & libanotis cum melle. Sunt etiam potiones quædam temperatæ, velut ex carne cancrorũ exiccatorum. & iuncus odoratus, & lauer & phu, quòd est valeriana, & polium & amaracum & calamintha & myurus herba, & nitrũ exterius, in rius autem: exterius etiam alumen, & aquæ calidæ & smyrnium, & vmbilici Veneris radix & solanum hortense & granum enidium. Compositio vrinam ciens.

℞. seminis fœniculi, cardamomi radicis, eryngij corticis, radicis capparis cuiusque ʒ i, stercoris columbini cochlearia duo, contere & confice cum aqua catapotia ciceris magnitudine, & quinque ex eis quotidie præbe. Potus hydropicis commodus, experimento cõstans, qui tum per vrinas tum per ventrem euacuat: caroi ℈xxvij, fœniculi ℈xiiiß, alias vncias pro scrupulis anisi ℈xiiiß, cumini lati ℈v,

mei ſexquiſcrupulum, iridis ſiliquas tres, mellis ſeſquilibram, vini ℔ vi. exhibe menſuram mediocrem ieiunis in inſeſſu ſolij balnei præcalefactã, eſt & ſuaue guſtui. Alius potus ciens vrinam, ex cuius vſu inſignem virum tympanite detentum ſeruatum vidimus, etiamſi à multis medicis iam eſſet detritus: Ammoniaci thymiamatis ſextantem, radicis herbæ lonchitidis ſextantem, petroſelini ſexquiunciam, calami indici, cocti, cinamomi ſpicæ nardi, piperis longi myrrhæ ſtactes ſingulorum ʒ i, ſeminis rutæ quadrãtem, phu. ʒ iiij. ſtyracis ʒ iiij phylli quadrantem, mellis deſpumati quantũ ſufficit. excipe melle, fabæ Ægyptiæ magnitudine, præbe cum calidæ aquæ cyatis tribus. Emplaſtrum noſtrum, quo ego plures ſeruaui.

RECIPE foliorum rutæ, ebuli añ lib. iij. excipe ſuccum, & cum corticibus arãciorum contritis fiat emplaſtrum. Sacculus noſter, quo aurificem quendam ſanaui.

RECIPE ſtercoris caprini ʒ iiij, erithrodani ʒ i. cumini, iunci odorati ſingulorum m̃ i. ſalis nitri purgati ʒ i ß. ſpongiæ minutim inciſæ ʒ ij. omnia præter ſpongiam terantur, & ſacculo indita perpetuò ſuper ventrem teneantur.

VBI verò ſanatus fuerit ex humore, expedit faſciis puluere thuris & libanotidis inſperſis vincire ventrem, atque rationem victus obſeruare. Et per interualla accipere aromaticũ

nardinum autoxyacãtham, pastillum superius descriptum, in quibus pro singula libra adsit ℥ iß. pulueris germinum ebuli virentium, & in furno exiccatorum. Vbi tympanitidis cura successerit, ad difficultatem spirandi nos conuertere decet, atque ea constat tribus auxiliis peculiaribus, ecclegmate, medicamentis, inunctionibus: Ecclegma simplex, sed perpetuò continendum in ore, est oleum pistaciorum, quod tota nocte debet teneri in ore. Aliud facilè. Zulapium ex capillo veneris, commiscea-tur croco, ita vt in singulis vnciis zulapij ʒ ß. orientalis croci sic misceatur, vt discrimen nullum appareat. Sunt & alia notissima ex scilla pini nucleis, de caulibus, ex pulmone vulpis, sanum & expertum. Aliud.

RECIPE sanguinis suilli recentis, carnis limaciarum añ ℔ i. pulmones vulpium numero iij. carnium bubonis ℥ viij. destillentur per balneum mariæ in vase vitreo, inde commixta aqua saccharo teneatur in ore, vt sensim descendat. Vtilis est etiam hæc aqua, si ex ea bibãtur ℥ iij. cum ʒ iij. sacchari & granis vij. croci. Ecclegma nostrum suauissimum.

RECIPE mellis virginei repurgati ℥ iij. manæ electę pinguis ac recentis ℥ ij. zulapij de capillo veneris ℥ i. auri puri folia numero xii. misce in mortario optimè, & de hoc teneat in ore. Mel sic repurgatur. cape mel virgineũ, & pone in vase vitreo: quando est liquidum,

& ſingulis tribus diebus partem ſpumoſam & ſordidam auferto. De medicamentis eſt aqua ſupraſcripta hoc modo (poſt quadragita dies, quibus vtetur medicamento infraſcripto) capiet alternis diebus ℥ iij. cum ʒ ij. ſacchari: immiſces & puluerem hunc.

RECIPE ſanguinis bubonis ſiccati, pulmonis vulpis ſicci aã ℈ i. croci grana v. terantur ſubtiliſsimè, capiat cum dicta aqua tardando cibum quinque horis. Medicamentum quadraginta dierum, cuius ſuprà meminimus.

RECIPE aquæ Padi fluminis ℔ xxx. coquantur donec redeant ad xv. in illis xv. ℔ aquæ imponantur cicerum rubeorum ℥ vi. ſinapis in linteolo ligatæ ʒ ij. permittantur per horas xxiiii in cubiculo calido, inde abiecta ſinapi coquantur in eadem aqua, donec aqua redeat fermè ad ℔ i. pòſt coletur exprimẽdo ciceres per linteum tamen ſpiſſum, & de hoc capiat ab ℥ vi. vſq; ad viii. cum ℈ i. croci, continuando per dies xxxx. & nunquam interim exponat ſe frigori, nec comedat vſque ad ſex horas. Eſt manifeſtum, quòd hoc decoctum ſatisfaciet ei pro duabus vicibus. Caueat etiã ne aſſumat illud, dum ſentit cruditatẽ in ventriculo. Exterius applicanda ſunt hæc. ℞. butyri recentis ℥ ii. olei amygdalini tantundem, ſucci corticum aranciorum, qui prouenit expreſſo cortice leuiter & ſine contuſione grana vii, miſce, & inungatur dorſum & pectus,

& maximè inter quintam & ſeptimã coſtam, vbi pulmo tangit pectus. Aliud melius. Deſtilletur butyrum per balneum mariæ, & miſceatur cum oleo amygdalarum, & ſucco illo & ℥ i. aquæ vitæ ſeptem coctionum, & inungatur vt ſuprà.

QVòD ſi per hæc auxilia non iuuaretur, deueniẽdum eſt ad exhibitionẽ aquæ thermarũ, aut decocti ligni Indici, in quo obſeruare oporteret ne aſſumat corticẽ in hac cauſa, quia difficultatẽ ſpirandi facit: vnde ſequitur, quòd aqua nõ vino vti oportet. Quidã tamen è collegis, vir clariſsimus, dicit ſe obſeruaſſe corticis vſum etiam innoxium patientibus difficultatem ſpirandi: quod ſi ita eſt (malo enim illi credere quã mihi) & cortex & vinum poſſet exhiberi. Dictum tamen eſt per alium collegam clariſsimum, quòd bonum eſt ab initio ſubſiſtere ab exhibitione vini, & videre an ſuperfluo calore afficiatur à potu aquæ. Menſe ergo Maii, ſi alia non profecerint, ſumat hoc decoctum ab initio menſis.

℞. ligni Indi bene olentis & acris guſtus, & tenuiter deraſi ℔ i. cubebarum ʒ v i, labruſcæ viridis m̃ i. infundatur lignum in aquæ ℔ xv per viginti quatuor, inde coquantur ad conſumptionem quartæ partis: pòſt addantur cubebæ confractæ & labruſca, & permittatur decoqui ad conſumptionem alterius quartæ partis, deinde coletur, & de hoc bibat ℥ vi.

mane:& si potest sudare, sudet. Primis quinque diebus abstineat ab omni cibo, sed sit cõtentus pane leuissimo suprascripto & vuis passis:& si non potest ferre inediam per quinque dies, ferat saltem per tres. Bibat etiam cum cibo de hac aqua vsque ad triginta dies saltẽ, & nihil aliud, nisi quòd singulis tribus diebus aut quatuor bibat ℥v. vini flaui subdulcis odorati, & hoc si ventriculus videatur illi debilis, vel vehementi desiderio vini teneatur: interdiu nõ bibat aquã, nec aliud. neque enim multum sitiet ob labrusca, nec se exponat aëri, nisi trãquillo, sereno, calido, & ante prãdium, vel ante cœnam. Aqua deberet fieri singulo die:& ideo pro medietate tantũ, vel ad summum alternis diebus. Post illos quinque dies, vel post tres, si non potuerit tolerare in mane hora duodecima comedat solùm panẽ & passulas, vt dictũ est: in vesperi autem hora xxij. edat per diem aut pullum, aut columbum syluestrem iuuenem, aut duas aues paruas, quales sunt turdi, merulæ, aut galinaginem: aut gauiam auem, quàm nos vocamus pauonculum cum vuis passis etiam. Antequam verò assumat hoc decoctum, purgetur cum manna, & his quæ superius dicta sunt. Et hæc est opinio nostra de potu aquæ ligni. Clarissimi collegæ addiderunt super hæc in decocto absinthium, cichorium, asplenium, eupatorium, passulas: quæ omnia cum santhalis, quæ à nobis com-

memorata ſunt, maximè conueniunt, vt nihil melius: verùm adeò ingratam reddent potionẽ, vt vix eam perferre poſsit. Si tamen perferet, erit admodum vtilis: & ego eam maximè laudo. De aquis autem thermarum, quia tẽpus exhibendi longius abeſt, dicere ſuperſedeo.

De Fõtibus vulgò vocatis cameriis potẽtialibus ſeu fontanellis.

Quòd ſi nec ex his ſoluatur morbus, vtpote contumaciſsimus, fontes fiant ſub genu in vtroque crure. Fontes enim hi trahunt materiam ex profundo, quamuis videantur ignoti fuiſſe antiquis: nec ſcio aliquem authorẽ Græcum aut Latinum, aut Arabem, qui de hoc tractauerint. Propter hoc exiſtimo opportunum eſſe, vt hoc loco hanc doctrinam breuiſsimè expediam. Omnis dolor fit circa mediocritatem, & non fit ex mediocritate, vt ex temperamento, id eſt, quod illud quòd debet facere dolorem, oportet vt generet intemperiem & generet in mediocri tempore: quia ſi nimis celeriter aut tardè dolor non fit, aut valde exiguus, ergo ſi fiat eſcharoticum, quod celerrimè operetur: vel tardiſsimè nullum faciet dolorem, aut valde exiguum. Et ideo deſcribam duo genera eſcharoticorum, quorum vnum operatur in viginti quatuor horis, & nullum facit dolorem propter tarditatem.

℞. calcis viuæ, ſaponis Gallici aã partes æquales: miſce & ſupponatur. Appello ſaponem Gallicum, ſaponem nigrum, ſeu tenerũ, alterum propter celeritatem minimum affert

dolorem, cuius descriptio est.

℞. capitelli ℔ ij, calcis viuæ ℔ ß, cineris roboris ʒiij. His contritis superfundatur aqua, & post horam educatur, & statim superponatur alteri calci viuæ & cineribus, & rursus excipiatur: pòst superponatur tertiò alteri calci viuæ & cineribus, quibus addãtur chalcanthi contriti ʒiß, & post horam tollatur: vltimò superponatur tantundem calcis viuæ cineris & chalcanthi, & addantur æruginis in puluerem redacti ʒß: & post horam excipe aquam, & eam coge lento igne, & proiiciatur super lapidem marmoreum, & ita cogetur & conseruetur in vase vitreo in loco sicco. Modus operandi talis est. Accipe ceratum diaquilon simplex, & extende super corium rotundum, & in medio eius fac foramen rotundum quantitate grani milij Indici, seu melegæ & superpone ceratum loco: deinde madefacito è directo foraminis cum saliua: deinde superponito escharoticum, & super escharoticum superponatur ceratum aliud diaquilon simplex, & ligetur locus, & nullo modo moueatur. nam in motu magnum est detrimentum, & maius periculum. Melius autẽ fit cum ferro: & ideo dicebat Rinaldus de Villanoua in parabolis: meticulosos tãtummodo conuenit vti medicinis. Quo ad locum dicebat idem ibidem, quæ sunt educenda per escarotica medicamẽta inter musculum & musculum prope locũ,

& prope venam magnam: quæ à loco ipso deriuetur facto sinu, sunt educenda. Ex quo patet, quòd tres conditiones debet habere talis sinus, quod sit inter musculum & musculum, ne lædatur motus: & vt melius materia colligatur, quod sit è directo loci patientis, iuxta doctrinam Galeni κατὰ ἴξιν, & hoc est melius quàm prope; quòd sit prope vas magnum, veniens è loco. Addo duas alias conditiones, quòd non sit nimis profundum, ne transeat in vlcus chironiũ, & ne sit in loco obnoxio motui, ne ex quacuuque causa proritetur à motu. Fiat ergo sub genu per quatuor digitos in parte domestica, si nolit equitare: in syluestri, si velit. Vtrum verò propè an procul, dico (nõ in hoc casu tantùm, sed in omnibus aliis, quia de hoc auxilio nullibi tractauimus, nisi hic, vt faciamus perfectam doctrinam) quod statuẽdus est sinus prope locum affectum, si materia sit pauca & procul: si sit multa, dummodo tamen in medio non sit membrum principale, super quod vas illud transeat quod deriuetur ad locum. De vtilitate dicebat Rinaldus loco supradicto, materia quæ nõ potest deduci per naturales locos vllis medicinæ instrumentis, prope locum per sinus est educenda. Et est sumptum ab Auicenna quarta quarti, vbi agit de vlceribus. Natura expellit (inquit) ad vlcera residuum superfluorum, quæ in morbis generantur. Et ita patet, quantum in vtilitatis in

hoc casu fontes afferre possint. Custodia verò talis esse debet excidente eschara, quod fit plerunque iuxta septimam diem: imponatur cicer cum acie infrà, & ligetur ita quod perforet sensim carnem sine dolore tamen, quod contingit propter corruptionem eius: vbi verò caro perforata fuerit, quod contingit post vnam diem, plerunque imponatur sphærula ex cæra alba, & ligetur sic, vt comprimat carnem sine dolore tamen, interponendo lanam aut cotum inter vinculum & sphærulà. Quòd si locus inflammetur, inungatur ungurcà oleo rosaceo omphacino. Sin autem consolidetur nobis inuitis, fiat puluis ille descriptus in libris de Subtilitate, ad carnem nariũ, & in collo vesicæ exedendam, & imponatur sub pila: quia longè melius est præcipitato, à quo omnino cauendum est, quia offendit respirationẽ. Et hæc de tertia intentione & auxilio fontium generaliter dicta sint.

DEVENIENDO modò ad proprium casum, periculum est ne ex fontibus vlcera prauè euadant, non solùm iuxta dicta Auicennæ, sed etiam Hipp. & ne materia vniuersim ad locum cõfluat, & crura inflentur. Sed tamen si purgato & siccato bene corpore hæc fiant, nullum imminet periculum. Tandem si nec per ista curetur morbus facta missione sanguinis, & iam sublata tympanite, & præpurgato diligentissimè corpore cum medicamen

tis etiã validis, vtpote cum catapotiis aggregatiuis, vel melius cum hiera, quæ excipit colocynthidam: dico autem hieram Galeni factam cum additione colocynthidæ, vel melius cum frequenti expurgatione medicamentorũ superius descriptorum in tempore autumni, vel alio vere sequenti, adhibeat quartum genus curationis, quod exustione constat. Cuius cum locuplex mentio fiat apud Ætium, & apud ipsum solum, placuit, ne vt dici solet, bene dicta vertendo malè vt rem faceret suam, ascribere ipsius authoris propria verba, quæ sunt: Iuxta medium commissurę clauicularum vtrinque vna crusta inuratur, cum cautione tamen, admotis manibus, distenta cute, ne aspera arteria obledatur. Deinde aliæ duæ paruæ iuxta carotidas colli arterias, infligendæ paululum sub mento vtrinque vnà, incumbentis cutis tantum perustione facta. Infligendæ autem adhuc aliæ duæ sub mamillas inter tertiam ac quartam costam, rursumque aliæ duæ retrorsum versus inter quintam ac sextam costam. In medio etiam pectore vnam inurere oportet, & iuxta principium ossis pectoris, quod à capitis gladij similitudine Xiphoides Græcis appellatur: supra os ipsius ventris vnam simili modo, & adhuc alias duas inter octauam & nonam costam vtrinque vnam. Tres etiam retro inurẽdæ sunt crustæ: vna iuxta medium dorsi, reliquæ duæ ab vtraque vertebrarum

parte,paululum infra mediam cruſtam. Omnes autem infra collum inuſtas, mediocriter latas eſſe conuenit, neque valde in ſuperficie cõſiſtentes,neque rurſus nimium profundas. Vlcera autem cruſtarum ſatis multo tempore fluida permittere oportet.

HAEC igitur de morbis principalioribus, quæ etiam aliis annexis magna ex parte conueniunt:quia tamen adeſt tumor in cruribus, qui,vt dictum eſt,poſſet vehementius augeri, & vbi ad ſuperiora contraheretur, afferre periculum vitæ, ideo etiam de illo aliqua dicere conuenit.Et manifeſtum eſt,quod debet repo ni in capitulo hypoſarcæ,non ædematis: quia cura ei conuenit hypoſarcæ principalius quã ædematis,igitur debet reponi in capite hypoſarcæ. Nam cùm hypoſarcæ cura ſit fermè ea quæ aſcitis,vt Auicenna refert,ædematis autẽ vt aſtringentibus & repellentibus vtamur, vt docet in tertia quarti, & cum vinculis & cum ſpongiis ex aceto vel lixiuio impoſitis,& cum aqua caulis & ciceribus & noſtra ætate vtuntur caliga ex corio canis,& multum conferre ſolet:quæ nihilominus,vt dixi,hic non conueniunt.Conueniunt tamen confirmantia membrum,velut lotio ex vino nigro, in quo libanotis,ſaluia, betonica, ſal & ſulphur incocta ſint.Sicut è diuerſo non cõueniunt quædam, quæ ſoli hypoſarcæ ſunt propria, vt cucurbitulæ, quæ aquam extrahere ſolent. nam cùm

membrum sit imbecille, plus trahitur materiæ ad locum, quàm possit euacuari ex tali sectione: ideo in talibus fit error peior priore. Ideo ego cùm curarem cauponem quendam ex hyposarca, abstinui ab hoc auxilio, quãuis Ætij. Ex auxilio autem Ætij licet ab initio videantur leuari omnes, tandem periisse vidi: & si tẽpus esset, declararem causam huius, ideo non conuenit nisi robusta adhuc parte. Est igitur medicamentum hoc. ℞. fructuum iuniperi maioris, quæ planta est cedro similis, & fructus æqualis fructui cupressi ʒ ii. aquæ ℔ iii coquãtur donec redeant ad ℔ i. & fiet aqua illa rubens, de qua capiat ʒiii. cum ʒ iii. fructuum iuniperi minoris, & conuenit in aliis dispositionibus dictis. Prouocetur quoq; sudor, & fontes & aqua ligni, etiam huic dispositioni valde auxiliabuntur, exterius autem applicetur hoc. Recipe foliorum lilii in clibano siccatorum, thuris, styracis siccæ, absinthii, calami aromatici, spicæ nardi, muschi adnascentis coniferæ arbori, & est herba minuta odorata valde, singulorum ʒi. fiat caliga è spongia, & superfuso hoc puluere superalligetur, & iuuabit multùm. Hæc existimo satisfactura, & si rectè obseruentur: ac ad vnguem, Deo dante, spero sanitatem recuperatum, saltem magna ex parte. Sed si dereliquerit vel minima ex parte, sciat quid Galenus dicat dũ de tabe agit: & si quæ clara minus videbũtur aut absoluta sunt,

medicus cùm sit peritus & expertus supplebit. Talibus enim, vt inquit Galenus, multa eorum arbitrio sunt relinquēda. Atque hæc forma est consilii mediocris. nam magnum constituximus in causa Pontificis Amulthonis: parui autem hoc erit exemplum.

CONCILIVM SECVNDVM PRO FLVXV SANGVINIS *coercendo*.

RIA esse constat considerāda circa sanguinem fluentem immodicè coërcendum: locus, causa, auxilium. circa locum duo, vel ex qua parte, vt ex similibus instrumentis. Ex similibus, quia vel fluit à carne, quod rarò contingit: vel venis, qui maior est: vel ab arteriis, & est difficillimus, & tunc succedit ratione compositionis in arteriis & venis, vt sint paruæ vel magnæ, & ita sunt iam quinque modi.

SED ex instrumentis etiam est, quòd locus vel subiicitur oculis, vel tactui, & non oculis, id est, quod manus potest attingere, vel non potest: vel est valde profundus locus. exemplum eius qui videtur loci, dum è vulnere fluit:

fluit: exemplum dum pertingimus manu, vt in hæmorroidibus & fluxu sanguinis narium: exemplum cùm non pertingit, vt si ex ventriculo, iecore: exemplum valdè profundi, vt in pulmone & renibus, vt Galeni vtar exemplis. sunt igitur ducti quatuor in quinque iam viginti modi.

CIRCA causam illa est vel apertio oris venæ, vel erosio, vt in vlceribus: vel diuisio venæ. Hæc verò duplex, aut tota diuisa, & est incisio: vel pars, vt plerumque est, & vocatur sectio. Sed vterque horum modorum, & etiã erosio fit à causa exteriore vel interna, vt iam sint septem modi, erosio scilicet violenta, & à causa interna, & ita de incisione & diuisione, vt sint sex modi: deinde apertio, & erũt septẽ modi. duo qui sunt à causa interna diuiduntur in tria, vel à multitudine, vel à malitia humoris, vel à motu seu caliditate.

SED cùm erosio contineat malitiam, erũt duplicati modi à sectione & incisione tãtum: qui cùm essent quatuor, fiunt octo, additis igitur tribus fiunt 11. hos igitur si duxeris in 20, fient modi omnes quibus profluere potest sanguis à corpore 220. Ex his sunt in carne seu ex venulis 44. hi sunt faciliores. Inter hos tamen difficiliores sunt 11. qui fiũt in profundo loco, & ex his insanabiles, propemodũ vnus qui ab erosione interna: ex 33. reliqui difficiles omnes, qui ab erosione, & sunt sex. igitur

in carne difficillimus, vnus profundus cum erosione, inde alij sex ex erosione nõ in profundo loco: & decem in profundo loco, non ex erosione. His proportione respondent, sed deteriores 44. in venis paruis: adeò vt vnus sit propemodum insanabilis, sex alij difficiles, sed non cum tanto periculo: reliqui decem cum magno etiã periculo, reliqui 27. faciles.

SVCCEDVNT his 44. ab arteriis paruis longè deteriores, & respondent primis, adeò vt primus sit penè insanabils, sex alii non cum paruo periculo difficiles etiam, alii decem cũ maximo periculo difficiles, pòst qui sunt ex venis magnis 44. Vnus est absque cura, item 2. qui fit in membro non subiecto tactui, item alius omnes: is cum imminenti morte, reliqui 27. cum maximo periculo, & vix sanari possunt. Modi tamen 44. qui oculis subiiciuntur, facilè sanantur in comparatione ad reliquos, post 44. alii quibus saltem specillo auxilia admouere licet. Modi verò 44. arteriæ diuisæ magnæ 33. sunt mortales, id est, qui non sunt extra: ex 33. lethaliores, & præsentem magis afferunt mortem, qui in locis iuxta cor vel spinam dorsi, & ita patet ratio prædicendi, item curandi, quæ difficilliores morbi auxiliis validioribus curari debent.

INTENTIONES duæ curatiuæ sunt generales, auertere influentẽ sanguinem, & prohibere fluentem: & in omnibus his præsup-

ponitur, vt tollatur cauſa antecedens. Diuertimus ſecundum directum inter iecur & locũ læſum ſi remotus ſit, vel ſi locus læſus ſit propinquus iecori vltra iecur: ita quod ſemper vel iecur vel locus vnde diuertimus, ſint in medio nunquam locus ex quo fluit ſanguis. nam tunc plus attraheret, ex duobus verò modis in loco remoto, vbi ſanguis fluat diuerſio fiat iuxta iecur: ſi autẽ propinquo, vltra iecur, & hæc etiã cõuenit, ſi à remotis fluat, ita quod ſi fluat à remotis, primò debemus incipere vltra iecur, deinde inter iecur & locum læſum in propinquo cum loco iecoris. ſi autem fluat ex loco propinquo iecori, fiat retractio ex loco vltra iecur.

QVòD ſi ſanguis ex arteria fluat, idem in corde obſeruetur quod in venis: de iecore diximus, & ſemper ex latere patientis loci. Sed prohibitio fit tribus modis, vel cum his quæ à proprietate agunt, vel locum implendo, vel partes diuulſas iungendo. Quæ implent, vel aliena materia implent, vel ſanguine ipſo, vel carne vel eſchara. Ergo in vniuerſum ſunt ſex modi, horum quatuor trifariam adhiberi poſſunt. nam eſcharotica ſolùm ſuper locum adhibetur, vel igitur intus, vel extra, ſupra locum vel è directo loci fiunt 14. modi auxiliorum. Quædam autem habent intentiones plures ſimul, agam tamen de ſingulis ſeorſum.

PRIMVS modus eſt ſiſtentium à proprie-

tate ſanguinem appllicando extra è directo; & eſt iaſpis orientalis valde viridis cum ſanguineis guttis magnus: & ſi neſciatur locus, applicetur ſuper iecur in ſanguine venarum ſuper dextrum hyppocondrium, in arteriali ſuper cordis apicem inter quintam & ſextam coſtam, aſcendendo ab vltima ſpuria.

SVPER locum ex proprietate agit ſtercus aſininum, ego tamẽ addo acetum: & ſic ficcũ illud: & melius, quod Maio colligitur. Item herba ficula, quæ in xxiiii. horis conſolidat: & eſt quaſi ſimilis anetho.

TERTIVS eſt ſiſtens à proprietate intus, & eſt lachryma ceraſii, item cortex oui tritus.

QVARTVS modus eſt cum eſchara, & eſt vt ſuper venam candenti ferro eſchara: excitetur, & eſt potens valde, ſed oportet vt vena vel arteria non ſit multùm profunda.

QVINTVS modus eſt vt extra venæ partes iungantur. hoc autem fit duobus modis, ſubitò, & cum tempore. ſubitò fit tribus modis, cum digito comprimendo, & vocatur bucelatio, donec ſanguis cogatur. ſecundò ligando arteriam vel venam iam à carne liberatã. tertiò fit incidendo venam per tranſuerſum. dicebat Galenus: Concidit caro, & comprimit os venæ, & ita ſiſtitur. dico etiam quod in bucelatione fit compreſsio loco eius cum puluinis paruis conſtringendo. Sed conſolidatio, quæ fit cum tempore, fit cum auxiliis,

quæ infrà dicam.

SEXTVS modus est, vt istud fiat intus accipiendo: & hoc fit cum conglutinationibus, & in hoc genere sunt lachrymæ omnes fermè, & thus & gariophylli incogniti. pro his viribus & symphitum & mucilagines omnes, & gelatina & cibi glutinosi, vt caseus recens, pedes porcellorum, itria.

SEPTIMVS modus est eorum, quæ exterius applicata, interiora vlcera consolidant, & hæc parum faciunt: si tamen aliquid iuuat, est exemplum ex symphito & luto armeno.

OCTAVVS modus est implendo aliena materia: & ita facimus exemplum ex gipso & glutine piscium, & non est melius.

NONVS fit implendo sanguine ipso omnia quę refrigerãt actu potestatéue, vel cogũt. Igitur primò aqua frigida assiduè superimposita, bolus armenus orientalis, lemnia terra, aqua plantaginis: apud Galenum hæmatites non ille vulgaris, sed optimus, & herba camæcissos vocata vinca prouinca materno sermone, acatia, hypocistis, citini, portulaca, polygonium. Eadem verò inseruiunt intus exhibita, vel è directo loci appositа, sed cum modico aceto, vt virtus in profundum possit penetrare, & ita patet decimus & vndecimus modus.

DVODECIMVS fit cum his quæ carnẽ generant, & est auxilium Galeni, primò cum

thure, aloe, & pilis leporis. consolidant & sarcocola, vnde illi nomen inditum. strenuè quoque lachryma abietis, item mastix. eadem vt dixi, etiam consolidant venas in pueris, & arterias quandoque, aut generant aneurysma. Omnium præsentaneum auxilum auferens ad hoc. ℞. lachrymæ abietis, ℔. i. masticis, sarcocolæ, thuris aã ℔ ß. aloes epatici ʒ viii. destillentur per cineres calidos, oleum ita vt non vratur. Aliud ß. hypericonis cum herba ℥ vi. fructuum balsaminæ ℥ iiii. terbentinæ claræ, id est, lachrymæ laricis (nam fermè idem potest cum abietina) ℔ i. croci ℥ i. gariophyllorum ℥ i ß. misce cum ℔ vi. olei veteris: & maneat in sole per xl. dies caniculares, vase bene concluso: & vt fit antiquius, oleum eo redditur melius. Eadem hæc sumpta intus sanant, & apposita extra in directo aliquid faciunt: vnde patet decimus tertius & decimusquartus modus. Ex his licet complicare has intentiones: nam singularia ipsa sunt infinita.

CONSILIVM TERTIVM

PRO LEPRA

patiente.

RO declaratione huius morbi sciendum est, quòd elephantiasis, lepra, scabies, impetigo, pruritus, leuce, & alphos quæ est vitiligo, fermè eiusdem sunt generis, differúntque tũ magnitudine, tum propriis quibusdam differentiis & magnitudine, præsertim elephantiasis differt à cæteris, adeò vt sit carcinoma vniuersale: omnes tamen hi morbi conueniunt in quibusdam, in membro affecto: quia in omnibus cutis afficitur, & quòd sunt fœdi & contagiosi, licet aliqui parum, aliqui vehementer, & sunt omnes cronici & endemii, propagantúrque à maioribus in descendentes, & ideo vocantur hæreditarii. Elephantiasis autem est morbus, qui nunquam curatur: hic autem morbus non est elephantiasis, sed est lepra Græcorum: quod facilè dignoscitur, quia cùm sit profundus, differt à scabie & alpho seu vitiligine: differt etiam à leuce, quæ est albaras Auicennæ, quoniam non est cum defœdatione cutis alba, imò potius tendit ad rubedinem. differt etiam à pruritu, quoniam ibi non est permu-

tatio vlla in cute, quantum ad ſubſtantiæ calorem, aut formam: ſed ab impetigine, de qua maior eſt dubitatio, quia impetigo eſt parua lepra. ergo cùm hic morbus ſit difficilis, debet appellari lepra & non impetigo. conueniunt iſti affectus, quia ambo ſunt cum pruritu profundi, ſerpunt, ſparguntur circum circa, fiunt ex humoribus aduſtis: ſed differũt in hoc propriè, quòd impetigo fit ex ſeroſis admixtis craſsis, lepra ex craſsis admiſtis ſeroſis, & hæc omnia colliguntur à Paulo Ægineta in initio quarti libri à primo cap. vſque ad 6. Fiunt ergo hi duo morbi (quoniam in horum alterum neceſſe eſt vt cedat affectus hic) ex materia craſſa & melãcholica, & ſeroſa, exuſtis cutem inuadentibus, ac profundius ſe immergentibus, tum ſeſe in ambitum ſpargentibus cum pruritu. Ætius autẽ libro xiii. cap. 134. dicit, quòd lepra fit ex tenaciore ac craſsiore ac magis atro humore, & eſt magis aſpera ad contactũ, & pruritum inducit, & non penetrat, niſi cutẽ & ſquammas magnas gignit: & ideo poteſt vocari ſcabies maior. nam niſi hoc ſigno ab ea differt, & licet circa hoc multæ eſſent dubitationes: qui tamen non librum intendimus cõponere, ſed conſilium conſcribere, ideo properamus ad curam: tum eo magis, quòd omnes autores in hoc concordant, quòd iſte morbus eſt ſanabilis, & quòd auxilia quæ vni conueniunt ex his affectibus, conueniunt omni-

bus. Et constat, quòd talis morbus, vt dictum est, est elephantiasis minor. sed est vna regula generalis, quòd quæcunque curant maiorem morbum, curant & minorem, si sint ad vnguem vnius generis, velut quæ curant comitialem, curant etiam incubum: ergo quæ curãt elephantiasim, curabunt multò magis hanc lepram. & hunc morbum esse puto, de quo Moses agit in Leuitico, vbi videtur distinguere lepram. quæ est elephantiasis Arabum, à scabie & lepra Græcorum tribus signis, mutatione pilorum, & quòd caro sit depressior, & quòd morbus indies augeatur, tũc enim est elephantiasis. & si vnum horum signorum deficiat, tunc maximè attenditur incrementum & diminutio morbi, & quòd caro ipsa viua appareat seu detegatur. ibi etiam facit duo genera lepræ, corrodens, & non corrodens. & locus ille verè est difficillimus, in vniuersum tamen etiam post curationem vult eradi pilos, & lauari vestes: & nemini dubium est, quòd vbi morbus sit cutaneus, mundicies multum commodi affert. Scriptum est etiam in Deuteronomio: Curatote in morbo lepra, diligentérque operam date, vt eis quibus vos Leuitæ sacerdotes ex meo præcepto instruẽt, pareatis. *Cap. 13.* *Cap. 23.*

IGITVR vt ad rem deueniam, cùm omnis cura constet ex dignotione morbi, sed longè magis ex dignotione causarum, oportet causam scire ipsius lepræ. cùm ergo causa sit

humor craſſus, & lentus, & melancholicus, item ſeroſus exuſtus: ſciendum eſt, quòd ſi ſeroſus ſit atque abundet, tunc eſt cum pruritu maiore: ſin autem materia craſſa ſolùm ſit, pruritus minimus aderit, ſed dolor, & ſanies & fœditas maior: quicunque etiam morbus fuerit cum prurítu, facilius ſoluitur: vbi exiguus ſit, aut nullus difficillimè. & hæc eſt cauſa, quòd hic morbus non potuit ad hanc diem vſque curari. Nam cùm non negetur magno pruritu materia eſt craſſa, lenta & multa, tum quia à primordio vitæ, anno ſcilicet fermè quarto eum cœpit inuadere: tertiam cauſam eſſe oportet vel prauitatem humoris, vel valde fixam qualitatem in membro, generante vel recipiente, vel vtrunque omitto nunc regimen prauum aut aërem non aptum curationi.

QVAE autem ſuadent curationẽ fieri poſſe, ſunt genus morbi: quod vt dixi, per ſe ſanabile eſt. nam ſola elephantiaſis in hoc genere inſanabilis eſt: deinde quia eſt iuuenis, annum agens vigeſimum primum vel circa, & eſt terminus incrementi ſecundum longitudinem: deinde quia eſt pinguis, & ſati bonæ temperaturæ, eſt etiam tempus vernum: & etiam quoniam non ſunt tentata auxilia magnifica & præclara vſque nunc, neque omnia neque præcipua: & quoniam quædam inuenta ſunt noſtris temporibus, quæ à proprietate

agunt & erant ignota antiquis, velut quæ illinuntur arteriis. his ſex cauſis videtur omnino morbus eſſe ſanabilis: quæ tamen oſtendunt difficultatem, ſunt prolixitas ipſius morbi. Nam videtur iam decem & ſeptem anni exacti, ex quo laborat hoc morbo: & etiã quia, vt dixi, caret pruritu, & quia ſerpit & eſt profundus, propter quod volunt etiam leucen eſſe inſanabilem: & quia curatus fuit diligenter, & non potuit ſanari, licet non cum validioribus auxiliis, vt dixi. non enim omnia tentata ſunt validiſsima auxilia, ſed quædam ſolùm: concludo tandem, quòd Deo dante, ſanabitur ſeruatis ſeruandis maxima cum diligentia, tamen & longo tempore: & licet reuertatur, tamen iiſdẽ auxiliis occurrendo poterit ex toto ſanari: & ita quod fieri non poterit in vna vice, fiet in pluribus.

De cauſa patet, quòd ſunt duo membra: vnum, quod generat & mittit, & eſt iecur: alterum, quod recipit, & eſt cutis. Eſt etiam triplex cura vera, quæ ſanat morbum, & quæ fucata eſt tegens illum, & quæ mitigat ipſum. nam ipſe conqueritur maximè, quòd morbus ille aſcendat ad collum & faciem, vnde deturpat eum. Ergo cura ipſa qualiſcunque ſit, per regimen victus, per ropica vocata, & per medicamenta fit. Sed primùm id videndum, poſtquam duo eſſe mẽbra in cauſa diximus, iecur generans & mittens: & cutim, quæ reci-

pit. An igitur maius vitium erit in cute, an in iecore? istud scire expedit, cùm enim medicamenta paria esse debeant viribus, ipsius vitio constat oportere nos scire quãta pars pertineat ad iecur, quanta etiam ad cutem.

VIDEMVS enim in his morbis aliquando medicos frustra niti in mittendo sanguinem, in purgando corpus, in regimine ordinando, quæ omnia tandem parum aut nihil confetũt & in nihilum reducuntur. Adueniente autem aliquo qui cutem vnguento illeuit, sanantur: & contrà, aliquando accidit vt multis medicamentis cutis illinatur, nec tamen sanatur æger, at purgato corpore & sola victus ratione curantur. Rursus in aliquibus necessarium est vtrunque, oportet igitur scire quid maximè sit in causa. Istud autem maximè & facillimè cognosceretur, si auxilia adhibita sciremus, & à quibus leuatus est morbus, & quæ nihil prorsus cõtulerunt. Clarum est autem, quòd cùm cutis, vt dicebat Galenus in libro de Morbis, nullas penè habeat vires, non attrahendi, non expellendi, non retinendi, non conquoquendi, id non contingere propriè vitio cutis, nisi quatenus ipsa est læsa, & ob læsionem natura transmittit excrementa ad illã. Quomodo ergo medicamenta, quæ illinuntur, poterunt curare lepram, impetiginem, scabiem, cùm (licet restitutis viribus) ipsa non possit repellere humorem noxium: sicut ne-

que infans ſanatus ex morbo magno, non propter hoc poterit ferre pondera magna, quia non poteſt reſtitui vltra gradum proprij roboris? & ideo ſtat dubitatio magna, an ſcilicet materia quæ ibi redundat, tranſmittatur ex alio loco corrupta: an ſit alimẽtum cutis, quod corrumpatur & tranſeat in materiam coniunctam? Et videtur generaliter ſaltem, quòd debeat eſſe materia, quæ tranſmittitur: quia alimentũ nõ poteſt eſſe adeò copioſum, vt ſufficiat ſubminiſtrare materiam ſimilibus morbis. Ex aduerſo non curarentur medicamentis exterioribus adeò facilè: & etiam quia vix fieri poſſet, vt tanta copia humoris redundante, aliæ partes intus non laborarent. & videtur ex his quæ ſcripſit Galenus in tertio Methodi de vlceribus, quòd malus affectus in carne ſubiecta & in cute, ſit cauſa impedimenti ſanationis & conſolidationis in vlceribus. & ita dico de hoc morbo, in quo licet non appareat ſolutio continui manifeſta, proculdubio tamen eſt occulta. Et etiam alia ratio perſuadet, quia talis morbus ſerpit ad proxima, ergo fit vitio partis patientis potius quàm iecoris. Sunt & alia iudicia, puta contagium & facilitas ſanationis, quæ iudicant eſſe vitio cutis potius, quàm iecoris. Concludo ergo quòd hic morbus maximam partem cauſæ habeat in carne ſubiecta, & in cute: ſed principium tamen & originem in iecore. & ſi quis mihi

obiiciat difficultatem ſanationis, reſpondeo, quòd etiam vlcera chironia difficulter ſanantur etiam propter ſolius partis diſpoſitionem: & maximè, quia vt dixi, non ſunt etiam ſine vitio totius.

DEVENIENDO igitur ad victus rationē, manifeſtum eſt quòd cùm excrementa hæc ſint tertiæ coctionis, partim ſcilicet quæ ſunt loco aliméti ipſarum partium affectarum, partim ſecundæ ſcilicet ipſius iecoris, & eſt humor trāſmiſſus per venas & arterias ad cutim, quaſi natura decernente, & ideo veriſimile eſt, quòd pars iſtius morbi ſemper maneat: & eſt illa quæ fit vitio cutis alia magnam mutationem recipiat, modò multum creſcens, modò non, ſed quaſi in eodem ſtatu permanens: conſtat alimenta quæ aſſumuntur, debere parum nutrire, & non multum. cuius tamen oppoſitum plerunque medici dum exiſtimant, dum iuuare credunt, nocent. ſimiliter non debent eſſe temperata, vt communiter dicitur, ſed contraria qualitati cauſæ morbi. Diximus autem, quòd cauſa morbi eſt humor exuſtus, ſeroſus & crudus, ergo cibus debet eſſe exquiſitè contrarius, & hæc eſt ſententia Galeni in libro de Cibis boni & mali ſucci. In hoc igitur nihil melius eſt vſu ptiſanæ hordeaceæ ſine ſale, & carnis teſtudinis. his enim duobus præſidiis tantum curaui ſimilem morbum in Domino Franciſco Gadio, ordinis ſancti

Augustini ex ea congregatione, quæ Canonicorum vocatur, & quòd appellabant illum Regem. Conualuit autem in sex mensibus, cùm passus esset morbum biennio, adeò vt tæderet illum vitę, nec postea vnquam rediit. Modus ergo ptisanæ talis est: Hordeũ infundatur in aquam multam, xij horis coquatur donec disrumpatur, tundatur, cribretur, coquatur cum iure pulli, vel testudinis, donec non amplius ampullas emittat, quod post tertiam horam vix contingere solet: id autem in vase terreo. Testudines autem in aqua diu coquantur cum modico aceti albi, croco & borragine, & perseueret in huiusmodi cibo saltẽ per sex menses, interim tamen poterit vti perca pisce elixato cum eisdem. Item beta & malua in cibis, & lactuca. poterit etiam adhibere omphacium seu agrestam, item succum aranciorum. poterit & vti carnibus pullorum cum plantagine assiduè, ita vt plantago ponatur in omnibus cibis, in quibus ingreditur caro. Caueat generaliter ab omnibus multum nutrientibus, & ideo ab ouis & lacte: solùm caro testudinis, pulli, auiculæ omnes, hœdi etiam. caueat à caulibus & caseo, omnibus salitis, aromatibus omnibus, croco duntaxat excepto: piscibus nisi squammosis & paruis: non vtatur melle & saccharo, licet moderatè vti cancris: vti potest proprietate potius quadam quàm manifesta qualitate aut substantia

conuenientibus. Vinũ ſit album, leue, clarum: ſed ſi biberet aquam, longè melius eſſet, cuius eſt deſcriptio. ℞. liquiriciæ recentis ʒ vi. radicis thamariſtæ ʒ ij. paſſularũ ℥ iij. aquæ ℔ iiij. coquantur ad conſumptionem tertiæ partis, coletur & vtatur pro potu; & ſi vult dimittere liquiriciam, poteſt augendo quantitatem paſſularum & thamariſci. Eſt autem thamariſcus arbor in Italia nota, naſcens in ripis fluminum minuto folio, fructu & flore muſcoſo, id eſt, tenaci. & generaliter aqua in hoc caſu cùm non attenuet, vino melior eſt. Circa ſomnum vtatur prolixo & nocturno, nõ diurno. Circa aërem eligat clarum, tenuem & calidum potius, quàm frigidum. dormiat nõ in pluma, ſed ſuper tomentum ſericeum: mutet ſæpe veſtes, & præcipuè induſia. non exerceat ſe à cibo, ſed in mane ſolùm, & ſi ſudet, permutet lineum induſium, & interiorem veſtem (quidam vocant diploidem) abſtineat à coitu, niſi quantum neceſsitas vrget, & curet vt habeat beneficium ventris ſingulo mane. De fructibus conceduntur quæ ventrem ſoluunt, vt pruna, & ceraſa: & quæ vrinas mouent, vt flagra & pepones & cucumeres, cocti tamen.

Quòd ad intentiones curatiuas, primum ℞. ſucci caſsiæ nouiter extantis ʒ v. origani, fumi terræ, ſeu fumariæ pulueratę añ ℈ ij. miſce, & cũ ſaccharo fiat bolus, capiat per horam ante cœnam

nam. Sequenti mane capiat ℥iii. ſerapii ex infuſione fumiterræ, cum aqua lactis, decoctionis fumiterræ, ſequentibus autem diebus capiat infraſcriptum ſirupum. ℞. ſeminum ſeſami ℥i. comedat cum modico panis, deinde bibat ℥ii. ſirupi acetoſi ſimplicis, cum modico aquæ plantaginis: & poſt viginti dies, ſi vrina fuerit concocta, accipiat hoc medicamentum. ℞. confectionis hamec bene confectæ, & ſucci caſsiæ añ ℥ß. ſirupi de polipodio ℥iß. aquæ decoctionis infraſcriptæ ℥iiii. miſce, capiat in aurora. ℞. mirabolanorum nigrorum ℥i. hypericonis, origani añ ℥ß. ſebeſtē numero xii. infundantur in ℥xii. aquæ lactis, per decem horas, inde bulliant parum: coletur, capiat calidū in aurora. Hoc peracto mittatur ſanguis ex baſilica brachii dextri, deinde ſequenti die ex baſilica brachii ſiniſtri, extrahendo ſingulis vicibus ℥viii. ſanguinis. Poſt hæc bibat qualibet hebdomada ſemel hoc. ℞. ſeri lactis ℥lx. epithymi ℥i. hellebori nigri ℥i. cinamomi ℈ii. mellis ℥ii. infundantur omnia per duodecim horas, inde coquantur ad cōſumptionem tertiæ partis: coletur & bibat calidum. & cùm aſſumit medicamentum, vel hoc vel ſequens, non comedat vſque ad horam veſpertinam. ſequenti autem die aſſumat hoc. Recipe ſucci braſsicæ, aceti albi optimi añ ℥ vi. cedriæ ℥ ii. hæc inuenitur Venetiis, ſumat ergo tepidum in aurora, & bis in hebdomada. Vbi autem exa-

cti fuerint quindecim dies,ita vt bis sit repetita purgatio,quater verò medicamentum,bonum erit vt assumat ligni decoctum,per quod vt spero,incipiet sanari. erit autem eiuscemodi facile.

℞. ligni Indi rasi electi ℥xv. radicis thamariſci minutim derasæ,sic vt schidia abiiciantur ℥vi.aquæ ℔ xviii.infundantur:horis xxiiii.inde bulliant ad consumptionem medietatis in lebete ferreo, & coletur, & de hoc capiat ℥viii.aut saltem vii.singulo mane, calidum in aurora : vel hora vna post ascensum solis : & integat se pannis tenendo vultum sub culcitra, ita vt sudet.Interim verò bibat de hoc in mensa,sed frigidum, cùm priores septem vncias,quantum potest ferre, calidas ebibere oporteat.Cibus verò sit panis,& vuæ passæ:panis quidem ad vncias quinque,passarum vuarum quantum libet.Tum verò à frigore & exercitatione atque aliis, à quibus solent cauere qui decoctum hoc assumunt caueat:cum verò octo exegerit dies, fluxerítque sudor cum virium robore,suadeo vt octo horis à prandio, quatuor autem ante cœnam sex vncias calidiſſimi illius decocti assumat,ac denuò sudet, atque ita perseueret xxx. non vltra dies,non minus autem quàm xxv. His peractis casia nigra purgandus est hoc modo.

℞.succi casiæ nouiter extãtis ʒ vi.cum modico succi fumi terræ & saccharo : fiat bolus,

capiat ante cœnam. Bibat autem per annum ter, quater, sexies, in mense hanc aquam. Recipe sanguinis porci recentis ℔ iiii. plantaginis ℔ i. ranarum sine capite & cute ℔ iß. cancrorum chelas & caudas mundatas pondere ℔ ii. lapatii acuti radicum cum foliis ℔ ii. destillentur omnia in vase secundum artem, & de hac aqua capit ʒiiii. singulo mane, & sudet si potest: nam calidũ præbibere oportet. Cæterum ex priuatis auxiliis hæc duo sunt. Primum. Recipe viperas veras, cuius sunt quasi canini dentes: & abscisis capite & cauda, ad tres digitos coquantur in pauca aqua admodum, deinde contundantur, deinde cum furfure & farina pinsentur, gallinísque tribus aut quatuor edẽda præbeantur: cúmque id factum fuerit per quindecim aut viginti dies occisæ gallinæ, & exenteratæ, atque deplumatæ, coquantur iuxta morem, & ius illud bibat, & carnes edat, & post modum quiescat in lecto, donec excederint crustæ. Secundum præsidium est.

RECIPE lapidis cærulei (vocant lazuli) puri, & bene colorati ʒi. teratur, & in politẽ reducatur, per linteum cribratus lauetur aqua vicies, deinde infundatur in aceto scillitico, optimè per tres dies: deinde expresso aceto siccetur, deinde per tres alios dies in succo thamarisci: inde expresso succo & siccato lapide, rursus infundatur in succo plantaginis eodem modo per tres dies, & de hoc sumat à ℥ii. ad

℈iiij. redigendo in formam boli cum oxymelite ſcillitico, & pòſt bibat mulſæ ʒiij. præparatur autem hoc modò. Recipe mellis puri ʒij. aquæ ʒvi. miſce, bulliant ad conſumptionem medietatis, deſpumando ſemper: coletur & capiat, vt ſuprà. Et rurſus ex cõpoſitis, quæ intus aſſumuntur eſt decoctio Auicennæ huiuſmodi. Recipe mirabolanorum nigrorum & citrinorum aã ʒ ß. amis ſeu ameos & aſſæ odoriferæ, id eſt, belzoi aã ʒ v. aquæ ʒxxxvi vuæ paſſæ lotæ & mundatæ ʒ vi. coquãtur ad conſumptionem duarum tertiarum cum ʒiß. mellis puri: coletur & exprimatur & bibat totum, continuetur quadraginta diebus. Conferunt etiam catapotia, quæ vocantur pillulæ Indæ, & pillulæ cochiæ. eſt etiam facillimum auxilium, quod conſulo vt faciat, & eſt hoc.

RECIPE viperas duas magnas, & abſciſsis capitibus & cauda incidantur minutim, & ponantur in olla cum ſale, ita vt ponatur area ſalis, deinde area è carne viperarum, inde area ſalis denuò, atque ita alternatim imponendo etiam radices rumicis ſeu lapathi inciſas minutim: deinde tegatur olla cum tegmine fictili, quale eſt olla, & cum creta concludatur, & ponatur in fornace lapidum, vbi lapides coqui ſolent per tres dies: inde extrahatur, & ſal ille ſit in vſu ferendo ipſum: & ſi non placet, ſic diſſoluatur in duplo aquæ, & abiecta omni fece ſiccetur, teratur & ſit in vſu. Expedita pur-

gatione xl. dierum, vel assumptione aquæ ligni, deueniemus ad topica. nam in his autores omnes medicinæ sanationis spem totam reponunt hoc modo.

Primum imponemus ipsum in balneo aquæ dulcis seu putei, apponemus quadraginta cucurbitulas, & non sit aër multùm calidus: aut si nimio plures videbuntur viginti, & postquã sudauerit, detrahemus sanguinem ex singulis, secũdum quod ferre posse videbitur, & postmodum inungemus hoc vnguento.

RECIPE succi ocimastri, & est planta similis folio ocimi, nascens iuxta muros antiquos & sepes, folia habens similia ocimo, sed in ambitu serrata, flores purpurei, seminis capitula qualia hyoscyamo, radix torosa, vnde è genere galiopsis esse creditur, odor foliorũ & seminis teter. ex hoc igitur succo pari pondere ceræ atque olei fit vnguentum, quo illiniri debet post balneum & cucurbitulas. Inde tertio die ad balneum redeat, & rursum illinatur vnguento, atque ita omnia peragantur, quæ in primo præter cucurbitulas, vsque ad quinque circuitus: in quorum vltimo etiam rursus viginti cucurbitulæ applicentur, intermediis autem nequaquam. Semper autem ab inunctione lectum ingrediatur mũdis linteis, & dormiat: quod si ferre non possit balnei teporem & cucurbitulas, modicũ panis & martij panis comedat antequam balneum ingre-

diatur: lectus antequam in eum se conferat, caleat, & bene tegatur.

ALIVD vnguentum. ℞. scabiosæ, ellebori nigri, lilij, allii, lunariæ herbæ, corticis iuniperi aā ℥ ij terantur optimè, inde exprimatur, inde addantur aquæ vitis, quæ solet excidere à ramis præcisis tempore Martij ℥ i, styracis liquidæ ℥ ii, pomatæ ℥ iii. coquantur miscendo semper, donec redigantur in formam vnguenti: & dum remouetur ab igne, addantur lactis ficulnei ʒii. misce, fiat vnguentum, quo vngantur totum corpus loco prioris, vbi ex primo non sanatus fuerit. Ætius putat adipē nigri arietis sufficere vel solùm, quod non expertus sum. Verùm nostrum hoc vnguentum est, quo ego cum quatuor sociis à scabie, quæ erat è lepræ genere, quam passus fueram xxvi annis, sum liberatus sine vlla purgatione, sine balneo, ita autē vximus vt ex proposito pro morbo contra medicamentum luctari velle videremur: erant mei familiares omnes adolescentes, ego quinquagesimum excesseram annum, Lugduni in caupona genio indulgebamus. existimabam mihi turpe esse quòd nō scabie omnes, sed elephantiasi laborare viderem, crustæ prealtæ latæ vsque ad collum & caput ascendebant. verè illud dici poterat: Aliis medens, ac ipse vlceribus scatens. Causa erat, quòd marinis piscibus, quos ego libentissimè edo, nec Mediolani copia est, assiduè

veſcerer, præcipuè verò aſellis: qui cum recẽtis ſint optimi ſucci, ita ſaliti ſunt peſsimi. nam id minimè abſurdum eſt. hædina enim caro vt optima eſt, ita ſalita peſsima.

ERGO viſum eſt, vt aliquo auxilio occurrerem. fortè autem dum aſcenderem in colle quodam, perſpexi tithymalum: abundabat enim vbique, excogitaui igitur è caſu auxilium, fuítque huiuſmodi. Recipe ſulphuris viui ʒii, ſalis ʒiß, lachrymæ iuniperi, qua vtuntur bibliopolæ, ellebori albi añ ʒii, ſucci tithymali ʒiii, aut etiam amplius. apponebam autem totam herbam contuſam pondere ʒi olei è lini ſemine ʒß. terantur exquiſitiſsimè, inde coquantur ſuper cineres donec redigantur in formam vnguenti, pòſt exprimatur, & reiecta fece, inungátur ſtatim, deterſa aqua à balneo, ſub poplitibus, & interiora cubitorum, & iuxta talum, & iuxta carpos manuum, & ſub alis, & plantæ pedum, & loca omnia patientia in aëre calidiſsimo, ſeu iuxta igné poſt cœnam, diu confricando loca, & copioſo vnguento: inde ingrediatur lectum calentem, & tegatur pannis. hoc autem à prandio vel à cœna, fiátque alternis diebus donec ter fuerit vnctus. hoc neque purgatione, neque vitæ regimine indiget, adeò efficaciſsimum eſt. Forſan quæret aliquis, & iure, cur tandiu diſtulerim ſanationem hanc? Cauſa fuit, quòd morbus hic perpetuò variabatur, & quòd mihi familiare

est nihil agere donec cogat, tum propter multitudinem negotiorum, tum etiam propter cõsuetudinem: tum etiam, quia existimabam morbum hunc me præseruare à multis aliis morbis, quibus suspicabar me esse paratum propter diuturnarum hæmorroidarum spontaneam sanationem. Aliud physicum auxiliũ ex xij. libro nostro de Subtilitate. Lauetur ter in balneo infantis primogeniti, quo balneo solent obstetrices abluere quicquid sanguinis est menstrui. Laudantur præterea cuminum Æthiopicũ & syderitis herba in potu sumpta. atque hæc puto sufficere, etiamsi multo grauior esset morbus. Si quis tamen ad validiora transire vellet, sudet in balneo sicco exerto capite cum suffumigio bituminis, salis, ligni cupressi, lachrymæ iuniperi, thure, betzoi, myrrha, agalocho, rore marino, amaraco, styrace, santhalis, musco coniferarum arborum, lachryma eleni, ladano, cortice mali medici, & rosis, omnibus vel aliquibus.

CONSILIVM QVARTVM PRO MORBO VALIDISSIMO ex ventriculi Phlegmone.

VM Calendis Auguſti anni M. D. XLV. Mediolanum è Papia reuerſus eſſem, Princeps optime ac ſapientiſsime, ad priſtinam medendi exercitationem me contuli, atque in ea ſolita vſus fœlicitate, præter duos diutino morbo ſub aliis medicis conflictatos, neminẽ penitus morte amiſi: cùm tamen quingentis ac etiam pluribus ad Aprilis vſque Calend. ægris manus admouiſſem: tantum poteſt vera ars ſi ad hos fucatos nebulones conferatur, qui non artis præceptis intenti, ſed conſpirationibus atque calumniis, bonos quidem infamia, ciues autem ægros morte afficiunt. Sub Calendis Aprilis tamen quibuſdã manus admoui, qui omnes cum vno ac eodem morbo laborant, xx. die ſub initio periere, nec vllus celerius aut tardius ex languẽtibus. Quinimo adeò conſtanter eam diem obtinuerunt, vt cùm quædam mulier Anaſtaſia in domo illuſtris viri comitis Ioannis firmi Triuultij ægrotaret eo morbo, à prima ſtatim viſitatione liberè affirmauerim eam proxima diei Domi-

nico ſuccedenti nocte perituram, quod eſſet ea nox xx. diei initium. ego autem xv. die morbi vocatus ſum, reliquo tempore in manibus fuit medici experti amicíque noſtri, ac rectè in arte ſentientis. Cùm igitur quinque ſic periiſſent, nec venæ ſectio, nec purgatio, nec vinum, nec victus tenuis, nec vini abſtinentia, nec cataplaſmata, nec ea quæ cordi cõferunt, profuiſſent: ſed eodem morbo laborãtes iiſdem ſymptomatibus eodémque modo ac eadem die perirent: viſum eſt mihi dignum minus, ſi qualis hic eſſet morbus adeò lethalis conſcriberem. Primùm, quæ laborabant omnes fuerunt iuuẽculæ virgines, atque hoc mirum, dolor aderat ſuper vmbilicum, aſsidua nauſea & cibi faſtidiũ. tum deiectiones corruptæ malè olentes, & quibuſdã diebus pluſquam conueniret, venter demittebat, aliis autem mediocriter ſiſtebatur. non tamen decretoria erant hæc, nec diebus decretoriis, ſpiratio ipſa paululum denſa, & non omnino naturalis. calor exterior moderatus adeò, vt vix perſuadere poſſem aſtantibus quòd febricitarent: pulſus tamen duri, veloces, parui ac frequentes, validam febrem oſtendebant. lotia qualia ſanorum ferme. nebulæ aliquando ſuſpenſæ in his, aliquando ſedimentum. Mens continuè conſtans, vigiliæ doloris perpetuitatem conſequebantur: nec tamen ſemper dolor ſomnum vincebat, ſub xi. diem omni-

bus omnia visa sunt mitiora. Pulsus tamen aderat cordis, & singultus: sub XVII. omnia adeò manifestè intendebantur, vt morbi magnitudo ne ipsos iam tunc lateret astantes, à XIII. die venter totus vbi ventriculi regio dolitabat, cum ipsis lateribus, tum intumuit. XIX. oleosum quiddam ac quasi subnigrum euomebant. initio die XX. moriebantur. mortuis vngues liuidi ac subnigri & venter, vt vter inflatus. dum viuerent bene semper sperabant & nunquam delirabant. XIX. difficultas spirandi ne ipsum latebat ægrotantẽ. die XVIII. omnes aluum copioſè demittebant. Hæc fuit morbi sæuissimi enarratio, quæ tamen paucissimis aduenit. Nunc igitur videndum qualissnam fuerit morbus: atque vt existimo hæc dispositio est ventriculi phlegmo, inquit enim Rases vt quidam de nominibus soliciti dicũt: Si cum dolore ventriculi febris fuerit, & apostema manifestum cum sensu caloris in tactu æger ex basilica (iecorariam solemus vocare) sanguinem mittat, haud dubiè quia phlegmonem adesse intelligit, vt etiam Matthęus Ferrarius in expositione docet, & Platearius, docentes etiam generationem ex mente Gentilis si quidem, quòd fiat per infusionem bilis in tunicas ex cõcauo veniẽtis. Et patet, Quòd Symptomata secundum illos præter propria etiam signa conueniunt: & sunt, Doloris vehementia, æstus magnus, pulsus cordis, syncope,

lib. 9. ad Almans. c. 64.

trac. 6. c. 13. Diuis. 26.

frigiditas extremitatum, sudor frigidus, deiectio appetentiæ, corruptio exeuntium. Quod autem dicunt de stupore, alienatione, conuulsione ac subeth, non aptè ponitur, nam cataphora laborant, atque sic subeth exponi debet, cùm subeth seu grauis somnus à frigida causa & plerunque humida fiat, carum vocãt Græci. Reliqua non sunt signa propria nec etiam vera persæpe, nec secundum rationem. Nam licet sit in mẽbro neruoso quia tamen extenditur ab omni parte, non fit vera conuulsio, sed singultus qui species est conuulsionis.

cap. 59. Sed vt ad Rasem iterum reuertar, ipse posuit suam curam meliorem in lib. Diuisionum per lactis potum & compressionem: sed hoc cùm iam fuerit suppuratum, quod in phlegmone continetur. Sed & quæ ad pulsum attinent.

cap. 6. his consentiunt quæ à Gal. in quarto de Præsagio ex pulsibus scribuntur. Pulsus duri atque creberrimi in ventriculi phegmone sunt. Sed si in ore eius sit phlegmon, adeò duri esse nequeunt. Dilucidius etiam dum de Causis pulsuum loquitur ex Isagoge. Nam si inflammatus sit duntaxat, ita mutat pulsum, vt neruosi corporis diximus inflammationem solere. Si comprimatur, vellicetur, lãgueſcat, singultiat, vomat, nauseet, fastidiat, doleat pro genere symptomatis. Subiungit languidi parui paulò celeriores, & admodum crebri euadũt pulsus.

lib. 4. ca. 24

cap. 7. Superius autẽ declarauit quòd pulsus inflam-

mationis partis neruosæ parui sunt, duri atq; ferrini. Itaque de signis satis conuenit, licet parum aptè ea disponant recentiores. Sed quomodo fiat hoc apud me vehementer dubium est. Nam quod ex infusione fiat chiliac nutrimenti, videtur fermè impossibile, videmus enim omnes phlegmones fieri ex venarum tumore, quod etiam sensisse videtur Galenus libro de inæquali intemperie. Quomodo cap. 3. autem fiat ex ex venis quæ ab hepate prodeũt adhuc dubium est. ille primo in exteriorem tantum tunicá ventriculi ingrediuntur. Quod si ex caua vena prodirent, non mirum esset fieri phlegmonem. At Vesalius ostendit ex stelechia sola nutriri ventriculum. imponit autem Galeno quòd voluerit etiam ex caua venas ad illum peruenire. Sed hoc Galenus non censet. in sexto enim Anatomicarum aggressionum lib. 5. cap. 3. qui locus à Vesalio adducitur, inquit. Atque fol. 4. vena quædam ex iecinore ad lienem pertinet, cuius processus in ventriculum defertur: eius verò pars quædam, postquàm omnibus lienis partibus propagines transmiserit, in ventriculi gibbum ascendit. Et infrà paulum, Vena portæ quam recẽtiores, quòd aliarum supple quæ ad membra nutrimenti deferuntur quasi caudex sit, στελεχιαῖαν vocant. vbi manifestum est de portæ vena illum intelligere, atque ob id minimè venam seccare oportet. Hoc namque auxilium prætermittunt Alexander & Ætius;

Paulus autem curæ nō meminit. At dices Rasis sanguinem mittit, & Auicenna & Auenzoar: Respondeo morbi magnitudinem inspexere. Sed non est cura propria. Mirum est igitur vel quomodo fieri possit ex porta vena trahente, multóque magis quomodo curari, cùm nec sectio venæ nec clysteria, nec inedia auxilium afferant, cùm etiam inedia & multomagis medicamentum omne vel etiã leniens non leue inferat detrimentum.

lib.3.ca.9.
lib.9.ca.16
31.32.tra.4
cap.3.
1. Theisir
tra.15.ca.2

CONSILIVM QVINTVM
DE DOLORE VAGO PRO *D. Bartholomæo Charabello.*

HIC patiens iam à quatuor annis citra, patitur dolorem quendam in partibus ventris ac pectoris: cuius initium fuit ex potu vini acerbi & austeri post laborem vehementem, succedentẽ conualescentiæ ex febre tertiana. Et primùm cœpit in partibus ventriculi: deinde per auxilia recessit, & remansit in quiete per tres aut quatuor menses, vt ipse mihi refert: demum reuersus est dolor eodem ferme loco, & sensim ad alias etiam partes declinauit: modo ad ventrem vsque ad pectinem: modo

ad partes ſuperiores, vſque ad gulam, & furculam ſuperiorem. aliquando in directo ſpinæ dorſi ſuperius parum quàm è regione enſiformis furculæ. & aliquando dicit in colli parte poſtrema. & etiã aliquando ad latera, & quandoque è regione lateris dextri, vſque ad collũ per coſtas. & nunc præter dolorem, ſentit quandam diſpoſitionem, quę quamuis non ſit cum dolore, attamen eſt cum magna eius moleſtia. & ſentitur ſupra vmbilicum per quatuor digitos pulſatio ingens, non lata tamen ſed velut ex arteria magna. & feces ſunt quaſi naturales. & inſomnietas non parua, & attenuatio corporis, & vrina cum nebula vel ſedimento, ſed tamen ſubſtantia & colore aqueo, vt ipſe referr. & torquetur dolore ante cibum, & etiam poſt: & aliquãdo tamen quieſcit: & ex aſſumptione cibi in horã doloris quandoque leuatur, quandoque grauatur: & ipſe ſibi perſuadet quòd duritiem habeat iuxta enſifornem furculam, quam nos cùm pronum tangeremus, tum etiam reſupinum percipere non potuimus. vrinam autem non vidimus, ſed illius dicto acquieuimus. nocetur ab aqua, à difficilis concoctionis cibis non leuiter. Amarorem oris non ſentit, niſi raro vomitu frequenter vexatur. in quo tamen parum aut nihil euomit. Sitim quandoque validam, nonnunquam nullam ſentit. toto hoc tempore præter febrem vnam ephemerã ho-

rarum. XVIII. nullam aliam passus est. qua etiã
sæuiente, dolor cessauit, cessante autẽ rediit.
Iecur vt illi videtur calidum, quod coniicit ex
calore palmæ manus, cum etiam grauitatem
& tensionem è regione dextri lateris iuxta co
stas sentiat, aluus astricta: aliquando etiam do
lor ad spatulas extenditur. interdum etiam
multa euomit. hæc sunt quæ ex ipsius aspectu
& narratione habentur, interim tamen fluunt
hæmorroides natura eius seu tẽperatura san-
guinea: ætas iuxta XL. annũ. Igitur cũ morbus
hic nõ possit esse à mala tẽperatura sine mate-
ria: nã accidẽs nõ migrat de subiecto in subie-
com. 32. ctũ vt colligitur 4. Physicorum, dolor igitur
si mouetur, causa eius necessariò mouetur. &
si dicas quòd causa multiplicatur sicut ignis:
tunc necesse esset vt dolor non transiret nisi
per continuam partem ad aliud extremum.
hoc autem ei non contingit: quare relinqui-
tur, vt dolor hic non sit à mala qualitate tan-
tum. Nec etiam à materia quę sit humor: nam
si est æqualis, impossibile est vt lædat adeò
vehementer nisi per magnam solutionem cõ-
tinui: quare vel phlegmon adesset & sic fe-
10. art. cur. bris, dicebat enim Galenus, phlegmones visi-
ca. 6. & 11 cerum febris comitatur: vel etiam aliarũ par-
eiusdẽ c. 20. tium. Si verò non faciat phlegmonem, opor-
tet vt magna sit moles eius, quare in solutione
doloris apparebit semper humor ipse per vo-
mitum aut in excrementis: horum nullũ iam
dixi-
mus

diximus contingere, quare causa doloris non est humor solùm peccans in quanto. Sed neque in quali, neque enim adeo intensa frigiditas aut calor, aut amaritudo apparet qualis esset necessaria bile flaua atráue vel pituitata peccante. Rursus mirum esset quòd hæc pituita vel bilis ad pubis ossa, modo ad collum vsque extenderetur: intus, extra & vbique. Cùm igitur causa non sit sola mala qualitas, nec humor aliquis quantitate sua, vel qualitate, relinquitur tandem, vt sit flatus. Cuius etiam indicium est quòd non adest pondus, tum quòd subitò soluitur. dicebat enim Princeps loquēs de signis doloris capitis: In dolore facto ex flatibus extensio augetur & grauitas minuitur, & aliquando est cum punctione, quandoque etiam cum corrosione. & in flatuoso dolore quidem grauitas nulla est. Et quandoque etiā cum ipso fit permutatio doloris frequens de loco ad locum. Sed de subdita sanatione, de qua dixi, habetur textus etiam à Galeno in xi. Artis curatiuæ dum flatuosum dolorem curare docet. Et quamuis illud fiat arte, idem contingit etiam natura. adest igitur & tertium signum de quo dicebat Princeps scilicet subita permutatio de loco ad locum, & quartum quod est tendens, & aliquando pungens, & quandoque corrodens. Hoc genus doloris credo descriptum esse à Principe cùm dixit: Et flatus est quandoque in tunicis membrorum

prima tertij tra. 2. ca. 7.

cap. vlt. pest med.

Secunda quarti do. 2 sum. 6. c. 26

& villis, sicut in cholica flatuosa, aut in tunicis musculorum & sub membranis, & super ossa: aut in circuitu musculorū inter carnem mollem & cutem: aut est in ipso membro latitans vt musculi in pectore. Et ipsius quidem resolutio seu subita sit, seu in longo tempore fiat, erit secúdum multitudinem aut crassitiem materiæ, & membri densitatem: ac horum contraria. Sed Albucasis hoc genus morbi ad vnguem descripsit: & vocat eum Nachir. Differétia tamen est duplex. prima quòd vt ibi narrat, hic morbus est solùm in membris exterioribus ac manifestis.

li. 2. ca. 95. suæ chirurgiæ.

SECVNDO, quia est inter cutem & carnē, & non inter duas membranas, aut inter masculum & membranam. ideo Nachir non facit dolorem, & hic morbus facit dolorem, & etiam vehementem: quia in hoc patiente flatus est inter tunicā & tunicā, vel inter tunicā & musculū. est tamē eadem species materiæ, & idem generationis amborum modus. Patet autem per Principem loco allegato, quòd flatus abundat aliquando in concauo membrorum, aliquando inter carnem mollem & cutē.

TERTIO inter musculum & tunicam.

QVARTO inter duas tunicas. & in his duobus modis fit necessariò dolor vehementissimus; maximè in tunicis ventriculi & intestinorum: dicebat enim Auerroës, mēbra dolorosa sunt ventriculus & intestina. In secundo

3. colle. c. 31.

autem fit Nachir & vocatur ab aliquibus saltus. quia cutis salire videtur. In primo autem fiunt dolores frequentes: sed non adeo validi, nisi flatus fit valde crassus, & ora vasorum obstructa exquisitè. His stantibus seruare oportet omnes casus quos illi diximus aduenire. cũ igitur debilis esset propter febrẽ, & substantia ventriculi rara ob calorem & exercitationem, penetrauit vinum multitudine & austera qualitate præditum, & imbibendo villos dolorem excitauit, & malam qualitatem. Vnde continui solutio, nam membro crassiore facto vbi ad statum suum redierit, quòd est inter duas tunicas laxum relinquitur: & apertum. Indè auxiliis adhibitis mala temperatura sublata est, & cùm nondum laxitas magna esset, quieuit dolor. Deinde rediit & flatus illè penetrauit sicut in renum calculo, modò inter ventriculi tunicas, modò inter ventriculum & peritonæum: nam ventriculus peritonæo magna ex parte subcingitur. penetrante flatu inter peritonæum & ventris musculos per longum aut obliquum positos, dolor ad pectinem vsque declinauit. Sed maximè per musculos longos, quorum vterque etiam ibi finitur. Nam obliqui potius ad anchas pertingũt. par autem quæ inter tunicas ventriculi continetur ad summum gulæ ascendit, per easdem tunicas, & si dolorem infert. alia verò transfertur sub pleura quæ ex peritonæo nascitur vs-

quę ad ſummum furculæ, à latere dextro, quia illud eſt cálidius propter epar, vt dicemus in de cauſis generationis huius doloris.

CVM verò dolor recedit, remanent partes tamen ſeparatæ, & eſt ſpecies quędam doloris ex hoc ſtupidi à Galeno poſiti. & quia dolor prohibet ſomnum, & ob curas macilentior redditus eſt. quam ob cauſam pulſatio ſentitur ſupra vmbilicū, vt dicebat Zoar. inquit enim, cauſa quòd pulſatio ſentitur ſuper fundo oris ventriculi reſupino ægro exiſtente, eſt extrema tabes ipſius ventriculi. Aliter enim ſentiri non poſſet, tota illius ſubſtantia quæ craſſa eſt, & tot inter mediis exiſtentibus. intermedia autem ſunt peritonæum muſculi longi & tranſuerſi ſeu lati, & membrana & pinguedo & cutis. declarauimus enim contra Galenum in ſexto contradicentium medicorum ſub ventris cute, membranam non eſſe ex muſculorum contextu. Porrò arteria illa vt habetur ex diſſectione cùm magna non ſit, niſi intelligatur ramus aſcendens ex ſiniſtra parte nutriens partem poſteriorem imámque ventriculi, neceſſe eſt eam dicere quæ in dorſo iacet, dorſi vertebris ſubiectam. atque hoc magis iudicio meo veriſimile eſt, quãdo quidem in quantumcunque extenuatis minimè percipiatur, niſi cùm multum compreſſeris ventriculum. ibi enim peritonæum quaſi dorſo hæret. Vnde etiam in prouerbio ſolemus

6. aphor. 5.

1. theiſir tr. 15. cap. 1.

Veſal. lib. 3. ca. 13. & in delineationibus.

dicere ventriculum adhærere dorſo eorum qui fame ſunt enecti. eſt igitur dorſi arteria magna quæ ſumitur, non quæ eſt in ventriculi fundo. indicio etiam eſt, quòd nunquam eam in quantumcunque extenuatis vel in dextra, vel in ſiniſtra parte percipi. ſed in medio ſolũ. ex quibus colligitur ventriculi maxima extenuatio. de doloris etiam proceſſu apparet, nam ventriculus poſtquàm ſurſum aſtringitur, ad nonam thoracis vertebram dextra paululum ex parte inclinatus magnæ arteriæ applicatur, aſcendítque vſque ad quartam thoracis eo progreſſu. inde directus στόμαχος ad mediam vſque ceruicis pertingit vertebram iunctus dorſi ſpinæ, inde ad os parum reflectitur. quo fit vt dolor ad poſteriorem colli regionem tum dorſi quandoque pertingat. *Veſal. lib. 5. cap. 3.*

QVOMODO autem ad gulam & ſuperiorem furculam pertingat, hoc eſt quia ibi aſpera arteria ſtomacho iungitur. atque ob id etiã illo affecto partes anteriores pati videntur. vomitus autem aliquando ſuccedit materia in concauo exiſtente, aliquando non ea exiſtente inter tunicas: ſed nauſea mala & laborioſa. & cùm ob imbecillitatem malè ventriculus concoquat, cogitur iecur ſupplere vices ventriculi. quare ex nimio labore ſupercaleſcit, inde feces exiccantur, & non parum. ob dolorem verò & cruditates & triſtitiam, vt dictum eſt, vigiliæ. cùm verò flatus fuerit inter

duas tunicas, ventriculus tenditur & durus videtur iuxta Principis sententiam: sicut & in pila vento aut aëre plena, vnde sibi persuadet quòd tumorem durum habeat in ore ventriculi. cùm verò tangitur abscedente iam flatu molle percipitur.

pertia quarti tr. 2. c. 19

VRINA verò habet sedimentũ, non multum cocta ob ventriculi imbecillitatem. Vnde Princeps alba vrina secundum intentionẽ transluentis significat frigiditatem & concoctionis priuationem. & sedimentum fit ex venarum operatione in id quod relinquitur ex iecoris concoctione non absolutum, vt declaraui in secundo libro Cõtradicentium medicorum. quare dicebat Princeps loco eodẽ, dum de vrina cærulea ageret, & si fuerit in ea hypostasis, erit spes vitæ, aliter non, & hoc magis militat in alba. significatur enim illa assistente, adhuc naturam venarum resistere. ex quo patet quare non corrumpentur aut perturbentur vrinæ eius. Nam vt habetur à Galeno, perturbatio in vrina significat mediã coctionem, sed hic est vltima cruditas quoad vẽtriculum, vt declaratum est: igitur talis vrina non potest perturbari; apparet etiam causa coloris eius qui est vt plumbeus subcitrinus. dicebat enim Princeps illum, qui expertus est, nõ fallit color. ipse enim declarat morbos ventriculi & iecoris. vnde præcipuè, vt habetur ab ipso in capitulo de Signis malæ

secunda primi doc. 3. c. 2

trac. 3. contradi. 22.

1. de crisi. cap. 12.

13. 3. tr. 1. ca 17. & 14. 3 trac. 2. c. 2. 13. 3. trac. 1. cap. 19.

temperaturæ frigidæ albedo coloris cum modica citrinitate, vt eius nomine vtar, frigiditatem ventriculi decernit: ex hoc etiam patet solutio dicti Galeni, cùm inquit, vrinæ bonitas significat incolumitatem venarum. nam potest esse praua etiam ob ventriculi imbecillitatem. ostendit tamen malam coctionem in venis necessariò: vel sua causa, vel quia materia quæ ad eas transmittitur malè parata est coctioni. & hunc modum generationis tetigit Princeps, cùm dixit & fit cholica aliquando à flatu qui est inter villos & tunicas intestinorũ illas separando. nam hic modus tenet etiam in aliis. declaraui autem in secundo Cõtradicentium medicorum, quod principalis causa non solùm, sed & adæquata doloris, est solutio cõtinui non mala temperatura. hæmorrhoides autem fluentes, & præseruatio in victu ob timorem doloris, faciunt quòd raro febres incurrat. ad quod iuuant purgationes etiam. tensio autem quam sentit in latere dextro est ob causam dictam, nam humores crassi gignuntur ex chilo non crudo, & ideo rectè dicebat Princeps: & scias quòd cùm inter vẽtriculum & iecur tensio inuenitur, & in ventriculo extenuatio: tunc hoc indicat naturæ resolutionem. Nam humores crudi sic geniti obstruũt, non solùm iecur sed & loca rei vicina, & augent caliditatem eius: & cùm hoc faciunt tensionem. & caliditas tamen manuũ, non solùm

16.3.trac.3. cap.6.

tra.5.cõtr.2.

13.3.trac. 1.cap.23.

procedit à caliditate iecoris, ſed à labore ventriculi in cõcoquendo. cuius ſignum eſt quòd poſt horam ab aſſumptione cibi debent calefcere extrema, & pulſus intendi ac frequẽtior reddi ſicut in hecticis etiam fieri ſolet. ex quo patet quòd ægritudo ipſa cognita eſt, quia omnia quæ illi ſuccedunt ſecundum neceſſariam rationem, huic conueniunt.

His viſis dicamus de humore ex quo fit flatus hic, & de minera, vt ſolet dici generationis eius. & incipiam à pximo dicto Principis, vt etiam exponebat Gẽtilis, & dico quòd omnis flatus fit, vel ab humore, vel à cibo, vel à chilo. & cùm hic morbus adueniat etiam vacuo ventriculo, ideo non poteſt eſſe à cibo & chilo ſemper, quare erit ab humore. & hunc ſecundum plurimum, vt declaraui ex illius cõditionibus, cõuenit eſſe craſſum & tenacem. Sed quomodo ingredietur homo tenax membrana & villos? Reſpondeo, quia paulatim penetrat ſubtilior pars & craſsior extra congelatur, & ita flatus inter partes membranarum continetur, & etiam inter partem denſam & lapideatam ac ventriculum.

Ex quo colligitur peſsimus error eorum qui in talibus vtuntur valde calidis: nam pars ſubtilis reſoluitur ex intentione Principis, & craſſa adhærens ventriculo congelatur, ſicut videmus in gypſo dentium. & pars congelata facit quatuor effectus: primum retinet flatum ne

discutiatur,& sic dolorem efficit vehementissimum. Secundum quòd sola adhærens facit illum dolorem stupidum, de quo diximus. & si nobis in dentibus hoc tædium affert, quanto magis in ventriculo & viis illi proximis? Tertium est quòd interiecta impedit coctionem cibi. est enim medium ad prohibendum caloris naturalis transitum. Quartum est deterius aliis, quòd prohibet transitum nutrimenti ad membrum sua densitate, & sua frigiditate illius perfectam assimilationem: & sui pondere attenuat illud.

REDEVNDO ad propositum causa flatus est duplex: nam forma est quasi idem cum effectu, vt colligitur in XII. Primæ philosophiæ. & in his quæ non per se intenduntur à natura non quærimus finem, vt in morbis & monstris: ideo sufficiat dixisse de materia efficientéque.

IGITVR in tertio de causis symptomatum videtur finire effectricem causam esse calorẽ debilem, nam ab exiguo nullus fit flatus, ab immodico autem nõ fit nisi ex eduliis flatuosus. atque is, vt dicit adeò leuis, vt illico vno vel victu euanescat. prostrato igitur omnino naturali calore nullus fit flatus. integro autẽ non talis qui torqueat, præsertim diu. necesse est igitur imminutam hic esse calorẽ. & quanto magis imminuitur, eo magis vsque ad maximam imminutionem flatus augetur. neque

verò potest, vt in frigoribus viuente adhuc homine, calor intantum extenuari, vt flatus gigni nequeat, sed vix tantùm vt modicus. & tunc iam breui superuiuit animal. ne igitur te exemplum decipiat hyemis, vbi etiam nullus flatus gigneretur. nam nõ par ratio vtriusque, cùm hyeme etiam cadant frondes, & manifesta prohibitio generationis herbarum appareat. at in corpore humano nunquam quicquam ex toto perit circa nutritionem ventriculi superuiuente diu animali. quo fit, vt ea diuisio Principis in diminutam & corruptam ablatámque concoctionem ferme ex vltimo membro, solùm rationi non experimento satisfacit. Galeni tamen exemplum ea ex parte est accommodatum, qua positum est, scilicet quòd calor non est ex toto imminutus, cui flatus succedit. Sed & ob id rectè dicebat Auerroes, quòd flatus fit à calore diminuto. & Auicenna declarabat hoc, & docebat quomodo calor etiam non naturalis generat flatum antequam concoquatur cibus. & etiam quia imminuit calorem naturalẽ. & ideo æquale imò fortè maius est detrimentum in his excessus ad calidũ sicut ad frigidum, licet excessus ad frigidum celerius sentiatur. quia calidum præternaturale in sui etiam præsentia obtundit sensum doloris. vnde acopa Græci talia vocãt medicamenta. & Auicenna in quarta primi de medicationibus doloris appellat anody-

3. collect. cap. 16. 14. 3. tra. 4. cap. 4. & 7.

3. cap.

na. ex quo apparet quàm facile ſit eſſe medicum, quàm verò difficile ſit eſſe bonum medicum. omnes enim incidunt in hanc foueam, vt calida exhibeãt in doloribus flatuoſis: cùm quandoque frigida ſint longè vtiliora: & certè iactura quæ fit à calido medicamento longè deterior eſt ſemper æquali facta à frigido. & etiam patet cauſa medicationis illius monſtroſæ cholicæ deſcriptæ à Principe cũ endiuia & aqua frigida, in epidemiali conſtitutione, per experimentum antiqui. & cauſa etiam erroris quare nullus ex tympanite ſeruatur hoc tempore. *decimaſexta tertij tra. 3. cap. 6.*

SED redeo ad inſtitutum. Galenus pro cauſa materiam referente ibi ponit cibos: & forſan quòd ex cibis generantur. & peſsimum eſt pituita vitrea, vt dicebat Auerroës, præter enim ſummam frigiditatem, viſcida eſt atque lenta, vt dicebat. vnde Galeni ſententia eſt, quòd non purus flatus tantùm, ſed etiam denſus ac vaporibus plenus procreetur. nec penetrãs, nec ſolui facilè aptus. Sed & id expreſſè confeſſus eſt, quòd flatus fiat ex humoribus crudis ſecundo Prognoſticorum. talis autem maximè vitreus. & ideo dicebat Gal. quòd talis ſpiritus cùm ſufficienter frigidus fuerit, tũc vehementes excitat dolores. nam frigidus cũ fuerit, erit primò denſus: & qualitas illa omni ex parte membrorum naturæ eſt inimica. patet autẽ quòd ex omni humore crudo poteſt *3. collec. 6.* *co. 2. in fi.* *2. ad gla. cap. 6.*

fieri flatus ex Galeni ſententia. humor autem crudus eſt pituita, inter eius genera poſt vitream eſt gypſea. peſsima verò quæ cum melancholica commiſcetur: nam terrea parte flatum gignit reſolutioni omnino repugnãtem, ſicut apparet in quartanis comparatione aliarum febrium. innuit igitur Galenus loco iam proximè in margine ſcripto, vbi Princeps omnia ſumpſit, quæ de doloribus ex flatu ſecunda primi loco iam deſcripto tradiderat, quòd flatus ex materia calida exiguum vel nullum dolorem facit. ſeu enim in concauitatibus, ſeu inter ſenſibilium membrorum partes contineatur, minus lædit & celerius reſoluitur. at hic diuturni dolores materiam oſtendunt frigidam.

2.apho.29

2.de differ. feb.cap.5.

VNDE Galenus etiam in febribus teſtatur frigiditatem ad morbi facere longitudinem, veriſimile igitur eſt vitreum humorem, ac pituitam melancholiæ mixtam in cauſa eſſe. cõſtat tamen fieri poſſe, vt flatus etiam ab alia cauſa fiat, quàm à materia frigida de mente Galeni. ſed tamen talis flatus haud adeò, vt dixi, dolores excitat. pituita autem in ventriculo generatur de mente Galeni, vt aliàs declaraui. His peractis ſumus fermè in caſu Hippocratis. Quibus tormina, & citra vmbilicum dolores, & lumborum dolor, qui neque medicamento, neque aliter ſoluitur his in hydropem ſiccam firmatur. & ideo niſi occurratur,

5.apho.72.

2.cõtr.med. tra.2.cõ.14 4.aphor.11.

nec alia mors ex acuto morbo præueniat, in tympanitem dispositio hæc terminabitur, vt vnicuique patet, qui diligentius verba Galeni quàm Hippocratis rimatus fuerit. Posset tamen sanari omnibus peractis, quę illi sunt necessaria ad amussim. Quod cùm difficile sit, etiam nunc nobis rectè præcipientibus, antea etiam erat impossibile. Nam tales morbi vt acuti, nunquam casu sanantur, vnde in his patet gloria medici, vt Octauianus Horatianus in libro suo de Morbis diuturnis dicebat. Ex quo clarum est, cur per nullum ex his qui hodie celebrantur in toto Mediolani dominio, vt ita dicam, vnquam sanari potuerit: & minus in posterum posset, cùm longè deterior factus sit hic morbus: & si ex his tamen vnus sit, vt intelligo, satis eruditus: sed cùm modicam adhibuerit diligentiam, morem temporum, vt video, sequitur. omnes enim malunt magis videri, quàm esse. quia ambitioni illorũ proceres sua tamen iactura, subscribunt: inde ortus omnium malorum & seges. Sed hæc præter propositum. *In præmio*

CVRA igitur debet dirigi hic ad symptoma, ad morbum, ad causam morbi. Apparet autem quòd aliud est causa continens à morbo ipso, vt aliàs ostendi. Sed hic etiam antecedentem comprehendo. & nolo hîc declarare quis sit morbus: nam si est solutio continui, cùm illa non impediat nisi medio doloris ope *1. cõt. tra. 5. con. 14.*

rationem membri, erit dolor ex his quæ dicuntur à Galeno in libro de Differentiis symptomatum ipsa ægritudo, & nunquam solutio continui. Quòd si solutio continui est morbus & non dolor, oportet quòd consequatur impedimentum operationis etiam, nõ solam continui solutionem.

SED non est hic locus, cùm omnia indigeant cura. Quæ igitur cura indigent, sunt dolor primum: trahit enim sicut cucurbitula dicebat Galenus, & virtutẽ prosternit, & multa alia facit, vt aliàs declarauimus. Secundum est prohibitio humoris pituitosè vitrei, pòst mulctilaginosi, vt ita dicam, cum melancholia iuncti. Tertium est partis adhærentis membris, & etiam quæ obstructionem facit. Quartum est solutionis continui inter membranas. Quinta est diminutionis caloris. Sexta est macilentiæ. Et vix vna horum poterit bene curari sine alia.

In praxi nostra.

CVRA igitur per animi affectus est, vt confidat de salute, & consoletur: quia quisque habet quod rodat: & multi, penè innumeri morientur ante ipsum, qui tamen nunc sunt sani: & quòd non potest mori ex hoc morbo, nisi alius superueniat, & sic non potest dici in via an mortem: & quòd est in potestate sua, parendo in omnibus, sanitati restitui. Hæc & talia cogitando, minuet tristitiam, & moderabitur affectus.

CIRCA somnū, Omnis somnus est bonus, nocturnus, diurnus, modò prolixus sit. Pro somno conciliando nihil melius conserua filiorum nenufaris. capiat ex ea à cœna ab ʒ ß. vsque ad ʒ i.

CIRCA exercitationem, Omnis equitatio, etiam ante cibum, mala: post cibum pessima. Omnis motus post cibum malus, sic & immoderatus. Quies extrema mala. Deambulatio autem recta & longa optima est ante cibū. Ex hoc modo faciet facta sua in mane, & vesperi ante cœnam.

QVOAD aërē, modicè calidus æstate noxius, & frigidus in hyeme, vnde locis conclusis habitet in tempore frigoris, & æstate locis apricis, & Septentrione expositis: & vestimenta sua semper sint leuissima, quamuis hyeme sint calida: & lectus sit ex cotto non ex pluma, habeat tamen puluinar; sed catulus esset longè melius, vt teneat illum super ventriculi locum: & manus etiam palma est bona in hoc casu. Et grauari pannis est adhuc deterius quàm ferre frigus. Et hyeme exercitetur longè plusquam æstate: & vitet frigus pedum quantum potest: & sæpe lauet manus & vultum aqua frigida, & maximè in tempore æstatis, & post cibum. Et quamuis hæc leuia videatur, multùm tamen in longo vsu cōferunt: quoniam multa pauca faciunt vnum magnum. Repletio autem omnis noxia, & si-

militer ferre famem naturalem: nam ventriculus nutritur ex chilo secundum interiorem tunicam. Omnis etiam euacuatio artificiosa, & vomitus etiam noxius est. Et ego declaraui hoc aliàs, cùm de aloë loquerer. Sed tamen cogimur quandoque vomitum etiam nedũ purgationem moliri: hac de causa vt quod vacuatur tantum prosit, quòd ipsa euacuatio non noxia censeatur. aliter igitur omnis euacuatio per superiorem partem facta, seu etiam vomitus spontaneus malus. Et ideo dico, quòd clysteria sunt maximè iuuatiua in hoc casu, & ego vnum describam, quo vti poterit ieiuno ventre.

Libello quod nullũ medicamentum noxa caret.

℞. Colocynthidos ex pulpa ʒ.i.ß. esulæ ♃ ij. turbith ♃ ij. radicũ Ari. ʒ.i.ß. Mercurialis, maluæ, Betonicæ, furfuris ana m.i. Senæ ʒ. ii. camomillæ m.ß. coquantur in aqua ad consumptionem duarum tertiarum, sic tamen vt lactaria herba, quam passim esulam vocant, & betonica & sena & camomilla serius addantur: inde expressioni addantur mellis crudi ℥. ii. olei de lini semine ℥. iii. Theodorici descriptione prima Nicolai ʒ. iij. misce & fiat enema. & porerit vbi nimis vexaret fieri mitius minuendo Mheodorici & lactariæ quantitatem.

EVACVATIO autem quæ per coitum fit omnino noxia, vt patet à Principe de Nocumentis coitus, & iuxta Galeni sententiam in tertio

tertio artis medicæ. Venereorum verò vſus, & tamen in longo interuallo temporis, non tã eſt vtilis quàm neceſſarius. Ad hoc etiam pertinet, vt mane cùm ſurgit, emittat omnia excremẽta diligenter, & in veſpere ante cœnam dico autem præcipuè feces, vrinam, mucum è naribus. Vltimo, aut frigidi in primo, aut temperati, & hoc oſtẽditur: nam temperatum habet reducere extrema vtraque vt declaraui in libro de abuſu medicorum, igitur iuuat in omni mala temperatura acquiſita. Calidum etiam in primo eſt acopum ferme à toto genere, vt habetur à Principe, Quarta primi, igitur ſedat dolorem. Sed frigidum in primo eſt leue ſtupefaciens, vt ita dicam, ſicut Roſæ, Violæ, & alia eiuſdem generis, & Nymphæa vt declaraui aliàs, eſt in ſecundo genere, & ideò omne frigidum vt frigidum hebetem facit ſenſum, conueniunt tamen tantum ea quæ ſunt in primo ordine, reliquis cauſam augentibus, quare ab aliis abſtinendum.

abuſu 57. cap. 30.

2. contrad. trac. 5. c. 15.

Et ſi quis dicat quòd ego reieci temperata in libro de malo medendi vſu iam adducto: Reſpondeo quòd temperata non ſunt, vt medicina, ſed vt cibus medicinalis: nec complẽt curam ſed poſſunt illam adiuuare, nos autem aliis inſiſtendum docemus etiam auxiliis. Igitur vuæ paſſæ ante cibum ſunt bonæ, hùmidę quidem valde, in primo autem calidæ, & vbi cibus ſit leuis concoctionis in fine ſunt lauda-

biliores, & albæ propter saporem acetosum sunt meliores, item citonia tosta sunt bona, de citoniis sumus concordes, quoniam omnes testantur, & Galenus præcipuè ea esse ventriculo commoda. Sed de vuis passis reclamabunt, inquit enim Ætius, Acetosæ autem & austeræ vuæ & quæ habent crassum corticem, ineptæ sunt nutritioni, & concoctionem, ac distributionem impediunt: præter id, quòd alia habẽt quæ & reliquæ vuæ detrimenta. At ego cum Principe sentiam, dicente quòd vua passa confert ventriculo & iecori, tamen etiam quòd confert doloribus intestinorum. Nam & Galenus hoc affirmat: eligit autẽ dulces & astringentes cortice subtili, vnde magnæ sunt inutiles: quas Zibebas, vulgus vocat, paruæ igitur candidæ dulces & astringentes, ventriculum, inquit ille, roborant, & dolores leniũt, paruos etiam sedant, nec alios fructus commodos ipsi reperio, nisi quis sorba præmatura post cibũ, aut pyra cocta pro Cydoniis substituat, ex oleribus autem menta & melissophyllon, saluia & pulegium & origanum, & fœniculum, & spinachia aliquãdo, & Draco, herba noua, laudantur, aut tolerari possunt, nocent lactuca, endiuia, beta, caules & crispi quos cabusios vocant. Ex radicibus rapa, napi, imo omne genus earum, noxium. Ex piscibus limaces ter coctæ, cancri raro & in fine cibi, persici & Testudines, & Scardoæ, omnia alia genera noxia. Ex

lib. 1. cap. proprio.

2. com. 735. 2. de alimẽt. cap. 19.

præparationibus autem ſuprema eſt ſuper craticulam aſſatio cum ſaluia, pòſt verò eſt in veru, inde virulenta, pòſt elixa & frixa in ſartagine. Ex carnibus auium omnium quæ piſcibus non veſcuntur, inter quas anas & anſer, proxima hædi caro, ab hac ſylueſtriũ capreoli, leporis, cuniculi: optima Ericij conſenſu propè omnium, & vtinã multos ex his edere poſſet, oua non multùm conueniunt, maximè ex albo, quãuis vitella facillimè & ne excrementis nutriant: & temperata ſint, iecur animaliũ volatilium opportunum, arietis carnes poſt ſylueſtria. Caſtrati & vituli inutilis.

QVAE ex lacte conficiuntur caſeus, coloſtra, butyrum, lac ſciſsile, ſpuma lactis, pinguedo lactis, lac ipſum, omnia incommoda, deteriora his quæcunque fiunt vt farina panis ex tritico bene coctus nõ toſtus, fermentatus leuis. Sed longè melior ſi ex duabus partibus tritici & vna ſpeltæ fiat: & cum leui lixiuio miſceatur farina, vtatur ex aromaticis Belzoi cũ cibis, is eſt cyrenaicus ſuccus vt declaraui in libello de malo medendi vſu. *abuſu 90*

CINAMOMI & maceris exigua quantitas non eſt inutilis, piper hac in cauſa fugiat, ſcio quantas hoc patiatur contradictiones. Sed aliud eſt librum condere, aliud curam deſcribere alicuius morbi, nunc niſi reſecem, res in immenſum ibit, legumina omnia mala tum magis phaſelli & ciceres, minus lentes. Sed cice-

ribus percoctis modicè vti, tum iure eorũ poterit. his omnibus ſaluia immiſceatur, iura omnia fugiat, hoc autem generaliter à nobis aliàs decretum eſt, artocreas & ientacula eiuſcemodi, & ptiſanam hordeaceam fugiat. Sed & in hac eſſet non leuis contentio apud eos, qui multum falſò ſcire ſe exiſtimant, far cum modico aceti rarò ſumat, ſumat & pannicum, nõ quòd hæ omnino laudẽ, ſed ſi nimis coarctetur licentia, vel contabeſcet, vel appetentiam amittet: vel non perſeuerabit. vnde vinculis fractis medicæ rationis, vulgarem ſequetur viuendi rationem, & ſic fine ſuo fruſtrabitur, ſatius igitur fuerit indulgentia mediocri vti. Mel autem & ſapa per ſe vtilia, verùm rarò bene aliis admiſcentur cibis. pinguia dolorem ſedant, ſed cauſam illius augent, cibi facilis coctionis præcedant, quæ dura ſunt & contumacia finem ſortiantur cœnæ, vberior autem ſit cœna quàm prandium pluribus ex cauſis quas in primo contradicentium medicorum declaraui, acetum confert modicum cum medicamẽtis, cum cibis aut per ſe ſumptum nihil nocentius eo. ſed oleum optimum: nihílque eo melius, cum verò ventriculum laxauerit, menta vtilis erit ac non minus ea cerefolium herba folio quaſi cicutæ, radice odorata, non comedat niſi poſtquàm cibum deſcendiſſe iam cognouerit, abſynthij vſus modicus cum mẽta vel meliſſophylo vtilis adiecto ſale. Sal

abuſu 69. lib. de malo medẽdi vſu.

ipſum non inutile ſi mediocriter ſumatur, ex piſcibus ſalitis, alec ſolum, quam inchiouam vocamus, bona eſt, in parua quantitate: ſed caueat ne pro illo Sardam capiat, eſt enim ei valde ſimilis.

SI adhuc hic modus non conferat, partem conficiat ex ſpeltæ partibus duabus, tritici autem vna. Vino vtatur aſtringente auſteróue ſed modicè non præpotenti, non niſi iam comeſa medietate cibi tam paulatim bibat, & vinum ipſum quidem ſit odoratum & dilutum aqua, in qua duo fruſta chalybis & vnum æris extincta ſint. vtatur & quandoque in cœna albo, ſed in prandio rubeo claro, par autem eſt, vt nec ſine aqua, nec cum multa dilutum ſit: ligentur autem viſcera, vt iam præcepi incipiendo infra vmbilicum per duos digitos & ad ſuperiora tendendo donec ad furculam inferiorem peruenerit, & infra quidem plus ſtringatur, aſcendendo autem laxetur ſenſim vt reſpirare poſsit. Et inungatur ſub ea vnguento quod deſcribam, & ſuperponatur abſythij ſacculus, inde faſcia omnia hæc circumambiat.

ET quia intellexi quòd ex hoc auxilio quod iam quatuor diebus ab hinc iniunxeram, dolor in pectus receſsit totus, atque ibi ſedem ſuam fixit: hoc mihi haud diſplicet: quamuis enim pectus ſit ventriculo nobilius, dolor tamen in ventriculo longè frequentius ad ma-

lum terminatur, quàm in pectore, cũ ex flatu non ex humore fuerit, & etiam facilius erit deuincere iam contractum & in arctum redactum, quàm fugientem, igitur & de hoc dicam ſuo loco.

CAPPARIBVS atiam vtatur in acetariis cum oleo copioſo, & aceto ex vuis paſsis. Sed non coquatur acetum.

CIRCA medicamenta vna ratio omnibus cõuenit vt calida ſint & rara: nam debilia humorem contumacem mouere non poſſunt, frequentia autem proſternunt: tum præſertim quòd, vt dictum eſt, medicamenta omnia ſunt ventriculo inimica. Igitur inter prima ponemus vſum origani in mane maſticati, nam reſoluit flatum proprietate ſua: nam vt diximus, ſymptomata vocat ad ſe curam.

EX his autem quæ vitreum & mucilaginoſum humorem concoquunt, ſunt acetum, ſcylliticum, authoritate Dioſcoridis, Meſue, Serapionis, & Raſis ad Almanſorem: & Amomum, & aniſum, & calamentum, & cappares, at acãthis, & amygdalę amaræ, & chamedrys, & betonica, & amaracus, & arum, & iuniperi ſemen, & naſturtium vtrunque, hyſſopus, cicer, ſal omne, cinamomum, raphanus, & ruta, & ariſtolochia, & thymus, & praſsium: omnia hæc Galeni authoritate. Et rurſus inter compoſita confectio ex allio poſita ab Auicenna, tum etiam Philoſophorum eodem ferme lo-

co descripta: & de cinamomo Mesue authoritate, & Diaspoliticum, & diacalamentum, & diatilon pipereon posita à Galeno in libris de Tuenda sanitate. Est & diacyminum, & electuarium ex ligno aloës, & Sagzena, & cabrorius confectio ex authoritate Auicennæ: tum Sirupus de radicibus Theodorion magnum Trifera fauonis minor authoritate Mesue & Serapionis vtilis. Sed est in coagulis omnibus proprietas mirabilis, vt refert Princeps. Ætius commemorat vrticæ semen, & bryoniam, calamum odoratum, remisci, laseris lachrymas, succum etiam salicis. Castorium, pistacia, florem iunci odorati. Concoctoria autem amomum & lentisci lachrymam. V triusque autē facultatis facit rosaceum oleum. Inuenio & apud Actuarium descriptionem zulapij ex violis compositi in hoc casu opportunam, ac non parum frigidam, cui tutò calidissima possis admiscere medicamēta: habet enim sāthalos rosas etiam quæ astringant. Est & ab illo diaprasium antidotum laudatum. Sed in his omnibus cùm iam segetem medicamētorum tradiderimus, delectus ordo & modus docēdus est. Delectus, quia immoderatè calida, vt coagulum. Diaspoliticon, diatrion pipereon, castoreon, confectio de alliis, fugiēda sunt. quanquam in antidoto de alliis non vulgaris spes sit si moderatè vtamur eo.

prima 5.

1. antidot. lib. 4. & 6.

2. contra. 2. ca. 119.

lib. 2. c. 218 cap. 21.

cap. de zulapia & antidot.

VITANDA sunt & quæ carent odore iu-

cundo, vt aristolochia: erat enim præceptum Auenzoar, quòd medicamenta membrorum principalium ab odoratis nunquàm spoliari debent: & in eisdem locis docuit, quòd vehementer astringentia omnia ventriculo sunt noxia, & quòd dolorem excitant: quanto magis in iam patiente dolorem.

1. *Theisir trac. 15. ca. 1 & in ca. de conseruãda sanit.*

ET inter moderatè astringentia exemplo connumerat rosas. Et erat etiam præceptum illius vt à melle abstineremus, & loco eius vteremur saccharo: & fecit capitulũ proprium de humoribus imbibitis in membranis ventriculi: & ibi dabat in piruita oximel loco sirupi acetosi cum succo fœniculi, & non abhorret mel in hoc casu. Sed vbi fuerit atra bilis, aut melancholia, addit amygdalas amaras, & Serapium de centaurea. Igitur vt ad electionem & ordinem deueniam, in hoc casu tentandum esset cum lachryma lentisci, & anisо, ac oximelle: sed quia morbus processit concoquens tale fiat: ℞. radicum ari amomi añ. ʒ.ii. Betonicę scyllæ masticis ʒi. origani thymi prassii añ. m.ß. Centaureæ ℈ j. Seminis vrticæ, calami odorati, floris iunci odorati seu squinanti añ. ℈.iiij. Cinamomi ʒ.ß. foliorum salicis & rosarum in botris añ. m.ß. aquæ ℔.v. coquantur primo sylla, acum & mastix vsque ad dimidiam quantitatem: pòst addantur cinamonũ, amomum, Betonica, Calamus odorarus, Semina vrticæ, prasium, folia salicis: & coquan-

1. *Theisir trac. 15. ca. 2. & 6. c. 5.*

tur donec redeãt ad ℥.xx. pòſt addantur reliqua & coquantur donec redeant ad ℥ xv. vel paulò minus: & colentur bis aut ter: & de hac aqua ſumat ℥ iiij. calidum in aurora cum ℥.ij. ſerapij de praſsio, aut de hyſſopo, cum gut.iij. aceti albi & ſuperdormiat per horas duas ſaltem ſi poteſt. Continuus autem ſit vſus eius vſque ad dies octo vel decem: donec coctió apparuerit in vrina: & ſi videatur ſibi calidius hoc medicamẽtum, quá oporteat, moderetur illud cum ſirupo violato dicto: & minuatur quantitas ſirupi de praſsio pro quãtitate ſirupi violati. & vbi dolor interim vexaret præter ſolitum, quod accidere poſſet, addãtur ab initio coctionis illius compoſiti, limaces cũ corticibus numero. v. ſcobis ſeruinæ ʒ.i.ß. addatur etiã acetum vſq; ad ʒ.i. ſi oportet, vbi lentor in humoribns appareat peracta coctione. multa ſunt quę purgant hos humores, præſertim autem Agaricus, Cartamus ſeu cnicus, heliotropium, colocynthis, Turbetum, elaterium, Eſula, ſemen vrticæ, Iris, ex cõpoſitis autem Diafinicon, pilullę de hermodactylis & de ſerapino, fætidæ, miſirichæ, aggregatiuæ, de euforbio de Thapſia, Theodoricum magnum hierę logdion, Hermetis, Archigenis, vt à Meſue habetur. Blanca etiam & Benedicta & hiera ruffi & ab Actuario A ſyncritum antidotum Dioclis medicamentum. Et Gal. exiſtimat quòd ſua hiera infractos tunicis humores poſsit pur

gare. Vnum est quod mihi in hoc casu Diarob cum turbith à ʒ. iiiij. ad vi. satisfacit cum ʒ. ij. aquæ betonicæ. Sed debet addi Diagredium more solito in descriptione Petri de Tusignana. Et si hoc nõ iuuaret cùm à pilullis omnino sit abstinendum, quoniam ventriculum tabefaciunt, vterer Theodorico magno. tum etiam hiera aliqua ex supradictis secundum quod magis videbitur medico consulenti. & in totum à casia fistula abstineat.

FACTA purgatione vtatur vino cum absynthio secundum modum datum: & si nunc faceret vinum absynthiatum nõ esset malum, cùm tempus sit opportunum. Iuuat & quandoque Theriaca in hoc casu, sed bona, non pseudotheriaca, qua vtuntur his temporibus: iuuat & diambra Mesue, confectio caudicon ex Serapione & Sagzena ex Auicẽna. sed hæc serius, cùm & ipsa pituitã minuat velut à Philosophorum confectio, & theodoricon. His peractis, si videbitur, redeat ad concoquentia.

grac. & contrad. 3. HIS visis cadunt duæ dubitationes: Prima est, an aquæ Thermarum cõueniant: & vt declaraui in secundo contradicentium medicorum, omnes vehementer siccant: igitur non conueniunt. Altera, an balneum competat: Respondeo ex libro de malo medendi vsu nõ solùm competit: sed est necessarium. Vt enim Ætius inquit, humectant, molliunt, mitigant dolores: & quæ profunda sunt in altum euo

abusu 92.

lib. 3. c. 166 & 173.

cant. Sic & irrigationes. Non solùm autem ex simplici aqua, sed his incoctis quæ ingruenti dispositioni magis necessaria videbuntur.

CONSILIVM SEXTVM
DE EROSIONE GINGIVArum, & Phthoe.

IN casu huius eruditissimi viri laborantis erosione gingiuarũ & dentiũ, concussione facta ex humore calido & acuto: quæsitum est an radicis Cinæ exhibitio cõ ferre possit. Respondeo, quòd iuxta Principẽ, medicina experta melior est, quàm nõ experta. Et manifestum est, quòd in Pthoë cum aliis auxiliis curaui fratrem Petrum martyrem, & filiam Bartholomęi ephippiarij, & filium Gabrielis de Riganionte, & Hieronymũ Tiboldum, & filiũ fabri lignarii habitantis sub porticum portę Tonsæ: & mulierem iuxta sanctũ Marcellum, omnes ex pthoë exquisita deploratos, ab aliis, vt breui morituros à medicis relictos: cùm quibusdam eorum, nec viuentis efigies supereſſet: alios etiam innumeros curaui ex eodẽ morbo tribus illis viis regiis narratis in libello Experimentorum, quos longũ esset referre, præsertim cùm ex his plures nõ essent, adeò vt hi, quos ego narraui, confir-

mati: & nũc à biẽnio citra, omnes, præter vnũ, curati ſunt, aut ex toto, aut vt poſsint pluribus annis ſuperuiuere. Quare nõ video, cur mihi Cina ſit experimento in phthoë cura tentanda: tum magis, quòd generoſi quidam Medici noſtri voluerunt in cura illius Theſaurario Martino illam exhibere, conſpiratione eripiẽtes illum è manibus meis, cùm nondum cognitus eſſem in tam præclara experientia, ſpe huius noui medicamẽti, & intra menſes quatuor miſer ille vitam finiuit. Noſtri autem adhuc omnes etiam viuunt, videntúrque potius omni alio morbo perituri, quàm ex phthoë. Sed nec in Gallica lue ligno Sãcto poteſt comparari: nos enim cùm plus quàm centum nobiles ex ea curauerimus, nunquam Cina indiguimus. Quare cùm minus valeat, in quibus maximè probatur, quid in hoc ſperandum? Vt autem aliquid de Cinæ natura ac viribus dicam. Eſt illa quidem radix non parua, crocei, ac ſubalbidi ſermè coloris, pallida & guſtu ſubacida, odoris fermè nullius, vt quæ ſit, quaſi lignũ: adeò efficax, vt nullum aliud medicamentum, ne venenum quidem poſsit ei comparari. Nam primò vel ſepties cocta, vel etiam plus quàm decies, vim præbet medicamenti egregij: & aquam, vt pulli ius efficit: & vncia eius incoquitur aquæ vnciis 200. donec fermè ad 70. redeant. Nihil autem eſt, quòd tam diu vim ſuam poſſet, ac in tam magna

aquæ quantitate, impertiri. Vehitur ex Inde ex regione Ciniana, vt existimo. Scinditur in subtilissima frusta, latáque, vt coronati aurei, atque vt dixi 200. aquæ vnciis, vncia vna in nouo lebete terreo lapideóue immergitur fer uétque donec ad 65. redeat, intecto semper vase, ne fumus possit exire: inde ab igne detra cta, proxima igni constituitur, circumuolutis pannis, ne vel quidquam exire possit fumi, aut repentè refrigerari. Purgans decoctum reddit dimidia Ganti drachma, quæ Alypi est radix. In singulos autem dies renouatur decoctum: amarescit enim, vt pro 24. diebus 24. vncię suf ficiant. Bibuntur summo mane calidissimi de cocti vnciæ 14. panníque prolicitur sudor: inde licet post tres horas bene contectũ pan nis, etiam si non sudauerit, è domo exire. Ser uatur interim calida vsque ad vesperas, bibi túrque cum cibo, nec aliud omnino quidquã, sed & interdiu: non tamen adeò feruens, sed quasi tepida. Abstinebit à Venere, meridianó que somno, cibis etiam omnibus acribus, sal sis, amaris, acidis, lacte, iisq; quæ ex lacte fiunt: tum iuribus, ac fructibus. Vtetur pane, ac pulli carne elixata in singulos dies bis, à cibo autem etiam melle: hoc enim huic decocto maximè conuenit. Post 14. diem autẽ, pullis assatis vti licebit, absque condimentis. Si morbi Gallici causa exhibeatur, lauentur hoc decocto singu lis diebus optimè vlcera, & panni ex illo ma-

didi imponantur abſque ligatura. Licet etiam poſt 8. dies ſemel, ſi virtus admodum ſit debilis, vini aliquid decocto hoc lymphati bibere, atque ita interdictis duobus diebus repetere. Si aluus nõ demittat, decocto, oleo roſato, melle & ſale clyſter fiat, nec aliud alterius generis: ſubducit enim aluum egregiè: cogitur autẽ aluus plerunque à 7. die, ac in poſterum ſuppreſſa manet: quo tempore etiam incipiunt in Gallico morbo ſæuiſsimi dolores. ſcilicet à ſeptimo die: ſed hi vt plurimum ad 14. terminãtur: alui autem duricies manet vſque ad finem dierũ, quibus decocto vtitur. Peractis 24. diebus colligitur lignum, quod relictum fuerat in ſingulos dies, ac in vmbra ſiccatum exactè, denuò comminutum in exiliores partes, tantundem aquæ incoquitur: ſed vt duæ vnciæ ligni 200. aquæ imponantur: redeant autem ad 65. vt prius, exhibetúrque eadem ratione, iiſdémq; præceptis per duodenos dies. Interim autem licet ludere, ſpatiari, contectum pãnis, negotiaríque ſerenis tranquilliſque diebus. Manifeſtum eſt autem, quòd natura, & proprietate hoc agit Cina aduerſus Gallicũ morbum: non autem licet victus tenuitatem, vt in ligno Sancto, in cauſſam curationis adducere. Neq; ſiccitate id agit ſola: impinguantur enim accipientes. Vis igitur eius exiccans, & putredini tum ob hoc, tum ob vim propriam reſiſtens: habet & acrem partem, ob quã ad ama-

rum conuertitur facillimè,& vrentes ab acribus,amaris,acidísque, ac salsis arcet. Valde enim tenuium est partium. Habet & partem succulẽtam,ac dulcem,& vnctuosam, qua impinguat, & proprietate sua iecur confirmat. Ob hæc igitur ad quæ prosit, satis est manifestum. Hydropi siquidem, vlceribúsque malignis,phthoe,lepræ,elephantiasi,Gallico morbo, & atrophiæ, & scirrhis iecoris.

CONSILIVM SEPTIMVM
PRO LVE GALLICA, ARthritide,vlceribus prauis,œdematibus,elephantiasi.

RADIX quædam nuper tenuis, ac subcrocei coloris, ex India aduehitur, quam ego omnium Mediolani primus vidi: erat autem non absimilis glycyrrhisæ tenuissimæ, rugosa scilicet (nam ea talis cùm siccatur euadit) & colore inter croceum & cinereum: sed gustus subamarus erat: odor vix sentitur. Vncia vna in lib.ij. aquæ colorem addit vini rubri turbidioris, odorem quasi grauem, amaritudinem non leuem,& summè prouocat sudorem. Partium est tenuium, crassarúmque: nam amaritudo in terreo constat, calida est in fine primi ordinis, sicca in secun-

do:epota cum tenui victu, ſcilicet pane biſcocto,atque paſſulis,per dies 40,Gallicam luem plus iuuat quàm Cina,aut lignum,quod Sanctum vocatur.Expedit autẽ,vt ſic etiam opitu letur his, qui arthritide laborant, & vlceribus prauis, & his, qui ob pituitoſum humorem laborant œdomatibus, aut morbis vltra hepar. In obſtructionibus autem cõcauæ partis iecoris, & ventriculi mala coctione, non auderem hoc tentare,niſi forſan victus tenuitas nos à periculo tutos redderet. Quod etiam iecur confirmet, quódque lienem extenuet, quod incipientem elephantiaſim curare poſſit, & hoc verisimile eſt. Dantur decocti vnciæ ſex in ſingulos dies ſummo mane, id eſt, hora diei ſecunda, tantundem horis ante cœnam tribus: tum cum cibo quantum volet. Permittitur autem ſudare contectus pannis ab aſſumpto potu: verùm, vt ſudauerit, liberior eſt,quàm in aſſumptione Indici ligni:neque enim prohibetur quin ad ſolita prodeat exercitia, niſi frigoris metu, vnde contectus pannis eſſe debet, & vitare infauſta tempora pluuiarum, ventorum, & frigoris. Meminerit eius quod ſcripſit Hippocrates. Vbi fames laborandũ non eſt: atque ſimiliter cauẽdum, vt inquit Galenus,à ſectione venæ:ſic & à Venereis,ac curis nimiis. Singulis tamen decem diebus purgare conueniet corpus, cum catapotiis, quæ lentos humores & craſſas feces expellere

expellere poſsint: qualia ex aloë, colocinthide,& elleboro componuntur. Alij prębent ſiliquam Indam cum diacatholicone: quod vt minus vtile eſt, ita magis tritum. Habet autem vim præcellentem inter ſui generis medicamenta hæc radix, in emendandis capitis ac cerebri vitiis: ſeu ob tenuitatem, ſeu ob proprietatem quandam. Et quãquam hæc ita ſint (candide Lector) non tamen tantæ victus tenuitati ſeorſum, præſertim purgationibus frequenter adhibitis, parum ad curandos conſimiles morbos tribuerem. Quò fit, vt Gallicã hanc peſtem inter frigidos affectus collocauerim. Sic humana ſolertia indies inuenit, quod iam inuentis meritò præponi poſsit. Vidimus in claro viro Martino Chiaues Hiſpano poſt modicæ quantitatis hauſtum (nam in eo periculum primò fecimus) craſſam atque ſanguineam materiam è naribus deſcendentem: ita vt propter os, quod inter mediũ eſt, miraremur, quanquam vlcera aliunde vſque ad os penetrantia, à deſcenſu diuerterent. Cõſtat autem Indicas res maiori præditas eſſe virtute, etiam pro qualitatũ ratione. Sed de hoc à nobis in libello de Subtilitate dictum eſt. Nunc autem, quoniam ita ſit, ſolùm intellexiſſe ſufficiat. Quódque generaliter peregrina medicamenta plus agant: aër autem, atq; cibi, ac potus patrij, ad vitæ vſum magis conducũt.

FINIS.

PRIVILEGII REGIS SENTENTIA.

CAROLI IX. *Francorum Regis Christianissimi atque Augustissimi priuata lege sancitum est, ne quis Typographus imprimere, neu quis Bibliopola diuendere has quatuor Hieronymi Cardani, medici Mediolanẽsis, sectiones de Methodo Medendi, audeat ante septennium, à die huius primæ editionis numerandum, absque Philippi Galteri Rouilij cõsensu. Qui secus faxit, pœnis ex sanctione legis, quã literæ pleniores ab eius Maiestate impetratæ continent, multabitur.*

INDEX EORVM QVAE *hoc opere continentur.*

A

ABsynthium, 154.203
Accidētia an curanda & quando, 91.92
Acetaria an conueniant ægris, 142
Aceti facultas, 143
Aceti noxæ, 134
Acidorum noxæ, ibidē.
Aër, 281
Aegri an ſolis pronoſticis relinquēdi, 64.65
Aër perflatus an interdicendus ægris, 72
Aetij error in cura lapidis renum, 110
Agaricus, 200
Alexitheria, 48.50
Alica, 133
Aloë an ſalubris, 69.199. 200
Amuleta, 154
Amylum, 134
Anacardinæ compoſ. vſus, 12
Anatomia quàm ſit neceſſaria, quomodo adminiſtranda, & quàm diuerſa in hominibus & brutis, 146. & dein.
Anatomia brutorum in quibus vtilis, ibid.
Aqua abſinthij, 23
Aqua lactis, 202.204.
Aquæ deſtillatæ, 22.23. an illis vtendum, ibid.
Aquæ metalicæ omnes malæ, 67
Aquæ violaceæ virtus, 23
Arabes cur vinum prohibeant, 12
Arabum medicina qualis, & quando cœperit, 3. 4.
Argentum viuum, 209
Arteriarum inciſio quādo neceſſaria, 108.109
Articularium morborū cura, 227

Asclepidis excellentia in arte medendi, 2
Asclitis remedium, 123
Ascitis cura, 241
Asciticus 270
Astrologiæ iudiciariæ vanitas 36
Atræ bilis cura, 211
Auerrois dubitatio soluta, 86
Auicennæ locus explicatus de euacuatione, 34. 81.
Aurum quomodo conueniat ægris, 89.90.91

B

BAlnea cruriũ & manuum an vtilia in febribus, 70.71
Balnei effectus, 95
Balneorum vsus in fine febriũ, 158. & deinceps
Belzoi, 153
Blacciæ, 54
Bubonium, 154
Bubonum curatio, 37. 40. 41.
Butyrum 205

C

CÆcitatis cura, 232
Calculi renum cura, 224
Caloris præternaturalis effectus, 131
Camemilla, 206
Cancri cur non curãdi, 6
Caphura, 106
Capillus veneris, 204
Carcinomatum curatio, 157
Cardani intẽtio in libro de medẽdi methodo, 5
Carnes nocent in febribus, 133
Cartamus, 197
Calsia an conueniat post incisionẽ venæ, 94.95
Calsia fistula, 200
Calsiæ nocumenta, 73
Catalepsis cura, 235
Catapotia quando danda, 63
Catapotiis quinti cur nõ sit vsus Gal. 146
Cato, 208
Caulium cremor, 208
Cauteria ex igne an conueniant Catharris, 68. 69

Cauteria potentialia noxia, 155 eorundē materiæ. Ibidem.
Cauterij iuuamenta, 155. 156
Chærefolium, 153
Cholicę curatio erronea 130. 131
Chyrurgia medico necessaria, 35. 36
Chyrurgiæ instrumenta necessaria desiderātur, 125. 126
Chyrurgis quid relinquēdum, 36. 37
Cibi genera, 283
Cibi varietas cur noxia, 113
Cibi simplices facilius coquūtur simplicibus, 134
Cibus albus quis, & quā pernicioſus, 132. 133. 134
Citrij succus, 134
Cibus an nocte exhibendus, 71. 72
Clysteres, 282
Clyster an dandus ante venæ sectionem, 105
Clysteres exhibendi tēpus 130
Colicæ quæ noceant, 139
Cholocinthis, 197
Complicatorum morborum remedia, 74. & deinceps.
Concoctio mometanea obseruanda, 91
Cur melius fiat die, quàm nocte, 278
Confortantia ventriculum qualia, 106
Consuetudo, 71. 72
Contractionis membrorum cura, 230
Contraria contrariis an semper curanda, 76
Critici dies quomodo obsetuandi, 72. 73
Cucurbitulæ quomodo adhibendæ, 96. 97
Curationis scopi, 275
Cyrenensis regio, 151

D

Deambulatio, 279
Decocta vtiliora aquis destillatis, 23
Destillationis cura, 220

Diaſpoliticon quare non cõtemnendũ, 83.84.85
Dolor pulſatilis, 108
Doloris curatio, 57
Dolorum remedia, 58
Dolori ſanguinis miſsio conuenit, 59
Doloris capitis cura, 238
Dolorũ curatio, 128.129
Doloris præcordiorum cura, 237
Doloris vagi curatio, 358
Dulcium vſus, 135
Dyſenteriæ remediũ, 121

E.

EFfectus aëris, 281.
Eius cõmoda, 109
Elephãtiaſis quid, & eius remedium, 122
Empyematis cura, 218
Epilepſiæ cura, 214
Epilepſiæ puerorum curatio, 63.64
Epithimus, 198
Equitatio, qualis exercitatio, 110
Errata recentiorum, 182
Eradicatiua an cõueniãt in principio, 24. 25. 29. 30.
Eſcharotica, 155. & deinceps.
Eupatorium, 203
Exercitium, 279
Exercitatio à cibo an noxia & cur, 110.111

F

FAmis remedia, 205
Fauces, quibus curentur, 206
Febris curatio, 209.210
Febrium compoſitarum curatio, 74. & deinceps,
Febris continuæ cura, 233.245.
Febris peſtilentialis curatio, 52.53.
Febris ſingultuoſæ cura, 233.
Fex bilioſa pura, malum ſignum. 10
Fluxus in febre curatio, 61.62.
Franciſcus Taegius, 23
Frictionum vſus, 39.40

Fumiterræ ſuccus, 201

G

GAlenus vnde ſua ſcripta ſumpſerit, 3
Galeni errata in Anatomia, 149
Galeni error de ore ventriculi, 110
Galeni loci explicati, 49 65.71.78.
Garum, 293
Gentiana, 188.208
Glyciriza. 204
Gnidiarum ſententiarũ authoritas ante Hyppoc. 1
Grãmaticorũ error, 120

H

HEcticæ cura, 220. 240.241.
Hecticæ curatio erronea 106.107.108.
Hacticæ duo ſola remedia, 108
Hermodactyli non veri, 73
Hæmoptoicorum curatio, 44.45 eorundem ſigna, 46
Heryſipelatis erronea curatio, 104
Hydropis remedia, 138
Hydropiſis cura, 61.240
Hyppocrates, 1
Hyppocratis locus explicatus. 54

I

IAſpis lapis. 154
Incantatio an vim aliquam habeat in medendo, 117
Inſula Chiorum & eorũ natura, 115
Ius galli, 203
Iuſcula an conueniant cõfortando ventriculo, 106

L

LActuca qualis. 111
Lapides adulterini, 20
Lapidis renũ duo remedia præcipua, 118. 119. 120
Lapis armenus. 198

Laſerpitij ſuccus, 150.& deinceps.
Lecti ex pluma noxæ, 141.142
Lectorum diuerſa materia, 142
Lectuli antiquorum, 141
Lepræ cura, 211.241.345
Lepræ remedium, 122
Lienis epithema optimũ 121
Lignũ Indicum, 208.209
Limunnij ſuccus, 134
Lunæ poſitiones an obſeruandæ in dandis medicinis, 37
Lupulus, 203
Luxationis vertebrarum & crurum cura. 125

M

MAgnes, 33
Manna, 201
Materia an debeat concoqui & paulatim euacuari, 34
Medendi methodus recentiorum qualis, 24
Medicamenta corrupta quæ, 19.20.21
Medicamẽta ſine noxa, 198.199.202.207.
Medicamenta quæ calida aut frigida exhiberi debeant, 103
Medicamenta ſimplicia an præſtantiora compoſitis, 187.208
Medicamenta venenoſa an fugiẽda, 120.121.122
Medicamẽtis non fidendum, quæ agunt occulta proprietate, 51
Medicamentis ſimplicibus an vtendum, 23
à Medicamento purgante ſympromata, 251
Medicamentorum laxantium effectus, & an cõueniant hecticæ, 106.107
Medicamentorũ mixtio periculoſa, 145
Medicamentorum multitudo inutilis, 57
Medicamentorum omnium virtutes à qualitatibus, 51
Medicamentum purgãs

nõ emollita aluo mortem adfert, 129
Medici cur exploſi à Romanis. 180
Medicinæ abuſus quomodo inuecti, 1.2
Medicinæ benedictæ, 33. in eis exhibẽdis error. ibidem.
Medicinę in quibus morbis non ſint præſcribendæ, 17
Medicorum recẽtiorum errores quomodo inducti, 4
Medicus quomodo vitabit infamiam, 31
Melancholiæ cura, 214
Melones quales 13.14
Melonũ nocumenta, ib.
Menta, 156
Mirabolani 202
Mirach quid, 149
Monocerotis os, 50.51
Morbi Gallici cura, 120. 121. 122
Morbi inſanabiles, 5
Morbi omnes habent medellam propriã, 53
Morbi ſenum, 271
in Morbis vtrùm à leuioribus inchoandum, 25. 26.27.
Morbillus morbus quis, 53. 54.
Morborum differentiæ, 26
Morborum diuturnorũ cura, 276
Morborum omnium finis ambiguus, 6.7
Morborum propria eſſe auxilia, 154
Morborum pueriliũ remedia, 66
Morborum terminatio multiplex, 31.32
Motus, 278

N

NOcuméta caſsiæ, 61 vide, Caſsiam.
Naturæ opus, 210
Nephritidis curatio & an diuretica cõueniãt. 59

O

OEdematis erronea curatio, 158

Olea & pingula an cõueniant colicæ, 131
Olei exterius appositi noxæ, 104
Olera vtrùm sint cibi, 11
Oleum calidum, 103
Oleum omphacinũ, 293
Oleum rosatũ quale, 103
Opisthotoni cura, 225
Orisum, 133
Oua & carnes an conueniant febr. 8.9
Oximel pro cibo & potu, 102

P.

PAnis decoctus, 9
Parietariæ vsus, 154
Pestis curatio, 127
Pestis tẽpore an debeãt teneri fenestræ apertæ, 109
Pestilenti febri an conueniat victus tenuitas, 126.127.
Phyllada, 141
Philagrij antidotus, 122
Phtisicorum cura fucosa 97. eiusdem verum remedium. ibidem.
ad Phthisim, authoris remedia optima, 98.99. 100.101.
Phthois cura, 215.218
Pilullarum vsus noxius, 69
Pinguium effectus, 106
Pisces an febriẽtibus cõueniant, 18.19
Pisces saxatiles qui, 19
Pleuritidis curatio, 41.42
Plinij in medicos sui tẽporis inuectiua, 2
Plumbum & æs metalla pernicioſa, 23
Podagra cur post lithiasim oriatur, 59
Podagræ cura, 231.240
Podagræ remedia, 73.74
Podagræ remedia, & recentiorum errores in ea curanda, 112.113.114
Podagræ an conueniat purgatio, 73.74
Polipodium, 98
Porretæ aquæ, 67
Potus cum vino noxæ, 113.114.
Prædictiones admirãdæ,

243.& deinceps,
Pſilij mucilago, 204
Pſora, 374
Ptiſana, 11.286
Puerilium morborũ remedium, 66
Pueris nouiter natis an medicamenta conueniant, 66
Pulicaris morbi & morbilli diſtinctio, 53. 54. curatio, 56
Pulſus inæqualitas, 246
Pulſus humilis, 247
Pulſus miurus, 246
Pulueres cordiales an miſcendi cibis, 48.49
In purgando quæ cauenda, 37.38
Purgatio in vere quando noxia, 70
Purgatio an in ſtatu, vel poſt ſtatum conueniat 30.31.
Purgatio an præcedere debeat ſanguinis miſſionem, 123.124
Purgatio lenitiua quãdo adhibenda, 59
Purgatio per quas regiones fieri debeat, 32
Purgationes particulares quæ & quibus debeantur, 33

Q

QVartanæ cura, 143
Quartanæ duplicis cura, 236

R

RAdix chynæ, 391
Raucedinem non eſſe purgandam venæ ſectione, 38
Rhabarbarum in quibus noceat, 137, & deinceps.
Rhabarbari natura, 188
Renum inunctio ex quibus fieri debet, 103.104
Reſpirationis difficilis ſigna, 248
curatio eiuſdem, 259
Rete mirabile in homine non reperiri, 149
Roſæ, 201

S

SAccharum nocet in febribus, 133
Sal an conueniat ægris, 142
Sanguinem emendantia, 202
Sanguinis iterata miſsio an proſit in Sinochis, 60
Sanguinis mictus cura, 237
Sanguinis miſsio an conueniat hyeme, 93
Sanguinis miſsio an precedere debeat pharmacum, 104.105
Sanguinis mittēdi, quis terminus ſuppreſsionis, 42. 43. quot modis peccetur à recentioribus, ibid.
Sanguinis miſsio quādo adhibenda, 27. 28
Sanguinis ſputi cura, 215. 218
Sarcocolla, 197
Sarza parilla, 391
Scabies, 274
Sciaticæ cura, 229
Sene, 202
Serum, 33
Serum calibeatum, 63
Signa oppreſsionis facultatis. 246
Signorum cœleſtiū obſeruatio, 308
Siliqua qualis cibus, 14. 15
Silphium, 151
Soldanella an conueniat Hydropi, 61
Somnus, 276
Somni interruptio in ægris periculoſa, 102
Somnus an poſt medicinam concedendus, ib.
Somnus quando bonus & contrà, ibid.
Spirādi difficultatis cura 218.222.238.259.& deinceps.
Sputum ſanguinis quando periculoſum & quo modo differat à fluore ſanguinis, 46
Sputi ſanguinis curatio, 46. 47
Stecas, 203

Stibades, 141
Succus Cyrenaicus. vide, laserpitij succum
Symptomata cerebri cõpressi, 117
Synanchæ deploratæ curatio, 122.123
Syrupi acetosi potus quãdo conferat, 102.113
Syrupi concoquẽtes, an semel in die dari debeant, 102
Syruporũ concoquentiũ vsus, 60

T

TAbis simplicis cura, 214. 219. 240
Terebratio ossis an conueniat in vulneribus capitis & quando, 114. 115. 116
Tertianæ duplicis cura, 220
Thamarindi, 202
Theriacæ confectio cur prohibita à Venetis, 22
Thermarũ aquæ, 66.67. 68. 209
Titimali vsus in ascite, 153
Tralliani error, 47
Turbith, 197
Turbith quale, 29
Tussis cura, 218
Tympanitis signa, 267

V

VAriolæ, 55
Venæ sectio in mẽsibus, 95
Venenum quando letha le, 16
Veneni cura, 243
Veneris vsus immodicus, 272
Ventriculi os quale, 110
Ventriculi phlegmõ, 353
Ventriculi remediũ, 188
Ventriculi roboratio necessaria in omni purgatione, 32. 40
Veratrum, 153.197
Vermes qualem euacuationem requirant, 34
Vermiũ curatio, 50.51.52
Vertiginis cura, 234
Vesalius, 147

Victus ratio in omnibus morbis quàm ueceſſaria, 7.8.9.17.30.
Victus ratio erronea in ægris, 10.30
Victus in ſtatu qualis, 30
Victus priſcorum, 9
Vinum ægris quando cõueniat, 12.13
Vinum vtrum cõueniat cum ligno Indico, 143. 144.
Vinum coctum corrumpitur. ibidem.
Vinum in pleureſi, 13
Vini corruptio vnde, 113
ex Vini generibus cur alia aceſcant, alia minimè, 144
Vini effectus, 113
Violæ, 201
Viperæ caro quibus proſit, 122
Vlceris antiquati cura, 213
Vlceris veſicæ cura, 240
Vlcerum cura, 97
Vomitus aliquando neceſſarius, 129
Vnguẽtum Galeni qualè & an conueniat renibus. 103.104
Vomitus lethalis, 33
Vrina turbulenta, 268
Vrinę profluuij cura. 237
Vrinæ ſuppreſsio, 271
Vrinæ turbatæ quid ſignificent. 44
Vſus argenti viui, 122
Vſus clyſterum peruerſus. 128. verus. 29.
Vſus cremoris chamemeli. 188
Vſus curæ blandientis. 7
Vteri dolentis cura. 236
Vulnerum capitis curatio. 115